

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

სლავა შალვას ძე ფეტელავა

კონკურენციის თეორიის ევოლუცია და
ანტიმონოპოლიური რეგულირება საქართველოში

დ ი ს ე რ ტ ა ც ი ა

ეკონომიკის დოქტორის PHD აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

მეცნიერ ხელმძღვანელი: მიხეილ ჯიბუტი
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

თბილისი

2008

შ ი ნ ა ა რ ს ი

	შესავალი	4
თავი 1.	განვითარებული ქვეყნების კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური, ანტიტრესტული) პოლიტიკა: თეორია და პრაქტიკა	13
1. 1	კონკურენციის შესახებ შეხედულებათა ევოლუცია	13
1. 2	კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის მოდელები	26
1. 2. 1	ამერიკული მოდელი (აშშ)	41
1. 2. 2	ევროპული მოდელი (დიდი ბრიტანეთი)	59
1. 2. 3	ევროკავშირის მოდელი	73
თავი 2.	საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების წინაპირობები, აღებული საერთაშორისო ვალდებულებები და მიღებული დახმარებები	88
2. 1	კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების წინაპირობები და საერთაშორისო ვალდებულებები	88
2. 1. 1	ევროკავშირი და საქართველო	90
2. 1. 2	ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია და საქართველო	95
2. 1. 3	დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა და საქართველო	103
2. 1. 4	საქართველოს სახელშეკრულებო ურთიერთობები სხვა ქვეყნების კონკურენციის ორგანოებთან	107
2. 2	კონკურენციის პოლიტიკის სრულყოფისა და რეალიზაციის სფეროში საქართველოსათვის (კონკურენციის ორგანოსათვის) გაწეული საერთაშორისო დახმარებები 1992 წლიდან	109
თავი 3.	საქართველოში ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის რეალიზაციის ეტაპები და შესაბამისი სამართლებრივი ბაზა	117
3.1	კონკურენციული პოლიტიკის ფორმირების (ჩამოყალიბებისა და რეალიზაციის) ეტაპები საქართველოში	117
3.2	საქართველოს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა და შესაბამისი აღმასრულებელი (მთავარი ორგანოს გარდა) ინსტიტუტები	131
3.2.1	ანტიმონოპოლიური რეგულირების სამართლებრივი საფუძვლები	134
3.2.2	რეგულირებადი ეკონომიკური სფეროების საკონკურენციო	172

	სამართლებრივი ნორმები და ინსტიტუტები	
3.3	საქართველოს კონკურენციის მთავარი ორგანოები	182
3.3.1	საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური	184
3.3.2	თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო	215
თავი 4.	კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის შემაფერხებელი გარემოებები და პერსპექტივები საქართველოში	223
4.1	ანტიმონოპოლიური რეგულირების შემაფერხებელი გარემოებები საქართველოში	223
4.2	ანტიმონოპოლიური რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში	234
	დასკვნა – რეკომენდაციები	241
	გამოყენებული ლიტერატურა	247
	დანართები	265
	დისერტაციის მოკლე ინგლისურენოვანი შინაარსი	289

შესავალი

პრობლემის აქტუალობა. ქვეყანაში სრულყოფილი საბაზრო ეკონომიკის ჩამოსაყალიბებლად აუცილებელია კონკურენციის დაცვა, ხელშეწყობა და განვითარება. ამიტომაც, მსოფლიოს განვითარებულ სახელმწიფოთა ერთ-ერთ უპირველეს ამოცანას წარმოადგენდა და დღესაც წარმოადგენს სამართლებრივი რეგულირების ისეთი მექანიზმების შემუშავება, რომლებიც უზრუნველყოფენ შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან ამ მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენასა და აღკვეთას და კეთილსინდისიერი კონკურენციის ხელშეწყობას. სწორედ ასეთი, საკონკურენციო (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმების შემოღებას ისახავდა მიზნად აშშ-ს კონგრესი, როდესაც XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დამდეგს, მათ მიერ მიღებულ იქნა „შერმანის“, „კლეიტონის“ და სხვა ანტიტრესტული აქტები. ამავე მიზანს ემსახურება გასული საუკუნის 50-იანი წლების ბოლოს (1957 წლის 25 მარტს) ევროპის რიგი სახელმწიფოების მიერ იტალიის დედაქალაქში ხელმოწერილი ხელშეკრულება – „ევროპის ეკონომიკური განვითარების შესახებ“, რომელიც „რომის ხელშეკრულების“ სახელწოდებითაა ცნობილი. იგი წარმოადგენს ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების ეკონომიკური ურთიერთობების მომწესრიგებელ უმთავრეს სამართლებრივ ნორმას. იგივე შეიძლება ითქვას 1994 წლის 8 დეკემბერს დაფუძნებული მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის (მსო) იმ მრავალმხრივი შეთანხმებებისა და წესების შესახებ, რითაც რეგულირდება ამ ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოების ურთიერთობები კონკურენციის სფეროში. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმები (ამოსავალი პოსტულატების გარდა) მუდმივ სრულყოფასა და შევსებას განიცდიან, როგორც ცალკეული საკანონმდებლო, ასევე, ახალი პრეცედენტული ნორმების სახით, რასაც არ უნდა ჩამორჩეს არც ერთი საბაზრო ეკონომიკაზე ორიენტირებული ქვეყანა, რის გარეშეც შეუძლებელია ქვეყანაში დაცულ იქნას კეთილსინდისიერი კონკურენციისა და თავისუფალი ვაჭრობის საერთაშორისო ნორმები და მიღწეულ იქნას ეკონომიკური სტაბილიზაცია.

საქართველოში დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველივე დღიდან მიმდინა-

რე ეკონომიკურმა რეფორმებმა დღის წესრიგში დააყენა ახალი, ადეკვატური საკონკურენციო სამართლებრივი ბაზის შექმნის აუცილებლობა. გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში საქართველოს ხელისუფლება, რომელსაც არანაირი მემკვიდრეობა არ მიუღია ანტიმონოპოლიური რეგულირების სფეროში, იძულებული გახდა საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნების მსგავსად ქვეყანაში გაეტარებინა კონკურენციული პოლიტიკა და შეექმნა შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლები. კერძოდ, მიიღეს სახელმწიფო საბჭოს დეკრეტი – „მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვისა და კონკურენციის განვითარების შესახებ“ (1992 წ.), რომლის აღსრულებაზე ზედამხედველობისა და კონტროლის ფუნქცია დაეკისრა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს. მოგვიანებით, დეკრეტი შეიცვალა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონით (1996 წ.). თუმცა, იმთავითვე ცხადი იყო, რომ საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართალი შორს იყო სრულყოფილებისაგან და ის საჭიროებდა შემდგომ დახვეწასა და ჰარმონიზაციას განვითარებული ქვეყნების და პირველ რიგში ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების კუთხით.

დღეისათვის, არამარტო განვითარებადი, არამედ განვითარებული ეკონომიკის ქვეყანაც კი ვერ უზრუნველყოფს კონკურენციის დაცვას გარე სამყაროსთან ჰარმონიზებული ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის გარეშე, რომელიც თავის მხრივ შესაბამისობაში უნდა იყოს საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილ ნორმებთან და აღებულ საერთაშორისო ვალდებულებებთან. სამწუხაროდ, საქართველოში ბოლო პერიოდში რეალიზებული ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა არასაკმარისად ითვალისწინებს ევროკავშირის წინაშე ნაკისრ ვალდებულებებს ქვეყნის საკონკურენციო სამართლის სრულყოფის მიმართულებით. უფრო მეტიც, საქართველოში 2005 წლის 3 ივნისს მიღებული ქვეყნის საკონკურენციო სამართლის ჩარჩო კანონი – „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, უფრო მეტად დაშორდა, საერთაშორისო სტანდარტებს და ქვეყნის მიერ ნაკისრ ვალდებულებებს კონკურენციის სფეროში, ვიდრე დაუახლოვდა. ამ ეტაპზე საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართლის ძირითადი ნაწილი მნიშვნელოვნად განსხვავდება განვითარებულ ქვეყნებში აპრობირებული და მიღებული საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმებისაგან და ეყრდნობა ძირითადად „ეკონომიკის თავის ნებაზე მიშვების“ კონცეფციას. აღნიშნული ორმაგად უფრო საზიანოა ქვეყნისათვის მაშინ, როდესაც ჯერ კიდევ

არაა დასრულებული განსახელმწიფოებრიობის პროცესი და არსებობს იმის ალბათობა, რომ შეიქმნას ტრანსნაციონალური კომპანიები და მსხვილი კონგლომერატები, რომელთა მხრიდან არაა გამორიცხული ადგილი ჰქონდეს კეთილსინდისიერი, პატიოსანი კონკურენციისა და თავისუფალი ვაჭრობის ხელყოფას, ადგილობრივ მეწარმეთა და მომხმარებელთა ინტერესების საზიანოდ.

ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრობლემატიკა, რომელიც 1992-2005 წლებში მოიცავდა ასევე, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის საკითხებსაც, ყოველთვის აქტუალური იყო საქართველოში, მაგრამ 2005 წლის შემდგომ პერიოდში ის კიდევ უფრო აქტუალური გახდა. პრობლემის აქტუალობის ხარისხის მომატების ძირითადი მიზეზი მდგომარეობს იმაში, რომ საქართველოში მოქმედი ჩარჩო საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა (კანონი), მის აღმასრულებელ ინსტიტუტთან ერთად ვერ პასუხობს დროის მოთხოვნებს. იგი, შესაძლებელია სრულფასოვანი საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბების შემაფერხებელ გარემოებად იქცეს, მითუმეტეს იმ პირობებში, როდესაც ერთის მხრივ, „... საქართველოში მთელი რიგი პროდუქციის იმპორტის სფეროები მონოპოლიზებულია ...“ (117, გვ. 3), ხოლო მეორეს მხრივ, კანონი არ აწესრიგებს (არ მოიცავს) მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მათი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის მექანიზმებს. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ მაღალინდუსტრიული ქვეყნებისაგან განსხვავებით საქართველოს ხელისუფლების უპირველეს ამოცანას წარმოადგენს არა არსებული კონკურენციის დაცვა, არამედ კონკურენციული გარემოს ფორმირება ზოგადად, რომლის მიღწევა ბევრად უფრო მეტ ძალისხმევას საჭიროებს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ კონკურენციის პოლიტიკის მნიშვნელობის შეუფასებლობამ, მისი ეკონომიკური და სოციალური შედეგების იგნორირებამ შეიძლება მიგვიყვანოს ეკონომიკის კრიზისულ სიტუაციამდე (ან არსებული კრიზისული სიტუაციიდან გამოსვლის გაჭიანურებამდე). ამ თვალსაზრისით, საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის პრობლემების შესახებ საზოგადოებრივი შეხედულებების ტრანსფორმაციას, მეცნიერული აზრის შემდგომ განვითარებას გააჩნია არა მარტო პრაქტიკული, არამედ თეორიული მნიშვნელობაც.

პრობლემის მეცნიერული დამუშავების მდგომარეობა. საკითხის აქტუალობი-

დან გამომდინარე, ქვეყანაში კონკურენციისა და ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრობლემატიკას არაერთი ცნობილი მეცნიერ-ეკონომისტის ნაშრომი მიეძღვნა, მაგრამ მათში, საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბებისა და განვითარების საკითხები ნაკლებადაა შესწავლილი. ცხადია, ცალკეულ მეცნიერთა შრომები თავისთავად ანტიმონოპოლიური აზრის განვითარებას უწყობდა ხელს, მაგრამ, ისიც ფაქტია, რომ არც ერთი ფუნდამენტური გამოკვლევა საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ფორმირებისა და მისი განვითარების პრობლემებისადმი არაა მიძღვნილი. ამასთან, შეუსწავლელია ანტიმონოპოლიური რეგულირების მექანიზმების ცვალებადობისა და სრულყოფის საკითხები. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) პოლიტიკის ჩამოყალიბებისა და რეალიზაციის პროცესი ქართველ მეცნიერ-ეკონომისტთა მონოგრაფიული კვლევის საგანი არ გამხდარა და ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრობლემატიკას ჯერ კიდევ არ უკავია კუთვნილი ადგილი ქართველ მეცნიერთა შრომებში.

კვლევის მიზანი და ამოცანები. კვლევის მიზანს წარმოადგენს, ზოგადად, კონკურენციული თეორიის ევოლუციისა და საქართველოში კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) აზრის განვითარების, ასევე, 1992 წლიდან დღემდე (2008 წლის მარტი) ანტიმონოპოლიური რეგულირების ძირითადი მიმართულებების შესწავლა-გაანალიზება. ამასთან, ამ სფეროში არსებული პრობლემების წარმოჩენა და იმ შეუსაბამობების გამოაშკარავება, რომლებიც არსებობს საქართველოს კონკურენციულ კანონმდებლობასა და განვითარებულ ქვეყნებში არსებულ შესაბამის საკანონმდებლო ბაზას შორის.

დასახული მიზნის მისაღწევად ნაშრომში დასმულ და გადაწყვეტილ იქნა შემდეგი ამოცანები:

– დასაბუთებულ იქნა საქართველოს კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმების კრიტიკული ანალიზის საფუძველზე ამ სფეროში თუ რა ფუნქციები და ამოცანები უნდა წარმოადგენდეს სახელმწიფო რეგულირების პრეროგატივებს;

– პირველად ქართულ ეკონომიკურ მეცნიერებაში მონოგრაფიულად იქნა შესწავლილი განვითარებული ქვეყნების კონკურენციული პოლიტიკის თეორია და პრაქტიკა. კერძოდ, განხილულ იქნა კონკურენციის ე.წ. ამერიკული, ევროპული და ევროკავშირის მოდელები და განხორციელდა მათი შედარებითი ანალიზი;

– განხორციელდა საქართველოში კონკურენციის კანონმდებლობისა და კონკურენციის პოლიტიკის განმახორციელებელი აღმასრულებელი ორგანოების სისტემატიზაცია, წარმოჩინდა საქართველოში კონკურენციის პოლიტიკის ჩამოყალიბების წინაპირობები და მისი ფორმირების ეტაპები;

– გაანალიზებულ იქნა კონკურენციის პოლიტიკის სფეროში საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულების მდგომარეობა;

– შესწავლილ იქნა საქართველოს კონკურენციის ორგანოს პრაქტიკული საქმიანობის შედეგები და წარმოჩენილია მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები;

– არსებული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე დადგენილია კონკურენციული კანონმდებლობისა და მისი აღმასრულებელი ინსტიტუტის ეფექტიანობის მაჩვენებლები;

– გამოვლენილია კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის სუბიექტური და ობიექტური ხასიათის შემაფერხებელი გარემოებები. ჩატარებულია ამ გარემოებების დეტალური ანალიზი;

– კონკურენციის სფეროში საერთაშორისო გამოცდილებისა და საქართველოში არსებული სიტუაციის ანალიზის საფუძველზე შემუშავებულია რიგი დასკვნები და პრაქტიკული რეკომენდაციები ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის სრულყოფისა და განვითარებისათვის.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები. კვლევის თეორიულ და მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა ნაშრომები კონკურენციის (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის პრობლემებზე, ევროკავშირისა და მსოფლიოს სხვა განვითარებული ქვეყნების კონკურენციული კანონმდებლობა და მისი რეალიზაციის პრაქტიკული შედეგები, კონკურენციული პოლიტიკის საკითხებზე საერთაშორისო ექსპერტთა რეკომენდაციები, საქართველოს საკანონმდებლო და ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტები, საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს პრეზიდენტისა და საქართველოს მთავრობის (ბრძანებულებები, განკარგულებები, დადგენილებები) გადაწყვეტილებები ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის გატარებისა და სრულყოფის, ასევე ეკონომიკის დემონოპოლიზაციის მიმართულებით.

მეცნიერულ კვლევაში გამოყენებულია ისტორიული, კომპლექსური, სისტემური და შედარებითი მეთოდები, ანტიმონოპოლიური სამსახურის მასალები, ასევე სტატისტიკისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მონაცემები.

კვლევის ობიექტი და საგანი. კვლევის ობიექტია ზოგადად კონკურენციის თეორიების ევოლუცია და კონკრეტულად მისი რეალიზების პრაქტიკა სხვადასხვა ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოში. კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) სფეროში საქართველოში 1992 წლიდან დღემდე (2008 წლის მარტი) მიღებული საკანონმდებლო-ნორმატიული ბაზა, განვითარებული ქვეყნების კონკურენციის კანონმდებლობა, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისა და თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს მიერ გაწეული საქმიანობა, უცხოელ ექსპერტთა რეკომენდაციები და ანტიმონოპოლიური რეგულირების საკითხებზე როგორც ადგილობრივ, ასევე უცხოელ მეცნიერ-ეკონომისტთა ნაშრომები. კვლევის საგანს წარმოადგენს – საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების კანონზომიერებები, თანამედროვე ეტაპზე მისი მდგომარეობის შეფასება და განვითარების ოპტიმალური გზების დადგენა.

კვლევის მეცნიერული სიახლე. პირველად, საქართველოს მაგალითზე განხილული და სისტემატიზებულია კონკურენციის კანონმდებლობის სამართლებრივი საფუძვლები, მისი ფორმირების წანამდგრები. ქვეყნის საერთაშორისო ვალდებულებების გათვალისწინებით შემუშავებულია კონკურენციული პოლიტიკის განხორციელებისათვის ოპტიმალური კომპლექსური სისტემა და მისი პერსპექტივები. კერძოდ,

- საქართველოში პირველად იქნა შესწავლილი კონკურენციის პოლიტიკის შესახებ მეცნიერული შეხედულებების ჩამოყალიბების უწყვეტი პროცესი;
- გაანალიზებულია კონკურენციის შესახებ არსებული მოდელები და წარმოჩენილია შესაბამის შეხედულებათა ევოლუცია;
- საქართველოს მაგალითზე განხილულია კონკურენციის კანონმდებლობის სამართლებრივი საფუძვლები და მისი აღსრულების ინსტიტუტები;
- სისტემატიზებულია კონკურენციული პოლიტიკის ფორმირების წანამდგრები და ამ სფეროში ქვეყნის საერთაშორისო ვალდებულებები;
- ლოგიკურად დასაბუთებულია და დაყოფილი კონკურენციის პოლიტიკის ჩამოყალიბების ეტაპები;
- გაანალიზებულია და მეცნიერულად დასაბუთებულია კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის შემაფერხებელი გარემოებები;
- შემუშავებულია კონკურენციული პოლიტიკის განხორციელების ღონისძიებათა კომპლექსური სისტემა და წარმოდგენილია მისი პერსპექტივები.

დისერტაციის პრაქტიკული მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ მასში გაანალიზებული და შესწავლილია კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური, ანტიტრესტული) კანონმდებლობის წარმოშობის, ჩამოყალიბებისა და განვითარების ისტორია (განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება) და მასთან განხილულია საქართველოს კონკურენციული კანონმდებლობის საკითხები. ნაშრომი პრაქტიკულად წარმოადგენს საქართველოში კონკურენციული კანონმდებლობის ფორმირებისა და პრაქტიკული რეალიზაციის სრულ, მაგრამ კომპაქტურ ისტორიას თავისი მიღწევებითა და ჩავარდნებით. წარმოჩენილია ის უარყოფითი მხარეები, რომელთა აღმოფხვრა აუცილებელია ქვეყანაში სრულყოფილი კონკურენციული პოლიტიკის გასატარებლად. ეს კი საბოლოოდ ხელს შეუწყობს სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესებასა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვას. შემუშავებულია სახელმწიფოს მხრიდან კონკურენციულ პოლიტიკასთან მიმართებაში გასატარებელი პრაქტიკული რეკომენდაციები.

ნაშრომი ეყრდნობა მდიდარ სტატისტიკურ და ფაქტობრივ მასალას, მათ შორის რეალურად არსებულ სასამართლო დავებსა და კონკრეტული საქმეების განხილვების შედეგებს, დაინტერესებული ეკონომიკური აგენტებისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოების მონაწილეობით.

ნაშრომში ჩამოყალიბებული შეხედულებები და კონკრეტული გადაწყვეტილებები შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას უმაღლეს სკოლაში (2007 წლის სექტემბრიდან გამოიყენება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტზე შესაბამისი კურსის შესწავლის პროცესში) სასწავლო დისციპლინების სრულყოფისათვის, მათ შორის კონკურენციის საკითხებზე სალექციო კურსისისათვის. ამასთან, შემუშავებულია პრაქტიკული რეკომენდაციები სახელმწიფოს მხრიდან გასატარებელ კონკურენციულ (ანტიმონოპოლიურ რეგულირების) პოლიტიკასთან მიმართებით.

დისერტაციის აპრობაცია. დისერტაცია აპრობირებულ იქნა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის საერთაშორისო ეკონომიკისა და ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიის კათედრის სხდომაზე 2006 წლის 17 ივნისს (სხდომის ოქმი №8).

რეცენზია განახლებულ იქნა გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს 2008 წლის 10

მარტის გადაწყვეტილებით (ოქმი №2).

სემინარი. გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მიმნიჭებელი სადი-სერტაციო საბჭოს 2008 წლის 15 თებერვლის გაფართოებულ სხდომაზე (ოქმი №1) განხილულ იქნა სემინარი თემაზე – „ანტიმონოპოლიური რეგულირება საქართველოში“. მოხსენება საბჭოს წევრების მიერ შეფასდა დადებითად. სემინარის მასა-ლები (**word, pover-point**) განთავსებულია უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე: **www.gruni.edu.ge**

კვლევის შედეგების პუბლიკაცია. კვლევის ძირითადი შედეგები გამოქვეყნებულია:

1. საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებები ანტიმონოპოლიური რეგულირების სფეროში, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“, №1(122), 2008, გვ. 61-64;
2. კონკურენციის შესახებ შეხედულებათა ევოლუცია, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №2, თბ., 2006, გვ. 80-87;
3. კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის შემაფერხებელი გარემოებები საქართველოში, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №5, თბ., 2006, გვ. 106-113;
4. აშშ-ს ანტიტრესტული კანონმდებლობის მიმოხილვა, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №1, თბ., 2007, გვ. 96-113;
5. კონკურენციის პოლიტიკის განხორციელების მოდელები, ჟურნალი „ეკონომიკა“, №2, თბ., 2006, გვ. 175-181;
6. კონკურენციის პოლიტიკის ფორმირების ეტაპები საქართველოში (1992-2005 წწ.), ჟურნალი „ეკონომიკა“, №3, თბ., 2006, გვ. 5-10;
7. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია და საქართველო (მსჯელობა კონკურენციის პოლიტიკის საკითხებზე), ჟურნალი „ეკონომიკა“, №9-10, თბ., 2006, გვ. 103-108;
8. ანტიმონოპოლიური რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ჟურნალი „ეკონომიკა“, №11-12, თბ., 2006, გვ. 10-15;
9. დიდი ბრიტანეთის საკონკურენციო სამართლის (კანონმდებლობა, ინსტიტუტები) მიმოხილვა, ჟურნალი „ეკონომიკა“, №1-2, თბ., 2007, გვ. 166-176;
10. საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის მიზნით საქართველოსათვის გაწეული დახმარებები 1995-2006 წწ., ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, №2, თბ., 2007, გვ. 16-19;

11. მსჯელობა ქართული საკონკურენციო სამართლის სრულყოფის საკითხებზე, ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, №5, თბ., 2007, გვ. 16-19;

12. მონოგრაფია - კონკურენციის თეორია და ანტიმონოპოლიური რეგულირება საქართველოში, „ლოი“, თბ., 2007, გვ. 376;

13. მონოგრაფია – მსჯელობა საქართველოს საკონკურენციო (ანტიმონოპოლიური) სამართლის სრულყოფის საკითხებზე, „ლოი“, თბ., 2007, გვ. 96;

14. Circumstances Creating Barriers to Antimonopoly Regulation in Georgia. HESP-Higher Education Support Program, Regional Seminar for Excellence in Teaching, Tbilisi State University, Georgian University; International Conference: “Shadow Economics and Social Economic Consequences of Corruption, tax evasion and Property rights violation.” Collection of Scientific Works, Research Papers and Articles, Publishing House “Universal,” Tbilisi 2008, p.5-11 (ჩაშვებულია გამოსაცემად).

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა. სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, ოთხი თავის, დასკვნა-რეკომენდაციებისა და 10 დანართისაგან. ნაშრომი შეიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 326 გვერდს და 218 დასახელების გამოყენებული ლიტერატურის სიას.

თემა 1. განვითარებული ქვეყნების კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური, ანტიტრესტული) პოლიტიკა: თეორია და პრაქტიკა

1.1 კონკურენციის შესახებ შეხედულებათა ევოლუცია

სიტყვა (ტერმინი) „კონკურენცია“ (competition, concurrence, wettbewerb) წარმოიშვა გვიანდელი ლათინური სიტყვიდან „concurrentia“ (concurrere) და პირდაპირი მნიშვნელობით (სიტყვა-სიტყვით) ნიშნავს – შეტაკებას, შეჯახებას. ამასთან, საზოგადოებაში დამკვიდრებული ტერმინის შესაბამისად კონკურენციის ქვეშ იგულისხმება სამეურნეო სუბიექტებს შორის ისეთი შეჯიბრი, რომლის დროსაც მათი დამოუკიდებელი მოქმედებები ეფექტიანად ზღუდავენ თითოეული მათგანის შესაძლებლობას ცალმხრივად იმოქმედონ საქონლის მიმოქცევის საერთო პირობებზე შესაბამის ბაზარზე (ზღუდავენ მეტოქის შესაძლებლობას უპირატესობა მოიპოვოს ბაზარზე და ხელს უწყობენ მომხმარებლისათვის საჭირო საქონლის წარმოებას). ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტის ფ.ა. ჰაიეკის აზრით, კონკურენცია ახლის შეცნობის პროცედურაა, რაც დამახასიათებელია ევოლუციისათვის მისი ყველა ფორმით. იგი აიძულებს ადამიანს უნებლიედ ჩაერთოს ახალ სიტუაციაში, რამდენადაც ზრდადი კონკურენციით თანდათან მალდება ეფექტიანობაც. საქმე არა მარტო ისაა, რომ მთელი ევოლუცია ემყარება კონკურენციას, არამედ ისიც, რომ უწყვეტი კონკურენცია უკვე მიღწეულის საფუძველიცაა (185, გვ. 38).

თუ ჩაუვლრმაველებით ზოგადად კონკურენციის ისტორიას, მისი ფესვები მიდის უძველეს დრომდე. იგი, პრიმიტიული სახით, მაგრამ მაინც, ჯერ კიდევ შრომის საზოგადოებრივი დანაწილების კვალობაზე, გაცვლის წარმოშობასთან ერთად აღმოცენდა და მისი განვითარების შესაბამისად მოხდა მისი დახვეწა. თუმცა, მკვლევართა დიდი ნაწილის აზრით, იგი სათავეს იღებს ძველი რომიდან და ასახულია რომის იმპერატორთა იმ დეკრეტებში, რომლითაც ცალკეულ საქონელზე მტკიცე ფასები იყო დაწესებული, რაც სპეკულაციური მონოპოლიების წინააღმდეგ ბრძოლას ისახავდა მიზნად (მაგალითად, იმპერატორი დიოკლეტიანის დეკრეტი ფასებზე და სხვა).

ზოგადი ხასიათის პირველ ანტიმონოპოლიურ კანონად, რომელშიც თვით ტერმინი „მონოპოლია“ პირველადაა მოხსენიებული, ითვლება იმპერატორ ზენონის კონსტიტუცია ფასების შესახებ (483 წელი). ამ აქტში ნათქვამი იყო: „ჩვენ ვბრძანებთ, რომ არც ერთმა პირმა ვერ უნდა გაბედოს განახორციელოს მონოპოლია რომელიმე სახეობის ტანსაცმელზე ან თევზზე, ან რომელიმე სხვა საგანზე, რომელიც წარმოადგენს სურსათს ან განკუთვნილია სხვა გამოყენებისათვის“ (181, გვ. 4).

ასეთი საკანონმდებლო ღონისძიებები, რაც მიმართულია სპეკულაციური მონოპოლიის აღმოფხვრაზე, ვაჭრობის ჩვეულებრივი წესების დარღვევის შემთხვევებში, ცნობილი იყო შუა საუკუნეების დასავლეთ ევროპის არაერთი სახელმწიფოსათვის, მათ შორის, ინგლისისათვის, სადაც ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა შევსებული იყო სასამართლო პრეცედენტებით. უფრო მეტიც, კანონიკურ სამართალში მოცემულიც კი იყო ანტიმონოპოლიური ნორმა, რომლის შესაბამისად გამყიდველს თავის საქონელზე უნდა დაედგინა „სამართლიანი ფასი“ და მიეღო „გონივრული შემოსავალი“ (181, გვ. 4).

თავის მხრივ ფაქტია, რომ კონკურენციის პოლიტიკის განვითარებას ფართო გასაქანი მიეცა კაპიტალიზმის პირობებში. ის არის მდგრადი ეკონომიკური განვითარების საწინდარი, რომელიც ასტიმულირებს მოთხოვნის მქონე პროდუქციის ფართო ასორტიმენტის წარმოებას საჭირო რაოდენობით უფრო ნაკლებ ფასად, უზრუნველყოფს სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის განვითარებას, რესურსების ოპტიმალურ განაწილებას და საჭირო ცვლილებებს ბაზრის სტრუქტურაში. გარდა ამისა, აქტიური კონკურენცია, ხელს უწყობს მოთხოვნის გაუმჯობესებას, რაც თავის მხრივ ასტიმულირებს უფრო მაღალი ხარისხის პროდუქციის წარმოებას.

კონკურენციას განსაკუთრებული და პირველადი მნიშვნელობა აქვს ეკონომიკაში, ის არის საბაზრო ურთიერთობების ძირითადი შემადგენელი ელემენტი და წარმოადგენს ბაზრის სიმბოლოს, რომლის გარეშე შეუძლებელია საბაზრო მეურნეობის საფუძვლების დაცვა, თავისუფალი ეკონომიკური არჩევანის პრინციპების განხორციელება, ცალკეული პერიოდისათვის სასაქონლო ბაზრებზე მოთხოვნა-მიწოდების დაბალანსება და მომხმარებლისათვის მისაღები ფასის ფორმირება.

განსახლვრულ საქონელსა და მომსახურებაზე მოთხოვნა - მიწოდების დაბა-

ლანსება ხდება უშუალოდ ბაზარზე, რომელიც რაც უფრო კონკურენციულია, მით უფრო მოგებულია საზოგადოება. ამდენად, კონკურენცია საბაზრო ეკონომიკაში ფასწარმოქმნის მექანიზმის ისეთ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს, რომლის (სამართლიანი კონკურენტული გარემოს) არსებობის საჭიროება უკვე დიდი ხანია აღიარებულია მთელ მსოფლიოში. თუმცა, ისიც ცხადია, რომ ისტორიულად ფართო გამოყენება ეკონომიკურმა კონკურენციამ მიიღო მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მოხდა შუასაუკუნოვანი პრივილეგიების ლიკვიდაცია და კაპიტალიზმის დამკვიდრება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ერთმნიშვნელოვნად ითქვას, რომ კონკურენციის მთავარი მიზანი არის უპირატესობის მოპოვება ერთსა და იმავე ბაზარზე მოქმედ ეკონომიკურ აგენტებს შორის და მაქსიმალური მოგების მიღება უპირატესობის მიღწევის ხარჯზე. მიუხედავად იმისა, რომ ეს მიზანი წარმართავს ბაზრის განვითარებას მისი წარმოშობის პირველივე დღიდან, შედარებით სრულყოფილი თეორიული მიდგომები კონკურენციული ბრძოლის მამოძრავებელ ძალებზე წარმოიშვა მხოლოდ XVIII საუკუნის შუა წლებში, რაც თავის მხრივ, ძირითადად კლასიკური პოლიტიკური ეკონომიის სკოლის წარმომადგენელთა დამსახურებაა. ისინი კონკურენციას განიხილავდნენ, როგორც თავისთავად არსებულს (ცხადს), რომელიც თავის მხრივ მოიცავს ეკონომიკის ყველა დარგს და შემოისაზღვრება მხოლოდ სუბიექტური მიზეზებით. ძირითადი ყურადღება კლასიკური პოლიტიკური ეკონომიის სკოლის წარმომადგენელთა შრომებში ექცეოდა ფასთა კონკურენციას.

ა. სმითმა პირველმა დაამტკიცა, რომ მოგების ნორმათა გათანაბრების მეშვეობით კონკურენცია განაპირობებს შრომისა და კაპიტალის ოპტიმალურ განაწილებას. კონკურენციამ უნდა დააბალანსოს კერძო ინტერესები და ეკონომიკური ეფექტიანობა. ამ მიდგომით ა. სმითი კონკურენციას აიგივებს ბაზრის „უხილავ ხელთან“, ანუ მის ავტომატურ მექანიზმთან. მისი ნაშრომის – „გამოკვლევა ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ“, რომელიც გამოქვეყნდა 1776 წელს – მთავარ მოტივს წარმოადგენს „უხილავი ხელის“ მოქმედება, რომელიც ასახავს კონკურენციის, ანუ კერძო და საზოგადოებრივ ინტერესთა თანაფარდობას.

ა. სმითმა ფასებით კონკურენციის მაგალითზე დამაჯერებლად დაასაბუთა რიგი არსებითი დებულებები, რომლებიც შემდგომში გახდნენ „მოხმარების მაქსი-

მაღური დაკმაყოფილების“ დოქტრინის პოსტულატები. მათ პირველ რიგში უნდა მიეკუთვნოს მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ ცალკეული მწარმოებლების მოქმედებათა ჯამური ერთობლიობა ადგენს ფასებს ბაზარზე; თითოეული ცალკეული მომხმარებელი ემორჩილება ფასებს; ხოლო ფასები კი ემორჩილებიან მომხმარებელთა ინდივიდუალური რეაქციების ერთობლიობას. მოცემული დებულებიდან გამომდინარეობს, რომ საბაზრო ეკონომიკა არ იმართება კოლექტიური ნებით და არ ემორჩილება საერთო განზრახვებს, მაგრამ იცავს ქცევის მკაცრ წესებს. ამ წესების შესაბამისად თავისუფალი კონკურენცია წარმოების ფაქტორების ბაზრებზე ცდილობს გაათანასწოროს ამ ფაქტორების უპირატესობები ყველა დარგში და სწორედ ამით აღწევს რესურსების ოპტიმალურ განაწილებას დარგებს შორის.

ა. სმითი აღნიშნავდა, რომ „... თავისუფალი კონკურენცია აიძულებს ყველა ბანკირს უფრო ხელგაშლით მოეპყრას თავის კლიენტებს, რათა ისინი მეტოქეებმა არ გადაიბირონ თავისკენ. საერთოდ, თუ ვაჭრობა-მრეწველობის ან შრომის დანაწილების რაიმე დარგი ხელსაყრელია საზოგადოებისათვის, – რაც უფრო თავისუფალია და ფართოა კონკურენცია, მით უფრო ხელსაყრელი იქნება იგი მისთვის“ (65, გვ. 375).

გარდა ამისა, ა. სმითი კონკურენციას განიხილავდა, როგორც საქონლის გაიაფებისა და ეკონომიურ აგენტთა შორის ფასების შეთანხმების საწინააღმდეგო ფაქტორს, რითაც ხაზს უსვამდა მის როლს საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ამაღლების საქმეში. ის წერდა: „თუ ეს კაპიტალი ორ სხვადასხვა ვაჭარს შორის არის გაყოფილი, მათი კონკურენცია მით უფრო იაფად გააყიდვინებს საქონელს, ვიდრე რომ ეს კაპიტალი მარტო ერთის ხელში ყოფილიყო მოქცეული; და თუ მთელი კაპიტალი ოც ვაჭარს შორისაა განაწილებული, მათი კონკურენცია იმდენადვე უფრო ძლიერი იქნება, და იმდენადვე ნაკლები იქნება მოსალოდნელობა იმისა, რომ ისინი ერთმანეთს შეუთანხმდებიან ფასების ასაწევად. მათ შორის არსებულმა კონკურენციამ, შესაძლებელია, ზოგი მათგანი გაანადგუროს, მაგრამ ამაზე ზრუნვა თვით დაინტერესებული მხარეების საქმეა და საფასვლით გულმშვიდად შეიძლება მათ უნარიანობაზე მივაგდოთ. კონკურენციის ასეთი გაძლიერება ვერასოდეს ვერ შელახავს მომხმარებლის ან მწარმოებლის ინტერესს; პირიქით, ამან უნდა აიძულოს წვრილი ვაჭრები უფრო იაფად გაჰყიდონ და უფრო ძვირად იყიდონ, ვიდრე იმ შემთხვევაში იქნებოდა, ვაჭრობის მთელი დარგი რომ

ერთ ან ორ პირს ჰქონებოდა მონოპოლიურად ხელში. მართალია, ზოგმა მათგანმა, შეიძლება, აცთუნოს დამყოლი მყიდველი ისეთი რამ იყიდოს, რაც მას ნაკლებად ან არ ესაჭიროება, მაგრამ ეს უარყოფითი მოვლენა მეტად უმნიშვნელოა, რომ ღირდეს მასზე საზოგადოებრივი ყურადღების მიქცევა, და ამასთან იგი უეჭველად ვერც აიცილება ვაჭრების რიცხვის შეზღუდვით“ (65, 411).

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ ა. სმითი იყო ის მეცნიერი, რომელმაც პირველმა გადადგა ნაბიჯი კონკურენციის, როგორც ფასებით რეგულირების ეფექტიანი საშუალების გაგებისკენ. კერძოდ, ჩამოაყალიბა კონკურენციის ცნება, როგორც მეტოქეობა ფასების ზრდისა (მიწოდების შემცირებისას) და ფასების შემცირების (მიწოდების სიჭარბისას) კუთხით; განსაზღვრა ეფექტიანი კონკურენციის ძირითადი პირობები, რომელიც მოიცავს გამყიდველების დიდი რაოდენობის არსებობას, ამომწურავ ინფორმაციას მათზე (ინფორმაციის გამჭვირვალობა) და გამოყენებული რესურსების მობილობას; პირველმა აჩვენა თუ მოგების ნორმის გათანაბრებით, როგორ აღწევს კონკურენცია შრომისა და კაპიტალის ოპტიმალურ განაწილებას დარგებს შორის; შეიმუშავა სრულყოფილი კონკურენციის მოდელი (მოდელის ელემენტები) და თეორიულად დაამტკიცა, რომ ამ მოდელის პირობებში შესაძლებელია მოთხოვნილების მაქსიმალური დაკმაყოფილება; გადადგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯი სრულყოფილი კონკურენციის პირობებში, რესურსების ოპტიმალური განაწილების თეორიის ჩამოყალიბების საქმეში.

სრულყოფილი კონკურენციის მოდელი, რომლის თეორიული საფუძვლები ჩამოაყალიბა ა. სმითმა, მთლიანად გამორიცხავს რაიმე სახით ბაზრის არსებით კონტროლს. ამ თეორიით, მაკორდინირებელ ელემენტად დეცენტრალიზებულ ეკონომიკაში გამოდის ფასების სისტემა.

განავითარა რა ბაზრის საფასო კონკურენციის მეშვეობით რეგულირების იდეა, დ. რიკარდო აღნიშნავდა, რომ როდესაც „... ჩვენ ვლაპარაკობთ საქონელთა შესახებ, მათ საცვლელ ღირებულებაზე და იმ კანონებზე, რომელნიც მათ შეფარდებითს ფასებს აწესრიგებენ, ჩვენ ყოველთვის ვგულისხმობთ ისეთ საქონელთ, რომელთა რაოდენობა შეიძლება გადიდებულ იქნეს ადამიანის შრომით და რომელთა წარმოებაზე კონკურენცია შეუზღუდველად მოქმედებს“ (56, გვ. 2).

დ. რიკარდომ შექმნა სრულყოფილი კონკურენციის თეორიული მოდელი. მან აღწერა, თუ როგორ ფუნქციონირებს ასეთი სისტემა გრძელვადიან პერსპექტივაში.

ასეთმა მიდგომამ მას საშუალება მისცა თავი აერიდებინა და ყურადღება არ გაემახვილებინა იმ „დეტალებზე“, რომლებიც დაკავშირებულია სახელმწიფო რეგულირებასთან, მონოპოლიურ ძალაუფლებასთან, ბაზრის გეოგრაფიულ თავისებურებებთან და ა.შ., ვინაიდან ამ უკანასკნელთ გრძელვადიან პერსპექტივაში არ აქვთ გადამწყვეტი მნიშვნელობა.

დ. რიკარდოს მიერ განხილული მოდელისათვის, პრინციპულია ფასების დადგენის მექანიზმების კვლევის საკითხები როგორც მონოპოლიური, ისე კონკურენციული ბაზრის პირობებში. კერძოდ, ის აღნიშნავდა, რომ „იმ საქონელთა ფასი, რომელნიც ცალკეული პირის ან კომპანიის მონოპოლიის საგანს შეადგენენ, იცვლება ლორდ ლორდერდალის მიერ გადმოცემული კანონის თანახმად: იგი დაბლა იწევს გამყიდველების მიერ საქონელთა რაოდენობის გადიდების პროპორციულად, და მაღლა იწევს იმ ნდომის შესაბამისად, რომელსაც მყიდველები იჩენენ მათ შესაძენად; მათი ფასი არავითარ აუცილებელ კავშირში არაა მათ ბუნებრივ ფასთან. მაგრამ იმ საქონელთა ფასი, რომელნიც კონკურენციას ექვემდებარებიან და რომელთა მასა შეიძლება გადიდებულ იქნეს რაოდენამდე ზომიერი ოდენობით, დამოკიდებულია, ბოლოს და ბოლოს, არა მოთხოვნისა და მიწოდების მდგომარეობაზე, არამედ მათი წარმოების ხარჯების გადიდებასა და შემცირებაზე“ (56, გვ. 329). ამასთან, დროითი ფაქტორი (მისი არალიმიტირების გამო) და რისკი არ წარმოადგენენ მოდელის ელემენტებს. ფირმები ღებულობენ გადაწყვეტილებებს ხარისხობრივ-ფასობრივი მატრიცების საფუძველზე. დაბალანსებული ფასების დადგენაში გადამწყვეტ როლს თამაშობს კონკურენცია. თეორიულმა აბსტრაქციონებამ დავიდ რიკარდოს საშუალება მისცა დაესაბუთებინა ეკონომიკური ზრდის პრობლემის გადაწყვეტის გრძელვადიანი ვარიანტები სრულყოფილი კონკურენციის პირობებში.

სრულყოფილი კონკურენციის იდეა საშუალებას იძლევა გაგებულ იქნას თუ გრძელვადიანი წონასწორობისას „ბუნებრივი ფასები“ როგორ უერთდებიან და შეესაბამებიან დეცენტრალიზებული მმართველობის პრინციპებს და როგორ უწყობენ ხელს კაპიტალისტური ეკონომიკის განვითარებას. ამ კონკრეტულ საკითხზე საკვებით გარკვეულად აქვს თავისი აზრი ჩამოყალიბებული ჯ.ს. მილს, „ყურადსადებია, რომ კონკურენცია წარმოადგენს ფასების, ხელფასის, რენტის ერთადერთ მარეგულირებელს და ის თვითონ წარმოადგენს კანონს, რომელიც ადგენს ამ რეგულირების წესებს“ (175, გვ. 253).

ჯ. ს. მილმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა კონკურენციის თეორიის სრულყოფაში. კერძოდ, მის მიერ შემუშავებულ იქნა საერთაშორისო მოთხოვნის განტოლება, გამოყოფილ იქნა ბაზარზე ე. წ. არაკონკურირებადი ჯგუფები და ჩამოაყალიბა მოთხოვნის ფასითი ელასტიურობის კლასიფიკაცია, შეიმუშავა ეკონომიკური ცნებები, ალტერნატიულ დანახარჯების მასშტაბებში.

მნიშვნელოვანი დებულებები, რაც ავსებს სრულყოფილი კონკურენციის მოდელს ღირებულების კანონის პოზიციიდან, შემოთავაზებული აქვს კ. მარქსს ფუნდამენტურ ნაშრომში „კაპიტალი“. ამასთან, ნაშრომში „ფილოსოფიის სილატაკე“, რომელიც მან 1845-1847 წლებში დაწერა „... მოგვცა ... კაპიტალიზმის რიგი კატეგორიების ახალი გაგება, უფრო ღრმად გაანალიზა კონკურენციასა და მონოპოლიას შორის ურთიერთდამოკიდებულების დიალექტიკა“ (92, გვ. 52-53). მას ბაზარზე საქონლის გაიაფების გზად კონკურენციული ბრძოლა მიაჩნდა. ის წერდა, რომ „კონკურენცია ისევე არსებითია, შრომისათვის, როგორც დანაწილება ... იგი აუცილებელია თანასწორობის დამყარებისათვის“ (43, გვ. 132-133). ასევე აღნიშნავდა, რომ „კონკურენცია, როგორც დებულება ან ეკონომიური ფაზისი, მისი წარმოშობის მხრივ განხილული, წარმოადგენს ... საწარმოო ხარჯების შემცირების თეორიის აუცილებელ შედეგს“ (43, გვ. 137).

ნეოკლასიკურმა სკოლამ, რომლის განვითარება XIX საუკუნეში დაიწყო, უფრო ზუსტად და სრულად წარმოადგინა სრულყოფილი კონკურენციის გავლენა ფასების სისტემაზე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად შეიძლება ჩაითვალოს ა.მარშალის ნეოკლასიკური კონცეფციები. სწორედ, მან ჩაუყარა საფუძველი ე.წ. კონკურენციის ტექნოლოგიურ კონცეფციას, რაც კონცენტრაციას მასშტაბის ეკონომიასთან აკავშირებს. დიდი მოცულობის წარმოების უპირატესობის ახსნისას ის წერდა: „მისი წარმოების მასშტაბების გაფართოება სწრაფად აფართოებს მის უპირატესობას კონკურენტების წინაშე და ამცირებს ფასებს, რომლის საფუძველზეც მას ეძლევა საშუალება თავისი პროდუქცია გაყიდოს ... და თუ საწარმოს შესწევს უნარი შენარჩუნდეს ბაზარზე მთელი ასი წლის განმავლობაში, მას და მის მსგავსს ერთ ან ორს შეუძლიათ ერთმანეთში მთლიანად გაინაწილონ წარმოების მთელი დარგი, რომელშიც ისინი მოქმედებენ“ (168, გვ. 189).

ა. მარშალის კურსი გააგრძელა ჯ. რობინსონმა, რომელმაც გამოყო დარგი, სადაც კონკურენცია პრინციპში შეუძლებელია მისი ტექნოლოგიური ძალის თავისებურებებიდან გამომდინარე. ამ დარგებმა მოგვიანებით მიიღეს „ბუნებრივი

მონოპოლიების“ სახელწოდება. რობინსონმა მათ მიაკუთვნა რკინიგზის ტრანსპორტი და ენერგეტიკის სფერო. მისი აზრით, აქ კონკურენციას წინაპირობები არ არსებობს. თუ ასეთ დარგში იმოქმედებს ორი ფირმა, ისინი ან იძულებული იქნებიან ერთმანეთს გაუწიონ კონკურენცია (ამასთან ვერც ერთი მათგანი დანახარჯებსაც კი ვერ აინაზღაურებს) ან უფრო სუსტი გაკოტრდება, ან/და ისინი იძულებული გახდებიან გაერთიანდნენ (175, გვ. 283-291).

მთლიანობაში XIX საუკუნის ბოლო წლები და XX საუკუნის დასაწყისი არის პერიოდი, როდესაც მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა ბევრმა ადრე დამკვიდრებულმა თვალსაზრისმა ეკონომიკაში კონკურენციის როლის შესახებ. სრულყოფილი კონკურენციის არსებული მოდელით უკმაყოფილება წარმოშვა მოჭარბებულმა ყურადღებამ კონკურენციის მხოლოდ ერთი სახეობის - ფასებით კონკურენციის მიმართ. გარდა ამისა, ფასებით კონკურენციის მეშვეობით შეუძლებელი იყო კონკურენციის არსში წვდომა. სწორედ ამიტომ, სრულიად განსხვავებული მიდგომა შემოგვთავაზა ი. შუმპეტერმა, რომელმაც კონკურენცია განიხილა როგორც თავისი ბუნებით დინამიკური პროცესი. ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის შერბილებული სახით გატარების თეორიულ საფუძვლებს წარმოადგენს ი. შუმპეტერის იდეა „ეფექტიანი მონოპოლიისა“ და „სრულყოფილი (ახალი) კონკურენციის“ შესახებ, რომლის არსია ახლის დანერგვა და ხარისხის კონკურენცია და არსებითად განსხვავდება ფასით კონკურენციის ტრადიციული მექანიზმისაგან. ის აღნიშნავდა, რომ „... ეს არ არის კონკურენციის ის სახეობა, რომელიც მოქმედებს არსებული საქონლისას, მაგრამ იგი შეიძლება იყოს განსაკუთრებულად აქტუალური, თუ საქმე ეხება ახალ საქონელს, ახალ ტექნოლოგიას, ახალ რესურსებს, ან ორგანიზაციის ახალ ტიპს“ (194, გვ. 54). ამდენად, ბრძოლამ ფასების ირგვლივ, ხშირად უნაყოფოვმაც, ადგილი დაუთმო „შემოქმედებითი ნგრევის“ პროცესს, წარმოების ძველი მეთოდების მუდმივ გამოდევნას ახალი მეთოდებით, წარმოების ძველი მეთოდებისა – ახალი მეთოდებით, პროდუქციის ძველი სახეებისა – ახალი სახეებით და ა.შ ... კონკურენციის ასეთი ტიპი იმდენად უფრო მოქმედია ფასებით კონკურენციასთან შედარებით, რამდენადაც დაბომბვა უფრო ძლიერ მოქმედება კარის ნგრევაზე და ის იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ ამ პირობებში უკვე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მიმდინარეობს თუ არა ფასებით კონკურენცია მეტ-ნაკლებად ცოცხლად“ (194, გვ. 125).

იგივე პრობლემას ეხება ფ. ჰაიეკი თავის წიგნში „ინდივიდუალიზმი და ეკო-
20

ნომიკური წესრიგი“. მას მიაჩნდა, რომ ეკონომიკურ მეცნიერებაში არასწორად ხდებოდა „კონკურენციის“ ტერმინის გამოყენება. მისი შეხედულებით კონკურენცია უნდა განვიხილოთ უფრო ფართოდ – არა მხოლოდ და არა იმდენად ბაზარზე ფორმების ურთიერთქმედების სტრატეგიის სახით, არამედ ეკონომიკური ცხოვრების მამოძრავებელი ძალის სახით. ამ პოზიციებიდან ჰაიეკი ახდენს კონკურენციის დაყოფას როგორც თავისი ბუნებით დინამიკურ პროცესად და კონკურენციის მოდელის სტატიკურ ვერსიად, რომელსაც წარმოადგენს საბაზრო წონასწორობა (187, გვ. 50-51).

როგორც პროფესორი მ. თოქმაზიშვილი ნაშრომში „ფრიდრიხ ფონ ჰაიეკის ეკონომიკური თეორიის ნარკვევები“ აღნიშნავს „ჰაიეკი არის კონკურენციისადმი თეორიებში გაბატონებული სტატიკური მიდგომის წინააღმდეგი. სტატიკური მიდგომა კონკურენციას უკავშირებს პროდუქტებისა და ტექნოლოგიის ერთსახოვნებას, ეკონომიკური სუბიექტების ქცევის ერთტიპიურობას. ჰაიეკი ხედავს კონკურენციაში ინდივიდების მოთხოვნების ცვლილებებსა და მათი დაკმაყოფილების ადრე უცნობი წესების გამოვლენის პროცესს. ამასთანავე, მომავლის კონტურების ანარეკლს, რომელიც დღეს სუსტად არის გამოვლენილი. მომავლის კონტურების გამოვლენა დაკავშირებულია გარკვეულ დანაკარგებთან. დანაკარგებს ჰაიეკი უკავშირებს არა კონკურენციის დამანგრეველ ძალას, არამედ ადამიანის ქცევის შედეგების წინასწარმეტყველების პრინციპულ შეუძლებლობას. ამასთან, იგი თვლის, რომ კონკურენცია ფასობს იმდენად, რამდენადაც მისი შედეგების წინასწარმეტყველება შეუძლებელია და მთლიანად მისი შედეგები განსხვავდება იმისაგან, რაც იყო დაგეგმილი“ (24, გვ. 11).

სრულყოფილი კონკურენციის მოდელის კრიტიკოსები მიუთითებდნენ მონოპოლიის ელემენტებზე, რაც გავლენას ახდენს ეკონომიკაზე, მაგრამ არ აისახება არსებულ კონცეფციაში. გამონაკლისს წარმოადგენს კ. მარქსის „კაპიტალი“, სადაც საკმაოდ ვრცლად აღიწერება განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკის ექსპლუატაცია სახელმწიფო მონოპოლიებით.

კრიტიკას იწვევდა ის გარემოება, რომ სრულყოფილი კონკურენციის ეკონომიკური კონცეფცია უზუღვეპელყოფდა კონკურენციული საქმიანობის დინამიკას, იგნორირებას უკეთებდა დროითი ფაქტორის მნიშვნელობას და შემოიფარგლებოდა კონკურენტების აქტიურობის ზედაპირული მოტივაციით. წარმოადგენდა რა მხოლოდ ფორმალურ მოდელს, სრულყოფილი კონკურენციის თეორიას ჰქონდა ბევრი

სერიოზული ნაკლოვანება.

როგორც პროფესორი ვ. პაპავა ნაშრომში „საქართველო საბაზრო ეკონომიკის გზაზე“ აღნიშნავს - „სრულყოფილი კონკურენცია (და, ამდენად, თავისუფალი ბაზარი) მხოლოდ და მხოლოდ თეორიული კონსტრუქციაა ... მიუხედავად იმისა, რომ სრულყოფილ კონკურენციას არასოდეს არც ერთ ქვეყანაში არ ჰქონია ადგილი და, საერთოდაც, პრაქტიკულად შეუძლებელია მისი არსებობა, იგი გამოიყენება თეორიაში საბაზრო ეკონომიკის კანონზომიერებათა შესასწავლად, რაც შემდეგ გაითვალისწინება რეალურ სიტუაციაში ამ კანონზომიერებიდან გადახრების გათვალისწინებით ...“ (47, გვ. 26).

ანალოგიურად, პროფესორების გ. ადეიშვილისა და რ. ასათიანის რედაქციით გამოცემულ – ეკონომიკური თეორიის სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ საზოგადო კონკურენცია არის თავისუფალი და მონოპოლიური. თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, „რომ აბსოლუტურად თავისუფალი ანუ სრულყოფილი კონკურენცია და ყოველმხრივ დამოუკიდებელი, თვითრეგულირებადი საბაზრო მეურნეობა წმინდა სახით მსოფლიოს არც ერთ ქვეყანაში არ არსებობს და არც არსებულა“ (96, გვ. 158-169).

მონოპოლიების სიძლიერის ზრდამ და საერთო კრიზისის სხვა შედეგებმა XX საუკუნის დასაწყისში დაადასტურეს სახელმწიფოებრივი ჩაურევლობის მიდგომების უშინაარსობა ბაზარზე დაბალანსების პროცესში, მაგრამ 1929-1933 წწ. კრიზისამდე და ჯ. კეინსის ცნობილი ნაშრომის „დასაქმების, პროცენტისა და ფულის ზოგადი თეორია“-ს (1936) გამოსვლამდე ეს პროცესი ატარებდა ფრაგმენტულ ხასიათს. ამ ნაშრომმა „... მე-20 საუკუნის ეკონომიკური აზროვნება ისევე ძირფესვიანად შეცვალა, როგორც „გამოკვლევამ ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ“, მე-18 საუკუნეში“ (81, გვ. 157).

პროფესორები ა. სილაგაძე, მ. ენუქაშვილი და ე. მექვაბიშვილი ნაშრომში „ეკონომიკური ცოდნის საწყისები“ აღნიშნავენ, რომ – „კეინსამდის კაპიტალისტურ სამყაროში გაბატონებული იყო ეკონომიკისადმი, ე.წ. მიკროეკონომიკური მიდგომა, ანუ, უპირველეს ყოვლისა, ცალკეული სამეურნეო ერთეულების (ფირმა, კორპორაცია, ტრესტი) ინტერესების გათვალისწინება. კეინსმა წინა პლანზე წამოსწია დასაქმების პრობლემა, ვინაიდან ეკონომიკური კრიზისი ყველაზე თვალნათლივ გამოიხატა უმუშევრობის ზრდაში ... დამოკიდებულება ეროვნული სიმდიდრის ზრდასა და მოხმარების ზრდას შორის, როდესაც მეორე უფრო

ნაკლები ტემპით იზრდება, ვიდრე პირველი, წარმოადგენს კეინსის მიერ ჩამოყალიბებული ძირითადი ფსიქოლოგიური კანონის შინაარსს. ამ კანონის მოქმედების შედეგად მოსახლეობის მხრიდან კლებულობს საყოველთაო მოთხოვნილება, შესაბამისად კლებულობს წარმოების მოცულობა და საწარმოს მფლობელები იძულებული ხდებიან დაითხოვონ მომუშავეთა გარკვეული რაოდენობა, ე.ი. მატულობს უმუშევართა რიცხვი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, კეინსი ასაბუთებს სახელმწიფოს მხრიდან ადამიანის მოხმარებისაკენ მიდრეკილებაზე ზემოქმედების აუცილებლობას და შესაბამისად ეკონომიკის დაგეგმვის მიზანშეწონილობას, ანუ სახელმწიფოს ჩარევას ეკონომიკურ პროცესებში ...“ (62, გვ. 80).

ამასთან, კეინსი იყო მეცნიერი, რომელიც ნეოკლასიკოსებისაგან განსხვავებით მივიდა დასკვნამდე, რომ ეკონომიკის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი პრობლემები უნდა ვეძიოთ არა რესურსების მიწოდებაში, არამედ მოთხოვნაში. მისი „... თეორიის ქვაკუთხედი ეკონომიკაში სახელმწიფოს აქტიურად ჩარევა ეფექტიანი მოთხოვნის შექმნის გზით. კეინსი თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში „დასაქმების, პროცენტისა და ფულის ზოგად თეორიაში“ გვიჩვენებს იმ გზებს, რომელთა მეშვეობითაც შეიძლება სახელმწიფო აქტიურად ჩაებას ეკონომიკურ ცხოვრებაში. კეინსის თეორიის მიხედვით, ეს შეიძლება გახორციელდეს ახალი სახელმწიფო ინვესტიციებით, გადასახადების განაკვეთების შემცირებით, ახალი კრედიტებით (შეღავათიან პროცენტებში) ან სუბსიდიების გზით. სწორედ სახელმწიფო ინვესტიციებს ენიჭება უდიდესი ადგილი ამ თეორიაში, რადგან წარმოების ზრდის ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორი ინვესტიციებია“ (47, გვ. 51).

XX საუკუნის ცნობილმა ეკონომისტმა პ. სრაფამ საფუძველი ჩაუყარა ეკონომიკურ თეორიაში ახალ მიმართულებას – „ნეორიკარდიანელობას“. ნეოკლასიკური სკოლისა და ამ ახლადადმოცენებული მიმდინარეობის წარმომადგენელთა შორის წინააღმდეგობათა ძირითად სფეროს წარმოადგენდა დისკუსიები ფასწარმოქმნის საკითხების გარშემო, რომელიც დაიწყო პ. სრაფას ნაშრომის – „შემოსავლების კანონები კონკურენციის პირობებში“ გამოსვლისთანავე. ამ ნაშრომით მან დაამტკიცა, რომ წარმოების მასშტაბების ზრდით მსხვილი საწარმოები დებულობენ დამატებით უპირატესობებს, რომელთა რეალიზაცია შესაძლებელია მხოლოდ ჯანსაღი კონკურენციის მექანიზმის მოქმედების დარღვევით და ფასწარმოქმნაზე უშუალო ზეგავლენის მეშვეობით.

შეიძლება ითქვას, რომ XX საუკუნის ეკონომიკური აზროვნების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიღწევას წარმოადგენს მონოპოლიური კონკურენციის თეორია. „მონოპოლიისა და კონკურენციის ძალა მჭიდროდაა გადაჯაჭვული ერთმანეთთან და ქმნის ერთიან ქსოვილს, რომელშიც ისინი განსხვავდებიან თავისი მოხატულობით“ (192, გვ. 33) – აღნიშნავდა მისი შემქმნელი ედვარდ ჩემბერლინი. მაგრამ ის, ისევე როგორც არასრულყოფილი კონკურენციის კონცეფციის შემმუშავებელი ჯოან რობინსონი, მონოპოლიისა და კონკურენციის ურთიერთდამოკიდებულებას განიხილავდა უპირატესად ისტორიული კონტექსტის მიღმა.

ამასთან, უეჭველია, რომ სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდში დამოკიდებულება მათ შორის ყალიბდებოდა სხვადასხვანაირად. ამდენად, არანაკლები მნიშვნელობისაა ის გარემოება, რომ მონოპოლიისა და კონკურენციის ისტორიული ცვლილებების პროცესის გულდასმითი ანალიზის დროს შეიძლება გამოვლენილ იქნას აშკარად გამოხატული ციკლური კანონზომიერებანი, რაც სამწუხაროდ დღემდე არაა გამოკვლეული ეკონომიკურ ლიტერატურაში.

კლასიკური და ნეოკლასიკური სკოლების წარმომადგენელთა შეხედულებების ძირითად ნაკლს წარმოადგენს ის, რომ ისინი უპირატეს მნიშვნელობას ანიჭებენ ფასის მაკოორდინირებელ როლს გრძელვადიანი წონასწორობისათვის. ამდენად, ის მონოპოლიები, რომელთაც ჰქონდათ მოკლევადიანი პერიოდის ყველა ნიშანი, არ იწვევდა მათ ინტერესს. ა. სმიტისა და დ. რიკარდოს მცდელობა დაედგინათ კავშირი წარმოების ფასებსა და ღირებულებას შორის, ასევე მათ მიერ ჩამოყალიბებული ღირებულების თეორია, არ წარმოადგენდა წინაპირობას მონოპოლიების თეორიის შექმნისათვის. ისინი მხოლოდ მოკლედ მოიხსენიებდნენ მონოპოლიას, როდესაც ჩამოყალიბეს დასკვნა ეკონომიკის დეცენტრალიზაციის შესახებ. სინამდვილეში, მონოპოლიების თეორია საერთოდ არ შედიოდა ეკონომიკურ თეორიაში 1838 წლამდე, სანამ ა. კურნომ არ დაადგინა თანაფარდობა მარგინალურ წლიურ შემოსავალსა და წონასწორობის მონოპოლიურ ფასს შორის და ამის საფუძველზე შემოგვთავაზა სუფთა მონოპოლიის და დუოპოლიის (შემდგომში - ოლიგოპოლიის) თეორია. „არსებობს რიგი ფორმალური თეორია ოლიგოპოლიის შესახებ. ჯერ-ჯერობით არაა შემუშავებული ერთიანი ზოგადი თეორია, მაგრამ პირველი ცდა ოლიგოპოლიის შესახებ ზოგადი თეორიის შექმნისა გააკეთა კურნომ ჯერ კიდევ 1838 წ. დაშვებით კონკურენტების ქცევაზე თითოეული ფირმის რეაქციასთან მიმართებაში – თავდაპირველად ფირმა იმოქმედებს ისე,

თითქოს ის არ ელოდება თავისი კონკურენტებისაგან ცვლილებებს“ (207, გვ. 1). შემდგომში ეს შეხედულება სხვა თეორეტიკოსების მიერ იქნა განვითარებული.

ამათან, „... კურნო იწყებს ანალიზს, მისი აზრით, უმარტივესი შემთხვევიდან – ბუნებრივი მონოპოლიიდან ... იგი იხილავს დუოპოლიის, (ორი მეტოქე მონოპოლისტის) კონკურენტების შეზღუდული რიცხვისა და, ბოლოს, თავისუფალი კონკურენციის შემთხვევებს. ამრიგად, კურნოს მოდელი იგება უკუმიმართულებით XIX საუკუნეში განვითარების ნამდვილი ისტორიული პროცესის მიმართ, რომელიც მიმდინარეობდა თავისუფალი კონკურენციიდან მონოპოლიისაკენ“ (3, გვ. 314).

მნიშვნელოვანი წვლილი ოლიგოპოლიის და მონოპოლიის თეორიულ მოდელებში მოგვიანებით შეიტანეს ფ. ეჯჟორტმა (მათემატიკური აღწერა), ა.ლერნერმა (მონოპოლიური ძალაუფლება და მისი შეფასება), კ.ვიქსელმა (კონკურენცია და ფასებით დისკრიმინაცია), მ. ტუგან-ბარანოვსკიმ (კომპლექსური მიდგომა), ი. შუმპეტერმა, ფ. ჰაიეკმა და სხვა.

ამდენად, XX საუკუნის შუა პერიოდში უკვე ჩამოყალიბებული იყო საერთო შეხედულებები კონკურენციის არსსა და მისი ძირითადი მამოძრავებელი ძალების შესახებ, რაც გამოხატულ იქნა საბაზრო სტრუქტურის ოთხ კლასიკურ მოდელში, როგორცაა – სრულყოფილი კონკურენცია, მონოპოლიური კონკურენცია, ოლიგოპოლიური კონკურენცია და აბსოლუტური მონოპოლია (იხილეთ დანართი №1, გვ. 265). თუმცა, ისიც ცხადია, რომ ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრაქტიკული რეალიზაციის გამოცდილება მუდმივად არის ბიძგის მიმცემი შესაბამისი თეორიული საფუძვლების ჩამოყალიბებისა და სრულყოფის მიმართულებით.

თუ ყოველივე ზემოაღნიშნულს განვაზოგადებთ, შეიძლება ითქვას, რომ კონკურენციის თეორიული მოდელები, მუდმივ განვითარებასა და სრულყოფად მივყავართ. ამასთან, რაც უფრო ახლოა რეალური საბაზრო სტრუქტურა კონკრეტულ მოდელთან, მით უფრო შესამჩნევია მასში კონკურენციის აღწერილი მექანიზმები. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ კონკურენციის ჩამოთვლილი ოთხი მოდელის დახმარებით შეიძლება აღიწეროს რეალური ბაზრების რთული და წინააღმდეგობრივი მდგომარეობის მთელი ნაირსახეობა. კონკურენციის მოდელების უპირატესობებსა და ნაკლოვანებებზე შეიძლება ვიმსჯელოთ, პირველ რიგში, საბაზრო ურთიერთობების განვითარების კონკრეტული ისტორიული ეტაპის, კონკურენციის გამოცდილების და ბაზრის ეკონომიკური თავისებურებებიდან გამომდინარე.

ამრიგად, დოქტრინები, კონკურენციის შესახებ იცვლებოდა ეპოქებისა და რეალური გარემოს ცვლილებებთან ერთად, თუმცა, უცვლელი რჩებოდა ერთი – კონკურენცია, რაც, ალბათ, ამა თუ იმ ფორმით იარსებებს მანამ, სანამ იარსებებს სოციუმი.

12 კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის მოდელები

XIX საუკუნის ბოლოს მეცნიერ-ეკონომისტთა და პოლიტიკოსთა მიერ მხარდაჭერილ იქნა თეორია, რომლის თანახმად კონკურენციის პირობებში თითოეული მეწარმე სუბიექტი საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე „უხილავი ხელის“ დახმარებით ახდენს (მიისწრაფვის) საუკეთესო გადაწყვეტილების (რესურსების გადანაწილების კუთხით) მიღებას (მისაღებად) და ამ პროცესში რაიმე ფორმით ნებისმიერი არასაბაზრო ძალის (მთავრობა, შეზღუდვის მექანიზმების რაიმე ფორმით გამოყენება და ა.შ.) ჩარევა არაეფექტურია.

საუკუნის წინ, ისეთი ქვეყნებიც კი, რომლებიც დღეისათვის განვითარებულად ითვლებიან, ეკონომიკაში წამყვან როლს მცირე საწარმოებს ანიჭებდნენ. მოგვიანებით, ქვეყნის ეკონომიკაში მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავეს დამოუკიდებელმა მსხვილმა კორპორაციებმა, რომლებიც მსხვილი კაპიტალის ბრუნვით მნიშვნელოვან ძალას წარმოადგენენ თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაში. თუმცა „... დაკვირვებიდან გამომდინარე ეკონომისტებმა დაასკვნეს, რომ მსხვილი საწარმოების მომრავლება აკნინებს კონკურენციას და ხელს უშლის არსებული რესურსების ოპტიმალურ ათვისებას.

ეკონომისტების დაკვირვებებმა ცხადყვეს ეკონომიკური სიმძლავრის კონცენტრაციასთან დაკავშირებული პრობლემები და გადაწყვეტის ერთ-ერთ ფორმად დაასახელეს სახელწიფო კონტროლი“ (137, გვ. 1).

საზოგადოდ, კონკურენციის პოლიტიკა ეფუძნება იმ ფუნდამენტურ ეკონომიკურ თეზისს, რომლის მიხედვითაც საბაზრო ძალაუფლების მოპოვებამ და მისმა გამოყენებამ შესაძლოა საფრთხე შეუქმნას საზოგადოების ეკონომიკური კეთილდღეობის დონეს. კონკურენციული პოლიტიკის მექანიზმები „... საფუძველს უქმნიან საბაზრო ურთიერთობებს და ხელს უწყობენ ისეთი კონკურენტუნარიანი

ფირმების შექმნასა და განვითარებას, რომლებსაც შეუძლიათ როგორც საქონლისა და მომსახურების მიწოდება საკუთარი ქვეყნის მოქალაქეებისათვის, ასევე მონაწილეობის მიღება საერთაშორისო ვაჭრობასა და კონკურენციაში ...

ზოგადად, კონკურენციის პოლიტიკის მიზნები შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოყალიბდეს:

მომხმარებელთა კეთილდღეობა. აღნიშნული წარმოადგენს კონკურენციული პოლიტიკის ტექნიკურ ფუნქციას, რომელიც უშუალოდ აკავშირებს ერთმანეთთან კონკურენციის ხელშეწყობისა და ეკონომიკური ეფექტიანობის ზრდას.

მომხმარებელთა დაცვა. აღნიშნული გულისხმობს ინდივიდის დაცვას დიდი ბიზნესისაგან, რაც, როგორც წესი, მორალური ან პოლიტიკური მოტივებითაა განპირობებული.

მატერიალური ფასეულობების გადანაწილება. აღნიშნული წარმოადგენს პოლიტიკურ მიზანს, რომლის თანახმადაც მონოპოლიები არადემოკრატიულ ინსტიტუტებად მიიჩნევა, და ითვალისწინებს შეზღუდული რაოდენობის ფირმების მიერ მატერიალური ფასეულობების დიდი რაოდენობით მოპოვებისათვის ხელის შეშლას.

მცირე და საშუალო ზომის საწარმოების დაცვა. აღნიშნული ითვალისწინებს არა მხოლოდ ახლად შექმნილი საწარმოების დაცვას, არამედ ასევე პოზიტიურ მომენტად განიხილავს ბაზარზე დიდი რაოდენობით მცირე ზომის საწარმოების არსებობას.

რეგიონალური და სოციალური ასპექტები. აღნიშნული ითვალისწინებს კონკურენციული პოლიტიკის გამოყენებას ისეთი არაკონკურენციული პოლიტიკური მიზნების განსახორციელებლად, როგორცაა ჩამორჩენილი რეგიონების განვითარება და უმუშევრობის შემცირება.

რამდენადაც არსებობს კონკურენციული პოლიტიკის განსხვავებული მიზნები, შეიძლება ითქვას, რომ არსებობს განსხვავებული კონკურენციული პოლიტიკაც. თავის მხრივ, ანტიკონკურენციული პოლიტიკის განსხვავებული ფორმების მიმართ გამოყენებულ უნდა იქნეს შესაბამისად განსხვავებული მიდგომები, რომლებიც თავის მხრივ შეიძლება გამოვლენილ იქნეს ანტიკონკურენციული ქმედებების შეზღუდვისა და ეკონომიკურ აგენტთა შერწყმის წინააღმდეგ მიმართულ პოლიტიკაში“ (68, გვ. 56-57).

კონკურენცია მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის სახელმწიფო განვითარების თა-

ნამედროვე ეკონომიკურ დოქტრინაში და პოლიტიკურ კონცეფციებში განიხილება, როგორც წარმატებულად განვითარებადი ეკონომიკის საფუძველი. ამჟამად, კონკურენციის დაცვა და ანტიკონკურენციული ქმედებების გამოვლენა და აღკვეთა არის სახელმწიფო ეკონომიკური პოლიტიკის ამოსავალი (მთავარი პრიორიტეტი), რომლის უზრუნველყოფის მიზნით დღეისათვის შექმნილია სამართლის ეროვნული სისტემები დაახლოებით მსოფლიოს 90 ქვეყანაში.

საზოგადოებას, რომელიც აშენებს თავისუფალ ეკონომიკურ სისტემას, აუცილებლად უნდა ჰქონდეს ჩამოყალიბებული ეკონომიკური პოლიტიკა, რომლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილი სწორედ კონკურენციის პოლიტიკაა. თუმცა იმისათვის, რომ ქვეყანამ რეალურად გაატაროს კონკურენციული პოლიტიკა, არაა საკმარისი ამ მიმართულებით მხოლოდ შესაბამისი კანონმდებლობის არსებობა. შეიძლება ითქვას, რომ კონკურენციის პოლიტიკა ესაა – მიდგომები და დამოკიდებულება სახელმწიფოსი და იმ სახელმწიფო ორგანოების, რომელთაც ევალებათ კანონით კონკურენციისადმი ზედამხედველობა შესაბამისი სტრუქტურის მეშვეობით (კონკურენციის სტრუქტურის ხელმძღვანელობით).

კონკურენციის ეროვნული პოლიტიკა შეიძლება მოტივირებულ იქნეს სხვადასხვა მიზნებით, როგორცაა სამართლიანობა, წესიერება, ვაჭრობის წახალისება და ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლება. პრაქტიკაში კონკურენციული პოლიტიკის გატარებისას ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ ეკონომიკური კონკურენცია არ იქნეს მიზანშეუწონლად შეზღუდული სახელმწიფოს ან კერძო ქმედებების საშუალებით. ხშირია შემთხვევები, როდესაც კერძო სექტორში მომწოდებლები ატარებენ კონკურენციის თავიდან აცილების პოლიტიკას, მაგრამ უფრო მძიმეა შედეგი, როდესაც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები ხელს უშლიან კონკურენციას არა აუცილებელი და შემზღვეველი წესების შემოღებით. კონკურენციის პოლიტიკას ხშირად „ანტიტრასტს“ უწოდებენ და იგი შედგება კონკურენციის კანონისა და კონკურენციის ადვოკატურისაგან, რომელთა მიზანს წარმოადგენს ისეთი საბაზრო ჩავარდნების გამოსწორება, რომლებიც წარმოიქმნებიან კონკურენციის შემაფერხებელი კერძო და რეგულატორული ფაქტორებიდან. კონკურენციის ადვოკატურა აკეთებს საზოგადოებრივ ანალიზსა და შენიშვნებს კანონების, რეგულირების წესების და სახელმწიფო ორგანოების სხვა საქმიანობის შედეგად გამოწვეული კონკურენციის

შეზღუდვის შედეგებზე. ის იყენებს ინსტიტუციონალურ საშუალებებს აუცილებელი და შემზღუდავი ქმედებებით გამოწვეული ზიანის გამოსააშკარავებლად და გამოსწორებისათვის. განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში კონკურენციის სააგენტო, ჩვეულებრივ, საკონსულტაციო ბიუროა, ე.ი. კონკურენციის სააგენტო მოქმედებს როგორც ადვოკატი და უზრუნველყოფს რეგულირების წესების ანალიზსა და რეკომენდაციებს, მაგრამ არ გააჩნია სხვა ორგანოებზე იძულების მოხდენის უნარი. აღნიშნულის საპირისპირო რეალობაა ზოგიერთ, რეფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებში, სადაც კონკურენციის ადვოკატურას კანონის ძალით მოქმედების უნარი აქვს (მაგალითად უნგრეთსა და ყაზახეთში).

ზოგიერთი ინდუსტრიული ქვეყნის ან ქვეყნების კავშირთა კონკურენციის კანონები (აშშ, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, იაპონია, ევროპის კავშირი) ხშირად გამოიყენება მოდელის სახით რეფორმირებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში. ამასთან, ინდუსტრიული ქვეყნების იურიდიული სტანდარტები ხანდახან რეცეპტის სახით გამოეწერებათ ხოლმე რეფორმირებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებს. ეს რეცეპტები შეიძლება გამართლებული იყოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის იურიდიული სტანდარტი ეფექტიანობას შეინარჩუნებს სხვა სახელმწიფოს კომერციულ გარემოში. ეს კი ბევრად არის დამოკიდებული რეფორმირებადი ქვეყნის ეკონომიკური დიაგნოსტიკის საიმედოობაზე.

ამიტომ, კონკურენციის ის კანონები, რომლებიც რეფორმირებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში არც თუ იშვიათად ინდუსტრიული ქვეყნების კანონმდებლობის თარგმანს წარმოადგენს, ხშირ შემთხვევებში არ ამართლებს, რადგანაც ამ ქვეყნებში არა მხოლოდ ეკონომიკური ორიენტირებია განსხვავებული, არამედ ეროვნული ინსტიტუტების ეფექტიანობის ხარისხიც.

ამდენად, კონკურენციის კანონის იურიდიული და მის რეალობაში გატარების სტანდარტები ისე უნდა იქნეს შედგენილი, რომ ის წარმოადგენდეს მთლიან მექანიზმს (კანონი), რომელიც აუმჯობესებს ალტერნატიულ მექანიზმს (ბაზარი). ე.ი. სასამართლოს ან კონკურენციის სააგენტოს გადაწყვეტილება მაშინ უნდა იქნეს მიღებული, როდესაც მას მოსდევს რაიმე სარგებელი, მაგალითად სამომხმარებლო კეთილდღეობის ამაღლება, ან კერძო სექტორის განვითარება, რაც სხვაგვარად არ მოხდებოდა.

საზოგადოდ, კონკურენციის პოლიტიკის პრაქტიკული რეალიზაცია, ქვეყნის შიგა და გარე ბაზარზე, ხელს უწყობს სახელმწიფოს ჩართვას შრომის საერთა-

შორისო განაწილებისა და საბაზრო ურთიერთობების განვითარების პროცესში, რომელიც თავის მხრივ გულისხმობს ქვეყნის მონაწილეობას მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში (მსო), ევროსაბჭოსა და სახელმწიფოების სხვა ეკონომიკურ კავშირებში. ამდენად, თანამედროვე პირობებში საერთაშორისო ეკონომიკური თანამშრომლობის წინაპირობას წარმოადგენს შიგა საბაზრო (ეროვნული) ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარება და კონკურენციის პოლიტიკის თანმიმდევრული გატარება.

კონკურენციის შიგა და საგარეო პოლიტიკის გაერთიანება შეიძლება უფრო თვალსაჩინოდ გამოვლინდეს ევროსაბჭოს ფარგლებში, რომლის „... კონკურენციის პოლიტიკის მიზანს წარმოადგენს ევროპული ეკონომიკის ძირითად ელემენტებზე ზემოქმედება, რომელთა დახმარებით ეროვნული ბაზრები დებულობენ საჭირო მოქნილობას და უზრუნველყოფენ ინიციატივის, ინოვაციების, დინამიურობის და ეფექტურობის განვითარებას რესურსების განაწილებაში“ (214, გვ. 17).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ „... საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის რეგულირება უნდა იყოს მოქცეული რეგულირების სპეციალურ ფარგლებში, რომელიც, თავის მხრივ, უნდა შეესაბამებოდეს კონკურენციის საერთო პოლიტიკას ქვეყანაში. ასე რომ, კონკურენციის პოლიტიკის ცნების ქვეშ იგულისხმება ის, რომ სახელმწიფო, რომელიც ახორციელებს საგარეო ეკონომიკურ რეგულირებას ან სხვა საქმიანობას სპეციალური კანონმდებლობის ბაზაზე, მიჰყვება რეგულირების ერთიან მოდელს – მოდელს, რომელიც დამახასიათებელია კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობისთვის (180, გვ. 352).

ფედერალურ დონეზე პირველი ანტიტრესტული (კონკურენციის შესახებ) კანონი, რომელსაც თავისი აქტუალურობა დღესაც არ დაუკარგავს მიღებულ იქნა მე-19 საუკუნის ბოლოს ამერიკის შეერთებულ შტატებში, რომლის მთავარი მიზანი იყო „... კერძო ეკონომიკური ძალაუფლების გამოყენებაზე კონტროლის დაწესება მონოპოლიების თავიდან აცილების, კარტელების სანქციონირებითა და კონკურენციის დაცვის სხვა საშუალებებით“ (152, გვ. 9).

ასევე, „... კონგრესი ამუშავებდა სხვადასხვა ანტიმონოპოლიურ კანონებს ნაწილობრივ თავისი პოლიტიკური შეხედულებების გამო, რომ კონკურენციული ეკონომიკა ყველაზე უფრო შეესაბამება საზოგადოების დემოკრატიულობას. კონგრესს ამ კანონების შექმნა სურდა არა მხოლოდ იმიტომ, რომ კონკურენციული ეკონომიკა ხელს უწყობს მატერიალურ აყვავებას, არამედ

იმიტომაც, რომ ასეთი კონკურენცია საუკეთესო სახით შეინარჩუნებს ჯეფერსონისეულ დამოუკიდებელ წვრილ ბიზნესმენტა საზოგადოებას. ამგვარად, „შერმანის აქტი“ შემოღებულ იქნა ტრესტებისა და კავშირების ეპოქაში, რომლებიც ქმნიდნენ საფრთხეს სახელმწიფოს პოლიტიკური ცხოვრების გაკონტროლებისას ... შესაბამისად, ამ საკანონმდებლო აქტის ერთ-ერთ ამოცანას შეადგენდა ის, რომ ჩვენი ქვეყანა დაიცვას ცალკეული პირებისა და კორპორაციების სწრაფად ზრდადი სიმდიდრის ძლიერებისაგან ... ეკონომიკური სიმდიდრის კონცენტრაციაზე მსჯელობისას სენატორი შერმანი აღნიშნავდა, რომ თუ ჩვენ ამ ქვეყანაში არ უნდა ავიტანოთ მეფე და იმპერატორი, მაშინ ჩვენ არ უნდა შევეურიგდეთ ვაჭრობაში ავტოკრატიას“ (179, გვ. 25).

ამასთან, რაც შეეხება კონკურენციის კანონმდებლობის საბაზისო პრინციპს, მისი არსი „... მდგომარეობს იმაში, რომ მათი საერთო მიზანია ესა თუ ის კერძო შეზღუდვა, რომელთა მოქმედება შეიძლება წინ აღუდგეს ჩვენი სახელმწიფოს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობას“ ... ამიტომ, ამ მიზნის მისაღწევად ანტი-ტრესტული კანონები შეიცავენ მცოცავ დებულებებს, რომლებიც მიმართული არიან კერძო შეზღუდვების მიმართ ... რომლებიც საშიშროებას უქმნიან კონკურენციაზე (კონკურენტუნარიანობაზე) დაფუძნებულ ეკონომიკას“ (179, გვ. 7).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის (competition law) წარმოშობა განპირობებულია ეკონომიკაზე მონოპოლიების დამამუხრუჭებელი ზემოქმედების განეიტრალებისა და ეკონომიკური აგენტებისათვის ბაზარზე თავისუფალი შესვლის პირობების უზრუნველყოფის და კეთილსინდისიერი კონკურენციის განვითარებისათვის ხელშემწყობი გარემოს ფორმირების, ასევე სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისათვის მათი მხრიდან ზედმეტი ე.წ. მარეგულირებელი ჩარევის და დაუმსახურებელ უპირატესობათა მინიჭების მოსპობის, მსხვილი ინფრასტრუქტურული ბიზნესის, არათავისუფლად ბრუნვადი საქონლის რეალიზაციით დაკავებულ საწარმოთა მიერ ბარიერების აღმართვის ქმედებებზე ხელის შეშლის აუცილებლობით.

საზოგადოდ „კონკურენციის კანონმდებლობის“ წარმოშობა დაკავშირებულია, ცალკეულ ქვეყნებში საბაზრო ურთიერთობების განვითარებასთან და საერთაშორისო ეკონომიკურ თანამშრომლობაში მიმდინარე ცვლილებებთან (ახალ მოვლენებთან). ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის შექმნისათვის ნიადაგის მომზადებას ერთის მხრივ ხელი შეუწყო ეკონომიკური და

სამართლებრივი ხასიათის მიზეზებმა. კერძოდ, ეკონომიკური თვალსაზრისით ანტიმონოპოლიური (აშშ-ში ანტიტრესტული, ხოლო ევროპაში – კონკურენციული) კანონმდებლობის წარმოქმნა განაპირობა კაპიტალისტური მეურნეობის განვითარებაში მომხდარმა ხარისხობრივმა ცვლილებამ – თავისუფალი კონკურენციის ეპოქის მონოპოლიურით შეცვლამ, ხოლო მეორეს მხრივ, მისი წარმოშობა განაპირობეს იმ გარემოებებმა, რომლის თანახმადაც, მხოლოდ სამოქალაქო სამართლის ნორმებზე დაყრდნობით მონოპოლიზების პროცესების სახელმწიფოებრივი რეგულირების ზომები უკვე აშკარად არაადეკვატური და არასაკმარისი იყო. ეს კი მოითხოვდა კონკურენციის სამართლის გამოყოფას სამოქალაქოდან და ყურადღების მაქსიმალურ კონცენტრირებას კონკურენციის საკითხებზე.

„კონკურენციის კანონმდებლობის“ ცნების ქვეშ მოიაზრება სხვადასხვა ქვეყნების ანტიმონოპოლიური (ანტიტრესტული) კანონმდებლობა, იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებების ნორმებთან ერთად, რომელთა შესაბამისადაც ხორციელდება კონკურენციის რეგულირება საერთაშორისო ბაზრებზე. საერთაშორისო ეკონომიკური თანამშრომლობის განვითარებამ და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის (მსო) შექმნამ, რომლის მიზანია, მისი წევრი ქვეყნებისათვის ვაჭრობის საერთაშორისო წესების შემუშავება (მიღება), ასევე რეგიონალური ეკონომიკური კავშირების (გაერთიანებების) წარმოშობა საერთაშორისო ხელშეკრულებების საფუძველზე, გამოიწვია უცხოურ იურიდიულ ლიტერატურაში ადრე დამკვიდრებული „ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის“ ცნების შეცვლა „კონკურენციის კანონმდებლობის“ ცნებით (180, გვ. 350).

თავისთავად კონკურენციის კანონმდებლობის რეალობაში გატარება დიდად არის დამოკიდებული იმ მიზნებსა და ცნებებზე, რომლებსაც თვითონ ეს კანონმდებლობა ეყრდნობა. კონკურენციის კანონები განვითარებად ქვეყნებში უმთავრესად ეყრდნობიან ორ ძირითად ცნებას: 1) „საბაზრო ძალას“ და 2) „დომინირებას“.

„საბაზრო ძალის“ ცნება უდევს საფუძველად აშშ-ს, ხოლო „დომინირების“ ცნება ევროპის კავშირისა და მისი წევრი ქვეყნების კანონმდებლობას. აღნიშნული ცნებები ასევე იქნა გათვალისწინებული (ჩადებული) რეფორმირებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების კონკურენციის კანონებში. მაგალითად, საქართველოს კანონმდებლობა 2005 წლის 3 ივნისამდე ეფუძნებოდა „დომინირებას“ („მონოპოლიას“), ხოლო ქვეყნის ახალი საკონკურენციო სამართალი საერთოდ უარყოფს როგორც ერთს ისე მეორეს.

მიუხედავად იმისა, თუ რომელ ცნებას ეფუძნება კონკურენციის კანონი – „საბაზრო ძალას“ თუ „დომინირებას“, ის ეხება კომერციული საქმიანობის ან ოპერაციების მსგავს ფორმებს. მაგალითად, უმეტესობა კანონებისა ეხება ფასების ფიქსირებას და ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ შეზღუდვებს, ასევე კომპანიების შერწყმებსა და კორპორაციულ ურთიერთობებს. მიუხედავად ამისა, „საბაზრო ძალაზე“ დაფუძნებული კანონები უფრო ტარდება რეალობაში (სხვადასხვა პირობებში და სხვადასხვა კომერციული ეფექტიანობით), ვიდრე ისინი, რომლებიც ეფუძნებიან „დომინირებას“. ამის მიზეზი კი არის, ის, რომ „საბაზრო ძალა“ და „დომინირება“ თუმცა, მსგავსი ცნებებია, მაგრამ ისინი იდენტურები არ არიან. „საბაზრო ძალა“ უკავშირდება მომწოდებლის უნარს იქონიოს გავლენა ბაზრის ფასზე ან შეზღუდოს ბაზარი რაიმე სპეციფიკური საქონლის ან მომსახურების მიმართებით. „დომინირების“ ცნება, მართალია მოიცავს ბაზრის ძალას, მაგრამ იგი უფრო შორს მიდის. მაგალითად, დიდი საწარმო შეიძლება ჩაითვალოს დომინირებულად, თუ მას შეუძლია შეზღუდოს ან გადააქტოს კომერციული შესაძლებლობები მასთან შედარებით მცირე საწარმოებისა ან სავაჭრო პარტნიორებისა მაშინაც კი, როდესაც ასეთი ქმედებით არ ხდება გავლენა საბაზრო ძალაზე.

„საბაზრო ძალასა“ და „დომინირებას“ შორის არსებული განსხვავება თვალშისაცემია კანონის პრაქტიკული რეალიზაციის პროცესში. კერძოდ, თუ ჩვენ განვიხილავთ ეკონომიკურ აგენტთა შერწყმის კონტროლის მექანიზმებს, დავინახავთ, რომ კონკურენტი ეკონომიკური აგენტები ხშირად ერწყმიან ერთმანეთს, რათა მოხდეს დუბლირებული აქტივებისა და შესაბამისი პერსონალის (მუშა-მოსამსახურეთა) რაციონალიზაცია (დანახარჯების მაქსიმალური ოპტიმიზაციის მიზნით). თუ შერწყმული ეკონომიკური აგენტების ხვედრითი საბაზრო წილი მცირეა, საბაზრო ძალაზე დაფუძნებული კონკურენციის კანონი კონცენტრაციის ზრდაში ვერანაირ საშიშროებას ვერ ხედავს. უფრო მეტიც, ასეთი კანონი ამ სახით შერწყმებს სასარგებლოდაც კი მიიჩნევს, რადგანაც ის წაახალისებს შერწყმული აგენტის და კონკურენციის მიზეზით, მისი კონკურენტების შედარებით დაბალ ფასებს. ორივე შედეგს სარგებელი მოაქვს მომხმარებლისათვის. კანონით ასეთი შერწყმა ნებადართულია, ხოლო კანონი რომელიც დომინირებაზეა აგებული, შეიძლება კრძალავდეს („მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის კანონი კრძალავდა) დისტრიბუტორების შერწყმას და მასთან დაკავშირებულ კონკურენციის სასარგებლო მახასიათებლებს.

ბევრ შემთხვევაში, კომერციული ოპერაცია, ან საქმიანობის სხვა ფორმა საწარმოს აძლევს საშუალებას შეამციროს დანახარჯები და შესაბამისად აამაღლოს ეფექტიანობა. დანახარჯების შემცირება წაახალისებს საწარმოთა და მათი კონკურენტების (კონკურენციის საფუძველზე) მიერ დაბალი ფასების დაწესებას და ამაღლებს ეროვნული საწარმოების კონკურენტუნარიანობას საერთაშორისო ბაზარზე.

ინდუსტრიული და რეფორმირებადი ქვეყნები, კონკურენციის კანონში სხვადასხვა პირობებით წარმოების ეფექტიანობის დაცვის გათვალისწინებით ხშირად ცდილობენ ხელი შეუწყონ ეფექტიანობის ამაღლებას. ამგვარი დაცვა საშუალებას აძლევს კერძო მომწოდებლებს, რომ მათ თავისუფლად აწარმოონ კონცეპტუალური შეთანხმებები და კორპორაციული ოპერაციები, რომლებიც სხვაგვარად აკრძალული იქნებოდა. დაცვა შეიძლება განხორციელდეს ორი ფორმით. მხარეებისათვის შეიძლება საკმარისი იყოს იმის დემონსტრირება, რომ ესა თუ ის ხელშეკრულება ან ოპერაცია აუცილებელია ეფექტიანობის მისაღწევად. მეორე ვარიანტით მხარებს შეიძლება მოეთხოვოთ იმის დასაბუთება, რომ ეფექტიანობა არსებობს და რომ ის სარგებელს მოუტანს მომხმარებელს (დაბალი ფასები, უკეთესი ხარისხი, უკეთესი მომსახურება).

ხშირად აკრიტიკებენ დომინირებაზე დაფუძნებული კანონის რეალობაში გატარებას იმისათვის, რომ ის იცავს მცირე ზომის არაეფექტიან ეკონომიკურ აგენტებს, დიდი ზომის ეკონომიკური აგენტების ეფექტიანი ფუნქციონირების და ოპერაციების აღკვეთის ხარჯზე. ეს ძირითადად ეხება იმ შემთხვევებს, რომლებიც გულისხმობენ ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ შერწყმებს.

ფართო გაგებით, კონკურენციის კანონის პრაქტიკული რეალიზების ეფექტიანობა დამოკიდებულია კონკურენციის სააგენტოსა და სასამართლო სისტემის მუშაობაზე. განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში გამოკვლევებს კონკურენციის სფეროში მოეთხოვებათ იმის შეფასება, თუ რამდენად საკმარისია საბაზრო ძალები კონკურენციისადმი მიყენებული ზიანის აღსაკვეთად. ამასთან, თუ სხვა ყველაფერი თანაბარია (ბაზრის ბარიერები მინიმალურია), კარგად განვითარებული ბაზრის არსებობისას, კონკურენციის კანონის რეალობაში გატარება უნდა იყოს შედარებით შეზღუდული. ხშირ შემთხვევაში საბაზრო მექანიზმები მყიდველებს, მცირე ზომის საწარმოებსა და ინვესტორებს აწვდიან ბევრ კომერციულ ალტერნატივას, რაც კონკურენციას

შესაძლო ზიანისაგან ათავისუფლებს. ამგვარად, სადაც საბაზრო მექანიზმი ეფექტიანია, კონკურენციის სააგენტო საერთოდ არ უნდა ჩაერიოს, ან მისი ჩარევა უნდა იყოს მინიმალური.

კანონები და რეგულირების წესები დიდ გავლენას ახდენენ ქვეყანაში კონკურენციის სიცოცხლისუნარიანობაზე, ბაზრების მასშტაბებსა და ზომებზე, მომწოდებლის კონცენტრაციის დონეზე, ბაზარზე შესვლისა და გასვლის პირობებზე, პოტენციური მომწოდებლის დანახარჯებსა და ეფექტიანობაზე. ხსენებულის პასუხად, კონკურენციის სააგენტოები ხშირად მოქმედებენ როგორც „კონკურენციის ადვოკატები“. ეს უკანასკნელი მოიცავს საზოგადოებისათვის ექსპერტული ანალიზის და კომენტარების მიწოდებას კანონების, რეგულირების წესების, ცენტრალური და ადგილობრივი სამთავრობო ორგანოების გადაწყვეტილებების ასპექტებზე.

ფაქტია, პოლიტიკური მხარდაჭერის გარეშე კონკურენციის ვერც ერთი სააგენტო ვერ უზრუნველყოფს ეკონომიკური რეფორმის განხორციელებას. იმ შემთხვევაში თუ ეკონომიკურ რეფორმებს თან ახლავს პოლიტიკური მხარდაჭერა, კონკურენციის ორგანოს ძალუძს უზრუნველყოს მთავრობის ყოველ დონეზე განხორციელებული ქმედებების შესაბამისობა არჩეული რეფორმის კურსთან.

კონკურენციის კანონები კრძალავენ ისეთ კომერციულ პრაქტიკას, კონტრაქტებსა და ხელშეკრულებებს, რომლებიც მნიშვნელოვნად ამცირებენ კონკურენციას, აძლიერებენ საბაზრო ძალასა და დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებას. იურიდიული სტანდარტები სახელმწიფოების მიხედვით განსხვავდებიან, რაც გამოწვეულია კონკურენციის ეროვნული დებულებების მიზნებითა და კომერციული ეფექტის შესახებ შეხედულების სხვადასხვაობით.

ჰორიზონტალური შეზღუდვები ითვალისწინებს ისეთ შეთანხმებებს, რომლებიც იღება კონკურენტ მომწოდებლებს შორის ფასების, ინვესტიციების, წარმადობის მოცულობის, პროდუქციის დიფერენციაციისა ან რეკლამირების შეზღუდვის მიზნით. არსებობს მრავალი სახის ჰორიზონტალური შეზღუდვა, რომელთაგან ბევრი ითვლება საბაზრო ეკონომიკისათვის საზიანოდ და არასასურველად. ჰორიზონტალური ფასების ფიქსაცია ყოველთვის იკრძალება ინდუსტრიულ ქვეყნებში და აკრძალვის დარღვევა ხდება მკაცრი სამოქალაქო და კრიმინალური სანქციების გამოყენების მიზეზი. ამის საპირისპიროდ, სხვა ჰორიზონტალური შეზღუდვები, როგორცაა მაგალითად, პროდუქციის სტანდარტე-

ბის ჩამოყალიბებაზე შეთანხმება, ითვლება რომ ის აძლიერებს როგორც კონკურენციას, ასევე ეფექტურობას და კანონიერია ინდუსტრიული ქვეყნების უმრავლესობაში.

გონივრულობის პრინციპის გამოყენებით, არსებობს ისეთი ვარიანტი, რომლითაც რეფორმირებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში შეიძლება ჰორიზონტალური შეთანხმებების საკითხის მოგვარება იმგვარად, რომ ფასების ფიქსირება და სხვა აშკარად ანტიკონკურენტული პრაქტიკა აიკრძალოს, ხოლო პოტენციური ეფექტიანობის შეთანხმებები შენარჩუნდეს. უპირველეს ყოვლისა, კანონში დაკონკრეტებულ უნდა იქნეს შეთანხმებების ტიპები და კლასები და თითოეულს უნდა შეესატყვისებოდეს სხვადასხვა იურიდიული სტანდარტი (საქართველოს კონკურენციული კანონმდებლობა, კერძოდ, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ – საქართველოს 1996 წლის 25 ივნისის კანონი, ამას არ ითვალისწინებდა, რაც მის ნაკლოვანებას წარმოადგენდა). კონკურენციული კანონმდებლობის სრულყოფის პროცესში, განვითარებული ქვეყნები ამ პრობლემის მოწესრიგებას ცდილობენ – „აბსოლუტური მონოპოლიური პრაქტიკის“ და „შედარებითი მონოპოლიური პრაქტიკის“ შემოღებით.

პირველ კატეგორიაში მოიაზრება ფასების ფიქსირება და მსგავსი შეთანხმება პროდუქციის შემცირებაზე, რეალიზაციის ტერიტორიის განსაზღვრასა და საზოგადოებრივ აუქციონებზე განაცხადების არაკეთილსინდისიერ პრაქტიკაზე. ესენი ყოველთვის საზიანო ქმედებებია და შესაბამისად ექვემდებარებიან უპირობო და მკაცრ აკრძალვას.

„შედარებითი მონოპოლისტური პრაქტიკა“ კი მოიცავს შეთანხმებებს ტექნოლოგიებისა და ობიექტების ერთობლივ გამოყენებაზე, რომლის კონკურენციული ეფექტი გაურკვეველი, მაგრამ არასაზიანოა. ამდენად ამ კონკრეტულ (ბოლო) შემთხვევაში კონკურენციის სააგენტოს შეუძლია ჰორიზონტალური შეთანხმების დაშვება, თუ ისინი ეფექტიანობას უზრუნველყოფენ (გამონაკლისების საკითხი ევროკავშირის კანონმდებლობაში სწორედ ამას ეხება). ამ რეჟიმის შეთანხმება თავისუფლდება იურიდიული პასუხისმგებლობისაგან მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები წინასწარ აცნობებენ კონკურენციის სააგენტოს და წერილობით თანხმობას მიიღებენ მისგან. თუ ასეთი თანხმობა არ არსებობს, ჰორიზონტალური შეთანხმება შეიძლება გახდეს მკაცრი საჯარიმო სანქციის საგანი.

რაც შეეხება ვერტიკალურ შეთანხმებებს ის გულისხმობს იმ კონტრაქტებს, რომლებიც ზღუდავენ საქმიანობას მხარეებს შორის მყიდველისა და გამყიდველის ურთიერთობაში. მაგალითად, მწარმოებლებსა და მისი პროდუქციის დისტრიბუტორებს შორის. ეს შეთანხმება ჩვეულებრივ ანალიზდება ორი ფაქტორით: ახალისებს თუ არა ის ბაზრის ძალის გამოყენებას და შედეგად წარმოქმნის თუ არა კონკურენციულ სიმეტრიას დისტრიბუტორებს შორის. სხვაგვარად, რომ ვთქვათ კომერციული შედეგი გაურკვეველია ვერტიკალური შეთანხმებების შემთხვევაში, ვიდრე ჰორიზონტალური შეთანხმებებისას. შედეგად იურიდიული სტანდარტები სახელმწიფოების მიხედვით განსხვავდება. მაგალითად, აშშ-ს პრეცედენტულ სამართალში შეიცვალა მიდგომები ვერტიკალური შეთანხმებებისადმი, უფრო კეთილგანწყობის მიმართულებით. 1985 წელს ანტიტრესტული დეპარტამენტის მიერ სახელმძღვანელო პრინციპების მიღებისას ვერტიკალური შეზღუდვების მიმართ აღინიშნა, რომ იგი არ აღძრავს განსახილველად საქმეებს ვერტიკალურ შეზღუდვებთან მიმართებაში, რომლებიც აკონტროლებენ ბაზრის 10%-ზე ნაკლებს და უფრო მეტიც, აუცილებლად არ გახდება დავის საგანი ის ვერტიკალური შეზღუდვები, რომლებსაც იყენებენ 10%-ზე მეტი საბაზრო წილის მქონე ფირმები, არამედ ისინი დაექვემდებარებიან შემდგომ ანალიზს „კონიგრულობის პრინციპის“ შესაბამისად.

კანონის გატარების მექანიზმის გაცნობიერება მნიშვნელოვანი ფაქტორია კონკურენციის კანონის აღსრულებაში. თითქმის ყველა ინდუსტრიულ ქვეყანაში კონკურენციის კანონი იურიდიულად ტარდება არასპეციალიზირებული, დამოუკიდებელი სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული სასამართლო სისტემის მიერ, მაშინ როდესაც ბევრი რეფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყანა იყენებს ადმინისტრაციულ სისტემას. იურიდიული და ადმინისტრაციული განხორციელება უპირველეს ყოვლისა ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან კანონის გატარების იურიდიული პრეცედენტების გამოყენებაში. უფრო ზუსტად რომ ვთქვათ, კონკურენციის კანონის რეალობაში იურიდიული გატარებით წარმოიქმნება სტანდარტები დებულებების (კანონის) ენისა და პრეცედენტებიდან. პრეცედენტების გამოყენების მასშტაბი საერთაშორისოა და სახელმწიფოები კონკურენციის კანონების შედგენისას ხელმძღვანელობენ უფრო განითარებულ ქვეყნებში არსებული პრეცედენტებით. მაგალითად, საბერძნეთის კონკურენციის კომისია იურიდიული სტანდარტების შედგენაში დაეყრდნო ევროპის კავშირის პრეცედენტს კომპანიების შერწყმის

კონტროლზე, ხოლო ახალი ზეღანდია დაეყრდნო ავსტრალიისა და აშშ-ში ჩამოყალიბებულ იურიდიულ სტანდარტებს.

საქართველოში საკონკურენციო პოლიტიკის რეალიზაციის პროცესში მოწინავე განვითარებული ქვეყნების პრეცედენტული სამართლის ნორმების გამოყენებას (შესაბამისი სტანდარტების შემუშავებისას), ნაკლები ყურადღება ექცევა. უფრო მეტიც, მხოლოდ ერთად-ერთხელ (2001 წლის მეორე ნახევარი) ჰქონდა ადგილი საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში განვითარებული ქვეყნების იურიდიული პრეცედენტის გამოყენებას. კერძოდ, ევრო-სასამართლოს მიერ 1978 წელს (საქმე ECR 207) მიღებული დადგენილების თანახმად, ახალი ბანანის ბაზარი გამოყოფილ იქნა სხვა ახალი ხილის ბაზრისაგან, რადგანაც სასამართლომ მიიჩნია, რომ არსებობდა მომხმარებელთა ფართო წრე ჩვილი ბავშვებისა და მოხუცების სახით, რომლებიც ბანანის გარდა სხვა ახალ ხილს ვერ მოიხმარდნენ. სწორედ, ევრო-სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება, როგორც პრეცედენტი, გამოყენებულ იქნა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ და შესაბამისი სასაქონლო ბაზრების კვლევის პროცესში ბანანის ბაზარი განხილულ იქნა სხვა ხილის ბაზრისაგან განცალკევებულად. აღნიშნულ სასაქონლო ბაზარზე კონკურენციული გარემოს შეფასებისა და ანალიზის პროცესში გამოვლენილ იქნენ მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტები (შ.პ.ს. „აგროტექნიკი“ და „სოტობი ენტერპრაიზ ლიმიტედ“-ის წარმომადგენლობა), რომლებიც სამსახურის უფროსის 2001 წლის 25 სექტემბრის №8/60 ბრძანებით (დადგენილი წესის თანახმად) შეეკანთ იქნენ მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების სახელმწიფო რეესტრში და დაექვემდებარნენ მუდმივ ანტიმონოპოლიურ ზედამხედველობასა და კონტროლს.

საერთოდ, კონკურენციის შესახებ უცხოეთის ქვეყნების კანონმდებლობათა ანალიზი საშუალებას იძლევა გამოიყოს საბაზრო ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირების ორი ფორმა, რომელთაგან პირველი ემყარება ბაზარზე არსებული ყველა სამართლებრივი ურთიერთობების კონკურენციულ (ანტიმონოპოლიურ) რეგულირებაზე დაქვემდებარების პრინციპს. ამის მაგალითს წარმოადგენს, აშშ-ში უცხოური ინვესტიციების სამართლებრივი რეგულირება, რომელიც წარმოაჩენს აშშ-ში კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის თავისებურებებს, რომელთაგან უმთავრესი არის – ანტიმონოპოლიური რეგულირების მექანიზმის სრულყოფის ხარისხი.

საბაზრო ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირების მეორე ფორმა პირველისაგან განსხვავდება იმით, რომ კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) რეგულირების მოდელის მიხედვით ხდება კანონების მიღება, კონკრეტული სახის რეგულირების სამართლებრივი ურთიერთობებისათვის. მაგალითად, „ინვესტიციების შესახებ“ კანადის 1986 წლის კანონი, რომელიც წარმოადგენს ანტიმონოპოლიურ (კონკურენციის შესახებ) კანონს საინვესტიციო საქმიანობის რეგულირების სფეროში. ის იმეორებს სამართლებრივი რეგულირების სტრუქტურას და მეთოდს, რომლებიც დამახასიათებელია ანტიმონოპოლიური (კონკურენციული) რეგულირებისათვის, მაგრამ მისაღებია მხოლოდ საინვესტიციო საქმიანობისათვის (180, გვ. 350). იგივე შეიძლება ითქვას, „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს 2005 წლის 2 ივნისის კანონზეც (№1514), რომელიც ასევე შეიცავს (ბევრად უფრო სრულყოფილი სახით), ანტიმონოპოლიური რეგულირებისათვის დამახასიათებელ ნორმებს, მაგრამ ის მხოლოდ კომუნიკაციების სფეროს ეხება.

ჩვეულებრივ ანსხვავებენ კონკურენციული კანონმდებლობის ამერიკულ და ევროპულ მოდელებს, რომელთაგან პირველი (მისი ყველაზე ნათელი გამოვლინებაა აშშ-ს ანტიტრესტული კანონმდებლობა) გამოდის რა ბაზრის მონოპოლიზების წინააღმდეგ თავიდანვე (დომინირებული მდგომარეობის დაკავებაზე) მკაცრ კონტროლს აწესებს ამ პროცესებზე, რომელიც ხორციელდება, ძირითადად ეკონომიკურ აგენტთა შერწყმისა და გაერთიანების საფუძველზე. ანტიტრესტულ კანონმდებლობაში ჩართულია აგრეთვე ნორმები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ. ეს მოდელი, გარდა აშშ-სი, მოქმედებს კანადაში, იაპონიაში, არგენტინაში და ა.შ.

კონკურენციული კანონმდებლობის ევროპული მოდელი კი, უპირველეს ყოვლისა მიმართულია მონოპოლიური (დომინირებული) მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ, მონოპოლიებზე ზედამხედველობისა და კონტროლის უზრუნველყოფისაკენ; ნორმები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ევროპულ მოდელში გამოყოფილია ცალკე კანონის რეგულირების სფეროდ. აღნიშნული მოდელი გამოიყენება დიდ ბრიტანეთში, საფრანგეთში და ევროპის რიგ ქვეყნებში, ავსტრალიაში, ახალ ზელანდიაში და სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში.

ამასთან, ცალკეულ ქვეყნებში კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის

წარმოშობა, განვითარება და მისი შემდგომი სრულყოფა არ შეიძლება განვიხილოთ თანამედროვე პირობებში იმ ნორმების გაუთვალისწინებლად, რომლებიც არეგულირებენ საერთაშორისო ეკონომიკურ თანამშრომლობას.

აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს ის გარემოება, რომ დღეისათვის კონკურენციის კანონმდებლობის განვითარება მიდის დაახლოებისა და უნიფიცირების გზით, როგორც ცალკეულ ქვეყნებში, რომლებმაც მიიღეს ესა თუ ის მოდელი, ასევე განსხვავებათა წაშლის გზით ამ ორ მოდელს შორის. ეკონომიკური და სამართლებრივი ცხოვრების ინტერნაციონალიზაციის ფონზე დღის წესრიგში დადგა კონკურენციის წესების, კონკურენციული პოლიტიკის ერთიანი ნორმებისა და მიდგომების შექმნის აუცილებლობის საკითხი. პირველი ნაბიჯი ამ მიმართულებით გადაიდგა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ჩარჩოებში; კერძოდ, „რომის შეთანხმების“ საფუძველზე მიღებულ იქნა ამ გაერთიანების ყველა ქვეყნისათვის კონკურენციის ერთიანი წესები, შეიქმნა შესაბამისი ორგანიზაციული საფუძვლები მათი რეალიზებისათვის. საერთო ევროპულ დონეზე კონკურენციის წესების შესრულებაზე პასუხისმგებლობა დაეკისრა ევროპულ გაერთიანებათა კომისიას, კერძოდ, მის ერთ-ერთ ქვედანაყოფს (Directorate General-IV ofec), რომელიც მჭიდროდ თანამშრომლობს გაერთიანების წევრი ქვეყნების კონკურენციის ორგანოებთან. გარდა ამისა, იგი მეთოდურ და საკონსულტაციო დახმარებებს უწევს ყველა სხვა ქვეყნის შესაბამის დაინტერესებულ უწყებებსაც.

აღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ ევროკავშირის კანონმდებლობის მიღების საფუძველს წარმოადგენდა კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის „ეროვნული“ დარღვევები თავისი ხასიათის მიხედვით, ხოლო ევროკავშირის ანტიმონოპოლიურ (კონკურენციის) ორგანოდ – ევროსაბჭოს კომისიის გადაქცევის მთავარ არგუმენტს შეადგენდა ის, რომ ცალკეული ეკონომიკური აგენტების ქმედებები ევროსაბჭოს შემადგენლობაში შემაჯავლი ქვეყნების შიგა ბაზრებზე, სერიოზულ გავლენას (ზემოქმედებას) ახდენდნენ ევროკავშირის საერთო ბაზარზე.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ევროკავშირის კანონმდებლობა კონკურენციის შესახებ, შეიძლება მივაკუთვნოთ კანონმდებლობის ახალ (მესამე) მოდელს, რომელიც წარმოიშვა და ყალიბდება საერთაშორისო სამართლის ნორმების ბაზაზე (180, გვ. 351).

ეხლა, უშუალოდ გავეცნოთ (განვიხილოთ) კონკურენციული პოლიტიკის ამერიკულ და ევროპულ მოდელებს კონკრეტული (ტიპური) ქვეყნების მაგალითზე. ასევე, ევროკავშირის მოდელის ძირითად პარამეტრებს, მახასიათებლებს და მისი აღსრულების მექანიზმებს.

1.2.1 ამერიკული მოდელი (აშშ)

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ კონკურენციის (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობის საფუძველს წარმოადგენს აშშ-ში 1890 წელს მიღებული პირველი ფედერალური კანონი, „შერმანის“ აქტის სახელწოდებით (Sherman Act 1890), რომელიც აშშ კონგრესმა მიიღო ამერიკელი საზოგადოებრიობის და უპირველეს ყოვლისა, ფერმერებისა და მცირე ბიზნესის წარმომადგენელთა მხრიდან ძლიერი დაწოლის შედეგად, რომელთაც გაუჩნდათ საფუძვლიანი შიში კომპანიათა მცირე ჯგუფის ხელში საბაზრო ძალაუფლების კონცენტრაციის გაძლიერების მიმართ, რაშიც ხელდავდნენ საფრთხეს მეწარმეობისა და საერთოდ დემოკრატიისათვის.

ამასთან, კონგრესის მიერ ამ კანონის მიღება დაემთხვა პერიოდს, როდესაც საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა შეხედულებები მნიშვნელოვნად შეიცვალა თავისუფალი ვაჭრობის შეზღუდვის შეფასების სფეროში არსებულ სტანდარტებთან დაკავშირებით. 1890 წელს ამერიკელი მოსამართლეები იდგნენ სამართლის ორ მოდელს შორის არჩევანის წინაშე. პირველი მათგანი აფასებდა როგორც აშკარა, ასევე მეტ-ნაკლებად ფარულ შეზღუდვებს „გონივრული მიდგომის“ წესის შესაბამისად და ახდენდა საკითხის დასმას იმ კუთხით, სასამართლო პროცესზე განსახილველთა ქცევას შეეძლო თუ არა მათი მოყვანა მონოპოლიამდე კონკურენტი კომპანიებისათვის ბაზარზე დაბრკოლებების შექმნის გზით. აღნიშნული შეხედულება ხაზს უსვამს, რომ ახალი სუბიექტების ბაზარზე შესვლის იძულებითი შეზღუდვების არსებობისას ბაზრის თვითკორექტირებადი ტენდენციები დაიცავენ მომხმარებელს. მეორე მოდელი ანაწილებდა ვაჭრობის თავისუფლების შეზღუდვას ორ კატეგორიად. დამატებითი (დამატებითი, არამთავარი) შეზღუდვა ფასდებოდა „გონივრული მიდგომის“ წესის შესაბამისად, ხოლო კარტელები განი-

ხილებოდნენ როგორც თავისი არსით ამ წესის საწინააღმდეგო და ყველა შემთხვევაში ექვემდებარებოდნენ აკრძალვებს (ბაზარზე სიტუაციის მიუხედავად). ამ მიდგომის უარყოფით მხარეს (საშიშროებას) წარმოადგენს თავისუფალი ვაჭრობის მოსალოდნელი პირდაპირი შეზღუდვა, მისი კერძო და ნებაყოფლობითი ხასიათის მიუხედავად (152, გვ. 17-18).

ამ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესო მოსაზრებას აყალიბებს ამერიკის შეერთებული შტატების იუსტიციის სამინისტროსთან არსებული ანტიტრესტული კანონმდებლობის შემსწავლელი კომისიის ყოფილი წევრი ჯ. ვან-საისი მონოგრაფიაში „აშშ-ს ფედერალური ანტიტრესტული კანონმდებლობა“. ის წერდა „ჩვენი მამები – კანონმდებლები ეთანხმებოდნენ არისტოტელეს იმაში, რომ „უკეთესია, საკუთრება იყოს კერძო, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში „თითოეული ადამიანი იმუშავებს ისე, რომ გააუმჯობესოს თავისი კერძო საკუთრება“ და ამით გაზარდოს ერთობლივი ინდუსტრიული სიმდიდრე ... ამასთან, ისინი იზიარებდნენ ადამ სმითის მოსაზრებას წარმოებაში „უხლავი ხელის“ ფაქტორთან დაკავშირებით ... ისინი იყვნენ დარწმუნებული, რომ სახელმწიფოს რესურსების განაწილება არ შეიძლება იყოს დამოკიდებული ბიზნესის მაგნატების, ან სახელმწიფო დაგეგმვის ორგანოების პირად შეხედულებებზე ... მიაჩნდათ, რომ კონკურირებადი ძალების ურთიერთქმედება ყველაზე ეფექტიანად წინ წაწევს ჩვენ მატერიალურ პროგრესს...“ (179, გვ. 23).

სწორედ იმისათვის, რომ მაქსიმალურად დაცულიყო კონკურენცია და არა კონკურენტები (საქმეში Brunswick ციტირებულია პრინციპი „კონკურენცია, არაკონკურენტები“, რომელიც წამოყენებულია სასამართლოს გადაწყვეტილებაში შერწყმის შესახებ Brown Shoe საქმესთან დაკავშირებით) კონგრესმა მიიღო „შერმანის“ კანონი, რითაც ფაქტობრივად საფუძველი ჩაუყარა აშშ-ში კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციას ფედერალურ დონეზე. რაც შეეხება, ცალკეულ შტატებს, მათ დონეზე ანტიტრესტული კანონმდებლობა უფრო ადრე არსებობდა. კერძოდ, ალაბამის შტატის მიერ 1883 წელს მიღებულ იქნა პირველი ანტიტრესტული კანონი, რომლის კვალდაკვალ კანზასისა და კიდევ სხვა ხუთ შტატში მიღებულ იქნა კანონები, რომლითაც უკანონოდ და დასჯადად გამოცხადდა ყოველგვარი გაერთიანება ვაჭრობის შევიწროებისა და შეზღუდვის კუთხით. საბოლოოდ, „შერმანის“ კანონის მიღების პერიოდისათვის აშშ-ს 18 შტატში მოქმედებდა ანტიტრესტული კანონები.

როგორც კონკურენციის სამართლის ცნობილი სპეციალისტები ე. გელხორნი და ვკოვასიკი თავიანთ ნაშრომში „ანტიტრესტული კანონმდებლობა და ეკონომიკა“ აღნიშნავენ, „ისტორიულად ამ კანონების საფუძველი (საწყისი) დევს საერთო სამართლის დებულებებში, რომლებიც მიმართული იყო ვაჭრობის შემზღვეველი საქმიანობის შემცირებაზე ... თვითონ ამ კანონის ტერმინოლოგია კი მნიშვნელოვანწილად აღებულია „საერთო სამართლის ლექსიკონიდან“ (152, გვ. 9).

თავის მხრივ, საერთო სამართლის არასრულყოფილებამ წინ აღდგომოდა კომპანია-გიგანტების მხრიდან ბაზარზე დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებას და კონკურენციის საწინააღმდეგო ქმედებების აღკვეთას, XIX საუკუნის ბოლოს დღის წესრიგში დააყენა ისეთი საკანონმდებლო აქტის მიღების აუცილებლობა, რომელიც მაქსიმალურად შეზღუდავდა კონკრეტულ (შესაბამის) სასაქონლო ბაზრებზე ცალკეული დომინანტი კომპანიების გაბატონებულ ძალაუფლებას (ამ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას). „ამ მიმართულებით კონგრესის მიერ გადაგმულმა პირველმა ნაბიჯებმა (1887 წლის კანონი შტატებს შორის ვაჭრობის შესახებ და 1890 წლის შერმანის ანტიტრესტული საკანონმდებლო აქტი) ვერ შეამცირეს საზოგადოების უკამყოფილება, რასაც ამერიკის ეკონომიკაში დომინანტი კომპანიების მხრიდან ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების ტალღოვანი ციკლები იწვევდა, რაც თავის მხრივ მეტყველებდა რამოქმედი ანტიტრესტული კანონმდებლობის უკმარისობაზე, მისი სრულყოფის სურვილს ამძაფრებდა. საზოგადოებაში დაძაბულობა ამ კუთხით მატულობდა მანამ, სანამ ანტიტრესტული კანონმდებლობის პრობლემები არ გახდა დომინირებული საკითხი 1912 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში და შედეგად უკვე 1914 წელს არ იქნა მიღებული „კლეიტონისა“ და „ვაჭრობის ფედერალური კომისიის შესახებ“ კანონები“ (152, გვ. 19).

ამდენად, დღეისათვის აშშ-ში, რომელიც აღიარებულია ანტიტრესტული კანონმდებლობის სამშობლოდ, ფუნქციონირებს კონკურენციული ეკონომიკის უზრუნველმყოფი სამი ძირითადი კანონი – 1) „შერმანის“ (1890 წ.), 2) „კლეიტონის“ (1914 წ.) და 3) „ვაჭრობის ფედერალური კომისიის შესახებ“ (1914 წ.).

ეხლა მოკლედ მიმოვიხილოთ თითოეული მათგანი.

„შერმანის“ კანონი - კრძალავს დაუსაბუთებელ შეზღუდვებს ვაჭრობაში, ბაზარზე მონოპოლიის შექმნის მცდელობასა და მონოპოლიური ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას. კანონის დებულებები ფორმულირებულია ზოგადი სახით

და იმ ფორმით, როგორც ეს დამახასიათებელია კონსტიტუციის მუხლებისათვის, რომლის ინტერპრეტაციისა და გამოყენების აკრძალვის (ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში) უფლებამოსილება გააჩნია სასამართლო ორგანოებს, იუსტიციის სამინისტროსა და კერძო პირებისაგან შეტანილი სამოქალაქო თუ სისხლის სამართლებრივი საჩივრების საფუძველზე. თავის მხრივ, კანონი (ნაწილი I) გამოიყენება როგორც შტატებს შორის, ასევე მის ფარგლებს გარეთ განხორციელებულ ქმედებებზე მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც ორ ან მეტ სუბიექტს შორის არსებული „ხელშეკრულება“, „კავშირი“ ან „ფარული შეთანხმება“ წარმოადგენს ვაჭრობის სფეროში კონკურენციის შემზღუდავ ქმედებას. ე.ი. კანონის გამოყენება ხდება იმ კონკრეტულ შემთხვევებში, როდესაც სასამართლოების მიერ გამოვლენილია ვაჭრობის შემზღუდავი, დაუსაბუთებელი ზემოქმედების განხორციელების ფაქტები ან ასეთი ზემოქმედების თაობაზე შესაბამისი წინასწარ განზრახულობა.

ამასთან, კანონის მე-2 ნაწილის თანახმად, ყველა ის პირი რომელსაც უკვე მონოპოლიზებული აქვს ბაზარი, ან ცდილობს მის მონოპოლიზებას, ასევე ქმნის კავშირს ან შედის ფარულ შეთანხმებაში ნებისმიერ სხვა პირთან (პირებთან) ვაჭრობის ამ თუ იმ სფეროს მონოპოლიზაციის მიზნით, როგორც შტატებს შორის, ისე უცხოეთის სახელმწიფოებთან, წარმოადგენს (ითვლება) სისხლის სამართლის დამნაშავეს. ე.ი. კანონის თანახმად, არავის არა აქვს ბაზრის მონოპოლიზაციის უფლება.

როგორც ვხედავთ, შერმანის კანონის პირველი ნაწილი ეხება შეზღუდვებს, ხოლო მისი მეორე ნაწილი შეზღუდვის საბოლოო პროდუქტს – „მონოპოლიზაციას“, თუმცა, კანონით არაა დადგენილი მონოპოლისტად აღიარებისათვის (მონოპოლიზაციის) აუცილებელი საბაზრო წილის სიდიდე. თავისთავად დიდი საბაზრო წილის არსებობა აშშ-ში არ განიხილება კანონდარღვევად. ის ასეთი ხდება, როდესაც კორპორაცია ბაზრის სხვა სუბიექტების საწინააღმდეგოდ ეწევა ისეთ ანტიკონკურენტულ ქმედებებს, როგორცაა ცალკეულ ფირმებთან კონკურენციის საწინააღმდეგო ხელშეკრულებების დადება, ან წარმოების ხარჯებზე დაბალი ფასით პროდუქციის (მომსახურების) რეალიზაცია და ა.შ. თუმცა, ბაზრის მონოპოლიზაციის შესახებ საქმეთა განხილვის პროცესში მხედველობაშია მისაღები მთელი რიგი, სასამართლო პრაქტიკის შედეგებზე დაყრდნობით ჩამოყალიბებული კრიტერიუმები. კერძოდ, გასათვალისწინებელია

ისეთი კონკრეტული საკითხები, როგორცაა – ფირმის ნოვატორობა, მოგების დონე, მაღალსერიული წარმოების გავლენა ბაზრის ხვედრით წონაზე და სხვა.

ზოგადად, შეიძლება ითქვას, რომ აშშ-ს ანტიტრესტული კანონმდებლობით იკრძალება არა კომპანიათა მონოპოლიური მდგომარეობა, არამედ ამ მდგომარეობის მოპოვების არაკეთილსინდისიერი გზები, რაც ძირითადად ბაზრიდან კონკურენტების მოშორებაში გამოიხატება.

აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ „შერმანის“ კანონის თანახმად მხოლოდ სასამართლოები იყენენ უფლებამოსილნი მიეღოთ გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, თუ რა მიეკუთვნებოდა და რა არა აკრძალულ შეზღუდვებს, რადგან „აკრძალვები შერმანის კანონში არ იყო ჩამოყალიბებული ზუსტი და კრისტალურად ცხადი ტერმინების სახით ... ამიტომ, ენის ბუნდოვნების გამო ... სასამართლოები იძულებული იყვნენ თვითონ ჩაეღოთ მასში შინაარსი ... /კომპანია „აპექს სოზიერი“ ლიდერის წინააღმდეგ, 310 u.s. 469, 489, 1940/“ (179, გვ. 12).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ცხადია, მოსამართლეებისათვის არ იყო ადვილი ყოველთვის ყოფილიყვნენ თვითდაჯერებულნი და ცალსახად გამოეტანათ გადაწყვეტილებები, რაც ნათლად დასტურდება აშშ-ს დაბალი ინსტანციის ერთ-ერთი სასამართლოს იმ დადგენილებიდან, სადაც აღნიშნულია, რომ „... ძალიან იშვიათია ისეთი შემთხვევა როდესაც სასამართლო არ ეჭვიანობს თავისი გადაწყვეტილების სისწორეზე, მიუხედავად იმისა, ის საუბრობს თუ არა ამის შესახებ“ (179, გვ. 17).

აშშ-ში სასამართლოს, რომელიც ყოველთვის ცდილობს კონკურენციის დაცვასა და მის სტიმულირებას, სარჩელის განხილვის პროცესში შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება კომპანია-მონოპოლისტის დაშლაზე, რასაც ის ძირითადად მიმართავდა გასული საუკუნის დასაწყისში, ხოლო ამ ეტაპზე უფრო ხშირად გამოიყენება დასჯის ისეთი ფორმები, როგორცაა კომპანია-მონოპოლისტის დანაწევრება (დაყოფა) ან მისი დიდი ნაწილის გაყიდვა, ისევე როგორც სხვა ფირმებთან შერწყმების და ვაჭრობის გაძღოლის ანტიკონკურენტული ხერხების აკრძალვა.

თავის მხრივ ცხადია, „... ანტიტრესტული კანონმდებლობის პრაქტიკაში უფრო ეფექტიანი გამოყენების უზრუნველყოფა საჭიროებს იმის დაზუსტებას, თუ რა წარმოადგენს არაკანონიერ პრაქტიკას ბიზნესის სფეროში. „გონივრული მიდგომის წესი“ უარყოფდა კომერციული საქმიანობის ხელმძღვანელობას და

სასამართლოებს ანიჭებდა განუსაზღვრელ თავისუფლებას თავიანთი შეხედულებით გაექლიერებინათ კანონი განმარტებების მეშვეობით. ამ პრობლემის მოწესრიგების მიზნით 1912 წელს ვ. ვილსონის მიერ შეთავაზებულ იქნა იდეა შეეცნოთ შერმანის კანონი ახალი კანონით, რომელშიც ზუსტად იქნებოდა განსაზღვრული (ჩამოთვლილი) ყველა კანონსაწინააღმდეგო ქმედება (რაც პრაქტიკულად განხორციელდა „კლეიტონის“ კანონის მიღებით) და კანონდამრღვევთა შესაბამისი სისხლის ამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი“ (152, გვ. 27).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სწორედ, „შერმანის“ კანონით გათვალისწინებული დებულებების შემდგომი სრულყოფის მიზნით იქნა მიღებული **„კლეიტონის“ კანონი**, რომელიც არეგულირებს ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე კომპანიების შერწყმასა და შექმნასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს და კრძალავს ბაზარზე ისეთ შერწყმასა და შექმნას (კორპორაციათა აქციები), რამაც შეიძლება გამოიწვიოს კონკურენციის შეზღუდვა (შესუსტება) და გამოკვეთოს (იკვეთება) მონოპოლიის შექმნის ტენდენცია. კანონის მე-7 მუხლის თანახმად, „არც ერთ პირს, რომელიც დაკავებულია ვაჭრობით ან სხვა ისეთი საქმიანობით, რომელმაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს ვაჭრობაზე, არა აქვს უფლება პირდაპირ ან არაპირდაპირ შეიძინოს მთელი სააქციო კაპიტალი ან მისი ნაწილი ... სხვა პირის ... თუ ამის შედეგად მოსალოდნელია კონკურენციის მნიშვნელოვანი შესუსტება ან იქმნება მონოპოლიის ჩამოყალიბების ტენდენცია. თავის მხრივ, კანონში 1976 წელს შეტანილმა ცვლილებამ (იგივე **„ხარტ-სკოტ-როდინოს“ კანონი** (Hart-Scott-Rodino Antitrust Improvement Act 1976) ხაზგასმა ჩემია), დაავალდებულა ეკონომიკური აგენტები წინასწარ შეატყობინონ იუსტიციის სამინისტროს ანტიტრესტულ დეპარტამენტს და ფედერალური ვაჭრობის კომისიას მოსალოდნელი შერწყმების შესახებ“ (159, გვ. 14). ასეთი წინასწარი შეტყობინების საფუძველზე „აშშ-ს იუსტიციის სამინისტრომ 1994 წელს ჩაატარა კორპორაცია Microsoft-ის მიერ საპროგრამო უზრუნველყოფის შემმუშავებელი კომპანია Intuit-ის შერწყმის საკითხის გამოძიება. Intuit-ი ფლობდა უფლებას აშშ-ში ყველაზე პოპულარული პირადი ფინანსების მართვის კომპიუტერული პროგრამების Quicken-ის წარმოებაზე. საკითხის მრავალთვიანი გამოძიების შემდეგ იუსტიციის სამინისტრომ ჩათვალა, რომ Microsoft-ისა და Intuit-ის შერწყმა გამოიწვევდა ბაზარზე ერთი კომპანიის ხელში დასაშვებ ზღვარზე მეტი ძალაუფლების კონცენტრაციას

და მიიღო გადაწყვეტილება ასეთი შერწყმის საწინააღმდეგოდ. შედეგად Intuit-ი დარჩა დამოუკიდებელ კომპანიად (170, გვ. 317).

ამდენად, როგორც ვხედავთ, აშშ-ში მოქმედი ანტიტრესტული კანონმდებლობის თანახმად კომპანიათა შერწყმის კონტროლი ხორციელდება წინასწარი ნოტიფიკაციების (შეტყობინების) სისტემის ბაზაზე (კანონის the hart Scott-Rodino Act შესაბამისად), რომელთა განხილვის შედეგებიდან გამომდინარე, ანტიტრესტული ორგანოების მიერ იკრძალება ისეთი შერწყმები, რომლებიც იწვევენ ან შეიძლება გამოიწვიონ კონკურენციის შეზღუდვა ან მონოპოლიების შექმნა. თავის მხრივ, ნოტიფიცირების დადგენილი პირობების (ფასების) დაუცველობა იწვევს ეკონომიკური აგენტებისათვის საჯარიმო სანქციების დაკისრებას დღეში 10 ათასი დოლარის ოდენობით.

გარდა ამისა, „კლეიტონის“ კანონი ასევე კრძალავს შტატებს შორის ვაჭრობაში დისკრიმინაციული ფასების გამოყენებას. თუმცა, ეს ეხება იმ კონკრეტულ შემთხვევებს, როდესაც დიფერენცირებული ფასების გამოყენება ხდება ერთი და იმავე დასახელების პროდუქციის (საქონლის) გაყიდვის პროცესში. ამასთან, კანონით დასაშვებია სარეალიზაციო ფასის დიფერენცირება, რომელიც გამომდინარეობს (ეყრდნობა) დანახარჯების შემცირებიდან, ან იმ შემთხვევებიდან, როდესაც პირი ნებაყოფლობით თანხმდება კონკურენტის დაბალი ფასებით უზრუნველყოფას. როგორც ვხედავთ, თვითღირებულება „კლეიტონის“ კანონით განიხილება, როგორც დამატებითი კერძო შეზღუდვა, რომელმაც შესაძლებელია ზიანი მიაყენოს კონკურენციაზე დაფუძნებულ ეკონომიკას.

მოგვიანებით, „კლეიტონის“ კანონის მე-2 მუხლი სრულყოფილ იქნა (შეტანილ იქნა ცვლილება) 1936 წელს მიღებულ „რობინსონ-პატმანის“ კანონით, რომელი ცვლილების ისტორიაც „... მოწმობს კონგრესის დაინტერესებაზე მცირე მეწარმეების ბედითა და ფასების დაცემის შეწყვეტით, რაც ძირითადად განპირობებული იყო მსხვილი საცალო ვაჭრობის ქსელის მფლობელთა ქმედებებით ... განსაკუთრებით სასურსათო მაღაზიების“. ეს განწყობა დასტურდება სენატორ ლონგის (Huey Long) იმ სიტყვებიდან, რომ ის „უფრო დაეთანხმება ლუიზიანაში ქურდებისა და განგსტერების არსებობას, ვიდრე მაღაზიების ქსელისას“ ..., ხოლო კონგრესის დელეგატმა რაიტ პატმანმა (Wright Patman), მისი მოსახელე კანონის ნათლიამ თავისი განწყობა შემდეგი სახით გამოხატა – „ეს

კანონი მიმართულია ყველა თაღლითების, მექრთამეების, და სხვა ხარბი მტაცებლების წინააღმდეგ, რომლებიც მიისწრაფიან მონოპოლიური ძალაუფლები-საკენ, რომელიც დაღუპავს ქვეყანას ...“ (152, გვ. 303).

საბოლოოდ, „ამ კანონის დებულებები მიმართულია არა იმ ქმედებებზე, რომელიც მატერიალიზებულია ვაჭრობის შეზღუდვაში, როგორც ეს „შერმანის“ კანონშია განსაზღვრული, არამედ მიმართულია იმ პრაქტიკაზე, რომელიც ადგენს (უშვებს) იმის ალბათობას თუ როგორ შეზღუდვებს შეიძლება ზოგადად ჰქონდეს ადგილი ... კონგრესმა ამ შემთხვევაშიც ხაზი გაუსვა თავის მიზანს სტიმულირება გაუწიოს კონკურენციას აკრძალვების მეშვეობით ... რომელთა მნიშვნელობა უნდა განვითარდეს იმის მიხედვით, თუ როგორ წარიმართება საქმეების (საჩივრების) განხილვა სასამართლოებსა და ვაჭრობის ფედერალურ კომისიაში“ (179, გვ. 13).

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ როგორც შერმანის, ასევე კლეიტონის კანონები ძირითადად მიმართულია იმ შეზღუდვების წინააღმდეგ, რომლებიც ემუქრება კონკურენციაზე დაფუძნებულ ეკონომიკას. ამასთან, ისიც ფაქტია, რომ ანტიტრესტული კანონმდებლობის გამოყენების პრაქტიკა აშშ-ში იყოფა მკაცრი და რბილი მიდგომების პერიოდებად. XX საუკუნის დასაწყისი გამორჩეული იყო ანტიტრესტული კანონმდებლობის რეალიზაციის უმკაცრესი რეჟიმით (1911 წელს აშშ-ს უმაღლესმა სასამართლომ *Dr.Miles Medical Co v. John D. Parke @ Sons* მიიჩნია უკანონოდ *per se* შეთანხმება მწარმოებელსა და დილერს შორის, რითაც მნიშვნელოვნად გააფართოვა „შერმანის“ კანონის პირველი მუხლის შინაარსი, რომელიც კრძალავს შეთანხმებას კონკურენტ კომპანიებს შორის), მაშინ როდესაც 30-40-იან წლებში შეინიშნებოდა უფრო შერბილებული მიდგომები, ხოლო 50-70-იან წლებში კი პირიქით ისევ გამკაცრდა ანტიტრესტული რეგულირების რეჟიმი. შესაბამისად, სასამართლოები მონოპოლიზაციის პროცესების განხილვისას უკანონოდ მიიჩნევენ კომპანიათა პრაქტიკულად ნებისმიერ შეთანხმებულ მოქმედებას.

შეიძლება ითქვას, რომ გასული საუკუნის 70-იანი წლების ბოლოდან მოყოლებული, თითქმის მთელი ათეული წელი აშშ-ს ანტიტრესტულ პოლიტიკაში გაბატონებული იყო „ჩიკაგოს ეკონომიკური სკოლის“ მიდგომები, რომელიც ეფუძნებოდა თავისუფალი ბაზრის უპირატესობას ეკონომიკურ ცხოვრებაში სახელმწიფოს ჩარევასთან შედარებით. მიჩნეული იყო, რომ ადრინდელ ანტიტრესტულ დოქტრინებს როგორც არასწორს საზოგადოებისათვის მოჰქონდა

უფრო მეტი ზიანი, ვიდრე სიკეთე. აშშ-ს უმაღლესმა სასამართლომ გასული საუკუნის 70-იანი წლების ბოლოს რიგ საქმეებზე მიღებული გადაწყვეტილებებით ფაქტიურად გამოხატა „ჩიკაგოს ეკონომიკური სკოლის“ თეორეტიკოსების – რ.ბარკის, რ. პოზნერის, ფ. ისტერბრუკის (რომლებიც აღიარებდნენ, რომ ანტიტრესტული რეგულირების ძირითადი პრინციპი უნდა იყოს მხოლოდ ღია ანტიკონკურენტული მოქმედებები) მიმართ სოლიდარობა. კერძოდ, XX საუკუნის 70-იანი წლების ბოლომდე სახელმწიფო ორგანიზაციები, ან ფირმები რომლებიც ითხოვდნენ ამა თუ იმ კომპანიების გაერთიანების აკრძალვას, საკმარისი იყო თავიანთი მოთხოვნის დასასაბუთებლად დაყრდნობოდნენ შესარწმუნებელი კომპანიების მაღალ საბაზრო წილს და შესაბამისი საქონლის ან მომსახურების ბაზრის კონცენტრაციის მაღალ ხარისხს. 1974 წელს აშშ-ს უმაღლესმა სასამართლომ „United States v. General Dynamics Corp“-ის, საქმის განხილვისას პირველად თქვა უარი (გადაუხვია) საკითხის ასეთი მარტივი ფორმით (არითმეტიკულ მიდგომით) გადაწყვეტაზე. დღეისათვის კი სასამართლოები ხელმძღვანელობენ „გონივრული სამართლიანობის“ პრინციპით კომპანიათა სტრატეგიისა და საზოგადოებაზე მისი პოტენციური უარყოფითი ზემოქმედების ანალიზისას (196, გვ. 43).

რაც შეეხება უფრო რბილ მიდგომებს შერწყმების შეფასების საკითხებზე ეს განსაკუთრებით შესამჩნევე გახდა გასული საუკუნის 80-იანი წლებში. კერძოდ, 1982 წელს გამოქვეყნებული სახელმძღვანელო პრინციპების შესაბამისად ძირითადი აკრძალვის საგანს წარმოადგენდა ჰორიზონტალური შერწყმები (კონკურენტი ფირმები რომლებიც აწარმოებენ ერთნაირ პროდუქციას ან ეწევიან ერთსა და იმავე მომსახურებას), ხოლო ვერტიკალური (მოიცავს დასრულებულ სამრეწველო-ტექნოლოგიურ ციკლს – ნედლეულის მოპოვებიდან საბოლოო პროდუქტის რეალიზაციამდე) შერწყმებისა და კონგლომერატების (არაკონკურენტი კომპანიები, რომლებიც ასევე არ არიან დაკავშირებული საწარმო-ტექნოლოგიური ციკლით) აკრძალვის საკითხები დამოკიდებული იყო იმის დასაბუთებაზე (გარკვევაზე), თუ რამდენად არსებითი იყო მათი ანტიკონკურენტული ეფექტი.

1984 წელს გამოქვეყნებულ იქნა ახალი სახელმძღვანელო პრინციპები, რამაც დასაშვები გახადა ისეთი ჰორიზონტალური შეთანხმებები, რომლებიც წარმოებაში დაუსაბუთებელი დუბლირების თავიდან აცილებას ახდენს და ხელს უწყობს ეფექტიანობის ზრდას წარმოების მასშტაბების გაფართოების ხარჯზე. ასევე, იცავს ერთ-ერთ პარტნიორს (უფრო სუსტს) საბაზრო წილის დაკარგვისა და

ბაზრიდან გამოდევნისაგან. ამავე დოკუმენტითაა განსაზღვრული ამერიკული იმპორტის დონეზე შერწყმის ზემოქმედების გათვალისწინებაც.

მანამდე კი, 1982 წელს იუსტიციის სამინისტრომ გამოუშვა შერწყმაზე ახალი განახლებული სახელმძღვანელო, რომელიც მიიჩნევდა (ადგენდა) რომ შერწყმებს შეიძლება ჰქონოდეთ დადებითი ეფექტი, ამიტომ აკრძალვებს ექვემდებარებოდა მხოლოდ ის შერწყმა, რასაც შეიძლება მოჰყოლოდა (მოსალოდნელი იყო) ანტიკონკურენციული ეფექტი. თავის მხრივ, შერწყმის ამ განახლებულ სახელმძღვანელო დოკუმენტს წინ უსწრებდა 1997 წელს გამოცემული სახელმძღვანელო. გარდა ამისა, აშშ-ში მოქმედებს სახელმძღვანელო წესი ერთობლივი წარმოების (joint venture) შემთხვევებში ანტიტრესტული კანონმდებლობის გამოყენებაზე. პირველად იგი მიღებულ იქნა 1977 წელს. დღეისათვის კი joint venture შემთხვევების მიმართ გამოიყენება 1995 წლის სახელმძღვანელო დოკუმენტი, რომლის მთავარ მიზანს წარმოადგენს კერძო მეწარმეებისათვის იმ კრიტერიუმების ახსნა, რომლის მიხედვითაც ახდენს სახელმწიფო ორგანო მათი საქმიანობის შეფასებას. სახელმძღვანელოში ასევე მოცემულია მითითება, თუ რა შემთხვევებში ითვლება joint venture-ე ანტიტრესტული კანონმდებლობის დარღვევად. ასევე, სახელმძღვანელო წესებში ჩადებული კრიტერიუმებით ხელმძღვანელობენ სახელმწიფო ორგანოები ინვესტიციების ბაზარზე კონკურენციის პირობების რეგულირებისას.

ამასთან, აშშ-ს იუსტიციის სამინისტროს მიერ მიღებულია სახელმძღვანელო მითითებები, რომელიც მოიცავს რეკომენდაციებს ამერიკული კომპანიების მიერ უცხოურ სახელმწიფოებთან ან სახელმწიფო ორგანოებთან შეთანხმებების დადების შემთხვევაში, რომლებიც განიხილება როგორც joint venture ნაირსახეობა.

როგორც მკვლევარი ნ. იაჩეისტოვა აღნიშნავს, „ითვლება, რომ რბილი კონკურენციის ეტაპი აშშ-ში დასრულდა 80-იანი წლების ბოლოს, როდესაც დაიწყო IBM-ის მონოპოლისტობის საქმის განხილვა. კლინტონის ადმინისტრაციამ მხარი დაუჭირა ანტიტრესტული კონტროლის გაძლიერებას და 1998 წელს აღძრა საქმე Microsoft-ის მონოპოლისტობის წინააღმდეგ. ანტიტრესტული საქმეები იქნა ასევე აღძრული ისეთი გიგანტი კომპანიების წინააღმდეგ, როგორებიცაა Intel, Staples, Toys „R“ Us, Mastercard, Visa. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ აშშ-ში კონკურენციული ურთიერთობების რეგულირება ამ ეტაპზე (დღეისათვის) წარმოადგენს ყველაზე კომპლექსურს და ეფექტიანს მსოფლიოში“ (196, გვ. 43-44).

აქვე გვინდა ხაზი გავუსვათ იმ გარემოებას, რომ ამერიკული კომპანიების ფედერალურ დონეზე შერწყმების რეგულირება იხდუდება ძირითადად 1968 წელს მიღებული „უილიამსის“ კანონის შესაბამისად, რომლის თანახმად კონტროლის ძირითადი ბერკეტები კორპორაციათა გაერთიანებების შესახებ მოქცეულია შტატების მთავრობათა ხელში.

თავის მხრივ, „შერმანისა“ და „კლეიტონის“ კანონები, გარდა სასამართლო დადგენილებებისა ივსება „ვაჭრობის ფედერალური კომისიის შესახებ“ კანონით (Federal Trade Commission Act 1914), რომელიც ძალაში შევიდა 1914 წელს და რომელშიც მნიშვნელოვანი ცვლილებები იქნა შეტანილი 1938, 1973 და 1975 წლებში. კანონში 1975 წელს შეტანილი ცვლილების შესაბამისად „კონკურენციის არასწორი მეთოდების გამოყენება ვაჭრობაში ... არასამართლიანი და მოტყუებითი აქტები ვაჭრობაში ... ცხადდება უკანონოდ“ (179, გვ. 17-18).

ამასთან, კანონი „ვაჭრობის ფედერალური კომისიის შესახებ“ (FTC), გარდა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის, როგორც კონკურენციული ბრძოლის არაკანონიერი ფორმის აღკვეთის მეთოდისა, განსაზღვრავს მარეგულირებელი ორგანოს სტატუსსა და როლს.

თავის მხრივ, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ზუსტი ცნება არაა ერთმნიშვნელოვნად განსაზღვრული აშშ-ს ანტიტრესტული კანონმდებლობით. ამიტომ, ის განისაზღვრება იმის და მიხედვით, თუ რამდენად საზიანოა ესა თუ ის მოქმედება საქმიანი მიმოქცევის პროცესში. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ კონკურენციული ბრძოლის ხერხები მუდმივ ცვალებადობას განიცდის. მარტო აშშ-ს ვაჭრობის ფედერალური კომისია, თავისი პრაქტიკული საქმიანობიდან გამომდინარე, ანსხვავებს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის 400-ზე მეტ ფორმას (გამოვლინების სახეს). ამ საკითხის მოწესრიგებას ემსახურება სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ პარიზის კონვენცია. მაგრამ ისიც ცხადია, რომ სხვადასხვა ქვეყანაში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ცნებების გაგება ხდება სხვადასხვანაირად [საქართველოში ეს საკითხი, ნაწილობრივ დარეგულირებული იყო 1996-2005 წლებში „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონით (მუხლები მე-8 და მე-9), სადაც მოცემული იყო არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლინების ფაქტების ჩამონათვალი, რასაც ჰქონდა პრეტენზია ამომწურავად მოეცვა თავისთავში

არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ყველა გამოვლინება, რაც ყოველად შეუძლებელი იყო. სწორედ ამიტომ, უცხოელი ექსპერტები იძლეოდნენ რეკომენდაციას, რომ მე-9 მუხლს დამატებოდა ქვეპუნქტი შინაარსით „და სხვა მსგავსი ქმედებანი“, რაც ქვეყნის კონკურენციის ორგანოს მისცემდა საშუალებას კონკრეტული ფაქტების გაანალიზებისა და საკითხის საფუძვლიანი შესწავლის შემდეგ მიეღო გადაწყვეტილება. აღნიშნული კანონის გაუქმების შემდეგ მიღებული ახალი საკონკურენციო სამართლებრივი აქტი, მხოლოდ ხელისუფლების ორგანოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში ხედავს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლენის საშიშროებას, რითაც, ფაქტობრივად, რეგულირების (რეაგირების) გარეთ ტოვებს ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მოსალოდნელი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების ყოველგვარ გამოვლინებას].

აშშ-ში „შერმანის“, „კლეიტონისა“ და „ვაჭრობის ფედერალური კომისიის შესახებ“ ძირითადი ანტიტრესტული კანონების, გარდა კიდევ არსებობს შესაბამისი საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც მთლიანობაში შეადგენს ანტიტრესტული კანონმდებლობის ნაწილს. ანტიტრესტულ კანონმდებლობას მიეკუთვნებიან ასევე ის საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც ითვალისწინებენ ანტიტრესტული კანონმდებლობის საერთო წესებიდან გამონაკლისებს („ბუნებრივი მონოპოლიები“), და ის ნორმატიული აქტები, რომლებიც მიღებულია უწყებრივი რეგულირების დონეზე და მიზნად ისახავს ბაზრის მონაწილეებისათვის ანტიტრესტული კანონმდებლობის გამოყენების წესის განმარტებას.

აშშ-ს ანტიტრესტული კანონმდებლობა, ისევე როგორც სხვა განვითარებული ქვეყნების შესაბამისი კანონმდებლობა, ითვალისწინებს რიგ გამონაკლისს ზოგადი წესებიდან. კერძოდ, მას შემდეგ, რაც ბუნებრივად იქნა აღიარებული ცალკეული მონოპოლიების არსებობა, „შერმანის“ კანონის მოქმედების არეალიდან ამოღებულ იქნა სატელეფონო და სატელეგრაფო კომპანიები („კავშირგაბმულობის ფედერალური კომისიის შესახებ“ 1934 წლის კანონი), კომუნალური მომსახურების კორპორაციები („ენერჯეტიკის ფედერალური კომპანიების შესახებ“ 1935 წლის კანონი) და ა.შ. აღნიშნული კანონები ითვალისწინებს ნებართვების გაცემას სამეწარმეო საქმიანობის განსახორციელებლად კავშირგაბმულობისა და ელექტროენერჯის მომარაგების სფეროში და იმავედროულად იცავს იმ კომპანიების მონოპოლიურ უფლებებს, რომლებიც საქმიანობენ ამ დარგებში.

გარდა ამისა, კონკურენციის კანონმდებლობიდან გამონაკლისების დაშვების ბლოკი მოიცავს საგარეო ეკონომიკური თანამშრომლობის სფეროსაც. კერძოდ, „ვებ-პომერენის“ 1918 წლისა და „საექსპორტო კომპანიების შესახებ“ 1982 წლის კანონები ითვალისწინებს საექსპორტო კომპანიების რეგისტრაციას და უშვებს მათი მონოპოლიური საქმიანობის განხორციელებას საექსპორტო ვაჭრობაში.

აქვე გვინდა ცალკე გამოვყოთ, „ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ 1988 წლის კანონი (Omnibus Trade and Competitiveness Act, 1988), რომლის ძირითად მიზანს წარმოადგენს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების სფეროში არსებული საკანონმდებლო ბაზის გაძლიერება და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებისათვის უფლებამოსილებების მინიჭება სავაჭრო მოლაპარაკებების ჩატარებაზე. ეს კანონი, როგორც კრებისთი აქტი საგარეო ეკონომიკური საქმიანობისა ახდენს ყველა იმ ნორმატიული აქტის კონსოლიდირებას (თითოეულ მათგანში შეტანილი ცვლილებების და დამატებების გათვალისწინებით), რომლებიც ეხება საგარეო ვაჭრობის სამართლებრივ რეგულირებას და უცხოურ ინვესტიციებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ყველა ის ცვლილება, რომელიც 1988 წლის კანონით იქნა მიღებული გამომდინარეობს (ნაკარნახევი იყო) მსოფლიოში მიმდინარე ობიექტური პროცესებიდან (ეკონომიკის გლობალიზაცია, მსოფლიო სავაჭრო სისტემის შექმნა და ა.შ.).

აშშ-ს საკანონმდებლო სისტემაში, ისევე როგორც ყველა განვითარებულ ქვეყანაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ საუწყებო აქტები, რომლებიც გამოიცემა უფლებამოსილი აღმასრულებელი ორგანოების მიერ სახელმძღვანელოდ (Guidelines). საუწყებო აქტებში გათვალისწინებულია ის ძირითადი კრიტერიუმები, რომლებითაც ხელმძღვანელობს კონკურენციის (ანტიტრესტული) კანონმდებლობის შესრულებაზე პასუხისმგებელი ორგანო. ეს საუწყებო აქტები წარმოადგენს ერთდროულად როგორც ანტიტრესტული კანონმდებლობის გამოყენების გამოცდილების განზოგადებას, ასევე ინფორმაციას მეწარმეთათვის, რომლის საფუძველზე ამ უკანასკნელთ შეუძლიათ აირჩიონ, თუ როგორ მოიქცნენ ბაზარზე, რაც თავის მხრივ გამორიცხავს კოლიზიის შესაძლებლობას მარეგულირებელ ორგანოებთან ანტიტრესტული კანონმდებლობის დარღვევის შემთხვევებში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ აშშ-ში ანტიტრესტულ რეგულირებაში მონაწილეობას ღებულობს საკანონმდებლო, აღმასრულებე-

ლი და სასამართლო ორგანოები. აშშ-ს კონგრესი და შტატების საკანონმდებლო ორგანოები დებულობენ ანტიტრესტულ კანონმდებლობას და კონტროლს უწევენ მათ შესრულებას (აღსრულებას), ხოლო შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე ადმინისტრაციული ორგანოები უშვებენ კანონქვემდებარე ნორმატიულ აქტებს და საკუთარი ან კერძო პირების ინიციატივით ახორციელებენ ანტიტრესტულ რეგულირებას. ფედერალურ დონეზე აშშ-ში ანტიტრესტული (კონკურენციის შესახებ) კანონმდებლობით გათვალისწინებული დებულებების შესრულების კონტროლს ახორციელებს აშშ-ს ვაჭრობის ფედერალური კომისია და აშშ-ს იუსტიციის სამინისტროს ანტიტრესტული კანონმდებლობის დეპარტამენტი. მათ ფუნქციებში შედის ბაზრის მონოპოლიზაციის თავიდან აცილება, კონკურენციის შენარჩუნება და მხარდაჭერა. ეს აღმასრულებელი ორგანოები უფლებამოსილნი არიან გამოსცენ კანონქვემდებარე აქტები, რომელთაგან ერთი ნაწილი არის სახელმძღვანელო (სავალდებულო შესასრულებლად), ხოლო მეორე კი წარმოადგენს სარეკომენდაციო ხასიათის აქტს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ იუსტიციის დეპარტამენტისა და ვაჭრობის ფედერალური კომისიის კომპეტენციები ძირითადადში (მნიშვნელოვნად) ერთმანეთს ემთხვევა. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ ფედერალური ვაჭრობის კომისიაზე დელეგირებულია მხოლოდ სამოქალაქო საქმეების წარმოება, მაშინ როდესაც იუსტიციის დეპარტამენტი ამის პარალელურად ახორციელებს სისხლის სამართლებრივი საკითხების მოკვლევასაც. ამასთან, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ანტიტრესტული კანონმდებლობის ფორმირებასა და მათ პრაქტიკულ რეალიზაციაში ეკუთვნის სასამართლოებს, რომელთა როლი კანონის აღსრულების საქმეში მუდმივად იზრდება.

აშშ-ს ვაჭრობის ფედერალური კომისია (Federal Trade Commission) შედგება ხუთი წევრისაგან, რომლებსაც თანამდებობაზე ნიშნავს აშშ-ს პრეზიდენტი და ამტკიცებს სენატი. კომისიის წევრების უფლებამოსილებების პერიოდი განისაზღვრება შვიდი წლით. ამასთან, კომისიის წევრთაგან ერთ-ერთს თავმჯდომარედ ნიშნავს აშშ-ს პრეზიდენტი. ერთსა და იმავე პოლიტიკურ პარტიას აქვს უფლება კომისიაში ჰყავდეს მაქსიმუმ სამი წარმომადგენელი. კომისიის შემადგენლობაში არის სამი ქვედანაყოფი, რომლებიც შესაბამისად სპეციალიზებული არიან – კონკურენციის ზოგად საკითხებზე (Board of Competition), კონკურენციის ეკონო-

მიკურ პრობლემებსა (Board of Economics) და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის პრობლემებზე (Board of Consumer Protection), რომლებსაც ხელმძღვანელობს დირექცია (Board of Director). აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ აშშ-ში ანტიტრესტული კანონმდებლობის შესრულებაზე უშუალოდ პასუხს აგებს ვაჭრობის ფედერალური კომისიის ორი კონკრეტული ქვეგანყოფილება (კონკურენციის და ეკონომიკური პრობლემების). ამასთან, კომისიის დაქვემდებარებაშია 10 რეგიონალური ქვეგანყოფილება.

როგორც მარეგულირებელი ორგანო, ვაჭრობის ფედერალური კომისია პროცესზე გამოდის ერთდროულად როგორც მხარე, ასევე, როგორც სახელმწიფო ორგანო. კომისიას მიყავს გამოძიება და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოძიების შედეგების მიხედვით მიმართავს სასამართლო ორგანოებს სარჩელით საჯარო ინტერესების დაცვის მიზნით. როგორც სახელმწიფო ორგანო, კომისია ახორციელებს ადმინისტრაციული ღონისძიებების გატარებას (ადმინისტრაციული პროცედურის აღძვრა) იმ პირთა და ორგანიზაციათა წინააღმდეგ, რომელთა ქმედება განიხილება როგორც კონკურენციის დარღვევა. კომისიის მიერ ბრძანების გამოშვება დარღვევის შეწყვეტის შესახებ წარმოადგენს კონკურენციის დარღვევის ადმინისტრაციული პროცედურის განხილვის დასრულებას. ამასთან, კომისიას უფლება აქვს მიმართოს სამოქალაქო სასამართლოს შუამდგომლობით გადაწყვეტილების აღკვეთის ფორმით გამოტანაზე (injunction), იმ კონკრეტულ შემთხვევაში, როდესაც პირი, რომლის წინააღმდეგაც იყო ადმინისტრაციული სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილება გამოტანილი, არ ასრულებს მას. თავის მხრივ მეორე მხარეს, რომლის წინააღმდეგაც იყო გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილება, შეუძლია მიმართოს აპელაციით მეორე ინსტანციის ფედერალურ სასამართლოს.

აშშ-ს იუსტიციის სამინისტროს ანტიტრესტული კანონმდებლობის დეპარტამენტი (Department of Justice Antitrust Division). დეპარტამენტს ხელმძღვანელობს აშშ-ს გენერალური პროკურორის თანაშემწე, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს აშშ-ს პრეზიდენტი სენატის თანხმობით. პროკურორის თანაშემწეს ჰყავს ხუთი მოადგილე, რომლებიც შესაბამისად იხილავენ და განაგებენ – ბაზრებზე კომპანიების შერწყმის, სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო საქმეების, აპელაციების, საერთაშორისო თანამშრომლობის საკითხებისა და ეკონომიკური ანალიზის შედეგების

გადაწყვეტილებების შესრულების მდგომარეობას.

ანტიტრესტული კანონმდებლობის დეპარტამენტის შემადგენლობაში შედის თხუთმეტი განყოფილება და შვიდი რეგიონული ქვეგანყოფილება. ამ დეპარტამენტის განყოფილებებისა და ქვეგანყოფილებების ფუნქციებში შედის გამოძიებების წარმოება კომპანიათა შერწყმებზე, ასევე მონაწილეობის მიღება სამოქალაქო პროცესებში და კონტროლის განხორციელება იმ ამერიკული კომპანიების საქმიანობაზე, რომლებიც ბიზნესს ეწევიან საზღვარგარეთ.

იმ გამოკვლევის შედეგების მიხედვით, რომლებიც ტარდება ანტიტრესტული კანონმდებლობის დეპარტამენტის მიერ, მხარე, რომელსაც ადანაშაულებენ დარღვევაში, თანხმდება აღმოფხვრას ეს დარღვევა. თუმცა, ამისათვის აუცილებელია, რომ ასეთი შეთანხმება დადასტურებულ იქნეს სასამართლო გადაწყვეტილებით, რომელიც გამოტანილია საჯარო ინტერესის დასაცავად. სისხლის სამართლის გამოძიება ტარდება ისეთ „ვაჭრობის არაგონივრული შეზღუდვის“ დროს, როგორცაა მაგალითად, ფასების ფიქსირება, სპეკულაციური ფასების დამყარება, ტერიტორიის დაყოფა და სხვ.

გარდა ამისა, გასული საუკუნის 80-იან წლების დამდეგს **გენერალური პროკურორების ეროვნულ ასოციაციასთან** (National Assotation of Attorney General) შეიქმნა **ანტიტრესტული საკითხების შემსწავლელი „შტატებს შორის“ სამსახური**, რომელმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ანტიტრესტული კანონმდებლობის რეალიზაციის საქმეში. ამ სამსახურის საქმიანობა თავმოყრილია შემდეგ სამ მიმართულებაში – 1) იმ საქმეების განხილვა, რომლებიც მოიცავს რამოდენიმე შტატს, 2) პრაქტიკული გამოყენების სახელმძღვანელო დოკუმენტების შემუშავება და 3) სამსახურის შეხედულების უმაღლეს სასამართლოში წარდგენა.

იმ საქმეებზე, რომლებიც რამდენიმე შტატს მოიცავს, სარჩელის აღძვრის პროცესში გენერალური პროკურორები როგორც წესი, აკეთებენ არჩევანს ერთ-ერთ, რომელიმე ფედერალურ სასამართლოზე და მას მიმართავენ ერთობლივად. ასეთ „შტატებს შორის“ გამოძიებებს ჰქონდა ადგილი იმ შემთხვევებში, რომლებიც ეხებოდა ფასების ჰორიზონტალურ ფიქსაციას, გადამყიდველების ფასების ხელშეწყობას, ბოიკოტებს, მონოპოლიზაციასა და შერწყმებს.

ამასთან, ბოლო წლებში საგრძნობლად გაუმჯობესდა თანამშრომლობის მექანიზმები ფედერალურ და შტატების ანტიტრესტულ სამსახურებს შორის. ასევე, 1989 წელს ანტიტრესტული საქმეების აღსრულების პროცესების მოწესრიგების

მიზნით შეიქმნა სპეციალური სამუშაო ჯგუფი (the Executive Working Group for Antitrust) – EWG), რომლის მიზანს წარმოადგენს ურთიერთგაგებისა და დიალოგის განვითარება და ფედერალური და შტატების ანტიტრესტული ორგანოების მიდგომებში კონფლიქტური სიტუაციების არსებობისას მისი აღმოფხვრა. ჯგუფის მუშაობაში მონაწილეობენ გენერალური პროკურორები და იუსტიციის სამინისტროს ანტიტრესტული დეპარტამენტისა და ვაჭრობის ფედერალური კომისიის წარმომადგენლები.

ანტიტრესტული კანონმდებლობის დამრღვევს აშშ-ში ეკისრება როგორც სისხლის სამართლებრივი, ასევე სამოქალაქო პასუხისმგებლობა. თავდაპირველად „შერმანის“ კანონის დარღვევისათვის მაქსიმალური სანქცია შეადგენდა 5 ათას დოლარს კონკრეტული კანონდამრღვევი კომპანიის თანამდებობის პირისათვის ან პატიმრობას ერთი წლის ვადით, ხოლო იურიდიული პირისათვის ჯარიმის ოდენობა არ აღემატებოდა 100 ათას დოლარს. თანდათანობით სანქციები ანტიტრესტული კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით გამკაცრებულ იქნა და გაიზარდა 10 მილიონ დოლარამდე; ამასთან, იუსტიციის სამინისტროს შესაბამისი დეპარტამენტი აყენებდა საკითხს (იძლეოდა რეკომენდაციას) საჯარიმო სანქციის 100 მილიონ დოლარამდე გაზრდის თაობაზე. მოგვიანებით უკვე, საჯარიმო სანქციის მოცულობა განისაზღვრა კომპანიის არაკანონიერი შემოსავლების ორმაგი მოცულობის დონეზე, ხოლო რაც შეეხება „კლეიტონის“ კანონს, მისი მე-4 მუხლის თანახმად კანონის დამრღვევს თავდაპირველად ეკისრებოდა ზარალის სამმაგი ოდენობით ანაზღაურება, სასამართლო ხარჯების (ადვოკატის მომსახურების ჩათვლით) ანაზღაურებასთან ერთად. დროთა განმავლობაში სასამართლოთა მიდგომა ამ საკითხების მიმართ შეიცვალა და დღეს ის მხოლოდ ზარალის ერთმაგი ოდენობით განისაზღვრება. ამასთან, საზგასამელია ის გარემოებაც, რომ აშშ-ში ევროპული ქვეყნებისაგან განსხვავებით გათვალისწინებულია საგადასახადო სანქციები ანტიტრესტული კანონმდებლობის დამრღვევის მიმართ, რაც უკავშირდება კომპანია-დამრღვევის შემოსავლების გაანგარიშების პროცედურას.

რაც შეეხება კონკრეტულ დარღვევებს, აშშ-ში ხშირია შემთხვევები, როდესაც კონკურენტი კომპანიების მხრიდან ადგილი აქვს მაღალი მოგების მიღების მიზნით შეთანხმებული ფასების გამოყენებას, რითაც საბოლოო ჯამში

ზარალდებიან მომხმარებლები. მაგალითად, 1978 წელს გამოვლენილ იქნა საიდუმლო შეთანხმება, რომელიც ეხებოდა გოფირებულ კონტეინერებზე ერთიანი ფასების დაწესებას. ასევე 1982 წელს იყო შემთხვევა, როდესაც ოცზე მეტი კომპანია იქნა ცნობილი დამნაშავედ ზოგადნაციონალურ საიდუმლო შეთანხმებებში მონაწილეობის გამო. საკითხი ეხებოდა კომპანიების მიერ მიღებულ საიდუმლო გადაწყვეტილებას, რომლის თანახმადაც მსხვილ ობიექტებში ელექტრო-დანადგარების მონტაჟი უნდა განხორციელებულიყო შეთანხმებული (ერთიანი) ტარიფით. შეიძლება მოტანილ იქნეს კიდევ არაერთი მაგალითი და მათ შორის, წყალგაყვანილობის მიღებზე ერთიანი ფასის დაწესების კონკრეტული შემთხვევა, რომლის თანახმად მთელი ექვსი წლის განმავლობაში „ფელის დოჯი“ და „რედინგ ინდასტრიზ“-ი, სხვა სამ კომპანიასთან ერთად აკონტროლებდა ამ წყალგაყვანილობის ბაზარზე წყლის მიღების ფასებს. შედეგად, მიღების რეალიზაციის მოცულობა ფიქსირებული ფასებით ყოველწლიურად შეადგენდა დაახლოებით 400 მილიონ დოლარს.

ამასთან, ფასებით დისკრიმინაციის ფაქტების გამოვლენის მიზნით შესაბამისი სამსახურების მიერ მუდმივად ხორციელდება ანტიტრესტული გამოძიება, ხოლო გამოვლენილი დარღვევების აღკვეთის მიზნით, მარტო აშშ-ს ვაჭრობის ფედერალური კომისიის მიერ გასული საუკუნის დამდეგიდან დღემდე გამოცემულია 2 000 ბრძანებაზე მეტი.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ აშშ-ს ანტიტრესტული კანონმდებლობა ძალიან მკაცრია, რაც ჩვენი აზრით, იმ პოლიტიკის ანარეკლს წარმოადგენს რასაც ამ ქვეყნის ხელისუფლება ახორციელებს და რომელიც, თავის მხრივ, განპირობებულია ანტიკონკურენციულ ქმედებებთან დაკავშირებით თვითონ ამერიკელ მოქალაქეთა მიერ აღიარებული ფასუელობებით. კერძოდ, „ამერიკელი ბიზნესმენისათვის არაა განსხვავება ქურდობასა და კონკურენციის საწინააღმდეგო ქმედებას შორის. ამერიკელი ბიზნესმენის ცნობიერებაში კონკურენციის დარღვევა არის უფრო მძიმე მორალური დანაშაული, ვიდრე ქურდობა“ (160, გვ. 15).

ამერიკის ანტიტრესტული კანონმდებლობის სიმკაცრეს უსვამს ასევე ხაზს სამართლის დოქტორი პატრიკ სპრედი, რომელიც 1995 წელს იყო საქართველოს ეკონომიკის მინისტრის მრჩეველს მაკროეკონომიკის საკითხებში. ის აღნიშნავდა, რომ „აშშ-ში ანტიტრესტული კანონმდებლობა უფრო მკაცრია, ვიდრე გაერთიანებულ სამეფოში. აშშ-ში არსებობს მოსაზრება, რომ მონოპოლია აუცილებლად

უპირისპირდება სახელმწიფო ინტერესებს და ... კანონმდებლობის მეშვეობით ხდება დიდი მონოპოლიების შესუსტება. აშშ-სა და გაერთიანებულ სამეფოს მიდგომებს შორის სხვაობა გამოდინარეობს იქიდან, რომ აშშ ესაა საკმაოდ ფართო ბაზარი, რომელსაც უნარი შესწევს მრეწველობის ნებისმიერ დარგში იქონიოს მრავალი მსხვილი საწარმო, მაშინ როდესაც გაერთიანებული სამეფო თავის თავს მცირე ბაზრად აღიქვამს იმისათვის, რომ მსხვილი, გლობალური ოპერაციების განხორციელებისათვის კონკურენციაში ჩაებას“ (67, პუნქტი 27, გვ. 11).

ზემოაღნიშნული კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს იმას, რომ აშშ ეს არის ქვეყანა სადაც სხვა განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით ყველაზე უფრო სრულყოფილადაა წარმოდგენილი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმები, რაც, საბოლოო ანგარიშით ქვეყნის ხელისუფლების დამოუკიდებლობის და ეკონომიკის სიძლიერის მაჩვენებელია. რაც შეეხება ანტიტრესტული კონტროლის სახელმწიფო ორგანოთა (ძირითადად იუსტიციის სამინისტროს ანტიტრესტულ დეპარტამენტსა და ვაჭრობის ფედერალურ კომისიას შორის) შორის ფუნქციათა გარკვეულ დუბლირებას (რის უფლებასაც მსოფლიოს ბევრი ქვეყანა ვერ მისცემს თავის თავს), მიგვაჩნია, რომ ეს შეგნებულად გადადგმული ნაბიჯია, რაც საბოლოოდ ხელს უწყობს ამ სფეროში რეალიზებული პოლიტიკის დამოუკიდებლობასა და ობიექტურობას.

1.2.2 ევროპული მოდელი (დიდი ბრიტანეთი)

დიდ ბრიტანეთში ჯერ კიდევ კაპიტალიზმის წარმოშობამდე იყო ცნობილი ხელშეკრულებები მონოპოლიების შეზღუდვის შესახებ და გაცნობიერებული იყო მისი აცილებისათვის აუცილებელი იურიდიული ზომების მიღების აუცილებლობა, თუმცა, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შემზღუდავი სპეცილური სამართლებრივი აქტების მიღებამდე კონკურენციის შემზღუდავი ქმედებების აღკვეთა ხორციელდებოდა სამოქალაქო-სამართლებრივი რეგულირების გზით. ამასთან, სამოქალაქო-სამართლებრივი რეგულირება დიდ ბრიტანეთში სხვა ქვეყნებისაგან განსხვავდებოდა იმით, რომ აქ წამყვან როლს თამაშობდა პრევენციული სამართალი. ამდენად, გარკვეული დროის განმავლობაში არაკეთილსინდისიერი

კონკურენციის ფაქტების აღკვეთა ხდებოდა ზოგადი (საერთო) პრეცედენტული სამართლის ჩარჩოებში და ეფუძნებოდა „ვაჭრობის შეზღუდვის“ (restraint of trade doctrine) დოქტრინას, რომლის საფუძველში დევს XV საუკუნეში გამოტანილი გადაწყვეტილება საქმეზე (Dyer’s Case 1414).

როგორც მკვლევარები ნ. ვასილიევა, ი. გორიაჩევა, ნ. დორონინა და სხვები მიუთითებენ – „ვაჭრობის შეზღუდვის“ დოქტრინის ნაკლს წარმოადგენდა ის, რომ მის მიერ მოცული ხელშეკრულებების სივრცე არ იყო საკმარისად განსაზღვრული, ხოლო გამოყენების სფერო შემოსაზღვრებოდა „მოსარჩელის კანონიერი ინტერესების დაცვის“ მიზნებით. შესაბამისად მოსამართლეები, აფასებდნენ რა სახელშეკრულებო პირობების შემზღუდველ ეფექტს, ხელმძღვანელობდნენ მხარეების ქცევის „გონივრულობის“ კრიტერიუმით და ყურადსაღებად თვლიდნენ ხელშეკრულებების ზემოქმედებას სიტუაციაზე, რომელიც წარმოიშობოდა ბაზარზე და მასთან დაკავშირებულ სახელმწიფო პოლიტიკაში (180, გვ. 362).

ამასთან, ჯერ კიდევ XVII საუკუნის დასაწყისში ინგლისის სასამართლოების მიერ კონკურენციის შემზღუდავ საქმიანობად იყო მიჩნეული და იკრძალებოდა მეწარმეთა ისეთი ქმედება, რომლის თანახმად სამეწარმეო საქმიანობის სხვა პირზე გადაცემის პარალელურად ხდებოდა ისეთი ვალდებულების აღება, რომლის შესაბამისად მათ არ უნდა გაეგრძელებინათ აღრინდელი სამეწარმეო საქმიანობა.

მოგვიანებით, დიდ ბრიტანეთის (ინგლისის) სამართალში სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა, ზარალის ანაზღაურების და კონკურენტების არაკეთილსინდისიერი მოქმედებების შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნის სახით გამაგრებულ იქნა „სამარკო (ფაბრიკული) ნიშნების“ (1883 წლის) და „სავაჭრო ნიშნების“ (1887 და 1938 წლების) შესახებ კანონებით. პირველი მათგანი ითვალისწინებს სანქციებს საქონლის სამომხმარებლო თვისებების არასწორი გამოყენების (მითითების) შემთხვევებში. რაც შეეხება „სავაჭრო ნიშნების შესახებ“ კანონს, ის 1988 წელს შეივსო ახალი ნორმით, რომლის თანახმად იკრძალება რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის უკანონოდ გამოყენება.

გარდა ამისა, დიდი ბრიტანეთის სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციული გარემოს დაცვისა და მისი შემდგომი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით სხვადასხვა დროს მიღებულ იქნა რამდენიმე, კონკრეტული, კონკურენციის დამცავი სამართლებრივი ნორმა (კანონი), რომლებშიც კონტინენტალური სამართლისაგან

განსხვავებით არ იყო არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ცნება საკმარისად გამოკვეთილი. ამიტომ, საერთო სამართლის დოქტრინის შესაბამისად, ნებისმიერი მოქმედება, რომელიც არ ეწინააღმდეგება პრეცედენტს ითვლებოდა კანონიერად. ამასთან, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების თაობაზე, კონკრეტული სარჩელების საფუძველზე ხდებოდა „საქონელზე ცილისწამების“ და „ტიტულზე ცილისწამების“ შესახებ საერთო დელიკატური სამართლის ნორმების გამოყენება. მოგვიანებით, ამ საკითხების უფრო სრულყოფილად მოწესრიგების მიზნით, მიღებულ იქნა „კონკურენციის შესახებ“ კანონი (1980წ.), რომელიც მთლიანობაში არეგულირებს სახელმწიფოს კონკურენციულ (ანტიმონოპოლიურ) საქმიანობას.

დიდი ბრიტანეთის კანონმდებლობით, მონოპოლიური მდგომარეობის მქონედ ითვლება ეკონომიკური აგენტი, თუ ის მარტო ან სხვა ეკონომიკურ აგენტებთან ერთად (შეთანხმებული მოქმედებით) აკონტროლებს ბრიტანეთის კონკრეტული (შესაბამისი) სასაქონლო (მომსახურების) ბაზრის 25%-ზე მეტს (ექსპორტის გამოკლებით). სადაოს არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტს აქვს შესაძლებლობა ბოროტად გამოიყენოს თავის მდგომარეობა და ამით შეზღუდოს კონკურენცია კონკრეტულ (შესაბამის) სასაქონლო ბაზარზე, მაგრამ მონოპოლია, როგორც ასეთი, ბრიტანეთის კანონმდებლობით არ განიხილება კონკურენციის შემზღუდავ ერთადერთ საშუალებად, რადგანაც მიჩნეულია, რომ კონკურენციის შეზღუდვისა და აღკვეთის უამრავი სხვა გზაც არსებობს, რომლებიც, შესაძლებელია უფრო ნაკლებად არიან თვალში საცემი ვიდრე მონოპოლია, მაგრამ თითქმის ისეთივე ეფექტურობით ხასიათდებიან. ამის დამადასტურებელი არაერთი მაგალითის მოტანა შეიძლება. კერძოდ, ფასებისა და მომარაგების კარტელები ამის თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს. უფრო კონკრეტულად კი – „მწარმოებელი ხშირად რეალიზაციის სისტემის კონტროლირებით ამკაცრებს კონკურენციას ... დიდ ბრიტანეთში ლუდის გამომხდელებს აეკრძალათ თავიანთ საკუთარ კაფეებში სხვა მწარმოებლების ლუდის არგაყიდვა“ (67, გვ. 6-7) და სხვა. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ ბრიტანეთის საკონკურენციო სამართლის ნორმები ძირითადად მიმართულია არა მონოპოლიების, არამედ მონოპოლიზაციის პროცესების წინააღმდეგ.

თავის მხრივ, კონკურენციის სამართლებრივი რეგულირების სისტემა დიდ ბრიტანეთში მოიცავს რამდენიმე კანონს. კერძოდ, ის შედგება – „მონოპოლიებისა და შემზღუდველი პრაქტიკის შესახებ“ (გამოძიების და კონტროლის პროცედურა

1948 წ.); „შემზღუდველი სავაჭრო პრაქტიკის შესახებ“ (1956 წ.); „მონოპოლიების და შერწყმების შესახებ“ (1965 წ.); „კეთილსინდისიერი ვაჭრობის შესახებ“ (1973 წლის კანონში ცვლილებები იქნა შეტანილი 1976 წელს); „კონკურენციის შესახებ“ (1980, 1998 და 2000 წლების კანონები); „საწარმოთა (კომპანიათა) შესახებ“ და „შეთანხმებათა აკრძალვისა და რეგულირების შეცვლის შესახებ“ (1994 წ.) კანონებისაგან, რომელთაგან ბოლო ოთხ კანონშია ჩამოყალიბებული კომპანიათა შერწყმის მარეგულირებელი დებულებები.

ეხლა იმისათვის, რომ უფრო სრულყოფილი წარმოდგენა შეგვექმნას დიდი ბრიტანეთის საკონკურენციო სამართალზე, ჩვენს მიერ, მოკლედ იქნება მიმოხილული ზემოაღნიშნული კანონები, რომლებიც თავის დროზე, მომხმარებელთა და მეწარმეთა უფლებების უფრო სრულყოფილად დაცვის მიზნით იქნა მიღებული და დღემდე კეთილსინდისიერად ემსახურებიან ამ საქმეს.

„მონოპოლიების და შემზღუდველი პრაქტიკის შესახებ“ 1948 წლის კანონი (გამოძიების და კონტროლის პროცედურა) (Monopolies and Restrictive Practices Act (Inquiry and Control) Act 1948) განსაზღვრავს დიდი ბრიტანეთის ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროს კომპეტენციას. კანონის შესაბამისად, სამინისტროს როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოს, უფლება აქვს (ჰქონდა) მიმართოს კანონის შესაბამისად შექმნილ კონკურენციის ორგანოს შუამდგომლობით იმ სიტუაციების გამოსაძიებლად, რომლის დროსაც ბაზარზე ერთ პირთან თავს იყრის (იყრიდა) კონკრეტული საქონლით ვაჭრობის მოცულობის ერთ მესამედზე მეტი (1973 წლიდან კი 25%-ზე მეტი), ან იმ შემთხვევებში, როდესაც პირთა მიერ ხდება კონკურენციის შეზღუდვა ბაზარზე. იგულისხმება, რომ ორივე შემთხვევაში იმ პირს, ვის მიმართაც უნდა დაიწყოს გამოძიება, ბაზარზე უკავია დომინირებული მდგომარეობა.

ამასთან, იმ შემთხვევაში, თუ კონკურენციის ორგანო, რომელიც ატარებს გამოძიებას დაასკვნის, რომ კომპანიათა საქმიანობები ეწინააღმდეგებიან საზოგადოებრივ ინტერესებს, მაშინ მას აქვს უფლება შეიმუშაოს (დასახოს) კონკრეტული გასატარებელი ღონისძიებები. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ „საზოგადოებრივი ინტერესის დაცვის“ კონცეფცია ყოველთვის არ პასუხობდა ბაზარზე კონკურენციის დაცვის კრიტერიუმებს, სწორედ ამიტომ, საჭიროა გახდა დამატებითი კანონების მიღება.

„შემზღუდველ სავაჭრო პრაქტიკის შესახებ“ 1956 წლის კანონმა (Restraint of Trade Practices Act 1956), გააფართოვა 1948 წლის კანონის მოქმედების სფერო. ამასთან, **„მონოპოლიებისა და შერწყმების შესახებ“** 1965 წლის კანონმა (Monopolies and Mergers act 1965) განავრცო სახელმწიფო კონტროლის მექანიზმები მომსახურების ბაზრის კონკურენციის პირობებზე. შესაბამისად, გაიზარდა მთავრობის უფლებამოსილებები ბაზარზე კონკურენციის პირობების რეგულირების სფეროში. ამასთან, იმის გათვალისწინებით, რომ ის საქმეები, რომლებიც შერწყმებთან არიან დაკავშირებული, ყოველთვის გამოირჩევიან კონფლიქტური სიტუაციებით (სიტუაციის სირთულთა და სიმწვავეთ), 1965 წლის კანონმა შემოიტანა შერწყმათა გამოძიების სპეციალური პროცედურა. დღეისათვის დიდ ბრიტანეთში კომპანიათა შერწყმის რეგულირება ხორციელდება ევროკავშირის კონკურენციის კანონმდებლობის შესაბამისად.

„კეთილსინდისიერი (სამართლიანი) ვაჭრობის შესახებ“ 1973 წლის კანონმა (The Fair Trading Act 1973) ცვლილებები შეიტანა იმ საქმეების კატეგორიების განსაზღვრაში, რომლებიც გამოძიებას ექვემდებარებიან. ამასთან, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ცვლილება, რომელიც ამ კანონის მიღებამ გამოიწვია ის არის, რომ მოხდა ბაზარზე დომინირებული მდგომარეობის განსაზღვრისათვის დადგენილი წილის შემცირება 25%-მდე, რამაც მნიშვნელოვნად გაზარდა იმ ეკონომიკურ აგენტთა რიცხვი, რომელთა საქმიანობის რეგულირების სფერო მოექცა ამ კანონის ჩარჩოებში.

გარდა ამისა, კანონი ითვალისწინებს ბაზარზე კონკურენციის კონტროლის დამატებითი ორგანოს შემოყვანას – **ბაზარზე სიტუაციების კონტროლის (კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისის) გენერალური დირექტორის** სახით (Director General of Fair Trading), რომელსაც მიენიჭა უფლებამოსილება აწარმოოს გამოძიება მონოპოლიების მიმართ, მათ შორის ისეთ საკითხებზე, რომელთა გამოძიებას მანამდე ახორციელებდა უფრო ზემდგომი ინსტანცია – კომისია. ამ კანონითვე განისაზღვრა ასევე პასუხისმგებლობის საკითხი გენერალური დირექტორის მიერ ბაზარზე სიტუაციის გამოსწორების მიზნით მიღებულ გადაწყვეტილებებზე.

თავის მხრივ, ბაზარზე სიტუაციის გამოსწორების ღონისძიება სხვა საკითხებთან ერთად ითვალისწინებს მოლაპარაკებათა ჩატარებას იმ კომპანიათა შორის, რომელთა საქმიანობამაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას საზოგადოებრივ

ინტერესებს. აქ იგულისხმება ისეთი მოლაპარაკებების ჩატარება, რომლის მიზანია, შესაბამისი ცვლილებების შეტანა, როგორც კომპანიის სტრუქტურაში, ასევე მისი საქმიანობის პრაქტიკაში.

ზოგადად, შეიძლება ითქვას, რომ გამოძიება იწყება იმ ინფორმაციის (რეგულარულად მიწოდებული ანგარიშები) საფუძველზე, რომელიც მიიღება გენერალური დირექტორის და კომისიის მიერ ბაზარზე არსებულ სიტუაციასთან დაკავშირებით. ამასთან, გამოძიება შერწყმებთან დაკავშირებით, როგორც წესი ტარდება, თუ ახალი კომპანიის ხვედრითი წილი ბრიტანეთის სასაქონლო (მომსახურების) ბაზარზე შეადგენს 25%-ს (მონოპოლიური მდგომარეობის მქონედ ეკონომიკური აგენტისათვის დადგენილ ზღვარს) და მეტს (ე.წ. „მოწოდების ტესტი“) და/ან თუ ერთ-ერთი კომპანიის ლიკვიდური აქტივები (საზღვარგარეთულის ჩათვლით) აღემატება 70 მილიონ ფუნტ სტერლინგს (ე.წ. „ტესტი აქტივებზე“). ტესტი გამოიყენება კომპანიის ყველა იმ აქტივის ღირებულებაზე, რომელიც მას გააჩნია კონკურენციის კომისიაზე მიმართვის მომენტისათვის. თავის მხრივ, დიდი ბრიტანეთის სამთავრობო ორგანოები იტოვებენ უფლებას თავისი შეხედულებისამებრ აწარმოონ გამოძიება კომპანიათა შერწყმის ნებისმიერ ფაქტზე.

აქვე საინტერესოა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ დიდი ბრიტანეთის სააპელაციო სასამართლომ დაადასტურა კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისის უფლებამოსილება, დამოუკიდებლად განესაზღვრა შერწყმების კონტროლის ფორმა. ამასთან, სააპელაციო სასამართლოს მიერ არ იქნა გაზიარებული კონკურენციის შესახებ სააპელაციო ტრიბუნალის ის გადაწყვეტილება, რომელიც ახდენდა კეთილსინდისიერი ვაჭრობის (კონკურენციის) ოფისისათვის დამატებითი მავალდებულებელი პირობების წაყენებას. კერძოდ, შერწყმათა კონტროლის პირველმა ინსტანციამ – კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისმა, სამედიცინო მომსახურების სფეროში სპეციალიზირებული ორი კომპანიის Isofit-ისა და Torex-ის შერწყმის შესახებ საქმის განხილვის პროცესში, ჩატარებული გამოკვლევის შედეგებზე დაყრდნობით მიიღო გადაწყვეტილება არ გადაეცა საქმე კომისიისათვის, რომელსაც უფრო მეტი უფლებამოსილება გააჩნდა შერწყმათა კონტროლის სფეროში და რომელსაც იმ კონკრეტულ შემთხვევებში, როდესაც შერწყმას შეეძლო გამოეწვია (ან იწვევდა) კონკურენციის მნიშვნელოვანი შეზღუდვა, ჰქონდა (აქვს) უფლებამოსილება განესაზღვრა ის კონკრეტული ღონისძიებები, რომლებიც უნდა ყოფილიყო შესრულებული, როგორც მთავრობის ასევე კომპანიების მხრიდან.

კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისის აღნიშნული გადაწყვეტილება, Isoft-ისა და Torex-ის კონკურენტმა ავსტრალიურმა კომპანიამ (IBA Health Ltd) გაასახივრა სააპელაციო ტრიბუნალში, რომელმაც დაადგინა, რომ ოფისს არა მარტო უნდა შეემოწმებინა რეალურად შერწყმა მოახდენდა თუ არა კონკურენციის შეზღუდვას, არამედ ისიც უნდა განესაზღვრა, იყო თუ არა შესაძლებელი, კომისიას მიეღო სხვა სახის გადაწყვეტილება. თავის მხრივ, ოფისის ხელმძღვანელთა განმარტებით, ასეთი გადაწყვეტილების შედეგად მოსალოდნელი იყო შერწყმების თაობაზე შემოსული შეტყობინებების გაორმაგება, განსახილველი საქმეების დანახარჯების ზრდასთან ერთად. კერძოდ, „შერწყმებთან დაკავშირებით შემოსული შეტყობინებების განხილვის ხარჯები ყოველ ახალ ინსტანციაზე იზრდებოდა და შესაბამისად ის შეადგენდა დაახლოებით 900 ათას ფუნტ სტერლინგს ერთ საჩივარზე (400 ათასი ოფისისათვის, ხოლო 500 ათასი კომპანიისათვის)“ (215). ამასთან, ისიც ფაქტია, რომ „... შერწყმების თაობაზე შეტყობინებების განხილვა ოფისის მიერ გრძელდებოდა დაახლოებით 1 თვეს, მაშინ როდესაც იგივე პროცესი კომისიაში იწველებოდა დაახლოებით 5 თვესა და მეტ ხანს“ (215).

საბოლოოდ, სააპელაციო სასამართლომ არასწორად ჩათვალა სააპელაციო ტრიბუნალის გადაწყვეტილება, რაც სრულად იქნა მხარდაჭერილი ბიზნესის წარმომადგენელთა მხრიდან, რამეთუ ამ გადაწყვეტილებით მნიშვნელოვნად მცირდება განსახილველ საკითხებზე შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღების დრო და იურისტთა მომსახურებისათვის გაწეული ხარჯების მოცულობა.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ დიდ ბრიტანეთში შერწყმებსა და მათზე ნებართვების სავალდებულო პროცედურების არ არსებობა და სააპელაციო სასამართლოს ვერდიქტი ერთობლიობაში ინარჩუნებს ბიზნესისათვის ანტი-მონოპოლიური რეგულირების საკმაოდ კეთილსასურველ რეჟიმს (216).

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ კანონმდებლობის ახსნისა და მისი პრაქტიკული გამოყენების გაადვილების მიზნით, დიდი ბრიტანეთის ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროს მიერ შემუშავებულია კომპანიათა შერწყმის სახელმძღვანელო დოკუმენტი (Mergers Guidance), სადაც დეტალურადაა აღწერილი კომპანიათა შერწყმის საკითხებზე გადაწყვეტილებათა მიღების პროცედურა, ამ კომპანიებისა და შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე ორგანოების ურთიერთ-დამოკიდებულების წესი.

ამასთან, დიდ კომპანიათა შერწყმისას ევროკავშირის ფარგლებში მოქმედებს ევროკავშირის დებულება კომპანიათა შერწყმის შესახებ (The European Community Merger Regulation – Council Regulation №4064/89, მასში 1997 და 2004 წლებში შეტანილი ცვლილებების გათვალისწინებით), რომლის ბაზაზეც დიდი ბრიტანეთის ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროს მიერ შემუშავებულ იქნა შესაბამისი სახელმძღვანელო წესი.

გამოძიების პროცედურის სირთულემ, რომელიც წარმოიშვა ბაზარზე კონტროლის დამატებითი ორგანოს (კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისის) გამომჩენის შედეგად, მოითხოვა დამატებითი ცვლილებების შეტანა, რომელმაც ასახვა ჰპოვა „კონკურენციის შესახებ“ 1980 წლის კანონში. მისი შემდგომი სრულყოფა მოხდა 2000 წელს.

აღნიშნული კანონი მთლიანად იმეორებს ევროკავშირის კანონს „კონკურენციის შესახებ“, რომელიც არეგულირებს კონკურენციის შემზღუდავ ქმედებებს და აღკვეთს დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებას ბაზარზე. ამასთან, კანონითვეა დარეგულირებული მის დებულებებთან შეუსაბამო ქმედებებზე ეკონომიკურ აგენტთა მიმართ ჯარიმების დაკისრების (ადმინისტრირების) საკითხი. კერძოდ, კანონის დამრღვევი სუბიექტები შეიძლება დაჯარიმდნენ დიდი ბრიტანეთის ტერიტორიაზე კომპანიათა ბრუნვის 10%-ის ფარგლებში. ამასთან, მონოპოლისტებისაგან დაზარალებულ ეკონომიკურ აგენტებს უფლება აქვთ (რჩებათ) მიმართონ სასამართლოს და მოითხოვონ ზარალის ანაზღაურება.

გარდა ამისა, 2002 წლის კანონის (The Enterprise Act 2002) მიღებამ დაახქარა „კეთილსინდისიერი ვაჭრობის შესახებ“ კომპანიათა შერწყმის 1973 წლის კანონით დადგენილ ბრიტანულ წესში გარკვეული ცვლილებების შეტანა. კერძოდ, თვალშისაცემია კომპანიათა შერწყმის პროცესზე მიღებულ გადაწყვეტილებებზე პოლიტიკური გავლენის მინიმუმამდე დაყვანის პროცედურა, ამ უფლებამოსილებების გარკვეული ნაწილის ვაჭრობისა და მრეწველობის მინისტრიდან (სახელმწიფო მდივნიდან) დამოუკიდებელ, შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე ორგანოზე გადაცემის გზით (კეთილსინდისიერი (სამართლიანი) ვაჭრობისა და კონკურენციის ოფისები). ამასთან, კომპანიათა შერწყმის საკითხზე გადაწყვეტილებების მიღებისას, უფრო მეტი ყურადღება ექცევა არა მათ კონკურენტუნარიანობას, არამედ სახელმწიფოებრივ ინტერესების დაცვას.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნული კანონები წარმოადგენენ იმ ძირითად ნორმატიულ აქტებს, რომლებიც არეგულირებენ დიდი ბრიტანეთის ბაზარზე კონკურენციის პირობებს. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ ამ კანონმდებლობათა აღსრულებაზე პასუხისმგებელ და კომპანიათა შერწყმის პროცესების მარეგულირებელ ორგანოთა ფუნქციებისა და ამოცანების განხილვის გარეშე, შეუძლებელია, სრულყოფილი წარმოდგენის შექმნა დიდი ბრიტანეთის საკონკურენციო სამართალზე. ამდენად, აუცილებელია, მოკლედ მიმოვიხილოთ, შესაბამის აღმასრულებელ (კეთილსინდისიერი ვაჭრობისა და კონკურენციის პოლიტიკის) ინსტიტუტთა ფუნქციები.

ვაჭრობისა და მრეწველობის სახელმწიფო მდივნის (მინისტრის) (The Secretary of State for Trade and Industry), კომპეტენციას წარმოადგენს, გამოძიების ჩატარების მიზნით, კონკურენციის კომისიისათვის, კომპანიათა შერწყმის საკითხების გადაცემის თაობაზე გადაწყვეტილებების მიღება. თავის მხრივ, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე სახელმწიფო მდივანს შეუძლია გაითვალისწინოს სამართლიანი ვაჭრობის ოფისის გენერალური დირექტორის შეხედულებები. იმ შემთხვევაში, თუ დასაბუთებული ძიების შემდეგ კონკურენციის კომისია დაასკვნის, რომ კომპანიათა შერწყმამ შეიძლება დააზარალოს სახელმწიფო ინტერესები, სახელმწიფო მდივანს შეუძლია დაბლოკოს ასეთი შერწყმა, ან წაუყენოს მის მონაწილეებს კონკრეტული პირობები (რეკომენდაციები) და მხოლოდ მათი დაკმაყოფილების (შესრულების) შემდეგ გასცეს თანხმობა.

ამასთან, სახელმწიფო მდივანს უფლება აქვს გენერალური დირექტორის რეკომენდაციების საფუძველზე მიმართოს კომისიას გამოძიების გასაგრძელებლად. რეკომენდაციების შესაბამისად მას შეიძლება წინ უძღოდეს მიმართვა შერწყმათა საბჭოში (Mergers Panel) – სათათბირო ორგანოში, რომელშიც შედიან სხვადასხვა სამთავრობო დაწესებულებების წარმომადგენლები. თუ კომისია მივა დასკვნამდე, რომ კომპანიების შერწყმა ეწინააღმდეგება საზოგადოებრივ ინტერესებს, სახელმწიფო მდივანს უფლება აქვს მიმართოს გენერალურ დირექტორს თხოვნით დაიწყოს მოლაპარაკებები მხარესთან, რომელმაც დაარღვია კონკურენციის წესები. კომისია არ ახორციელებს კონკურენციის დარღვევის ფაქტების გამოძიებას, თუმცა, უფლება აქვს დაინტერესებული მხარის თხოვნით შეისწავლოს მონოპოლიათა შერწყმისა და ანტიკონკურენციული პრაქტიკის სხვა საკითხები.

კეთილსინდისიერი (სამართლიანი) ვაჭრობის ოფისი (The Office of Fair Trading), რომელიც ჩამოყალიბდა „კეთილსინდისიერი ვაჭრობის შესახებ“ კანონის შესაბამისად 1973 წელს, ექვემდებარება კეთილსინდისიერი ვაჭრობის კომისიის გენერალურ დირექტორს (Director General of Fair Trading); კეთილსინდისიერი (სამართლიანი) ვაჭრობის ოფისის გენერალური დირექტორი თანამდებობაზე ინიშნება სახელმწიფო მდივნის მიერ. მიუხედავად ამისა, ოფისი საკმარისად დამოუკიდებელი სტრუქტურული ერთეულია. ამ ოფისის მთავარი დანიშნულებაა გენერალური დირექტორისათვის დახმარების გაწევა, რომელიც, თავის მხრივ ახორციელებს ინფორმაციების შეგროვებას მონოპოლიებსა და შერწყმებზე, ახდენს ანტიკონკურენტულ ფაქტებზე გამოძიებების ჩატარებას და აწარმოებს შემზღუდავი ხასიათის მქონე შეთანხმებათა რეესტრს. კონკურენციის პირობების დარღვევების ფაქტებზე აღნიშნული ოფისი ღებულობს განცხადებებს და ახდენს მათ რეგისტრაციას. განცხადების საფუძველზე ხდება გამოძიების დაწყება, რომლის შედეგებიდან გამომდინარე, საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს გენერალური დირექტორი, რომელიც თავის მხრივ, ამ გადაწყვეტილებას შესაბამის რეკომენდაციასთან ერთად წარუდგენს სახელმწიფო მდივანს აუცილებელი ღონისძიებების გასატარებლად.

კონკურენციის კომისია (The Competition Commission) წარმოადგენს დამოუკიდებელ ორგანოს, რომელიც სახელმწიფო მდივნის დავალებით ახორციელებს კომპანიათა შერწყმის გამოძიებას სახელმწიფო ინტერესების გათვალისწინებით.

კონკურენციის კომისია:

- ისმენს ყველა დაინტერესებული მხარის პოზიციას;
- იხილავს კომპანიათა შერწყმის დასაბუთებულობას და მის შესაძლო შედეგებს სახელმწიფო ინტერესებისათვის;
- თუ შერწყმას მოჰყვება უარყოფითი (ნეგატიური) შედეგები ქვეყნის სახელმწიფოებრივი ინტერესებისათვის, იძლევა მისი გამოსწორების ღონისძიებათა შესახებ, შესაბამის რეკომენდაციებს;
- სახელმწიფო მდივნისათვის მოხსენების წარდგენამდე, შერწყმაში მონაწილე მხარეთა თხოვნით იხილავს საკითხს, მოხსენებიდან კონფიდენციალური ინფორმაციის გამორიცხვის თაობაზე;
- მოხსენებას წინადადებითურთ უგზავნის სახელმწიფო მდივანს გამოსა-

ქვეყნებლად, მომზადებული მასალებიდან კონფიდენციალური ინფორმაციის გამოკლებით.

ამასთან უნდა აღინიშნოს ის გარემოებაც, რომ დიდ ბრიტანეთში მოქმედი კანონმდებლობა არ ადგენს სავალდებულო მოთხოვნას განსახორციელებელ ან უკვე განხორციელებული შერწყმის შეტყობინების თაობაზე. თავის მხრივ, კომპანიებს შეუძლიათ შერწყმის განხორციელებიდან ოთხი თვის განმავლობაში მიმართონ კონკურენციის კომისიას მათ მიერ ყველა დადგენილი პროცედურის დაცვისა და სახელმწიფო ინტერესებისათვის ზიანის მიუყენებლობის დასამტკიცებლად. პრაქტიკაში ბევრი კომპანია მიმართავს კომისიას შერწყმის განხორციელებამდე.

კანონი მხარეებს ანიჭებს უფლებას თვითონ აირჩიონ კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისის გენერალური დირექტორისათვის შეტყობინების ფორმა, ე.წ. „წინასწარი შეტყობინების პროცედურები“. ამ პროცედურების შესაბამისად მოქმედებს კანონით დადგენილი მაქსიმალური 35 დღიანი ვადა, რომლის პერიოდშიც უნდა იქნეს მიღებული გადაწყვეტილება, ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც შეტყობინება ეგზავნება გენერალურ დირექტორს შერწყმის განხორციელების შემდეგ, მაშინ მიმართვების 90%-ზე გადაწყვეტილების მიღების ვადა იზრდება 45 დღემდე.

ამასთან, სანამ ინფორმაცია კომპანიათა შერწყმის შესახებ გახდება საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომი, კომპანიებს შეუძლიათ კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისის მეშვეობით მოსთხოვონ სახელმწიფო მდივანს ამ ინფორმაციის კონფიდენციალურობაზე გადაწყვეტილების მიღება. ალტერნატივის თვალსაზრისით მხარეებს შეუძლიათ სთხოვონ თანამდებობის პირს კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისიდან ამ საკითხზე გამოიტანონ არაოფიციალური შეტყობინება; მიუხედავად იმისა, რომ ეს საკითხები არ რეგულირდება მოქმედი კანონმდებლობით, ის არც თუ იშვიათად გამოიყენება პრაქტიკაში.

ამასთან, კეთილსინდისიერი ვაჭრობის ოფისის გენერალურ დირექტორს შეუძლია რეკომენდაცია გაუწიოს სახელმწიფო მდივანს გადასცეს შერწყმის საკითხი კონკურენციის კომისიას, რომლის პარალელურად სახელმწიფო მდივანი უფლებამოსილია დაავალდებულოს გენერალური დირექტორი, რომ მან კატეგორიულად მოითხოვოს მხარეებისაგან შესაბამისი კანონით განსაზღვრული პირობების შესრულება. საბოლოოდ, მითითებული მოთხოვნები და რეკომენდა-

ციები შერწყმების არასასურველი შედეგების გამოსწორების შესახებ ექვემდებარებიან გამოქვეყნებას სავალდებულო წესით.

თუ სახელმწიფო მდივანი აგზავნის შერწყმის საკითხს კონკურენციის კომისიაში, მაშინ ის ადგენს ვადებს, რომლის დროსაც კომისიამ უნდა წარუდგინოს მას მოხსენება. კანონით კომისიას შერწყმის შესახებ მასალების შეგროვებისა და ანალიზისათვის ეძლევა 6 თვიანი ვადა, რომელიც შეიძლება გაგრძელებულ იქნეს კიდევ სამი თვით. თუმცა, ბოლო წლების პრაქტიკიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ მოხსენების წარდგენის საწყისი ვადა ისაზღვრება 3 თვით და აუცილებლობის შემთხვევაში ხდება შემდგომში მისი ორკვირიანი ვადით გაგრძელება.

თავის მხრივ სახელმწიფო მდივანი, კომისიისაგან შერწყმების შესახებ მოხსენების მიღების შემდეგ, ვალდებულია მიიღოს საბოლოო გადაწყვეტილება 20 სამუშაო დღის განმავლობაში, კომისიის მოხსენების სავალდებულო გამოქვეყნებასთან ერთად.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე ნათელია, რომ შერწყმების კონტროლის საკითხი, როგორც კონკურენციის დაცვის ერთ-ერთი სერიოზული ბერკეტი, უაღრესად პრიორიტეტულია დიდი ბრიტანეთის საკონკურენციო სამართალში, რომლის საილუსტრაციოდ არაერთი პრაქტიკული მაგალითის მოტანა შეიძლება. კერძოდ, კანონითვე დადგენილი შერწყმის სპეციალურ პირობა ე.წ. „საგაზეთო კომპანიების“ მიმართ, რომლის თანახმადაც გაზეთებისა და საგაზეთო აქტივების გადაცემა გაზეთის უკვე არსებულ მფლობელზე საჭიროებს სახელმწიფო მდივნის წინასწარ წერილობით თანხმობას, იმ კონკრეტულ შემთხვევაში, როდესაც გამოცემათა მფლობელების ყოველდღიურ პუბლიკაციათა საშუალო ტირაჟის ჯამი (მათ მიერ შეძენილ პუბლიკაციებთან ერთად) შეადგენს 500 ათას ეგზემპლიარს და მეტს.

ასეთ შემთხვევაში აუცილებელია, კონკურენციის კომისიას მიემართოს მანამდე ვიდრე სახელმწიფო მდივანი გასცემს თავის თანხმობას, გარდა იმ კონკრეტული შემთხვევისა, როდესაც გაზეთის ყოველდღიური ტირაჟის მოცულობა ნაკლებია 50 ათას ეგზემპლიარზე (de minimis), ან გამოცემის ეკონომიკური მდგომარეობა წარმოადგენს „არასიცოცხლისუნარიანს“. პრაქტიკული რეალიზაციის შედეგებიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ბოლო წლებში გაკეთებული განცხადებები განეკუთვნებიან მდგომარეობას „de minimis“.

გარდა ამისა, იმ შემთხვევაში, როდესაც ინიშნება საგაზეთო კომპანიების შერწყმა, კომისია ვალდებულია განსაზღვროს (გამოავლინოს) ასეთი შერწყმის ნეგატიური შედეგები, რისთვისაც მხედველობაში უნდა მიიღოს ყველა ამ საკითხთან დაკავშირებული გარემოებები. მათ შორის, იმ აუცილებლობის გათვალისწინებით რომ საზოგადოებას ზუსტად უნდა მიეწოდოს სიახლე და უნდა არსებობდეს აზრის თავისუფალი გამოხატვის საშუალება.

კომისიის მოხსენების შედეგებიდან გამომდინარე, საგაზეთო კომპანიების შერწყმებზე გადაწყვეტილებას დებულობს სახელმწიფო მდივანი (იძლევა თანხმობას ან უარს აცხადებს შერწყმის განხორციელებაზე). ამასთან, კეთილსინდისიერი (სამართლიანი) ვაჭრობის ოფისის გენერალური დირექტორი კანონის თანახმად არ მონაწილეობს საგაზეთო კომპანიების შერწყმის განხილვის პროცესში.

დიდ ბრიტანეთში საგაზეთო კომპანიების საქმიანობის რეგულირების საკითხის სიმკაცრეს უსვამს ხაზს, ასევე ცნობილი საერთაშორისო ექსპერტი პ.სპრედი, რომელიც წერს – „ყველაზე უფრო შემზღუდავი შეთანხმება გაერთიანებულ სამეფოში ესაა „შეთანხმება წიგნების ქსელის თაობაზე“, რომლითაც წიგნის გამომცემლებს ეკრძალებათ თავად დააწესონ საკუთარი გამოცემის წიგნებზე საცალო ფასები. ამ შეთანხმების დადებით და უარყოფით მხარეებზე დღესაც გრძელდება მსჯელობა“ (67, გვ. 11).

გარდა ამისა, შერწყმის სპეციალური პირობაა დადგენილი ინგლისისა და უელსის წყალმომარაგების კომპანიებისათვის, რომელიც გამომდინარეობს „წყალმომარაგების შესახებ“ 1991 წლის კანონიდან. სახელმწიფო მდივანი ვალდებულია კონკურენციის კომისიას გაუზიაროს (გადასცეს) ნებისმიერი საქმე შერწყმის შესახებ, სადაც მონაწილეობენ ორი ან მეტი წყალმომარაგების საწარმოები (კომპანიები), რომელთა აქტივების მოცულობა (უცხოურის ჩათვლით), ხოლო უარეს შემთხვევაში ერთ-ერთი მათგანის აღემატება 30 მილიონ ფუნტ სტერლინგს.

სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე, შერწყმის ნეგატიური (უარყოფითი) შედეგის განსაზღვრისას, კონკურენციის კომისია ამოდის იქიდან, რომ ბაზარზე დამოუკიდებლად კონტროლირებადი წყალმომარაგების კომპანიების რიცხვი არ უნდა შემცირდეს (უპირატესია ნორმალური კონკურენციის დაცვა და მხარდაჭერა). კომისიის მიერ შერწყმის პროცესში შესაძლო ნეგატიური შედეგის

გამოვლენისას სახელმწიფო მდივანი უფლებამოსილია დასახოს ღონისძიებები ამ ნეგატიური შედეგის გამოსასწორებლად.

დიდი ბრიტანეთის კანონმდებლობით, კომპანიები, რომლებიც აპირებენ შერწყმას ვალდებული არიან გადაიხადონ გადასახადი (დადგენილი ოდენობით), იმის და მიუხედავად, მიმართეს თუ არა მათ კონკურენციის კომისიას. იმ შემთხვევაში, როდესაც ქვეყნდება შეტყობინება შერწყმის შესახებ, აუცილებელია, გადასახადი გადახდეს იყოს გამოქვეყნების დღეს. ყველა სხვა დანარჩენ შემთხვევაში, გადასახადის გადახდა ხდება ან კომისიაზე მიმართვის დღეს, ან მაშინ, როდესაც სახელმწიფო მდივანი აკეთებს განცხადებას არ გადააგზავნოს შერწყმის საკითხი განსახილველად კომისიაში.

გადასახადის ოდენობა განსხვავდება შერწყმის აქტივების (უცხოეთის აქტივების ჩათვლით) მიხედვით. ამ ეტაპზე გამოიყენება შემდეგი განაკვეთები:

– ლიკვიდური აქტივების 30 მილიონი ფუნტი სტერლინგი და ნაკლების შემთხვევაში – განაკვეთი უდრის 5 ათას ფუნტ სტერლინგს.

– 30 მილიონი ფუნტი სტერლინგის ზევით, მაგრამ არაუმეტეს 100 მილიონი ფუნტი სტერლინგის მოცულობის ლიკვიდური აქტივებისათვის – განაკვეთი უდრის 10 ათას ფუნტ სტერლინგს.

– თუ ლიკვიდური აქტივების ან შერწყმის ერთ-ერთი მხარის აქტივები მეტია 100 მილიონ ფუნტ სტერლინგზე – განაკვეთი უდრის 15 ათას ფუნტ სტერლინგს.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ დიდი ბრიტანეთის ვაჭრობისა და მრეწველობის სახელმწიფო მდივანს (მინისტრს) რჩება უფლებამოსილება მიიღოს საბოლოო გადაწყვეტილება ეკონომიკურ აგენტთა ისეთ შერწყმაზე, რომელიც ეხება განსაკუთრებულ სახელმწიფო ინტერესებს (მაგალითად, თავდაცვა). გარდა ამისა, საწარმოთა ეს კატეგორია (თავდაცვითი კომპლექსის ობიექტები, წყალმომარაგების სფერო და ის ეკონომიკური აგენტები რომლებიც საგაზეთო სფეროში მოღვაწეობენ და ა.შ.), მათი შერწყმისას რჩებიან სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვის საგანზე სავალდებულო ტესტის ჩასატარებელ ობიექტებად.

თავის მხრივ, კომისია ვალდებულია შეადგინოს პერიოდული ანგარიშები დიდი ბრიტანეთის ბაზრებზე კონკურენციის მდგომარეობის შესახებ.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ დიდი ბრიტანეთის საკონკურენციო სამართალი, რომელიც ერთ-ერთი უბეველესია მსოფლიოში, მუდმივი სრულყოფისა და დახვეწის პროცესშია. ამასთან, დღითი დღე ხდება მისი დაახლოება და

საბოლოო ჰარმონიზაცია ევროკავშირის კანონმდებლობასთან, რომელიც თავის მხრივ, ემყარება „რომის ხელშეკრულება“-ს და ემსახურება ევროპის ერთიანი ბაზრის სრულყოფას და ამ ბაზარზე კონკურენციის მაქსიმალურ წახალისებას და ხელშეწყობას.

1.2.3 ევროკავშირის მოდელი

ევროკავშირი ეს არის ევროპის სახელმწიფოთა გაერთიანება, რომლის უმთავრეს მიზანს წარმოადგენდა ომის შემდგომ ევროპაში მშვიდობისა და სტაბილურობის დაცვა და ეკონომიკური ინტეგრაციის მეშვეობით წვერი ქვეყნების ერთობლივი განვითარება. კავშირი დაარსებულ იქნა ევროპის ქვანახშირის მოპოვებელი და ფოლადის მწარმოებელი ქვეყნების (თავდაპირველად ამ გაერთიანებაში შედიოდა ექვსი ქვეყანა) მიერ 1951 წლის 18 აპრილს პარიზში ხელმოწერილი ხელშეკრულების საფუძველზე. აღნიშნული ხელშეკრულება წარმოადგენს ამ გაერთიანების კონსტიტუციურ საფუძველს.

ევროპის ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების წარმატებამ წვერ სახელმწიფოებს უბიძგა, დაედოთ მსგავსი ხელშეკრულებები სხვა სფეროებშიც და მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე 1957 წლის 25 მარტს რომში ხელი მოაწერეს ევროპული ატომური ენერჯის გაერთიანებისა და ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულებებს. ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულება, რომელიც ძირითადად „რომის ხელშეკრულების“ სახელწოდებითაა ცნობილი, ძალაში შევიდა 1958 წლის 1 იანვრიდან და მის საფუძველზე ბრიუსელში ჩამოყალიბდა ევროპის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის კომისია. „რომის ხელშეკრულებით“ გათვალისწინებული იყო წვერი სახელმწიფოების უფრო მჭიდრო ეკონომიკური ინტეგრაცია, რომელიც თავდაპირველად დაწყებულ იქნა თავისუფალი სავაჭრო ზონით, რაც მოგვიანებით საბაჟო კავშირში გადაიზარდა, ხოლო 1993 წლის 1 იანვრიდან უკვე შეიქმნა ერთიანი ევროპული საერთო ბაზარი, საერთო წესებითა და კანონმდებლობით ეკონომიკური ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში, რამაც ფაქტიურად სულ სხვა სიბრტყეზე წამოსწია ამ ქვეყნებს შორის არსებული ეკონომიკური თანამშრომლობის ასპექტები.

ამასთან, XX საუკუნის 90-იან წლების დასაწყისში ევროპის კონტინენტზე მომხდარმა ფუნდამენტურმა ცვლილებებმა, კერძოდ, საბჭოთა კავშირის დაშლის (დეკემბერი 1991 წელი) და საბჭოთა კონტროლისაგან ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების განთავისუფლების, ასევე გერმანიის გაერთიანების (3.10.90 წ.) შედეგად ევროპის პოლიტიკური სტრუქტურის გადასხვაფერებამ, ევროგაერთიანების წევრ სახელმწიფოებს გადააწყვეტინეს გაელრმავებინათ თავიანთი კავშირები და მოილაპარაკეს, დაედოთ ახალი ხელშეკრულება, რომლის ძირითად პრინციპებზე შეთანხმება მიღწეულ იქნა 1991 წლის 9 და 10 დეკემბერს მასტრიხტში მიმდინარე ევროსაბჭოს სხდომაზე. საბოლოოდ, ხელშეკრულება „ევროკავშირის შესახებ“ ხელმოწერილ იქნა ამავე ქალაქში 1992 წლის 7 თებერვალს და ძალაშია 1993 წლის 1 ნოემბრიდან.

მოგვიანებით, ევროკავშირის გაფართოებისა და მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური ცვლილებების ფონზე, გაერთიანების წევრი სახელმწიფოების მიერ მომზადებულ იქნა უკვე ახალი ხელშეკრულების პროექტი, რომელსაც 1997 წლის 2 ოქტომბერს მოეწერა ხელი ამსტერდამში. ამ ხელშეკრულების საფუძველზე ურთიერთკავშირი გაერთიანების წევრ ქვეყნებს შორის უფრო მრავლისმომცველი და მტკიცე გახდა. განსაკუთრებით გაფართოვებულ იქნა თანამშრომლობის მექანიზმები კანონმდებლობის დაცვის სფეროში.

კონკურენციის პოლიტიკა წარმოადგენს ევროკავშირის ეკონომიკური პოლიტიკის ძირითად შემადგენელ ნაწილს (მიმართულებას), რომელიც დაფუძნებულია ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის საკანონმდებლო ბაზაზე (მუხლი 81 - 90) და ემსახურება ერთიან ბაზარზე თავისუფალი კონკურენციის დაცვას და კონკურენციის სტიმულირებას საერთო ეკონომიკურ ტერიტორიაზე. ამდენად, შესაძლებელია ითქვას, რომ კონკურენციის პოლიტიკა ეს არის არა მიზანი, არამედ ინსტრუმენტი ამ მიზნის მისაღწევად.

„ევროკავშირის ერთობლივი პოლიტიკის ფორმირებას კონკურენციის დარგში ჰქონდა თავისი ობიექტური წინაპირობები, რომელთა შორის შეიძლება გამოიყოს შემდეგი:

– სამეურნეო კავშირების ინტენსიფიკაცია ინტეგრირებადი სახელმწიფოების საწარმოებს შორის, რომელიც იწვევს ცვლილებებს მიკროდონეზე და რომელსაც საშუალება აქვს გამოიწვიოს შემზღუდველი საქმიანი პრაქტიკის აქტივიზაცია და კონკურენციის დარღვევა;

– კონკურენციის გაძლიერება ფორმირებული საერთო ბაზრის ტერიტორიაზე, რამაც ეფექტური სახელმწიფო რეგულირების არ არსებობის პირობებში შექმნა დამანგრეველი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების საშიშროება;

– ეროვნული საწარმოებისათვის სახელმწიფო დახმარების აქტივიზაცია ინტეგრირებად ქვეყნებში კონკურენციის გამწვავების პირობებში ფორმირებულ საერთო ბაზარზე, რაც თავისი არსით წარმოადგენდა (ნიშნავდა), მალული პროტექციონისტური ბარიერების შემოდებასა და კონკურენციის დარღვევას“ (196, გვ. 146-147).

ევროკავშირის ფარგლებში, ერთობლივი კონკურენციული პოლიტიკის ეფექტიანი განხორციელების საჭიროებამ, დღის წესრიგში დააყენა, რეგულირების შესაბამისი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი მექანიზმების შემუშავების აუცილებლობა (იურიდიული ბაზა – რეგულირების ინსტრუმენტებისა და შესაბამისი აღმასრულებელი ინსტიტუტის ფორმირება).

აქსიომაა ის, რომ კონკურენციის შესახებ ევროკავშირის კანონმდებლობის საფუძველში დევს „რომის ხელშეკრულება“, რომლის უმთავრესი მიზანია ეკონომიკის გრძელვადიანი ზრდა და მეტი სტაბილურობის მიღწევა. ამასთან, კავშირის წევრ ქვეყნებს შორის უფრო მჭიდრო ურთიერთობების დამყარებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება, რადგანაც ბაზარზე ინტეგრაციის პროცესში ეს საკითხი წარმოადგენს ევროკავშირის კონკურენციული პოლიტიკის ძირითად კომპონენტს. თავის მხრივ, ცხადია, რომ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების შექმნის ძირითადი მიზანი იყო კაპიტალის, სამუშაო ძალისა და საქონლის (მომსახურების) ერთიანი ბაზრის შექმნა, რომლის მიღწევა შეუძლებელია ევროკავშირის შემადგენლობაში შემავალი ქვეყნების კანონმდებლობათა დაახლოების გარეშე. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ კონკურენციის (ანტიმონოპოლიურ) კანონმდებლობას ევროკავშირის ქვეყნებისათვის აქვს განმასხვავებელი ნიშანი, რაც გამოიხატება კავშირის წევრი ქვეყნების კანონმდებლობების ეროვნული ნორმების ეტაპობრივ დაახლოებასა და ზოგადი (ერთიანი) სამართლებრივი ნორმების გამოყენებაში კავშირის წევრ ქვეყნებს შორის ურთიერთობებისას, „რომის ხელშეკრულების“ 85-94 მუხლების (რეგულირების ძირითად პრინციპები) შესაბამისად (substantive principles of law).

კონკურენციის შესახებ ევროკავშირის კანონმდებლობის ძირითადი პრინცი-

პები ჩამოყალიბებულია „რომის ხელშეკრულების“ 85 და 86 მუხლებში (ამსტერდამის ხელშეკრულების 81-ე და 82-ე მუხლები). კერძოდ, 85-ე მუხლის შესაბამისად აკრძალულია ანტიკონკურენციული ხელშეკრულებები, რადგანაც მას შეუძლია მნიშვნელოვანი ნეგატიური ზეგავლენა მოახდინოს კავშირის წევრ ქვეყნებს შორის არსებულ ვაჭრობაზე და ამით ხელი შეუშალოს (დააზიანოს) კონკურენციას ერთიან ბაზარზე. ამავე ხელშეკრულების 86-ე მუხლის თანახმად იგივე მიზეზით იკრძალება დომინირებული (გაბატონებული) მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება. გარდა ამისა, „რომის ხელშეკრულება“ ასევე მოიცავს კავშირის წევრი სახელმწიფოების მიერ ეროვნულ დონეზე გაწეული სახელმწიფო დახმარების რეგულირების საკითხებს (მუხლი 92-94).

როგორც ვხედავთ, ხელშეკრულების უმნიშვნელოვანესი დებულებებია 85 და 86 (ახალი ხელშეკრულების 81-ე და 82-ე) მუხლები, რომლებიც აკონტროლებენ ხელშეკრულების მონაწილე მხარეების კონკურენციულ საქმიანობას. შესაბამისად, კავშირის წევრი ქვეყნების ეროვნული კონკურენციული კანონმდებლობა შესატყვისობაში უნდა იყოს ამ მუხლებთან.

ზოგადად, ევროკავშირის კანონმდებლობა გამოიყენება იმ შემთხვევებში, როდესაც თანამეგობრობის წევრ ქვეყნებს შორის ადგილი აქვს არასამართლიანი ვაჭრობის ფაქტებს. კერძოდ, თუ კონკრეტულ ეკონომიკურ აგენტთა ანტიკონკურენციული (მონოპოლიური) საქმიანობის შედეგად ზეგავლენის ქვეშ მოექცევა კავშირის წევრ ქვეყნებს შორის არსებული ვაჭრობა, მაშინ ამ კავშირის წევრი ქვეყნების მთავრობები, ვალდებული არიან, იხელმძღვანელონ ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის კანონმდებლობით. ამასთან, კავშირის შემადგენლობაში შემავალი ქვეყნების კონკურენციის ეროვნულ კანონმდებლობების გამოყენება ხდება იმ კონკრეტულ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხება ქვეყნის შიგა და არა კავშირის წევრ ქვეყნებს შორის ვაჭრობას.

ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის ჩამოყალიბების პირველ პერიოდში წარმოებისა და კაპიტალის კონცენტრაცია არ განიხილებოდა, როგორც კონკურენციის სერიოზული საშიშროება. პირიქით, იმ პერიოდში ბატონობდა მოსაზრება იმაზე, რომ კონკურენციის პოლიტიკა არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს მსხვილი ევროპული კომპანიების ჩამოყალიბებას და მათ ტრანსნაციონალურ შერწყმებს, „მასშტაბის ეფექტის“ უფრო სრული ექსპლუატაციის და საგარეო კონკურენციის უფრო ეფექტიანი დაპირისპირების მოსაზრებიდან გამომდინარე.

თუმცა, ინტეგრაციული პროცესების განვითარებამ და ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის ქვეყნების საწარმოებს შორის ტრანსნაციონალური კავშირების შექმნამ და წარმოების კონცენტრაციამ მიიღო სულ უფრო ფართო მასშტაბები, რაც გარკვეული ეტაპისათვის უკვე გადაიქცა სერიოზულ საშიშროებად კონკურენციისა და ეკონომიკის ეფექტიანი ფუნქციონირებისათვის. ამ პროცესის უარყოფით როლზეა ხაზი გასმული „ევროკავშირის კომისიის მესამე მოხსენებაში კონკურენციულ პოლიტიკაზე“ (1974 წ.), სადაც აღნიშნულია, რომ ევროპული ფორმების გამსხვილების წახალისებამ ევროპულ ბაზარზე გამოიწვია უმსხვილესი კომპანიების „ზედმეტი კონცენტრაცია“ და „დომინირებული მდგომარეობა“ (212, გვ. 30), რაც თავის მხრივ, აფერხებდა (შეედლო შეეფერხებინა) ევროპის საერთო ბაზარზე კონკურენციას.

ამდენად, ინტეგრაციული პროცესების განვითარებამ, რომელსაც მოჰყვება საწარმოების ტრანსნაციონალური კავშირების გაფართოება და დივერსიფიკაცია, გამოიწვია მათი ზემოქმედების უფრო მკვეთრი რეგლამენტაციის საჭიროება, რამაც განაპირობა კონკურენციის რეგულირების იურიდიული ბაზის შემდგომი გაფართოება. მათ შორის, უშუალოდ წარმოების კონცენტრაციის რეგულირების მიმართულებით.

ევროკავშირის კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობის განვითარებასა და სრულყოფაში დიდ როლს თამაშობს ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის კომისიის რეგლამენტი და დირექტივები, რომლებიც ეხებიან კონკურენციული ბრძოლის წესების დარღვევის საწინააღმდეგო სანქციებს, კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობის მოთხოვნების რეალიზაციასთან დაკავშირებულ საპროცედურო საკითხებს, ამა თუ იმ ფორმის შეთანხმებებზე აკრძალვების საკითხს და ა.შ. ამასთან, პირველი რეგლამენტი (1962 წელი), რომელიც მიღებულ იქნა ევროკავშირის მიერ კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის პრინციპების რეალიზაციის მიზნით, ეხებოდა გამოძიების პროცედურას, ხოლო 1971 რეგლამენტით 1971 წლის 2281/71 რეგლამენტით ევროპულ გაერთიანებათა კომისიას მიენიჭა სათანადო უფლებამოსილებები გამოძიების ჩასატარებლად ბაზარზე დომინირებისა და ამ მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების დასადგენად.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება საზგასმით ითქვას, რომ ნორმატიული აქტების უდიდეს ნაწილს, რომელიც ეხება ევროკავშირის

კონკურენციულ კანონმდებლობას, წარმოადგენს რეგლამენტები („რომის ხელშეკრულების“ 189 მუხლის შესაბამისად ევროკავშირში დადგენილია ერთობლივი პოლიტიკის განხორციელების 4 მთავარი ინსტრუმენტი: **რეგლამენტი, დირექტივა, გადაწყვეტილება და რეკომენდაცია**. მათგან რეგლამენტი ექვემდებარება უშუალო გამოყენებას წევრ ქვეყნებში; დირექტივა მიიღება დასახული მიზნის მისაღწევად და მისი განხორციელების ფორმებისა და მეთოდების არჩევა ხდება თავისუფლად, უშუალოდ წევრი ქვეყნების მიერ; გადაწყვეტილებები აუცილებელია შესასრულებლად, მხოლოდ იმ წევრი ქვეყნებისათვის, ვის მიმართაცაა ის მიღებული, ხოლო რეკომენდაციები არ ატარებენ შესასრულებლად სავალდებულო ხასიათს). ერთ-ერთი ასეთი რეგლამენტი, რომლითაც ხდება ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის სისტემის მიერ კომპანიათა შერწყმის გაკონტროლება, არის **1990 წლის და 1989 წლის რეგლამენტი 4064/89** (დებულება შერწყმის შესახებ), რომელშიც 1997 (ძალაში შევიდა 1998 წლის 1 მარტიდან) და 2004 წლებში შეტანილ იქნა მნიშვნელოვანი ცვლილებები შერწყმაში მონაწილე ეკონომიკურ აგენტთა ზღვრული მაჩვენებლების განსაზღვრის (დაზუსტების) კუთხით.

შერწყმის შესახებ **2004 წლის 139/2004 რეგლამენტის** თანახმად გაერთიანების განზომილებაში შერწყმის განხორციელების თაობაზე კომისიას უნდა ეცნობოს შეთანხმების მიღწევიდან არა უგვიანეს ერთი კვირის ვადაში (4064/89 რეგლამენტით გათვალისწინებული იყო კომისიისათვის ყოველგვარი ინფორმაციის წინასწარ მიწოდება შერწყმის განხორციელებამდე). კომისია ვალდებულია შეისწავლოს მიღებული შეტყობინებები და ერთი თვის ვადაში მიიღოს გადაწყვეტილება განხორციელებული შერწყმის კონკურენციის კანონმდებლობასთან შესაბამისობის თაობაზე (შერწყმის შედეგად ადგილი ექნება თუ არა დომინირებული მდგომარეობის მოპოვებას, ან მის გაძლიერებას და შესაბამისად მოხდება თუ არა კონკურენციის შეზღუდვა საერთო ბაზარზე ან მის მნიშვნელოვან ნაწილზე). ყველა ის კონცენტრაცია, რომელიც არ აკმაყოფილებს რეგლამენტით გათვალისწინებულ პირობებს, შეუსაბამოდ ცხადდება და იკრძალება. ამასთან, კომისიას აქვს უფლება დართოს ნება შერწყმის განხორციელებაზე, თუ მოხდა ისეთი სავალდებულო შეთანხმების დადება მხარეებთან, რომლის მეშვეობითაც შერწყმა შეიძლება შესაბამისობაში იქნეს მოყვანილი გაერთიანების წესებთან. თავის მხრივ, კავშირის წევრ სახელმწიფოებს

შეუძლიათ ეროვნული კონკურენციული კანონები გამოიყენონ ისეთი შერწყმის მიმართაც, რომლებიც არ შეესაბამებიან შერწყმის შესახებ რეგლამენტით განსაზღვრულ ზღვრულ მაჩვენებლებს (ის თუ, რომელ ქვეყანაში რა ეტაპზე ხდება კონკურენციის ორგანოებისათვის შერწყმების შესახებ შეტყობინების მიწოდება **იხილეთ დანართი №2, გვ. 266**).

ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელია კონკურენციის კანონმდებლობის შესრულებაზე ევროკავშირში, წარმოადგენს ევროპულ გაერთიანებათა კომისია (Commission of European Communities), რომლის, როგორც ევროსაბჭოს მთავარი აღმასრულებელი ორგანოს, ფუნქციები განსაზღვრულია „რომის ხელშეკრულების“ 155-ე მუხლის შესაბამისად. ამ მუხლში ჩამოთვლილი ოთხი ფუნქციიდან ორი („რომის ხელშეკრულების“ დებულებების გამოყენების გარანტია და საკუთარი უფლებამოსილებებით მიიღოს გადაწყვეტილებები) უშუალოდ ეხება კომისიის იმ ქვეგანყოფილებას, რომელზეც არის დაკისრებული პასუხისმგებლობა „რომის ხელშეკრულების“ 85-94 მუხლების, ე.ი. კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის რეალიზაციაზე.

ევროპულ გაერთიანებათა კომისია შედგება კავშირის წევრი ქვეყნების მიერ დანიშნული პირებისაგან (20 კაცი), რომლებიც სათავეში უდგანან 24 გენერალურ დირექტორატს (Directorates General); კომისია კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციას ახდენს ევროკავშირის საკანონმდებლო ორგანოს – მინისტრთა საბჭოს (აერთიანებს კავშირის წევრი ქვეყნების წარმომადგენლებს) მიერ განსაზღვრულ ჩარჩოებში. კომისიის წევრის მიერ თავისი უფლებამოსილებების შესრულება სულაც არ ნიშნავს მისი წარმომდგენი სახელმწიფოს ინტერესების რეალიზაციას. ამასთან, ძირითად მოქმედ პირებს ევროგაერთიანებათა კომისიაში კონკურენციის პოლიტიკის და კანონმდებლობის შესრულების დარგში წარმოადგენს გენერალური დირექცია – IV (Directorates General IV), რომლის თანამშრომელთა რიცხოვნება მუდმივად იზრდება.

ევროკომისია უფლებამოსილია მოაგვაროს კავშირის ფარგლებში კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) საკითხები. „რომის ხელშეკრულების“ შესაბამისად, კომისიის გადაწყვეტილებები თავდაპირველად ატარებდნენ არაპირდაპირ ხასიათს. კერძოდ, კომისიას უნდა მიემართა წევრი ქვეყნებისათვის რეკომენდაციით აღეკვეთა გამოვლენილი (არსებული) დარღვევები. მოგვიანებით, კონკურენციის

წესებზე ეროვნული კონტროლის ეფექტიანობის გაზრდის მიზნით, კომისიის უფლებამოსილებანი მნიშვნელოვნად იქნა გაფართოებული. ევროკავშირის საბჭოს 1962 წლის №17 და №27 რეგლამენტების შესაბამისად, კომისიას მიენიჭა განსაკუთრებული უფლებები საწარმოთა შეთანხმებული, კოორდინირებული მოქმედებების აღკვეთისა და დაშვებაზე გადაწყვეტილებების მისაღებად. ზოგ შემთხვევაში, ეს უფლებამოსილება გადადის წევრ ქვეყანათა ხელმძღვანელობაზე და ეროვნულ სასამართლოებზე (მუხლი 81 და 82), მაგრამ ისეთი პრობლემატური საკითხების გადაწყვეტა, როგორცაა სახელმწიფო დახმარებებისა (კანონიერია თუ არა წევრი ქვეყნების დახმარება) და შერწყმების კონტროლი, წარმოადგენს ზენაციონალურს და ევროკომისიის კომპეტენციას. მხოლოდ ევროკომისიას აქვს უფლება დაუშვას კონკურენციის შემზღუდავი ხელშეკრულებები. ასეთი ხელშეკრულებები კომისიის ნებართვის გარეშე ავტომატურად ბათილია; რაც შეეხება გამონაკლისებს, ისინი დაშვებულია იმ შემთხვევებში, როდესაც საქმიანობა სოციალურად სასარგებლოა და ძალიან მნიშვნელოვანი. ამასთან, ევროკომისია უფლებამოსილია, უკანონოდ მიღებული სახელმწიფო დახმარების დაბრუნება მოსთხოვოს მის მიმღებ ეკონომიკურ აგენტს (როგორც წესი, ევროკომისიას წინასწარ მიეწოდება ინფორმაცია გასაცემი სახელმწიფო დახმარების შესახებ).

ბოლო პერიოდში საწარმოთა კოორდინირებული მოქმედებების კონტროლის მიმართულებით ევროკავშირის საკონკურენციო სამართალში იგრძნობა დეცენტრალიზაციის ტენდენციები. 2004 წლის 1 მაისს ძალაში შევიდა ევროკავშირის განახლებული კონკურენციის რეჟიმი, რითაც კონკურენციის კანონის ამოქმედების ვალდებულება გადავიდა ევროპული კომისიიდან კონკურენციის ეროვნულ ხელისუფლებაზე და წევრი ქვეყნების ეროვნულ სასამართლოებზე. რეფორმის თანახმად გათვალისწინებულია, რომ კომისიამ თავისი შეზღუდული რესურსები უნდა გამოიყენოს განსაკუთრებით საშიშ კარტელურ გაერთიანებათა აღსაკვეთად და არ უნდა ხარჯოს ენერჯია ნოტიფიკაციის სულ უფრო ზრდადი რაოდენობის განხილვაზე. ასე, რომ ევროკავშირის კომისიამ პერსპექტივაში უნდა აღძრას საქმეები ანტიკონკურენციული შეთანხმებების მიმართ არა ნოტიფიკაციების ბაზაზე, არამედ საკუთარი ინიციატივით და განიხილოს შემოსული საჩივრები კომპანიების ანტიკონკურენციულ ქმედებებზე. მნიშვნელოვნად გაფართოვდა ევროპული კომისიის უფლებამოსილებები საქმეების გამოძიების ასპექტში.

რეფორმის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს კომისიის 1999 წლის 22 დე-

კემბრის №2790/1999 რეგლამენტი ვერტიკალური შეზღუდვებიდან და ჰორიზონტალური შეთანხმებებიდან ჯგუფური გამონაკლისების მიმართ. ამ რეგლამენტების თანახმად გაუქმებულ იქნა ადრე დადგენილი ჯგუფური გამონაკლისების დადგენილი წესი და გამოიყენება ახალი წესები.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის კომისიის მიერ მომზადებულმა თეთრმა წიგნმა გამოიწვია არაერთგვაროვანი რეაქცია ევროპის ქვეყნების საქმიან წრეებში, რადგანაც მან სხვა მიზეზებთან ერთად შეიძლება ევროკავშირის ჩარჩოებში გამოიწვიოს ერთობლივი საქმიანი პრაქტიკის დარღვევა, რომელიც ადრე, გადაწყვეტილებების ცენტრალიზებულად მიღების პროცესში გარანტირებული იყო. თუმცა, ევროკავშირის კომისია მიუთითებს თეთრ წიგნში, რომ გადაწყვეტილებების დეცენტრალიზაციამ არ უნდა გამოიწვიოს ევროკავშირის კონკურენციის ერთიანი წესების არაერთგვაროვანი გამოყენება.

რეფორმის მწვავე კრიტიკის მიუხედავად, ევროკავშირის კომისია არ აპირებს უარი თქვას მის ჩატარებაზე. იგულისხმება, რომ ერთიანი პოლიტიკა კონკურენციის სფეროში გარანტირებული იქნება ევროკავშირის კონკურენციის ორგანოებს და ამ ორგანოებსა და ევროკომისიას შორის ზემოქმედების მუდმივი ქსელის მეშვეობით (196, გვ. 159-162).

აღნიშნული კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმას, რომ ევროკავშირის კონკურენციული კანონმდებლობა, რომელიც ვრცელდება არა მხოლოდ კომპანიებზე არამედ სახელმწიფოებზეც, მუდმივ ცვლილებებს განიცდის იმ სიახლეებისა და პრაქტიკული რეალობების გათვალისწინებით, რასაც ადგილი აქვს ევროკავშირის სინამდვილეში. შესაბამისად, ბოლო წლებში, ევროკავშირის კონკურენციული კანონმდებლობიდან ამოღებულ იქნა ვერტიკალური შეთანხმებების დარეგულირების საკითხი, რაც მნიშვნელოვნად ცვლის ვერტიკალური ხელშეკრულებების რეჟიმს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ევროპული კომისიის საქმიანობის ბევრი ასპექტი მუდმივი განახლებისა (განხილვისა) და სრულყოფის პროცესშია, სადაც უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს ის, რომ ევროკავშირის კონკურენციულმა წესებმა უზრუნველყონ კარტელების შექმნის აცილება და ხელი შეუწყონ საწარმოების ეკონომიკურად მიზანმიმართულ კორპორაციას, რომელიც აძლიერებს კონკურენციას ბაზარზე.

ამასთან გვინდა აღვნიშნოთ, რომ **1996 წლის დებულება კონკურენციის შესახებ (მუხლი 84 და 85) შეიცვალა ახალი 2001 წლის დებულებით.** ამ დებულე-

ბაში ყველაზე მნიშვნელოვანი ცვლილება ის იყო, რომ მინისტრებს არ ჰქონდათ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მონაწილეობის მიღების უფლება. ახალ დადგენილებებში აღწერილი ზომები წააგავდნენ 1998 წლის კონკურენციის კანონს, რომლის თანახმად საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების უფლება ჰქონდა სამართლიანი ვაჭრობის გენერალურ დირექტორს. მისი გადაწყვეტილება კი გასაჩივრებას ექვემდებარებოდა მხოლოდ კონკურენციის კომისიის სააპელაციო სასამართლოში.

გამონაკლის შემთხვევებში, საკითხის განხილვის დროს კომისია მიმართავდა ვაჭრობისა და მრეწველობის განყოფილებას. არსებობს აგრეთვე სამართლიანი ვაჭრობის განყოფილება, რომელიც კომისიასთან მუშაობს ინდივიდუალურ შემთხვევებზე. თავის მხრივ, არც ვაჭრობისა და მრეწველობის განყოფილებას და არც სამართლიანი ვაჭრობის განყოფილებას არ შეუძლია კონკრეტული რჩევების მიცემა, მაგრამ მათ შეუძლიათ დააკვლიანონ დაინტერესებული პირი, თუ როგორ მიმართოს ევროპულ კომისიას.

გარდა ამისა, გადაწყვეტილებები, რომლებსაც ღებულობს კომისია, ექვემდებარებიან განხილვას შემზღუდველი პრაქტიკის და მონოპოლიების საკონსულტაციო კომიტეტში (Advisory Committee on Restrictive Practices and Monopolies), რომელიც შედგება წევრი ქვეყნების ოფიციალური წარმომადგენლებისაგან. საკონსულტაციო კომიტეტი უფლებამოსილია კომენტარი გააკეთოს კომისიის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე, მაგრამ არ შეუძლია შეცვალოს ის, ან იმოქმედოს მის ხასიათზე. კომისიის გადაწყვეტილებები შეიძლება გასაჩივრდეს პირველი ინსტანციის ევრო-სასამართლოში.

კონკურენციის პოლიტიკის ინსტიტუციონალურ მექანიზმში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკუთვნის ასევე ევროსაბჭოს სასამართლოს (ევროსაბჭოს სასამართლოს ადგილსამყოფელი არის ლუქსემბურგში; შედგება 15 მოსამართლისაგან და 6 გენერალური ადვოკატისაგან. ორივე ჯგუფი ინიშნება 6 წლით წევრი ქვეყნების შეთანხმებით. სასამართლოს მოქმედებები დაფუძნებულია „რომის ხელშეკრულების“ 164, 171, 173, 174 და 187 მუხლებზე. სასამართლოს გადაწყვეტილებებს აქვთ აღმასრულებელი ძალა წევრი ქვეყნების ტერიტორიაზე). მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები წარმოადგენენ დამატებით იურიდიულ საფუძველს კონკურენციის რეგულირებაზე კომისიების მოქმედებისათვის. მათ შორის, ევროსაბჭოს სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე იყო იდენტიფიცირებული ცნება

„დომინირებული მდგომარეობა ბაზარზე“, გაკეთებულია დასკვნები „რომის ხელშეკრულების“ 86-ე მუხლის (დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება ბაზარზე) გამოყენებაზე კონცენტრაციული ხასიათის ოპერაციების მიმართ, ამ მუხლის გავრცელების შესახებ მომსახურების სფეროზე, კონკურენციის წესების ექსტერიტორიული ხასიათის შესახებ. პრეცედენტული სამართლის ასეთი სახით გამოყენება წარმოადგენს ევროკავშირის კონკურენციის პოლიტიკის განუყოფელ მახასიათებელს (196, გვ. 152-153).

ევროკავშირის სასამართლოში შესული აპელაციების სირთულემ და მრავალრიცხოვნობამ განსაზღვრულ ეტაპზე გამოიწვია სერიოზული სიძნელეები საქმეების ოპერატიულ განხილვაში, ამიტომ 1988 წელს შეიქმნა სპეციალური ორგანო, პირველი ინსტანციის სასამართლოს სახით, რომელიც ამ საკითხებით დაკავდა. ის წარმოადგენს შუალედურ საფეხურს კომისიასა და ევროკავშირის სასამართლოს შორის.

ცხადია, კომისიის მუშაობა არაეფექტიანი იქნება, თუ მისი ზედამხედველობითი და საკონტროლო საქმიანობა არ იქნება დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღებისა და ჯარიმის დაწესების უფლებაზე. ამდენად, ევროკავშირის კანონმდებლობის აღსრულების მექანიზმების უზრუნველსაყოფად გათვალისწინებულია მკაცრი ადმინისტრაციული სანქციები, რომლის შესაბამისად კომისიას უფლება აქვს არა მხოლოდ აკრძალოს ანტიკონკურენციული შეთანხმება, არამედ დააწესოს ჯარიმები ანტიკონკურენციულ საქმიანობაში მხილებული ეკონომიკური აგენტების მიმართ (ევროკომისია ყოველწლიურად იხილავს კონკურენციის შემზღუდავ ხელშეკრულებებთან დაკავშირებულ ასეულობით საქმეს). გარდა ამისა, ევროკავშირის კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტების შესახებ მტკიცებულობების გამოსავლენად, კომისია უფლებამოსილია გაჩხრიკოს ეკონომიკური აგენტის ოფისი საიდუმლო ხელშეკრულების მოსაძიებლად.

ევროკომისია ეკონომიკური აგენტის ეკონომიკური ძალაუფლების განსაზღვრისას მხედველობაში იღებს მის საბაზრო წილს და სხვა ისეთ ფაქტორებს, როგორცაა, კონკურენტი კომპანიებისა და საკუთარი სადისტრიბუციო ქსელის არსებობა და სხვა. არის ფაქტორები, რომლებიც ეკონომიკურ აგენტს საშუალებას აძლევენ თავი აარიდონ ნორმალურ კონკურენციას. მაგალითად, იმ შემთხვევაში თუ ეკონომიკური აგენტი ფლობს მთლიან ბაზარს ან ამ ბაზრის მნიშვნელოვან ნაწილს და აქედან გამომდინარე, ის იყენებს ამ მდგომარეობას

მაღალი ან დაბალი ფასის დასადგენად, ადგილი აქვს კონკურენციის შეზღუდვას, რაც (დომინირებული (მონოპოლიური) მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება) გამოწვევებს არ ითვალისწინებს და ყოველთვის იკრძალება. ევროკომისიას ასეთ შემთხვევებში შეუძლია მიიღოს ეკონომიკური აგენტის დაჯარიმების გადაწყვეტილება, ხოლო ჯარიმის ოდენობის განსაზღვრისას მხედველობაში მიიღება დანაშაულის დამამძიმებელი (დარღვევის გამეორება) და შემამსუბუქებელი გარემოებები (კომპანიების თანამშრომლობა). აქედან გამომდინარე, ჯარიმების ოდენობა შეიძლება შეადგენდეს 10%-ს ეკონომიკური აგენტის საერთო ბრუნვიდან.

ევროკომისიამ 1999 წელს აღმოაჩინა, რომ „British Airways“-ი ბოროტად იყენებდა გაბატონებულ მდგომარეობას. კერძოდ, ავიაკომპანიამ შექმნა მისი სავაჭრო მარკის მიმართ ერთგულების სისტემა, რომლის თანახმადაც ის ტურისტულ სააგენტოებს სთავაზობდა დამატებით გასამრჯელოს, თუ მისი ბილეთების გაყიდვის მოცულობა გაუტოლდებოდა ან გადააჭარბებდა წინა წლის რეალიზაციის მოცულობას. აღნიშნული აქციის მთავარი მიზანი იყო სავაჭრო მარკის მიმართ ტურისტული სააგენტოების ერთგულების ზრდა. ამის შედეგად, ტურისტული სააგენტოები კარგავდნენ დაინტერესებას სხვა კომპანიების ბილეთების შეთავაზებაში, რითაც „British Airways“-მა გაბატონებული მდგომარეობა დაიკავა და მის მიერ მოფიქრებული სისტემით სერიოზული ბარიერი შეექმნა სხვა კონკურენტ ავიაკომპანიებს. კომისიამ საკითხის შესწავლის შემდეგ ჩათვალა, რომ აღნიშნული ქმედება წარმოადგენდა დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტს, რომელიც ზეგავლენას ახდენდა სატრანსპორტო ბაზარზე და მიიღო გადაწყვეტილება მისი აღკვეთის თაობაზე (126).

აღნიშნული მაგალითი კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს ევროკავშირის კონკურენციის კანონმდებლობის სრულყოფილებას, რასაც ვერ ვიტყვით საქართველოს საკონკურენციო სამართალზე. კერძოდ, საქართველოში ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ბაზარზე 2002 წლის ბოლოსა და 2003 წლის დამდეგს ადგილი ჰქონდა მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის მხრიდან, ერთი შეხედვით, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტს, როდესაც მის მიერ ამ ბაზრის (სადაზღვევო მომსახურების ბაზარი) მომხმარებელთათვის შეთავაზებულ იქნა მომსახურება 90%-იანი ფასდაკლებით (სინამდვილეში კი ტარიფი მოქმედი

კანონმდებლობით იყო რეგულირებადი), რამაც სამართლიანად გამოიწვია მისი კონკურენტი სადაზღვეო კომპანიების გაღიზიანება (126). საკითხის სრულყოფილად შესწავლის შემდეგ, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა მონოპოლისტი კომპანიის ამ კონკრეტულ ქმედებას ვერ მისცა ანტიკონკურენციული საქმიანობის კვალიფიკაცია, რაც ჩვენის აზრით, გამოწვეული იყო უფრო საკანონმდებლო ლაფსუსით, ვიდრე ანტიკონკურენციული ქმედების არ არსებობით.

ამასთან, განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს წარმოადგენს რა ფასობრივი კარტელი, ევროკომისიის საქმიანობის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა ასეთი კარტელების გამოვლენა და მათი ანტიკონკურენციული ქმედებების აღკვეთა. კერძოდ, ევრო-კანონმდებლობით აკრძალულია ისეთი შეთანხმებების დადება, რომლის საფუძველზედაც კომპანიები ერთობლივად ადგენენ ფასებს, რაც საბოლოო ჯამში მომხმარებლებს ართმევს შესაძლებლობას ისარგებლონ კონკურენტი მომწოდებლების ფასებით. ამ მიმართულებით არსებული დარღვევების გამოვლენისა და აღკვეთის მიზნით ევროკომისიის მიერ გაწეულია გარკვეული მოცულობის სამუშაო. მათ შორის, კომისიის მიერ 1998 წელს გამოვლენილ და აღკვეთილ იქნა დისტანციური გათბობის მილის ბაზარზე სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მიერ გამოცხადებული ტენდერისათვის პირობებისა და ფასები ერთობლივად დადგენის კარტელი. როგორც გაირკვა, კარტელი შეიქმნა 1990 წლის ბოლოს დანიაში და გავრცელდა გერმანიასა და ევროკავშირის სხვა წევრ ქვეყნებში. 1994 წელს კარტელი მოედო მთელ ევროპულ ბაზარს. დანიასა და გერმანიაში კომპანიებმა გამოიგონეს სისტემა სატენდერო პროცედურების დასადგენად, რომლის თანახმად „ფავორიტი“ იგებდა ყოველ კონტრაქტს, ხოლო კარტელის დანარჩენი წევრები ზრდიდნენ ფასებს, რომელიც „ფავორიტის“ ფასებზე მაღალი იყო. შედეგად კარტელის წევრები ინაწილებდნენ ეროვნულ ბაზრებს და ერთობლივად ადგენდნენ ფასებს დისტანციური გათბობის მილებზე. აღნიშნული ანტიკონკურენციული ქმედებით ზარალდებოდნენ, როგორც კარტელური გაერთიანების კონკურენტი კომპანიები, ასევე სახელმწიფო ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოები. კომისიის მიერ კარტელის წევრებზე დაკისრებულ იქნა დახლოებით 92 მილიონი ევროს ჯარიმა.

კომისიის მიერ ასევე გამოვლენილ იქნა კარტელური შეთანხმება გაერთიანებული სამეფოს შაქრის ბაზარზე (ფასებით შეთანხმების ფაქტი), რის

შედგებადაც შაქრის ბაზრის მომხმარებლები იძულებული იყვნენ შაქარი შეეძინათ უფრო ძვირად. საკითხის შესწავლის შემდეგ ევროკომისიის მიერ 1998 წელს აღკვეთილ იქნა აღნიშნული კარტელური შეთანხმება და მის მონაწილეებს დაეკისრა ჯარიმის სახით 50 მილიონი ევრო (126).

ამასთან, კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობის დარღვევისათვის ევროკომისიამ 2008 წლის თებერვლის ბოლოს 899 მილიონი ევროთი (ერთ მილიარდ 350 მილიონი აშშ დოლარით) დააჯარიმა ისეთი ცნობილი კომპანია, როგორცაა Microsoft-ი, რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს ევროკავშირის საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმის სისწორესა და სიძლიერეზე.

ყოველივე ზემოაღნიშნული საფუძველს იძლევა დაბეჯითებით ითქვას, რომ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების ურთიერთობა დღითიდღე უფრო მყარდება (საერთო კანონმდებლობა, ვალუტა, ერთიანი ევროპული ბაზარი და ა.შ.) და შორს არაა ის დრო, როდესაც ეს გაერთიანება გახდება ყველა შეთანხმებათა მონაწილე ერთი სახელწოდებით – ევროკავშირი ან ევროპა. ასეთი დასკვნის გაკეთების საფუძველს გვაძლევს ის გარემოება, რომ ევროკავშირი როგორც დამოუკიდებელი სავაჭრო პარტნიორი უკვე იღებს მონაწილეობას სხვადასხვა საერთაშორისო შეთანხმებებში. მათ შორის, ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციასთან მარაკეში 1994 წლის 15 აპრილს მიმდინარე მოლაპარაკებაში [GATT-ის (ზოგადი შეთანხმება ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ), ხელშეკრულებაზე ხელმოწერის პროცესში] ევროკავშირი მონაწილეობდა როგორც ბლოკი და მოლაპარაკებებს აწარმოებდა ევროკავშირის სახელით. აღნიშნული გარემოებანი, კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის ნორმებს ევროკავშირში აძლევს იგივე დატვირთვას, როგორი დატვირთვაც აქვს აშშ-ს, იაპონიის, ევროპისა და მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნის საკანონმდებლო ნორმებს. ყოველივე ეს კი თავის მხრივ ეფუძნება „რომის ხელშეკრულების“ პირველ ნაწილს, რომლის მე-5 მუხლის შესაბამისად, გაერთიანების წევრი ქვეყნები ვალდებული არიან უარი თქვან ნებისმიერ იმ ზომაზე, რომელმაც შეიძლება საფრთხის ქვეშ დააყენოს ამ ხელშეკრულების მიზნების მიღწევა. ისინი უზრუნველყოფენ გაერთიანების მიზნების მიღწევას იმით, რომ თავის თავზე იღებენ ვალდებულებას, რომელიც გამომდინარეობს რომის საერთაშორისო ხელშეკრულებიდან.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, საბოლოოდ შეიძლება ითქვას,

რომ, რომელი მოდელის (ამერიკული, ევროპული თუ ევროკავშირის) შესატყვისიც არ უნდა იყოს ამ თუ იმ ქვეყნის კონკურენციის კანონმდებლობა, ყველგან რეგულირების საგანს წარმოადგენენ ურთიერთობები, რომლებიც დაკავშირებული არიან ბაზარზე კონკურენციის პირობების განსაზღვრასთან და საბაზრო ურთიერთობების მონაწილეების მხრიდან ამ პირობების დაცვის კონტროლის განხორციელებასთან. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მსოფლიოს ყველა ქვეყნის კონკურენციის კანონმდებლობაში, გათვალისწინებულია (გათვალისწინებული უნდა იყოს) ნორმები, რომლებიც განსაზღვრავენ სახელმწიფოს ჩარევის წესს სამოქალაქო-სამართლებრივ ან ეკონომიკურ (სამეურნეო), ე.ი. საბაზრო, ურთიერთობებში.

**თავი 2. საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების
წინაპირობები, აღებული საერთაშორისო ვალდებულებები და მიღებული
დახმარებები**

**2.1 კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების წინაპირობები და საერთაშორისო
ვალდებულებები**

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ღია საზოგადოების უმნიშვნელოვანეს მახასიათებლად შეიძლება ჩაითვალოს ის გარემოება, რომ ამ ტიპის საზოგადოებაში შეზღუდული ეკონომიკური რესურსების ოპტიმალური განაწილება ხდება საბაზრო მეურნეობის პირობებში, სადაც მაქსიმალურადაა დაცული კონკურენციული გარემო. ასევე, პრაქტიკა ადასტურებს იმას, რომ საზოგადოების ეკონომიკურ წარმატებას და აყვავებას განაპირობებენ ის ურთიერთობები, რომლებიც ეფუძნებიან კონკურენციას. შესაბამისად, მსოფლიოში დღეს უკვე არავინ დაობს იმაზე, რომ თანმიმდევრული კონკურენციული პოლიტიკა, რომელსაც საფუძველს უმაგრებს ჯანსაღი საკონკურენციო სამართალი (პოლიტიკურ ნებასთან ერთად), წარმატებული საბაზრო ეკონომიკის საწინდარია. სწორედ, ამიტომ, განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის მქონე მრავალმა (მათ შორის პოსტსოციალისტურმა) ქვეყანამ, რომლებმაც განახორციელეს საბაზრო ეკონომიკაზე ორიენტირებული ისეთი მნიშვნელოვანი რეფორმები, როგორცაა ვაჭრობის ლიბერალიზაცია, პრივატიზაცია და დერეგულირება, მიიღეს (გაატარეს) ისეთი ზომები, რომლებიც უზრუნველყოფდნენ კეთილსინდისიერი კონკურენციის დაცვასა და მის შემდგომ სრულყოფას. შესაბამისად, გასული ათასწლეულის ბოლოს, რამდენიმე ათეულმა განვითარებადმა და გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყანამ შეიმუშავა ან საგრძნობლად განაახლა საკონკურენციო სამართალი კონკურენციის თავისუფლების დაცვის მიზნით. იმ ქვეყნებში, კი სადაც დღემდე არ არსებობს ასეთი ნორმატიული აქტები, კონკურენციის თავისუფლების დაცვა ხორცილდება კანონმდებლობის ტრადიციული ინსტიტუტებით, კერძოდ, გამოიყენება სამოქალაქო, სისხლის და ადმინისტრაციულ კანონმდებლობათა ცალკეული ნორმები.

ყოფილი საბჭოთა კავშირის (რომლის შემადგენლობაში 1924-1991 წლებში იძულებით იმყოფებოდა საქართველო) ტერიტორიაზე პირველი საკანონმდებლო

აქტი, რომელიც საფუძველს უყრიდა ქვეყანაში ანტიმონოპოლიურ რეგულირებას, იყო საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1990 წლის 16 აგვისტოს დადგენილება – „სახალხო მეურნეობის დემონოპოლიზაციის საფუძველების შესახებ“, რომლის შესაბამისად საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან უნდა შექმნილიყო ანტიმონოპოლიური კომიტეტი; ამავე დადგენილებით გათვალისწინებული იყო ასევე ეკონომიკის სხვა სფეროებში გასატარებელი დემონოპოლიზაციის ღონისძიებებიც; თუმცა ეს დადგენილება, ვერ იქნა განხორციელებული საბჭოთა კავშირის სუვერენულ სახელმწიფოებად დაშლასთან დაკავშირებით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სახელმწიფოებრივი მშენებლობის საქმეს ამ მიმართულებით თითქმის არანაირი მემკვიდრეობა და გამოცდილება არ მიუღია.

თავის მხრივ, კონკურენციის პოლიტიკა წარმოადგენს რა ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს შემადგენელ ელემენტს და მის სწორ წარმართვაზე არის დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და მოსახლეობის კეთილდღეობის დონე, დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველივე დღიდან საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკურმა რეფორმებმა დღის წესრიგში დააყენა ახალი, ადეკვატური სამართლებრივი ბაზის შექმნის აუცილებლობა. სწორედ, ამიტომ, გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში საქართველოს ხელისუფლება იძულებული გახდა საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნების მსგავსად ყურადღება მიექცია ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის გატარებისათვის. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის შერწყმა ქართულ სინამდვილესთან განხორციელდა მეტად რთულად და მტკივნეულად (შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ის დღემდე არაა ბოლომდე განხორციელებული სრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზის არ არსებობის გამო), რაც გარკვეულწილად გამოწვეული იყო იმით, რომ დამოუკიდებლობამდე საქართველოს სახალხო მეურნეობის, ისევე როგორც მთლიანად საბჭოთა ეკონომიკის ფორმირება ხდებოდა „ერთი საწარმოს“ პრინციპით.

საქართველომ სხვა პოსტსოციალისტური ქვეყნების ანალოგიურად დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ მოკლე დროში მიიღო საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა, კერძოდ ისეთი, როგორიცაა სახელმწიფო საბჭოს დეკრეტი „მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვისა და კონკურენციის განვითარების შესახებ“ (1992 წ.), რომლის აღსრულებაზე ზედამხედველობისა და კონტროლის

ფუნქცია დაეკისრა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს. თუმცა, იმთავითვე ცხადი იყო, რომ საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართალი შორს იყო სრულყოფილებისაგან და ის საჭიროებდა შემდგომ დახვეწასა და ჰარმონიზაციას განვითარებული ქვეყნების და პირველ რიგში ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების კუთხით. ეს განსაკუთრებით აქტუალური გახდა მას შემდეგ, როდესაც საქართველოს ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება ევროკავშირში ინტეგრაციის თაობაზე. თანაც ეს განცხადება დაემთხვა პერიოდს, როდესაც მთელ მსოფლიოში და განსაკუთრებით ევროპაში აქტიურად მიმდინარეობდა კონკურენციის სფეროში საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების ფორმირების პროცესი. სულ უფრო იზრდებოდა საერთაშორისო სამართლის როლი თანამედროვე საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში, რასაც მოწმობდა ის ფაქტიც, რომ „XX საუკუნის ბოლო დეკადა გაერო-ს გადაწყვეტილებით „საერთაშორისო სამართლის ათწლეულად“ იყო გამოცხადებული“ (196, გვ. XIV).

2.1.1 ევროკავშირი და საქართველო

საქართველოს თანამშრომლობა ევროკავშირთან ემყარება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ ლუქსემბურგში 1996 წლის 22 აპრილს გაფორმებულ ხელშეკრულებას (ევროგაერთიანებამ საქართველო დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ცნო 1992 წელს), რომელიც ძალაშია 1999 წლის 1 ივლისიდან (შეთანხმება დაიდო ათწლიანი ვადით და მხარეთა პროტესტის არ არსებობის შემთხვევაში შესაძლებელია მისი გაგრძელება). ამ ხელშეკრულებით შეიცვალა ევროგაერთიანებასა და საბჭოთა კავშირს შორის 1989 წლის 18 დეკემბერს ხელმოწერილი შეთანხმება სავაჭრო, კომერციული და ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ.

ევროკავშირთან დადებული ხელშეკრულებით, ერთის მხრივ, საქართველოს მიერ აღებულ იქნა ვალდებულება, რომ ქვეყანაში არსებული და სამომავლო კანონმდებლობა, მათ შორის, კონკურენციის მარეგულირებელი ნორმები და მომხმარებელთა დაცვის საკითხები, დაეახლოვებინა (ეტაპობრივად მოეყვანა შესაბამისობაში) ევროკავშირის შესაბამის კანონმდებლობასთან (შეთანხმების 43-ე მუხლის მე-2 პუნქტი), ხოლო მეორეს მხრივ, ევროგაერთიანების მიერ გამოთქმულ

იქნა მზადყოფნა ამ ვალდებულებების შესრულების საქმეში საქართველოსათვის გაეწია ტექნიკური დახმარება (შეთანხმების 44-ე მუხლი). კერძოდ, ევროკავშირის მიერ მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის შემუშავებისა და სრულყოფის სფეროში საქართველოსათვის აღმოეჩინა დახმარება განსაკუთრებით ისეთ საკითხებზე, როგორცაა – 1) ეკონომიკურ აგენტებს შორის კონკურენციის შემზღუდავი ან შემაფერხებელი ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების დადება; 2) ბაზარზე დომინანტი ეკონომიკური აგენტის მიერ ამ მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება; 3) კონკურენციის შემზღუდავი სახელმწიფო დახმარებები; 4) სახელმწიფო მონოპოლიები (საქართველოს კანონმდებლობაში სახელმწიფო მონოპოლიის ცნება ცალკე არ არსებობდა და ის ფაქტობრივად გაიგივებული იყო ბუნებრივი მონოპოლიის ცნებასთან); 5) სახელმწიფო გამგებლობაში არსებული საწარმოები და სპეციალური და ექსკლუზიური უფლებების მქონე ეკონომიკური აგენტები;

ასევე მიღწეულ იქნა შეთანხმება საკონკურენციო კანონმდებლობის გამოყენებასა და მასთან საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობაში ყოფნის შემოწმებასა და ზედამხედველობაზე. გარდა ამისა, ხელშეკრულებაში ნათქვამია, რომ – „იმ შემთხვევაში, თუ კონკურენციის შესახებ კანონი პრობლემებს შეუქმნის ვაჭრობის განვითარებას, მხარეები კომპეტენტური კომისიების ერთობლივი მოდერნიზაციის მეშვეობით შეეცდებიან შექმნილი სიტუაციიდან გამოსავლის პოვნას“ (133, გვ. 23).

საქართველოსა და ევროგაერთიანებას შორის მიღწეული შეთანხმების ის ნაწილი, რომელიც კონკურენციის სფეროს ეხება და რომელთანაც შესაბამისობაში უნდა მოვიდეს ქვეყნის კონკურენციული კანონმდებლობა, გამომდინარეობს ევროგაერთიანების დამფუძნებელი ხელშეკრულების („რომის ხელშეკრულების“) 81-ე და 82-ე მუხლებიდან (ძველი რედაქციის 85 და 86 მუხლები). კანონმდებლობათა დაახლოების პროცესში ასევე მხედველობაშია მისაღები ევროკავშირის საკონკურენციო სამართლის 1989 წლის რეგლამენტი 4064/89, მასში 1997 (რეგლამენტი 1310/97) და 2004 (რეგლამენტი 139/2004) წლებში შეტანილი ცვლილებების გათვალისწინებით (აღნიშნული რეგლამენტით იკრძალება ევროგაერთიანების სივრცეში კონკურენციის შემზღუდავი კონცენტრაციები).

ამასთან, საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმის სრულყოფის პროცესში გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ საქართველოში (მსოფლიოს არაერთი

სახელმწიფოს ანალოგიურად) კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენდა მომხმარებელთა უფლებების დაცვა (2005 წლის 3 ივნისამდე), რომლის (მომხმარებლის აქტიური მონაწილეობის) ხელშეწყობის საკითხი ჩადებულია ევროპული კავშირის დამფუძნებელ ხელშეკრულებაში (მუხლი 153). გარდა ამისა, ეს მოთხოვნა – პირდაპირი თუ არაპირდაპირი სახით მოცემულია მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ ინდივიდუალურ დირექტივებში. აღნიშნულმა ასევე ასახვა ჰპოვა ევროკავშირისა და საქართველოს შორის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ დადებულ შეთანხმებაში, რომლის 66-ე მუხლი მოლიანად ეთმობა მომხმარებელთა დაცვის სისტემების შესაბამისობის საკითხს.

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის პროცესში, ჩვენი აზრით, ასევე გასათვალისწინებელია ევროკავშირის 1990 წლის 13 ივნისის დირექტივა „პაკეტური მოგზაურობის, დასვენებისა და ტურების შესახებ“, რომლის მთავარ მიზანს წარმოადგენს ტურისტული მომსახურების სფეროში მომხმარებელთა უფლებების დაცვის უზრუნველყოფა. ამასთან, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის ცალკეული დებულებების სრულყოფის პროცესში მხედველობაშია მისაღები გაეროს გენერალური ასამბლეის 1985 წლის 9 აპრილის №39/248 რეზოლუციის მე-5 მუხლის კომენტარები. მასში განხილულია მომხმარებელთა დაცვის ზოგიერთი შესაძლებელი ასპექტი, რომლის თანახმად, რიგ ქვეყანაში კანონმდებლობა შემზღუდავი საქმიანი პრაქტიკისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თაობაზე ცალ-ცალკე არსებობენ. თუმცა, არც ის უნდა დაგვავიწყდეს, რომ კონკურენციის პრობლემები იმდენად მჭიდროდაა დაკავშირებული მომხმარებელთა ეკონომიკურ ინტერესების დაცვასთან, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში (ავსტრალია, უნგრეთი, პოლონეთი, საფრანგეთი, ვენესუელა, ინდოეთი, ლიტვა და სხვ.) კონკურენციის შემზღუდავი საქმიანი პრაქტიკის შესახებ კანონში ასევე ასახულია დებულებები მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კუთხით. გარდა ამისა, კონკურენციის ტიპური კანონის ტექსტში (1984 წლის ვარიანტი), რომელიც შედის დოკუმენტში TD/B/RBP/15/Rev.1, ჩამოყალიბებულია ზოგიერთი ისეთი საკითხი, რომლებიც სახელმწიფოებს შეუძლიათ გაითვალისწინონ შემზღუდავი საქმიანი პრაქტიკის შესახებ კონკრეტულ კანონმდებლობათა შემუშავების პროცესში (204, გვ. 89).

მნიშვნელოვანია აგრეთვე გაეროს გენერალური ასამბლეის 151 რეზოლუცია მომხმარებლების დაცვის შესახებ, რომლითაც გენერალურმა ანსაბლემ 1985 წელს მიიღო ყოვლისმომცველი სახელმძღვანელო პრინციპები, სადაც მოცემულია მკაფიო მინიშნება მომხმარებელთა ინტერესების დაცვისათვის შემზღუდავი საქმიანი პრაქტიკის კონტროლისათვის პრინციპებისა და წესების კომპლექსზე, ასევე რეკომენდაცია მთავრობისათვის, რათა შემუშავდეს, გაძლიერდეს ან შენარჩუნებულ იქნეს ზომები, რომლებიც ეხება შემზღუდავ და სხვა მანვე პრაქტიკას, რომელსაც შეუძლია მიაყენოს ზიანი მომხმარებელს, ასეთი ზომების განხორციელების უზრუნველყოფის საშუალებათა ჩათვლით.

რაც შეეხება საკონკურენციო სამართლის ისეთ მნიშვნელოვან მიმართულებას, როგორცაა სარეკლამო საქმიანობის რეგულირება (საქართველოში 2005 წლის 3 ივნისამდე მოქმედი „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-20 მუხლის „ე“ პუნქტის შესაბამისად, სარეკლამო საქმიანობაზე ზედამხედველობა და კონტროლი ქვეყნის მთავარი კონკურენციის ორგანოს კომპეტენციას წარმოადგენდა), უნდა აღინიშნოს, რომ ამ საკითხის მოწესრიგებით ევროკავშირი ჯერ კიდევ 1998 წლიდან იყო დაინტერესებული. კერძოდ, ევროკავშირის მიერ 1998 წლის 14-22 იანვარს საქართველოში მოვლინებულ იქნა გერმანიისა და ევროპის ეკონომიკის სამართლის პროფესორი ნორბერ რეიხი, რომელმაც წინასწარი დაკვირვებიდან გამომდინარე მოამზადა კომენტარები „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონპროექტზე (კანონი „რეკლამის შესახებ“ მიღებულ იქნა 18.02.98 წ.).

მიუხედავად იმისა, რომ „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონის ცალკეული დებულებები მეტ-ნაკლებად შეესატყვისებიან განვითარებულ სახელმწიფოებში აპრობირებულ სამართლებრივ ნორმებს, ის ამ ეტაპზე (ჩვენი აზრით) შემდგომ სრულყოფასა და დახვეწას მაინც საჭიროებს. შესაბამისად, ქართული სარეკლამო სამართლის სრულყოფის პროცესში აუცილებლად მიგვაჩნია გათვალისწინებულ იქნეს ევროკავშირის ისეთი დირექტივები როგორცაა – 1984 წლის 10 სექტემბრის 84/45/ეეკ დირექტივა (რეკლამის კანონისადმი წაყენებული ძირითადი მოთხოვნების შესახებ), რომლის თანახმად კავშირის წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან აკრძალონ არასათანადო რეკლამა (შეიძლება ითქვას, რომ ამ დირექტივას მეტ-ნაკლებად უკვე პასუხობს „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონი, თუმცა, საჭიროა მისი აღსრულების მექანიზმების დახვეწა).

გასათვალისწინებელია 1978 წლის 18 იანვრის 79/112/ეკ (საკვები პროდუქტების მარკირების), 1989 წლის 3 ოქტომბრის 89/552/ეკ (ტელე-რეკლამის და არა რადიო რეკლამის), 1990 წლის 13 ივნისის 90/314/ეკ (შეფუთვის), 1992 წლის 31 მარტის 92/28/ეკ (საყოველთაო მოხმარების სამედიცინო პროდუქტების რეკლამის შესახებ), 1993 წლის 10 მაისის 92/22/ეკ (ფასიანი ქაღალდების), 1994 წლის 26 ოქტომბრის 94/47/ეკ (აქციების), 1997 წლის 30 ივნისის 97/36/ეკ (ტელე-მაღაზიების) და 1998 წლის 16 თებერვლის 98/7/ეკ (სამომხმარებლო კრედიტის) შესახებ დირექტივები.

ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ევროკავშირის გაფართოების შემდეგ 2004 წლიდან, სამეზობლო პოლიტიკა იქცა უპირველეს პრიორიტეტად, რომლის მიზანს წარმოადგენს გაფართოებულ ევროკავშირსა და მის სამხრეთ და აღმოსავლეთ მეზობელ ქვეყნებთან ახალი გამყოფი ხაზების გაჩენის თავიდან აცილება. თავის მხრივ, სამეზობლო პოლიტიკის საფუძველს საერთო ღირებულებების ერთგულება წარმოადგენს, ხოლო საშუალებებს კი არსებული თანამშრომლობის კიდევ უფრო გაღრმავება ყველა მიმართულებით. აღნიშნული „... პოლიტიკის სამოქმედო გეგმა საქართველოსათვის არის პოლიტიკური დოკუმენტი, რომელშიც მოცემულია კონკრეტულ ქვეყანასა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობის სტრატეგიული მიზნები. იგი ხელს შეუწყობს საქართველოსა და ევროკავშირს შორის გაფორმებული პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმების განხორციელებას და დაეხმარება ქვეყანას ევროპულ ეკონომიკურ და სოციალურ სტრუქტურებში შემდგომი ინტეგრაციის მიმართულებით“ (126).

ევროკავშირი თანამშრომლობის ფაზიდან ეკონომიკურ ინტეგრაციაზე გადადის იმ ქვეყნებთან, რომლებიც ამისათვის მზად არიან და შესაბამისი შესაძლებლობებიც გააჩნიათ. თუმცა, გამოცდილება ადასტურებს, რომ ყველაზე რთული და პრობლემატური სწორედ კონკურენციის საკითხებია. კერძოდ, „ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის განხორციელებისა და ხელშეწყობის თაობაზე“ საბჭოს შეტყობინების მიხედვით: „პარტნიორ ქვეყნებთან დიალოგის გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ კონკურენციის საკითხი ძალზე რთულია ... და, რომ კონკურენციისა და შიგა ბაზარზე მონაწილეობის საკითხებს შორის კავშირი ხშირად არასწორად არის გაგებული“ (ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა და საქართველო).

ამასთან, სამეზობლო პოლიტიკით ასევე პრიორიტეტული სფეროებია: 1) ანტი-ტრესტული პოლიტიკა და სახელმწიფო დახმარებების პოლიტიკის კონტროლი; 2) პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების თანახმად,

ევროკავშირის კონკურენციასთან დაკავშირებულ პრინციპებთან შესაბამისობა“ (11, გვ. 2-4).

ამრიგად, კონკურენციის განვითარება და მომხმარებელთა უფლებების დაცვა ევროკომისიის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს, რომელიც, თავის მხრივ, კავშირის ფარგლებში მიღებული სამართლებრივი ნორმების განხორციელებაზე პასუხისმგებლობის პარალელურად, მაქსიმალურად ცდილობს ქმედითი კონკრეტული დახმარებები აღმოუჩინოს კავშირის არაწევრ ქვეყნებსაც, რაც საბოლოო ჯამში უფრო დაცულსა და მომგებიანს ხდის ბიზნესის წარმოებას.

2.1.2 ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია და საქართველო

საქართველოს საკონკურენციო სამართლის სრულყოფის პროცესში, ჩვენი აზრით, ასევე მხედველობაშია მისაღები ის საერთაშორისო ვალდებულებები, რომელთა შესრულება ქვეყანამ იკისრა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში (მსო) გაწევრიანების ხელშეკრულებაზე ხელმოწერის დროს. მსო-ს, რომელიც დაფუძნდა 1994 წლის 8 დეკემბერს, როგორც 1947 წელს შექმნილი „ვაჭრობისა და ტარიფების შესახებ გენერალური შეთანხმების“ (GATT) სამართალმემკვიდრე (მუშაობას შეუდგა 1995 წლის 1 იანვრიდან), საქართველო დამკვირვებლის სტატუსით ჯერ კიდევ 1996 წლის 26 ივნისს მიუერთდა, ხოლო 1999 წლის 6 ოქტომბრიდან გახდა მისი სრულუფლებიანი წევრი (მსო-სთან საქართველოს მიერთების შეთანხმება ქვეყნის პარლამენტის მიერ რატიფიცირებულ იქნა 2000 წლის 14 ივლისს).

მსო-ს მიზანს წარმოადგენს მრავალმხრივი სავალდებულო ხელშეკრულებების საფუძველზე ამ ორგანიზაციის წევრთა სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების რეგულირება, ხოლო მისი ძირითადი ამოცანა მდგომარეობს საერთაშორისო ვაჭრობის ლიბერალიზაციაში, მისი სამართლიანობის, წინასწარი განჭვრეტისა და გამჭვირვალების უზრუნველყოფის გზით, რამაც თავის მხრივ, ხელი უნდა შეუწყოს ეკონომიკური აღმავლობის პროცესსა და მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდას. (55, გვ. 191-203).

ფაქტია, რომ „ვაჭრობისა და ტარიფების გენერალური შეთანხმებისა“ და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წესების შესაბამისად, სახელმწიფოთა შორის

სავაჭრო თანამშრომლობას საფუძვლად უდევს ქვეყნის უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპი (ანუ უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი), რომლის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ „ვაჭრობისა და ტარიფების გენერალური შეთანხმების“ მონაწილე ერთ-ერთი ქვეყნის მიერ მეორე მონაწილე ქვეყნისათვის მინიჭებული თითოეული საბაჟო შეღავათი ავტომატურად ვრცელდება ამ შეთანხმებაში მონაწილე ყველა ქვეყანაზე. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია ეს არის, სამართლებრივი დოკუმენტების პაკეტი ერთობლიობა (ერთგვარი მრავალმხრივი სავაჭრო ხელშეკრულება), რომელიც განსაზღვრავს მთავრობათა უფლება-მოვალეობებს საქონლითა და მომსახურებით საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში.

რაც შეეხება მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წესებს კონკურენციის სფეროში, უნდა აღინიშნოს, რომ ისინი სწორედ ასეთი მრავალმხრივი შეთანხმებების (სამართლებრივი დოკუმენტების) პაკეტის შემადგენელი ნაწილია, რომლის ნორმებითა და პრინციპებით, ამჟამად მსოფლიო ვაჭრობის (საქონლითა და მომსახურებით) 90%-ზე მეტი რეგულირდება. თუმცა, საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ „ვაჭრობისა და ტარიფების გენერალური შეთანხმება“ თავის არც ერთ დებულებაში არ ახდენდა და არც მსო-ს დებულებებით ხდება იმის პირდაპირი დეკლარირება, რომ ისინი ემხრობიან კონკურენციის პრინციპებს (არ ახასიათებენ დასადგენ წესებს როგორც „კონკურენციის წესებს“). მიუხედავად ამისა, შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ მსო-ს წესების არსშია ჩადებული საგარეო-ეკონომიკური გარიგებების კონკურენციული პირობები, დისკრიმინაციისა და ხელოვნური შეზღუდვების მოხსნის მეშვეობით. აღნიშნული სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ მსო მთლიანად ეყრდნობა ღია კონკურენციის პირობებს. მისთვის დასაშვებია სატარიფო და არასატარიფო რეგულირების მეთოდების გამოყენება, მათ შორის – ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ღონისძიებების განხორციელება, მათი გამოყენების მკაცრი რეგლამენტაციის პირობებში, რაც არ ისახავს მიზნად კონკურენციის შეზღუდვას.

„ზოგადად, აღნიშნული ... ეროვნული მრეწველობის „დაცვის“ მიზნით იმ სავაჭრო დათმობების გაუქმების ან მოქმედების შეჩერების საშუალებას იძლევა, რომლებიც შემოდებულ იქნა ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე.

ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია ითვალისწინებს ზომების ორ კატეგორიას. პირველი, დროებითი ზომები, შეიძლება გამოყენებულ იქნას მხოლოდ

გარკვეული პირობების არსებობისას, ხოლო მეორე – მუდმივმოქმედი ზომები, წარმოადგენენ გამონაკლისებს ვმო-ს მიმართ ნაკისრი ვალდებულებებიდან. ვმო-ს მიერ გათვალისწინებული დროებითი ზომებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანია:

– გადაუდებელი ღონისძიებები, რომლებმაც უნდა დაიცვან იმპორტული საქონლის კონკურენციით სერიოზულად დაზარალებული ეროვნული მრეწველობა. თითოეულ ქვეყანას უფლება აქვს მიიღოს „უსაფრთხოების“ ზომა რომელიმე პროდუქციაზე საიმპორტო ქვოტების ან გადასახადების დაწესების მეშვეობით, თუ იმპორტის გაზრდილი მოცულობა ადგილობრივ მწარმოებელთათვის ზიანის ან საფრთხის მომტანია (GATT-ის XIX მუხლი – ზოგიერთი დასახელების პროდუქციის იმპორტთან დაკავშირებული გადაუდებელი ღონისძიებები, ვმო-ს შეთანხმება უსაფრთხოების ზომების შესახებ);

– ქვეყნის მიერ ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ბაჟის შემოღება ერთი ან მეტი ქვეყნიდან არაკეთილსინდისიერი გზით განხორციელებული იმპორტის მიმართ, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენა ან ზიანის მიყენების საშიშროება შეუქმნა ეროვნულ მრეწველობას (GATT-ის VI მუხლი – ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ბაჟი, ვმო-ს შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე 1994 წლის გენერალური შეთანხმების VI მუხლის განხორციელების თაობაზე, შემდგომში „ანტიდემპინგური შეთანხმება“, და ვმო-ს შეთანხმება სუბსიდიებისა და საკომპენსაციო ზომების შესახებ);

– განვითარებადი ქვეყნების მიერ საიმპორტო შეზღუდვების შემოღება საგადაამხდელო ბალანსისა და ქვეყნის საგარეო ფინანსური მდგომარეობის დაცვის მიზნით (GATT-ის XVIII „ბ“ მუხლი – საიმპორტო ზომები საგადაამხდელო ბალანსის მიზნებისათვის)“ (5, გვ. 37-38).

ამასთან, მსო-ს შეთანხმების მე-8 მუხლის (მონოპოლიები და მომსახურების განსაკუთრებული მიმწოდებლები) პირველი პუნქტის თანახმად „თითოეული წევრი უზრუნველყოფს, რომ ნებისმიერი მონოპოლიური მომწოდებელი მის ტერიტორიაზე ... არ მოქმედებდეს ისეთი სახით, რომელიც არ მიესადაგება ... ვალდებულებებს ... შეთანხმების ... შესაბამისად ვალდებულებები ვრცელდება ასევე განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელთა მიერ მიწოდებული მომსახურების მიმართაც, თუ ისინი ბოროტად იყენებენ მონოპოლიურ მდგომარეობას“ (196, გვ. 355-356).

სადაო არ არის ის გარემოება, რომ სახელმწიფოთა თანამედროვე საგარეო-

ეკონომიკური პოლიტიკა კონკრეტული ისტორიული პირობების განვითარების ზემოქმედებით ხორციელდება. ფაქტია, რომ ხშირ შემთხვევაში, შიგა ბაზრის დროებითი დაცვა სრულიად გამართლებულია (მაგალითად, გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში, სადაც ეროვნულ ეკონომიკას არ შეუძლია კონკურენცია გაუწიოს მსხვილ ტრანსნაციონალურ კომპანიებს) და საერთოდ, ყველა მაღალგანვითარებულ ინდუსტრიულ ქვეყანაში ეროვნული კომპანიების პოზიციების გამაგრებას მსოფლიო ბაზარზე უპირობო პრიორიტეტი ენიჭება სამართლიანი კონკურენციის პრინციპებისა და შიგა ბაზრებზე მონოპოლიზმის დაუშვებლობის მიმართ.

შესაბამისად შეიძლება ითქვას, რომ ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა განეკუთვნება შიგა ბაზრის პოლიტიკას, რომელიც ეროვნული კანონმდებლობით რეგულირდება, ხოლო რაც შეეხება მსო-ში გაწევრიანებული ქვეყნების ვაჭრობასთან დაკავშირებულ საკითხებს, მათი რეგულირება ხორციელდება საერთაშორისო შეთანხმებების საფუძველზე. ამდენად, არაა გამორიცხული, რომ წარმოიქმნას კონფლიქტური სიტუაციები. სწორედ ამიტომ, ბოლო წლებში, პროფესიონალთა წრეებში აქტიურად განიხილება კონკურენციის საერთაშორისო წესების შემოღების, ამოქმედებისა და მსო-ს საქმიანობის სფეროში მათი ჩართვის საკითხები. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, გლობალიზაციის პირობებში, წარმოიშვება ანტიკონკურენციულ პოლიტიკაზე გლობალური მასშტაბით კონტროლის დაწესებისა და განხორციელების, ასევე, კონკურენციული ურთიერთობების გარკვეული სტანდარტებით რეგულირების შეთანხმების აუცილებლობა, რითაც საბოლოო ჯამში უნდა იხელმძღვანელოს მსო-ს თითოეულმა წევრმა ქვეყანამ.

ამასთან, აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ საქართველო, სხვა გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების მსგავსად, იძულებულია, მსო-ს წევრი განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისაგან განსხვავებით გადაჭრას არა მარტო კონკურენციის დაცვის სამართლებრივი და ინსტიტუციური უზრუნველყოფის პრობლემები, არამედ კონკურენციული გარემოს ფორმირების საკითხიც.

ამდენად, რეალურად რომ მოხდეს მსო-ს წევრი ქვეყნების მხრიდან საქართველოს, როგორც თანასწორი პარტნიორის აღიარება, აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს საბაჟო წესებისა და მათი ადმინისტრირების, ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების, რეპრესალიებისა და სხვა მსგავსი, ბიზნეს გარემოს მომწესრიგებელი სრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზა, რომლებიც თავის მხრივ გავლენას ახდენენ, როგორც საქონლის, ასევე მომსახურების რეალი-

ზაციაზე. მით უმეტეს, საქართველოს მიერ ასეთი კონკრეტული ვალდებულებები აღებულ იქნა მსო-ში გაწვევრიანების ხელშეკრულებაზე ხელმოწერის დროს. კერძოდ, „... აღებულ იქნა ვალდებულება არ განეხორციელებინა ვაჭრობის რეპრესალიები (დაცვის, ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ბაჟის დაკისრების ღონისძიებები), სანამ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მოთხოვნების შესაბამისი მარეგულირებელი და საკანონმდებლო აქტები არ იქნებოდა ქვეყანაში მიღებული. ამჟამად, საქართველოს არ გააჩნია ვაჭრობის რეპრესალიების მარეგულირებელი კანონმდებლობა. დამკვირვებელთა უმეტესობის აზრით, საქართველოში ამგვარი პროცედურების მიღება საჭიროა მიუხედავად იმისა, რომ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია არც ერთ წევრ ქვეყანას ამას არ ავალდებულებს“ (142, გვ. 27).

ამასთან, დონორების [1997 წლის 17 ნოემბერს საქართველოს ვაჭრობისა და საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების სამინისტროსთან, კანადის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (CIDA) დახმარებით, ჩამოყალიბდა საქართველოს სავაჭრო პოლიტიკისა და საკანონმდებლო საკითხების ცენტრი – CTPL] ტექნიკური დახმარებით „CTPL-ის მიერ შემუშავებულ იქნა კანონპროექტი „ანტიდემპინგური, საკომპენსაციო და უსაფრთხოების ზომების შესახებ“ (7, გვ. 5), რომელიც მთავრობას გადაეგზავნა განსახილველად. უფრო მეტიც, როგორც ირკვევა, აღნიშნული კანონპროექტი საქართველოს პარლამენტშიც კი იყო წარდგენილი, თუმცა, მისი მიღება საბოლოოდ ვერ მოხერხდა. ამ კანონპროექტის თანახმად, ის სამთავრობო ორგანო, რომელიც ვაჭრობის რეპრესალიების ადმინისტრირებას განახორციელებდა უნდა ყოფილიყო ანტიმონოპოლიური სამსახური (142, გვ. 27).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ფაქტია, რომ საქართველოში ამ ეტაპზე არ არსებობს შიგა სამართლებრივი ბაზა (უსაფრთხოების მექანიზმების სრულად მომცველი საკანონმდებლო აქტები), რომელიც დაარეგულირებს ანტიდემპინგურ და საკომპენსაციო ბაჟის დაკისრების ღონისძიებებს. საკითხი უფრო აქტუალური გახდა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის გაუქმების შემდეგ, რომლის მე-9 მუხლის, მე-2 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტის თანახმად არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლინებად ითვლებოდა და იკრძალებოდა კონკურენციაში უპირატესობის მიღწევა დემპინგური ფასების გამოყენებით. ასევე, ამავე კანონის მე-13 მუხლის „ზ“ პუნქტის თანახმად მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტს ეკრძალებოდა

დემპინგური ფასების გამოყენება და ა.შ. ეს ერთი შეხედვით გვაძლევს იმის თქმის საფუძველს (ქმნის იმის საშიშროებას), რომ ქვეყნის შიგა ბაზარზე ადვილი შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს სხვა ქვეყნების უსამართლო ვაჭრობას (პროდუქციის იმპორტს დემპინგურ ფასებში), თუმცა, ისიც ცხადია, რომ უსაფრთხოების ამგვარი კანონმდებლობის არსებობის შემთხვევაშიც კი მათი გამოყენების ალბათობა ძალზე მცირე იქნება, რადგანაც გამოკვლევების ჩატარება (არა მხოლოდ ქვეყნის შიგნით) და შესაბამისი ზომების გამოყენება მოითხოვს ადმინისტრაციული, კვლევითი და სამართლებრივი ხასიათის დიდ დანახარჯებს. ფაქტია, რომ „ადმინისტრაციული ხასიათის დაბრკოლება იმდენად მაღალია, რომ მსგავს ეკონომიკურ სიტუაციაში მყოფმა ქვეყნებმა აღნიშნულ ზომებს მხოლოდ რამოდენიმეჯერ მიმართეს“ (5, გვ. 38).

ამრიგად, თუ სიღრმისეულად გავანალიზებთ (კრიტიკულად შევხედავთ) ანტიდემპინგური ღონისძიებების გატარების კუთხით არსებულ (მოსალოდნელ) მდგომარეობას (ყველა მოსალოდნელ შედეგთან ერთად) შეიძლება დავასკვნათ, რომ საქართველოსათვის ამ ეტაპზე ნაკლებად კატასტროფულია რეპრესალიების შესახებ საკანონმდებლო ბაზის არ არსებობა. როგორც დამოუკიდებელ ექსპერტთა გარკვეული ნაწილი, ჩვენც ვიზიარებთ მოსაზრებას, რომ საქართველოსათვის საკომპენსაციო ბაზის დაკისრებისა და ანტიდემპინგის პროცედურებთან შედარებით ამ ეტაპზე უფრო მისაღებ და შეიძლება ითქვას უფრო ეფექტიან საშუალებას წარმოადგენს მსო-ს დებულებების გამოყენება – დაცვის ღონისძიებების შესახებ. კერძოდ, „არსებობს უფრო იაფი და დაუყოვნებლივი შედეგების მომცემი საშუალებები, როგორცაა მაგ.: ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის ხელშეკრულება დაცვის ღონისძიებების შესახებ“ (142, გვ. 27), რომელიც მართალია ნაკლებად ძლიერი ინსტრუმენტია, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მას მაინც შეუძლია მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს ადგილობრივი წარმოების დაცვის საქმეში. შესაბამისად, ის, კერძო სექტორს აძლევს სტიმულს, რათა იმპორტთან მიმართებაში დამცავი პროცედურების მოქმედების პერიოდი გამოიყენოს კონკურენტუნარიანობის ასამაღლებლად.

აქვე აღსანიშნავია, რომ გარდამავალ პერიოდში მყოფი ზოგიერთი ქვეყნის მიერ (ლატვია და ყირგიზეთი) მსო-ში გაწვევრიანებასთან დაკავშირებით, ჯერ კიდევ გასული საუკუნის ბოლოს იქნა მიღებული ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ზომების შესახებ კანონები და სამართლებრივი აქტები.

განსაკუთრებით საყურადღებოა დაცვითი პროცედურების ის დადებითი მხარე, რომ ისინი თავისი ბუნებით ერთმნიშვნელოვანია და მასში პროცედურების დამრღვევი მხარის მონაწილეობა არაა სავალდებულო. კერძოდ, ნებისმიერ ქვეყანას, რომელსაც დამცავი პროცედურების შემოღება სურს, არ სჭირდება იმის მტკიცება, რომ იმორტირებული პროდუქტი უსამართლო სუბსიდირებას იღებს ან დემპინგურია. უბრალოდ საკმარისია უფრო მარტივად მოხდეს იმის გარკვევა, რომ იმპორტირებული პროდუქტი კონკურენტი (მსგავსი, ურთიერთთანაცვლებადი) პროდუქციის ადგილობრივ მწარმოებლებს აყენებს სერიოზულ ზიანს ან ქმნის მისი მიყენების საშიშროებას. ასეთ შემთხვევებში ზიანის მიყენების სტანდარტიც უფრო მარტივად განისაზღვრება, ვიდრე ანტიდემპინგური პროცედურებისა და საკომპენსაციო ბაჟის შემთხვევებში გამოძიების ჩატარების დროს.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ მსო-ს მიმართ აღებული ვალდებულებების შესრულება დამცავ პროცედურებთან მიმართებაში ბევრად უფრო მარტივი და ეფექტიანია (ეკონომიურია), რაც მისი გამოყენების ალბათობას ზრდის გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნების მხრიდან. უფრო მეტიც, იგი პოლიტიკური თვალსაზრისითაც მომგებიანია, რამეთუ უზრუნველყოფს იმ ადგილობრივი საწარმოების დაცვას, რომლებსაც კონკურენტულ გარემოში ადაპტაცია უჭირთ. შესაბამისად სტიმული ეძლევა ადგილობრივ წარმოებას, რომელსაც მთავრობა თავისი პოლიტიკით ეხმარება სიძნელეების დაძლევისა და ბაზარზე დამკვიდრებაში.

აქვე, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ მსო-ს დებულებების თანახმად დაცვის ღონისძიებები, რომლის მთავარ მიზანს წარმოადგენს კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება იმპორტთან მიმართებაში, დროებით ხასიათს ატარებენ. თუმცა, იმ შემთხვევაში, თუ ამ ღონისძიებების პერიოდში ადგილობრივი მეწარმის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება ვერ მოხერხდა, დამცავი პროცედურების მოხსნის შემდეგ არაა გამორიცხული, რომ კონკრეტული საწარმოები იგივე ან ბევრად უფრო რთულ ვითარებაში აღმოჩნდნენ, ვიდრე დაცვის პროცედურების ამოქმედებამდე იყვნენ. შესაბამისად, „... დაცვის პროცედურები ეკონომიკური რეფორმის და რეგიონალური ინტეგრაციის დამხმარე ღონისძიებად შეიძლება მივიჩნიოთ ... ისინი ქმნიან გარემოს, რომელშიც კერძო სექტორი ქმედითუნარიანი უნდა გახდეს და ამგვარად რეგიონალური და გლობალური მასშტაბით კონკურენტუნარიანობა შეიძინოს“ (142, გვ. 29).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ საქართველოში ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ბაჟის დაკისრების ღონისძიებების მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის არ არსებობის მიუხედავად, რეალურადაა შესაძლებელი სრულყოფილი საკონკურენციო პოლიტიკის განხორციელება მსო-ს დებულებების ფარგლებში (დაცვის ღონისძიებების შესახებ), რომ არა მისი რეალიზაციის ერთ-ერთი ძირითადი შემაფერხებელი გარემოება, როგორცაა დაცვის ღონისძიებების მომკვლევი (შემსწავლელი) და მასზე გადაწყვეტილებების მიმღები სახელმწიფო ინსტიტუტის ერთმნიშვნელოვნად განუსაზღვრელობა (არ არსებობა).

აღნიშნული საკითხი მით უფრო აქტუალური გახდა მას შემდეგ, რაც საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური გაუქმდა, რომელსაც მართალია პირდაპირ არ ევალებოდა „დაცვის ღონისძიებების შესახებ“ მსო-ს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მექანიზმების აღსრულება, მაგრამ ქვეყანაში მოქმედი ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის („მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლი) შესაბამისად ის ახორციელებდა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენასა და აღკვეთას ქვეყნის კონკრეტულ (შესაბამის) სასაქონლო ბაზრებზე, ხოლო მისი ლიკვიდაციისა და „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის გაუქმების შემდეგ ამ მიმართულებით (არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის კუთხით) არც ერთი სახელმწიფო ორგანო არ მუშაობს, რაც ფაქტობრივად რეალურ საფრთხეს უქმნის ადგილობრივი წარმოების დაცვას მოძალდებული იმპორტის ფონზე.

შესაბამისად, აუცილებლად მიგვაჩნია, რომ რაც შეიძლება მალე მოხდეს ქვეყანაში იმ სახელმწიფო ორგანოს განსაზღვრა, რომელიც იქნება დამცავი პროცედურების შესახებ მსო-ს ხელშეკრულებით განსაზღვრული წესების აღმსრულებელი ინსტიტუტი (ჩვენი აზრით, ასეთი ინსტიტუტი უნდა იყოს ქვეყნის კონკურენციის მთავარი ორგანო), რომლის პარალელურადაც აუცილებელია ქვეყნის შიგა საკონკურენციო სამართალი („თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში კონკურენციის შეზღუდვის მექანიზმები დაყვანილია მხოლოდ ხელისუფლების (სახელმწიფო ან ადგილობრივი) ორგანოების მხრიდან კონკურენციის შემზღუდავი ქმედებების აკრძალვამდე) შესაბამისობაში იყოს მოყვანილი მსო-ს წევრი, განვითარებული ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოების ანალოგიურ სტანდარტებთან.

და ბოლოს, ვფიქრობთ, რომ აღნიშნულ პროცესის დაჩქარებას (მსო-ს სტანდარტებთან საკონკურენციო სამართლის დაახლოებას) ხელი შეიძლება შეუწყოს იმანაც, რომ მსო-ს აქტიური წევრია (1995 წლის 1 იანვრიდან) ევროკავშირიც, რომელიც მუდმივად ცდილობს გააძლიეროს ეკონომიკური და პოლიტიკური კავშირები ევროკავშირსა და ამ კავშირის გარეთ დარჩენილ სამხრეთ და აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფოებს შორის, რითაც ის ამ ქვეყნებს აძლევს შანსს განახორციელონ ევროკავშირის შიგა ბაზარზე შესვლა მსო-სა და ევროკავშირის სტანდარტებთან მიახლოების (ჰარმონიზაციის) გზით. შესაბამისად, ევროკავშირს აქვს დიდი პოტენციალი მაქსიმალურად შეუწყოს ხელი საქართველოს ინტეგრაციას მსო-ში.

2.1.3 დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა და საქართველო

საქართველო 1993 წლიდან გაერთიანებულია დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში (დსთ), რომლის ეკონომიკა დღემდე გამორჩეულია წარმოების მონოპოლიზაციის მაღალი დონით და კონკურენციული გარემოს ფორმირების შემაფერხებელი ელემენტებით. შესაბამისად, ამ სივრცეში კონკურენციული გარემოს ფორმირების პროცესი თანდათანობით ხორციელდება.

სიახლეს არ წარმოადგენს თუ ვიტყვით, რომ კონკურენციული გარემოს ფორმირებას დსთ-ს ქვეყნებში გარკვეულწილად აფერხებდა და დღესაც აფერხებს, ეკონომიკის საერთო, ზოგადი მდგომარეობა, რომელიც განსხვავებული იყო და არის, როგორც დსთ-ს ცალკეული ქვეყნების, ისე კონკრეტული დარგების მიხედვით (განსხვავება შეიძლება იყოს, როგორც რეფორმების დაწყების სასტარტო პირობებში, ისე ბევრ სხვა ფაქტორში). სწორედ ამიტომ, დსთ-ს სივრცეში კონკურენციული გარემოს მარეგლამენტირებელი სამართლებრივი ნორმების მიღებას და მათ პრაქტიკაში დანერგვას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა (მას აქტუალობა არც დღეს დაუკარგავს). ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ დსთ-ს ქვეყნების ძირითად შეთანხმებაში სავაჭრო ზონების შესახებ, იმთავითვე იყო ჩადებული მსო-ს ძირითადი პრინციპები, რასაც დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის მიერ აღებული კურსი, მსოფლიო

სამეურნეო კავშირებში ინტეგრაციის კუთხით, უნდა დაეახლოებინა მსოფლიო პრაქტიკაში აღიარებული და მსო-ს დოკუმენტებში დაფიქსირებულ პრინციპებსა და წესებთან. კერძოდ, დსთ-ს მიერ 1994 წლის 15 აპრილს მიღებული შეთანხმება – „თავისუფალი სავაჭრო ზონის შესახებ“ და მისი 1999 წლის 2 აპრილის ოქმი ითვალისწინებდა მსო-ს წესების მსგავსი (ტიპის) მთელ რიგი ხელშეკრულებების ხელმოწერას. მათ შორის, ხელშეკრულებებს იმპორტის ლიცენზირებისა და სავაჭრო საქმიანობის შესახებ. გარდა ამისა, შემუშავებულ იყო ხელშეკრულებათა პროექტები მომსახურების ბაზრის ლიბერალიზაციისა და სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ. ასევე, მიმდინარეობდა მუშაობა სუბსიდიების პრინციპებისა და საკომპენსაციო ღონისძიებების, სპეციალური, ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ზომების შემოღებისა და გამოყენების შესახებ და სხვ. თუმცა, უნდა ითქვას ისიც, რომ მთელი რიგი მიზეზების გამო, დსთ-ს წინაშე მდგარი საკითხების უმეტესობა ვერ იქნა ბოლომდე გადაწყვეტილი მის წევრ ქვეყნებს შორის არსებული შეუთანხმებლობის შედეგად.

თავის მხრივ, საქართველო, როგორც დსთ-ს სრულუფლებიანი წევრი, თავიდანვე იყო ჩართული ამ სივრცის ერთიანი ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის რეალიზაციის პროცესში, რომელიც გამომდინარეობს, თანამეგობრობის წევრი სახელმწიფოების მეთაურების მიერ 1993 წლის 23 დეკემბერს აშხაბადში ხელმოწერილი „ერთიანი ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის გატარების შესახებ“ სახელმწიფოთაშორისი ხელშეკრულებიდან (მოგვიანებით, აღნიშნული ხელშეკრულების ცალკეული დებულებები 2000 წლის 25 იანვარს (მოსკოვი) იქნა დაზუსტებული და სრულყოფილი). ამ ხელშეკრულებამ საბოლოოდ განსაზღვრა დსთ-ს წევრი სახელმწიფოების საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები და ამოცანები კონკურენციის სფეროში. კერძოდ, 1) მონოპოლიური საქმიანობისა და/ან არაკეთისინდისიერი კონკურენციის აღკვეთისა და შეზღუდვის მიმართულებით ერთობლივ მოქმედებათა კოორდინაცია; 2) ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობების დაახლოება იმ ფორმით, როგორც ეს აუცილებელია შეთანხმების რეალიზაციისათვის; 3) კონკურენციის განვითარებისათვის პირობების შექმნა, სასაქონლო ბაზრების ეფექტიანი ფუნქციონირება და მომხმარებელთა უფლებების დაცვა; 4) მეურნე სუბიექტებისა და მმართველობითი ორგანოების მონოპოლიური საქმიანობის შეფასებისა და განხილვის წესის შეთანხმება და მის საფუძველზე თანამშრომლობის მექანიზმის შექმნა.

ხელშეკრულება ასევე შეიცავს კონკურენციის განსაკუთრებით მნიშვნელოვან განსაზღვრებებს და ზოგად წესებს, როგორცაა დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება, მეურნე სუბიექტების ანტიკონკურენციული შეთანხმებები და არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია.

აღნიშნული ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების პრაქტიკული რეალიზაციის უზრუნველსაყოფად შექმნილია ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭო, რომლის მუშაობაში 2005 წლის 23 აგვისტოდან მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად ჩართული უნდა იყოს საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო, თუმცა, მას დღემდე არც ერთ სხდომაში მონაწილეობა არ მიუღია. 1997 წლის 14 მარტიდან 2005 წლის 19 აგვისტომდე ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭოს მუშაობაში აქტიურად იყო ჩართული საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური, ხოლო 1994-1996 წლებში მის მუშაობაში მონაწილეობდა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტრო. საბჭოს სხდომები, რომელშიც გარდა თანამეგობრობის ანტიმონოპოლიური ორგანოების ხელმძღვანელი პირებისა, მონაწილეობას ღებულობდნენ სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და აღმოსავლეთ ევროპის კონკურენციის სააგენტოების წარმომადგენლები (მთლიანობაში, საბჭოს ხელი აქვს მოწერილი მემორანდუმზე კონკურენციის სფეროში თანამშრომლობაზე ლატვიის, რუმინეთისა და კორეის კონკურენციის ორგანოებთან), რიგ-რიგობით (წელიწადში ორჯერ) იმართება დსთ-ს წევრ სახელმწიფოებში. 1994-2007 წლებში ჩატარდა სულ ოცდაექვსი (2008 წლის მაისის თვეში მორიგი სხდომაა დანიშნული) სხდომა (ერთად-ერთი შემთხვევა იყო 1997 წელი, როდესაც დსთ-ს სახელმწიფოების ანტიმონოპოლიურ ორგანოებში მიმდინარე რეორგანიზაციის გამო არ გამართულა აღნიშნული საბჭოს სხდომები). სამწუხაროდ, ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭოს სამდივნოს არაერთი მცდელობის მიუხედავად, სხდომის საქართველოში ჩატარება ვერ მოხერხდა (**იხილეთ დანართი №3, გვ. 267-268**). შესაბამისად, საქართველოს ანტიმონოპოლიურ ორგანოს დსთ-ს წევრი სხვა სახელმწიფოების მასპინძლობით ჩატარებულ სხდომებზე უხდებოდა (ძირითადად 1995-2005 წწ.) ქართული სამარკო ღვინოებისა თუ მინერალური წყლების სასაქონლო ნიშნების დასაცავად ბრძოლა, რაც ჩვენის აზრით, ბევრად უფრო ეფექტიანი და შედეგიანი იქნებოდა სხდომის

თბილისში ჩატარების შემთხვევაში; იგი ხელს შეუწყობდა ქართველ მეწარმეთა კანონიერი უფლებების დაცვასა და ქვეყნის ეკონომიკის გაჯანსაღებას, რომ არაფერი ვთქვათ თვით ანტიმონოპოლიური ორგანოს იმიჯისა და ავტორიტეტის ამაღლებაზე.

ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭოს საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას ასევე წარმოადგენდა და წარმოადგენს მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფერო, რომლის სამართლებრივი საფუძვლები გამომდინარეობს დსთ-ს მთავრობათა მეთაურების მიერ 2000 წლის 25 იანვარს მოსკოვში ხელმოწერილი შეთანხმებიდან. აღნიშნული შეთანხმების მიზანი იყო დსთ-ს სივრცეში მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ერთიანი შეთანხმებული პოლიტიკის საწარმოებლად შესაბამისი სამართლებრივი ბაზის ფორმირება და მის საფუძველზე თანამშრომლობა.

გარდა ამისა, დსთ-ს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭოს საქმიანობის სფეროს წარმოადგენს თანამეგობრობის სივრცეში არაკეთილსინდისიერი (არასათანადო) რეკლამის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის კუთხით თანამშრომლობა, რომელიც ეყრდნობა 2003 წლის 19 დეკემბერს დსთ-ს ეკონომიკურ საბჭოს სხდომაზე ხელმოწერილ შეთანხმებას – სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების შესახებ.

საბოლოოდ გვინდა ხაზი გაუვსვათ იმას, რომ თანამეგობრობის სივრცეში ყველაზე გავრცელებულ დარღვევებს (დსთ-ს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისო საბჭოს სხდომებზე განხილული საკითხებიდან გამომდინარე) წარმოადგენდა – დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის მიერ ამ მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება; სხვისი სასაქონლო ნიშნის უკანონოდ გამოყენება; ფალსიფიცირებული პროდუქციის რეალიზაციით მომხმარებელთა უფლებების შელახვა და ა.შ.; ასევე, აქტუალური იყო ისეთი საკითხები როგორცაა – სამრეწველო-ფინანსური ჯგუფებისა და ტრანსნაციონალური კორპორაციების შექმნის გაკონტროლების მექანიზმების შემუშავება და სხვ., ანუ თანამეგობრობის სივრცეში პრობლემატიური იყო ის საკითხები, რომლებიც ასევე იყო და რჩება აქტუალური საქართველოსათვის. შესაბამისად, ვფიქრობთ, რომ ქართული პროდუქციისათვის რუსულ ბაზარზე გამოცხადებული უსამართლო ბოიკოტის პირობებში, საქართველოს კონკურენციის ორგანოს, ქართველ მეწარმეთათვის, მეტი სარგებლის მოტანა შეეძლო (შეუძლია) დსთ-ს

ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისო საბჭოსა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესაბამის საბჭოს (ეს უკანასკნელი ანტიმონოპოლიური საბჭოს ფარგლებში არსებობს) მუშაობაში მონაწილეობის მიღებით. მით უმეტეს, ამ საბჭოს ხელთ არსებული ბერკეტების ქართულ მეწარმეთა უფლებების დასაცავად გამოყენების კარგი პრეცედენტი უკვე არსებობს. კერძოდ, გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა დსთ-ს ბაზარზე ქართული მინერალური წყლის „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშნის დაცვისათვის ბრძოლის საქმეში მნიშვნელოვან წარმატებებს მიაღწია, რის შედეგადაც ამ სივრცეში ფალსიფიცირებული „ბორჯომი“-ს მწარმოებელი და რეალიზატორი რამოდენიმე ათეული საწარმო დაიხურა.

2.14 საქართველოს სახელშეკრულებო ურთიერთობები სხვა ქვეყნების კონკურენციის ორგანოებთან

თანამედროვე მსოფლიოში სადაო არ არის ის გარემოება, რომ ეკონომიკის ზრდადი ინტეგრირების პირობებში აქტუალური როლი ენიჭება როგორც მრავალმხრივი, ასევე ორმხრივი სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის გააქტიურებას კონკურენციული ურთიერთობების სფეროში.

სწორედ ამ მიმართულებით თანამშრომლობის გადრმაგების მიზნით 2002 წლის 16 ივლისს თბილისში დაიდო ხელშეკრულება საქართველოსა და უკრაინას შორის – „საქართველოს მთავრობასა და უკრაინის მთავრობას შორის საკონკურენტო პოლიტიკის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“.

აღნიშნული ხელშეკრულების მიზანს წარმოადგენს მხარეთა თანამშრომლობა კონკურენციის განვითარებისა და დახმარების სფეროში, რომელიც მიმართულია:

1) საქართველოსა და/ან უკრაინის სასაქონლო ბაზრების ეფექტიანი ფუნქციონირების პირობების უზრუნველსაყოფად;

2) იმ ქმედებების დაუშვებლობისა და აღკვეთისათვის მიმართული ურთიერთქმედებების მექანიზმის შექმნა, რომელიც ნეგატიურ გავლენას ახდენს კონკურენციაზე საქართველოსა და/ან უკრაინის სასაქონლო ბაზრებზე;

3) კონკურენციის სფეროში საქართველოსა და/ან უკრაინის კანონმდებლობათა ჰარმონიზაციის საკითხთა გადასაწყვეტად;

4) იმ ანტიკონკურენციული ფაქტების (ქმედებების) ერთობლივი განხილვისათვის, რომლებიც ნეგატიურ გავლენას ახდენენ კონკურენციის განვითარებაზე საქართველოს და/ან უკრაინის სასაქონლო ბაზრებზე.

ამასთან, ხელშეკრულების გამოყენების ერთ-ერთ სფეროდ განისაზღვრა (მუხლი 2, პუნქტი 1) სამეურნეო სუბიექტთა ისეთი ქმედებების განხილვა, რომლებიც ნეგატიურ გავლენას ახდენენ კონკურენციაზე საქართველოსა და/ან უკრაინის სასაქონლო ბაზრებზე, იმ შემთხვევაში, თუ: ამ ქმედებებში მონაწილეობს ერთი ან რამდენიმე სამეურნეო სუბიექტი, რომელიც საქართველოსა და/ან უკრაინის სასაქონლო ბაზრებზე ახორციელებს თავის სამეწარმეო საქმიანობას; ეს ქმედებები ჩადენილია ერთი სახელმწიფოს სასაქონლო ბაზრებზე და შეუძლიათ ნეგატიური გავლენა იქონიონ კონკურენციაზე მეორე სახელმწიფოს სასაქონლო ბაზრებზე [ახალი ქართული საკონკურენციო სამართლის (ჩარჩო კანონი) მოქმედების სფერო მნიშვნელოვნადაა შეზღუდული ხელშეკრულების ამ მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებებზე რეაგირების კუთხით. რის გამოც, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტომ ვერ შეძლო 2005-2006 წლებში უფრო აქტიურად ჩართულიყო, უკრაინის ანტიმონოპოლიური კომიტეტის მიერ ამ ხელშეკრულების ფარგლებში, ერთობლივი შესწავლის მიზნით ქართული მხარის წინაშე დასმული კონკრეტული საკითხების – მინერალური წყლების ბაზარზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და სარკინიგზო ბორნებით ტვირთის გადაზიდვის ბაზარზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის მხრიდან მისი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის საქმეში].

ანალოგიურად, კონკურენციის განვითარებისა და ანტიმონოპოლიური რეგულირების საკითხებზე თანამშრომლობის გადრმაგების მიზნით საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურსა და რუმინეთის კონკურენციის საბჭოს მიერ თბილისში 1999 წლის 18 ნოემბერს ხელი მოეწერა ხელშეკრულებას საქართველოს და რუმინეთის კონკურენციის ორგანოებს შორის (საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროსთან შეთანხმებით) თანამშრომლობის თაობაზე.

გარდა ამისა, „... ანალოგიური დოკუმენტის პროექტი მომზადდა თურქეთის ანტიმონოპოლიურ ორგანოსთან შეთანხმების გასაფორმებლად. პროექტი გადის

შესაბამის შეთანხმების პროცედურას დაინტერესებულ სამინისტროებსა და უწყებებში“ (122, გვ. 13). სამწუხაროდ აღნიშნულ პროექტზე ხელმოწერა, ისევე როგორც 2002 წელს სომხეთის მხარის ინიციატივით მომზადებულ პროექტზე ვერ მოხერხდა გარკვეული ობიექტური მიზეზების გამო (126).

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველომ აღებული საერთაშორისო ვალდებულებების შესაბამისად უნდა განახორციელოს ქვეყნის საკონკურენციო სამართლის ჰარმონიზაცია ევროკავშირის შესაბამის კანონმდებლობასთან. ქვეყნის ხელისუფლება უბრალოდ ვალდებულია გამოიყენოს ევროგაერთიანების გამოცდილება ქვეყანაში ეფექტიანი კონკურენციული სისტემის ჩამოყალიბებისა და მისი შემდგომი სრულყოფის მიმართულებით, რაც საბოლოო ჯამში ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ინვესტიციების მოზიდვასა და სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესებას (ჯანსაღი კონკურენციის დამკვიდრებას). ამასთან, შესაბამისი ინსტიტუტების (კონკურენციის და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამსახურები) მეშვეობით უნდა გაღრმავდეს ორმხრივი სახელშეკრულებო ურთიერთობები და განსაკუთრებით, მეზობელი სახელმწიფოების (აზერბაიჯანის, თურქეთის, სომხეთის, რუსეთის, უკრაინის, ბულგარეთის, რუმინეთისა და უნგრეთის) შესაბამის სამსახურებთან, რადგანაც ძირითადად ამ ქვეყნებში წარმოებული პროდუქციის შემოდინება ხდება საქართველოში, ისევე როგორც სამამულო წარმოების პროდუქციის ძირითად ბაზარს სწორედ ეს სახელმწიფოები წარმოადგენენ.

2.2 კონკურენციის პოლიტიკის სრულყოფისა და რეალიზაციის სფეროში საქართველოსათვის (კონკურენციის ორგანოსათვის) გაწეული საერთაშორისო დახმარებები 1992 წლიდან

საქართველომ, როგორც საბაზრო ეკონომიკაზე ორიენტირებულმა ქვეყანამ, დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველი წლიდან დაისახა მიზნად, ხელი შეეწყოს თავისუფალ ვაჭრობისა და კონკურენციისათვის, რომლის მიღწევა საბაზრო ეკონომიკის შემაფერხებელი ელემენტების (გარემოებების) გამოვლენისა და აღკვეთის ქმედითი ბერკეტების (მექანიზმების) არსებობის გარეშე შეუძლებელი იყო.

ყოველივე ეს, საქართველოს ხელისუფლებას იმთავითვე ჰქონდა გაცნობიერებული, მაგრამ ცხადია, მისი მოგვარება მოწინავე კაპიტალისტური სახელმწიფოების მხარდაჭერისა და სათანადო გამოცდილების მქონე საერთაშორისო ორგანიზაციათა თანადგომის (ტექნიკური, ექსპერტული) გარეშე შეუძლებელი (ძნელად მიღწევადი) იყო.

სწორედ ამიტომ, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისათვის აუცილებელი სამართლებრივი ბაზის სრულყოფის პროცესში, საქართველოს მთავრობა იძულებული გახდა გაედრმავებინა საერთაშორისო თანამშრომლობა, რასაც შესაბამისი მხარდაჭერა მოჰყვა საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და მეგობარი ქვეყნების მხრიდან.

გერმანიის მთავრობის მიერ, 1995-1996 წლებში „იუსტიციის სამინისტროს გაეწია დახმარება სხვადასხვა კანონპროექტების შემუშავებაში ... შემუშავდა ... კანონპროექტი ... კონკურენციის სფეროში საქმიანობის შესახებ და წარედგინა პარლამენტს განსახილველად“ (129, გვ. 128).

აღნიშნული პროექტის შემუშავების პროცესში, გერმანიის მთავრობასთან თანამშრომლობა, რიგ სხვა გარემოებებთან ერთად იმის მაჩვენებელია, რომ იმ პერიოდში საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართალი, რეალიზებულ კონკურენციულ პოლიტიკასთან ერთად, შორს იყო სრულყოფილებისაგან და საჭიროებდა სერიოზულ გადამუშავებას. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ კონკურენციის პოლიტიკის პრაქტიკული რეალიზაცია, როგორც ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირების სრულიად ახალი მიმართულება, საჭიროებდა შესაბამის ორგანიზაციულ-სამართლებრივ, საკადრო, ტექნიკურ და ინფორმაციულ უზრუნველყოფას, აგრეთვე როგორც მეწარმეთა, ისე მომხმარებელთა ინფორმირებას ანტიმონოპოლიური რეგულირების თეორიისა და პრაქტიკის საკითხებზე, მომხმარებელთა და მეწარმეთა უფლებებზე.

დავის საგანს არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ აქ ჩამოთვლილი ღონისძიებების განხორციელება შეუძლებელი იყო (არის) მყარი ფინანსური რესურსების გარეშე, რომლის მოწესრიგების მიზნით, საქართველოს კონკურენციის ორგანო მუდმივად (სისტემატიურად) თანამშრომლობდა (თანამშრომლობს) საზღვარგარეთის ქვეყნების კონკურენციის (ანტიმონოპოლიურ) სამსახურებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან.

სწორედ, ასეთი თანამშრომლობის შედეგი იყო (თავდაპირველ სტადიაზე

ტექნიკური დახმარების მოზიდვის თვალსაზრისით განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა კადრების მომზადებისა და საოპერაციო ტექნიკით უზრუნველყოფის საკითხებს) ის ტექნიკური დახმარება, რომელიც მსოფლიო ბანკის მიერ 1998 წელს გაეწია საქართველოს. კერძოდ, მსოფლიო ბანკის დახმარებით (80 ათასი აშშ დოლარის გრანტი) საოპერაციო ტექნიკა (კომპიუტერები, ფაქსები, ქსეროქსები) იქნა შეძენილი საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის.

ამასთან, გასული საუკუნის 90-იან წლებში, საერთაშორისო ორგანიზაციების (განსაკუთრებით TACIS-ის) დაფინანსებით, საქართველოში ჩატარდა რამდენიმე სემინარი, ანტიმონოპოლიური რეგულირების, კონკურენციული პოლიტიკისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხებზე, მათ შორის: **(40, გვ. 34-36)**

– საქართველოს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა, სემინარი პარლამენტარებისა და ანტიმონოპოლიური ორგანოს თანამშრომლებისათვის, თბილისი, 1996 წლის ივლისი, (30 მონაწილე);

– საქართველოში ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის განხორციელების სირთულეები და შესაძლებლობანი, გუდაური, 1996 წლის 7-9 ნოემბერი (50 მონაწილე);

– ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა და კონკურენციის დაცვა, სემინარი ანტიმონოპოლიური სამსახურის თანამშრომლებისა და სხვა დაინტერესებული სამინისტროებისა და უწყებების წარმომადგენელთათვის, თბილისი, 1997 წელი (100 მონაწილე);

– ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობისა და პრაქტიკის საკითხები ანტიმონოპოლიური სამსახურის პერსონალისა და მოსამართლეებისათვის, თბილისი, 1997 წლის 13-17 ოქტომბერი (60 მონაწილე);

– ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობისა და პრაქტიკის საკითხები, სემინარი ანტიმონოპოლიური სამსახურის პერსონალისა და მოსამართლეებისათვის, თბილისი, 1997 წლის 8-12 დეკემბერი (60 მონაწილე);

– მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხები, სემინარი სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისათვის, გუდაური, 1998 წლის 24-26 მარტი (60 მონაწილე);

– მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხები, სემინარი სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისათვის, თელავი, 1998 წლის ნოემბერი (30 მონაწილე);

– მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხები, სემინარი სამთავრობო და

არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისათვის, ქუთაისი, 1999 წლის მარტი (40 მონაწილე);

– მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხები, სემინარი სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისათვის, ონი, 1999 წლის ივნისი (30 მონაწილე);

ამავე პერიოდში (1998 წლის 13-15 მაისი) თბილისში გაეროს (UNCTAD) ეგიდითა და დაფინანსებით ჩატარდა სემინარი კონკურენციული პოლიტიკისა და კანონმდებლობის საკითხებზე (30 მონაწილე).

ასევე, ბიზნეს სამართლის ცენტრის ორგანიზებითა და ებერტის ფონდის დაფინანსებით, 1999 წელს ჩატარდა თბილისში სემინარი, ანტიმონოპოლიური სამსახურის ტერიტორიული სამსახურების ხელმძღვანელ მუშაკთათვის (30 მონაწილე).

ამასთან, საქართველოს კონკურენციის ორგანოს თანამშრომლები (წელიწადში მინიმუმ 10-12 კაცი) სისტემატურად მონაწილეობდნენ სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ მოწყობილი ღონისძიებებში, სტამბულში (წელიწადში ორ-სამჯერ), ვენაში, ვენევაში, ბრიუსელში, ვაშინგტონში, სანქტ-პეტერბურგში და მოსკოვში (წელიწადში თითო-თითოჯერ), რაც სხვა ქვეყნების ანალოგიური სტრუქტურების გამოცდილების გაზიარების, საერთაშორისო დონის ექსპერტებთან ურთიერთობისა და შესაბამისად კვალიფიკაციის ამაღლების მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო.

სწორედ, საქართველოს ანტიმონოპოლიური ორგანოს თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლებას ისახავდა მიზნად, აშშ-ს განვითარების საერთაშორისო სააგენტოს (USAID) მიერ, 1997 წლის სექტემბრის ბოლოს (20.09.07–04.10.07) დაფინანსებული 7 კაციანი დელეგაციის (3 სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის, 1 სახელმწიფო კანცელარიის, 1 ეკონომიკის სამინისტროს და 2 პარლამენტარის) საინფორმაციო ვიზიტი აშშ-ში. კერძოდ, აღნიშნული მივლინების მთავარი მიზანი იყო ქართულ მხარეს შეესწავლა „... აშშ იუსტიციის დეპარტამენტის ანტიტრესტულ სამმართველოს, აშშ ფედერალური სავაჭრო კომისიის, აშშ კონგრესის ანტიტრესტულ საკითხთა კომიტეტის, მომხმარებელთა დაცვის სააგენტოებისა და კერძო სექტორის კომერციული ჯგუფების ანტიტრესტული პოლიტიკის განხორციელება“ (210, გვ. 2). ამავე მიზანს ემსახურებოდა, გაეროს ეკონომიკური განვითარების ფონდის (UNDP) მიერ, ჯერ კიდევ 1995 წლის

დეკემბერში დაფინანსებული ანტიმონოპოლიური ორგანოს 3 წარმომადგენლის ვიზიტი აშშ-ში, მაკროეკონომიკის პოლიტიკის საკითხებზე სემინარის (სახელმწიფო ფუნქციების დეცენტრალიზაცია) მუშაობაში მონაწილეობის მისაღებად.

გარდა ამისა, ევროგაერთიანების (TACIS) დაფინანსებით 1997-1999 წლებში ანტიმონოპოლიური სამსახურის 7 წარმომადგენელი მონაწილეობდა ბელგიის ქალაქ ლუვენ ლა ნევას კათოლიკური უნივერსიტეტის მოხმარების სამართლებრივი ცენტრის მიერ მომხმარებელთა დაცვის საკითხებზე მოწყობილ საზაფხულო პროგრამის მუშაობაში, ხოლო 2 წარმომადგენელი მონაწილეობდა ბელგიის, საფრანგეთისა და ინგლისის მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციების პრაქტიკული გამოცდილების გასაცნობ ტურში.

ამავე ორგანიზაციის მიერ, საქართველოსათვის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის ფარგლებში გაწეულ იქნა მნიშვნელოვანი ტექნიკური დახმარებები საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფისა და შესაბამისი სპეციალისტების მომზადების საქმეში. კერძოდ, დაფინანსებულ იქნა მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის სრულყოფის საკითხებზე ექსპერტიზის პროექტი (1997 წელი), რომლის წარმატებით დასრულებისთანავე იგი გაგრძელებულ იქნა და გაფორმდა ორმხრივი ხელშეკრულება თანამშრომლობის შესახებ საქართველოს ანტიმონოპოლიურ სამსახურსა და ლუვენ ლა ნევას კათოლიკური უნივერსიტეტის მოხმარების სამართლებრივ ცენტრს შორის (121, გვ. 24-25).

TACIS-ის მიერ 1997-1998 წლებში ასევე დაფინანსებულ იქნა ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტების რესტრუქტურისაციის პროექტი, რომლის ფარგლებში გათვალისწინებული იყო ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტების, კერძოდ, ტრანსპორტის (სარკინიგზო ხაზის მართვა) და კავშირგაბმულობის სფეროში რესტრუქტურისაციისა და სტრუქტურული რეორგანიზაციის პროექტის მომზადება (129, გვ. 47-48).

ამასთან, საქართველოსა და ევროკავშირს შორის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ 1996 წლის 22 აპრილს ლუქსემბურგში დადებული ხელშეკრულების 44-ე მუხლის თანახმად, საქართველოს საკონკურენციო სამართლის დებულებების ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების ფარგლებში ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრის (TACIS-GEPLAC) ექსპერტები

აქტიურად იყვნენ ჩართული „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის სრულყოფისა და ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის პროცესში.

ამ მიმართულებით, „ეკონომიკური პოლიტიკის ანალიზისა და რეფორმების ცენტრმა (CEPAR) ჩაატარა გამოყენებითი ეკონომიკური ანალიზი ... აღნიშნული ცენტრის საქმიანობა, უპირატესად და მკაცრად კონცენტრირებული იყო საქართველოსათვის ტექნიკური დახმარების გაწევაზე, რათა ქვეყანა გაწევრიანებულიყო ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში (WTO) და განეხორციელებინა კანონმდებლობის სამართლებრივი ექსპერტიზა ... “ (129, გვ. 47-48).

თავის მხრივ, ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრის მიერ სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან თანამშრომლობით მომზადებული საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტი მოწონებულ იქნა კონრად ადენაურის ფონდის მიერ (ფონდის ამიერკავკასიის წარმომადგენლობა), რომლის ფინანსური მხარდაჭერით მოხდა კანონპროექტის პრეზენტაცია-დისკუსია (ფართო საზოგადოების მონაწილეობით) 2003 წლის 1 ივლისს თბილისში.

ამასთან, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მხარდაჭერითა და ფონდ „ღია საზოგადოება-საქართველოს“ დაფინანსებით მეცნიერთა ერთი ჯგუფის (ხელმძღვანელი – ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტი შ. გოგიაშვილი) მიერ 2003 წლის პირველ ნახევარში შემუშავებულ იქნა ნორმატიული აქტის პროექტი – „მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ხელისშემშლელი ბარიერების (მონოპოლიური ფასების) გამოვლენისა და აღკვეთის ინსტრუქცია“, ხოლო მანამდე ამავე ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით, გამჭვირვალობისა და საჯაროობის პრინციპებზე დაყრდნობით შეიქმნა საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ვებ-გვერდი /[www. antimonopoly.ge/](http://www.antimonopoly.ge/), 2002 წელს.

და ბოლოს, გვინდა ხაზი გავუსვათ იმ გარემოებას, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციას (2005 წლის 19 აგვისტო) ხელი არ შეუშლია და არ შეუწელებია საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერა ქვეყნის ახალი კონკურენციის ორგანოს – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს (შეიქმნა 2005 წლის 23 აგვისტოს) საქმიანობისადმი, რომლის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ სააგენტოს

ჩამოყალიბებიდან არაერთი პროექტი იქნა მათ მიერ დაფინანსებული. კერძოდ, პრივატიზირებულ საწარმოთა რესტრუქტურისა და მენეჯმენტის დახმარების ცენტრის (2006 წლის მარტი) და ამერიკის განვითარების სააგენტოს (USAID) მიერ (2006 წლის ოქტომბერი) დაფინანსებულ იქნა თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს 2-2 (ორ-ორი) თანამშრომლის (ჯამში ოთხი თანამშრომლის) მივლინება აშშ-ში, კერძო სამართლის საზოგადოებრივ ინსტიტუტში (IP3) კვალიფიკაციის ამაღლების კურსებზე (კონკრეტულ ღონისძიებებში) მონაწილეობის მისაღებად.

აღნიშნულის პარალელურად, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს თანამშრომლები (საჯარო მოხელეები) სააგენტოს ჩამოყალიბების პირველივე დღიდან სისტემატიურად არიან ჩართულები და მონაწილეობას ღებულობენ ეკონომიკური თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების საბჭოს (OECD) ეგიდით ორგანიზებულ საერთაშორისო სემინარებსა და კონფერენციებში. კერძოდ, 2006-2007 წლებში სააგენტოს 5 წარმომადგენელი ღებულობდა მონაწილეობას კონკურენციის საკითხებზე ბუდაპეშტში (უნგრეთი) მოწეობილ 7 ღონისძიებაში. ასევე, სააგენტოს 1 წარმომადგენელი მონაწილეობდა ამავე ორგანიზაციის მიერ მოწეობილ სემინარში ვენაში (ავსტრია). აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებასაც, რომ ეკონომიკური თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების საბჭოს აღნიშნული პროგრამა გრძელდება 2008 წელსაც (ბუდაპეშტი, უნგრეთი) და მასში (სხვადასხვა სახის სემინარებსა და კონფერენციებში) მონაწილეობას სისტემატიურად ღებულობენ სააგენტოს საჯარო მოხელეები.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ისიც, რომ საკონკურენციო სამართლისა და პოლიტიკის რეფორმის საკითხების ევროკავშირის ნორმებთან მისადაგების დასაბუთების თაობაზე GEPLAC-ის მიერ ორგანიზებულ იქნა თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს თანამშრომლებისათვის სემინარი თბილისში 2006 წლის 27 თებერვალს, ხოლო მანამდე კი 2005 წლის 26-28 სექტემბერს SIPCA-ს პროექტის ფარგლებში (PCA-ს განხორციელების პროცესის მხარდაჭერა) სააგენტოს თანამშრომლებისათვის, GFSIS-ის (საქართველოს სტრატეგიული და საერთაშორისო კვლევების ფონდი) თბილისის ოფისში მოეწყო ორი სემინარი – (1) სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური სტრუქტურირების საკითხები ევროპის კონკურენციულ პოლიტიკაში და (2) ევროგაერთიანებაში

კონკურენციული პოლიტიკის ეკონომიკურ ასპექტებსა და სხვა გარდამავალი ქვეყნების გამოცდილებასთან დაკავშირებით.

გარდა ამისა, 2007 წლის მაისში GEPLAC–ის მიერ სერიოზული ტექნიკური დახმარება გაეწია თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს, რაც რამოდენიმე ცალი უახლესი კომპიუტერული და სხვა საოპერაციო ტექნიკის უსასყიდლოდ შექენაში გამოიხატა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ ქვეყნის კონკურენციის ძირითადი ორგანო სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან მუდმივად დებულობდა და დებულობს კონკრეტულ მიზნობრივ დახმარებებს, რაც მისასაღმებელი და მხარდასაჭერია, რამეთუ, ქვეყანაში სრულყოფილი საბაზრო ეკონომიკის განვითარება შეუძლებლად მიგვაჩნია, თანმიმდევრული და გარე სამყაროსთან ადაპტირებული (შესატყვისი) კონკურენციული პოლიტიკის გარეშე, რისი მიღწევა ანალოგიურ სტრუქტურებთან მჭიდრო თანამშრომლობისა და განვითარებულ ქვეყნებში დაგროვილი გამოცდილების გაანალიზებისა და მისგან გამომდინარე სათანადო დასკვნების გაკეთების გარეშე წარმოუდგენელია. შესაბამისად მიგვაჩნია, რომ ქვეყნის კონკურენციის ორგანოს თანამშრომელთა კვალიფიკაციის ამაღლება, საზოგადოების გათვითცნობიერებასთან ერთად (რასაც ძირითადად აფინანსებენ საერთაშორისო ორგანიზაციები) არის საწინდარი კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმების სრულყოფილებისა.

თავი 3. საქართველოში ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის რეალიზაციის ეტაპები და შესაბამისი სამართლებრივი ბაზა

3.1 კონკურენციული პოლიტიკის ფორმირების (ჩამოყალიბებისა და რეალიზაციის) ეტაპები საქართველოში

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საქართველოში კონკურენციის პოლიტიკის ფორმირებისა და შესაბამისი აღმასრულებელი ორგანოს როლისა და სტატუსის განსაზღვრის საკითხებს აღმოსავლეთ ევროპის პოსტსოციალისტური ქვეყნების ანალოგიურად საფუძველი ჩაეყარა 1992 წლიდან. ამდენად, საქართველოს კონკურენციის პოლიტიკა სულ თხუთმეტიოდე წელიწადს ითვლის. მიუხედავად ამისა, მისი ფორმირებისა და პრაქტიკული რეალიზაციის პერიოდი ჩვენი შეხედულებით, შეიძლება დაიყოს შემდეგ ოთხ ეტაპად:

პირველი ეტაპი (1992 წელი – 1996 წლის პირველი ნახევარი). ეს პერიოდი ემთხვევა საქართველოს რესპუბლიკის ეკონომიკის ძირეული რეფორმირების საწყის ფაზას, როდესაც ქვეყანაში დაიწყო გეგმიური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკის რელსებზე გადასვლის პროცესი. სწორედ, საბაზრო მეურნეობის პრინციპებზე ორიენტირებული ეკონომიკის მშენებლობის ხელშეწყობისა (სამართლებრივი საფუძვლების ფორმირების პროცესი) და ამ პროცესებში ყოველგვარი კატაკლიზმების თავიდან აცილების მიზნით, 1992 წლის დამდეგს ვიცე-პრემიერ რომან გოცირიძის ხელმძღვანელობით საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტთან შეიქმნა ეკონომიკური რეფორმების შტაბი (შტაბის ხელმძღვანელის მოადგილე იყო პროფესორი მიხეილ ჯიბუტი), ცნობილ მეცნიერ და პრაქტიკოს ეკონომისტთა მონაწილეობით, რომლებსაც ბოლომდე ჰქონდათ გააზრებული მთავრობის როლი და ადგილი ქვეყნის ეკონომიკური აღმშენებლობის პროცესში. შტაბის მთავარი ამოცანა მდგომარეობდა მაქსიმალურ ხელშეწყობაში უმტკივნეულოდ განხორციელებულიყო ეკონომიკისა და თავისუფალი სამეწარმეო სისტემის შერწყმა. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, ნაკლები პრობლემებით უნდა მომხდარიყო სოციალისტური ეკონომიკის სისტემიდან (რომელიც მთლიანად ემყარებოდა დირექტიულ სახელმწიფო გეგმას და საწარმოო საშუალებებზე და პროდუქციაზე საზოგადოებრივ საკუთრებას) კერძო საკუთრებზე დაფუძნებულ

თავისუფალ სამეწარმეო სისტემაზე გადასვლა. ეკონომიური რეფორმების შტაბის ძალისხმევით ჩაეყარა საფუძველი საქართველოს რესპუბლიკაში კონკურენციის პოლიტიკას (დაიწყო პირველი ნაბიჯების გადაგმა).

პირველი საკონკურენციო სამართლებრივი აქტი, რომელიც ქვეყანაში საფუძველს უყრიდა კონკურენციული პოლიტიკის (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) რეალიზაციას მიღებულ იქნა ფაქტიურად ეკონომიური რეფორმების შტაბის ჩამოყალიბებისთანავე. კერძოდ, საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის მიერ 1992 წლის 17 მარტს მიღებულ იქნა დადგენილება (№323) – „საქართველოს რესპუბლიკაში სამეურნეო საქმიანობის დემონოპოლიზაციის ზოგიერთი ღონისძიებების შესახებ“, რომლის მთავარი დანიშნულება იყო სახალხო მეურნეობის ცალკეულ დარგებში განხორციელებული რეორგანიზაციის შედეგად წარმოქმნილ მონოპოლიურ ერთეულებს (კონცერნებს, ასოციაციებს, გაერთიანებებს და ა.შ.) არ შეეშალათ ხელი პირველადი სამეურნეო ერთეულების ეკონომიკური თავისუფლებისა და ეკონომიკის დემონოპოლიზაციის პროცესისათვის. სწორედ, ამ ამოცანის განხორციელების მიზნით დაევალიათ სახელმწიფო და ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებს, სახელმწიფო საწარმოების ბაზაზე შექმნილი კონცერნების, ასოციაციებისა და გაერთიანებების დაშლის, დაწვრილ-ერთეულების ან გაუქმების თაობაზე მიეღოთ ოპერატიული გადაწყვეტილება, სახალხო მეურნეობის დეცენტრალიზაციის, კონკურენტული გარემოს შექმნისა და სამეურნეო სუბიექტების საქმიანობის დემონოპოლიზაციის მოთხოვნათა გათვალისწინებით, რასაც თავის მხრივ, უნდა გაეკეთა ანტიმონოპოლიური ექსპერტიზა საქართველოს რესპუბლიკის ეკონომიკის სამინისტროს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სამმართველოში, რომელიც შეიქმნა 1992 წლის თებერვალში.

აქვე უნდა აღნიშნოს, რომ ეს იყო პერიოდი, როდესაც სიტყვა „მონოპოლია“ და „კონკურენცია“ განეკუთვნებოდნენ საგინებელ სიტყვათა კატეგორიას და გვხვდებოდნენ „ბურჟუაზიული ეკონომიკური თეორიების“ კრიტიკისას. ამასთან, ამ სფეროს სპეციალისტები საქართველოში არ არსებობდნენ, ამიტომ უადრესად დიდი მოცულობის სამუშაომ გადაიარა ენთუზიასტთა მცირე ჯგუფზე (განსაკუთრებით აღსანიშნავია მაშინდელი საქართველოს რესპუბლიკის ეკონომიკის მინისტრის მოადგილის, ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატის ამირან ხეცურიანის და ამავე სამინისტროს თანამშრომლების, ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატების ქეთევან ლაფაჩისა და მამუკა ლობჯანიძის საქმიანობა).

ამ ჯგუფის მიერ იქნა შემუშავებული „მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვისა და კონკურენციის განვითარების შესახებ“ დეკრეტის პროექტი, რომელიც მთავრობის (ეკონომიკური რეფორმების შტაბის) მხარდაჭერის შემდეგ მიღებულ იქნა სახელმწიფო საბჭოს მიერ 1992 წლის 16 ოქტომბერს, რითაც განისაზღვრა კონკურენციის განვითარების, მონოპოლიური საქმიანობის და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თავიდან აცილების, შეზღუდვისა და აღკვეთის ორგანიზაციული და სამართლებრივი საფუძვლები. დეკრეტის შესაბამისად, ქვეყანაში მეწარმეობის მხარდაჭერისა და კონკურენციის განვითარების, ასევე მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ფუნქციები დაეკისრა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს, რომელიც აღნიშნულ ფუნქციას ახორციელებდა ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სამმართველოს (1992-1995 წლებში სამმართველოს ერქვა მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვის, სამეწარმეო საქმიანობის ხელშეწყობისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამმართველო) მეშვეობით. ეს სამმართველო 1992-1996 წლებში თავის საქმიანობას ამ დეკრეტის შესაბამისად წარმართავდა, თუმცა ანტიმონოპოლიური მოთხოვნები გათვალისწინებული იყო აგრეთვე ცალკეული მუხლების სახით სხვადასხვა ნორმატიულ აქტებში.

1995 წლის მარტში მიღებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება (№60) – „არაკეთილსინდისიერი რეკლამისაგან მომხმარებელთა დაცვის შესახებ“, რომლითაც ქვეყნის ანტიმონოპოლიურ ორგანოს დაეკისრა სარეკლამო საქმიანობაზე კონტროლის ფუნქცია. ამ უკანასკნელის სრულყოფილად აღსრულების მიზნით, საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1995 წლის 20 მარტის №160 დადგენილების თანახმად ეკონომიკის სამინისტროს შესაბამის სამმართველოს დაემატა საშტატო რიცხოვნება და გადაკეთდა ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მთავარ სამმართველოდ (მთავარი სამმართველო შედგებოდა – 1) კონკურენციის განვითარების და 2) მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობაზე ზედამხედველობის სამმართველოებისაგან).

ამავე პერიოდში საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის მიერ მიღებულ იქნა დადგენილება (26.04.95 წ. №325), რომლის თანახმად სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენტული გარემოს უზრუნველყოფისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მიზნით სავალდებულო გახდა მუდმივი სახელმწიფო კონტროლის ობიექტების განსაზღვრა (მათი საქმიანობის შემდგომი რეგულირების

მიზნით); „მონოპოლისტი საწარმოებისა და გაერთიანებების სახელმწიფო რეესტრის შესახებ“ დებულების (მიღებულ იქნა ეკონომიკის სამინისტროს კოლეგიის სხდომის გადაწყვეტილებით (ოქმი №12) 1993 წლის 30 აპრილს; მინისტრი: მ. ჯიბუტი) შესაბამისად, საქართველოს რესპუბლიკის ეკონომიკის სამინისტროს მიერ მოხდა ქვეყანაში პირველი მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების გამოცხადება (ეკონომიკის სამინისტროს კოლეგიის სხდომის გადაწყვეტილება (ოქმი №10) მიღებულ იქნა 1995 წლის 6 ივლისს; მინისტრი: ვლ. პაპავა), თუმცა, მონოპოლისტობის განმსაზღვრელი კრიტერიუმი იყო არა კონკრეტული ეკონომიკური აგენტის ხვედრითი წილი შესაბამის სასაქონლო ბაზარზე, არამედ მათ მიერ წარმოებული (იმპორტირებული) პროდუქციის მოცულობა და ცალკეულ შემთხვევებში ბაზარზე მათი პროდუქციისა თუ გაწეული მომსახურების ერთად-ერთობის პრინციპი. მონოპოლისტად გამოცხადებულ და შესაბამის სახელმწიფო (საჯარო) რეგისტრში [რეგისტრში ერთად იყო შეყვანილი როგორც ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტები (პორტები, „აერონავიგაცია“, რკინიგზა, „საქგაზი“, რომელთა მომსახურებისა და ერთეული პროდუქციის ფასი იყო რეგულირებადი) ასევე სხვა (არარეგულირებადი) მონოპოლისტი ეკონომიკური აგენტები, რაც როგორც შემდგომში პრაქტიკამ აჩვენა არ იყო გამართლებული. ამიტომ, მოგვიანებით (1998-2000 წწ.) „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად მიღებულ იქნა ნორმატიული აქტები, რითაც ცალ-ცალკე განისაზღვრა ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტებისა და შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა საბაზრო ქცევებზე დაკვირვების წესები (როგორც ეკონომიკურ აგენტთა რეესტრში შეყვანისა და გამოყვანის, ასევე მათზე დაკვირვების განხორციელებისა და რეგულირების მექანიზმები)] შეყვანილ იყვნენ შემდეგი სუბიექტები – 1) ს/ს „ბორჯომი“, 2) ს/ს „ბორჯომის №1 ჩამომსხმელი ქარხანა“, 3) ს/ს „რუსთავის მეტალურგიული კომბინატი“, 4) ს/გ „აზოტი“, 5) ს/ს „ზესტაფონის ფეროშენადნობთა ქარხანა“, 6) საქართველოს რესპუბლიკის რკინიგზის ტრანსპორტის დეპარტამენტი, 7) საქართველოს რესპუბლიკის კავშირგაბმულობის სამინისტრო, 8) შპს „გზა მშვიდობისა“, 9) დეპარტამენტი „საქენერგო“, 10) დეპარტამენტი „საქგაზი“, 11) დეპარტამენტი „საქნავთობი“, 12) ს/ს „ჭიათურმანგანუმი“, 13) სახელმწიფო საწარმო „საქაერონავიგაცია“, 14) ს/ს „კასპიცემენტი“, 15) ს/ს „რუსთავეცემენტი“, 16) ს/ს „ლინო“ („თბილისის

ლინოლიუმის ქარხანა“), 17) ს/ს „მეტეხის კერამიკა“, 18) ს/ს „მეტეხი“ („მეტეხის აგურის №1 ქარხანა“), 19) ს/ს „გარდაბანი“ (გარდაბნის „მუყაო-რუბეროიდის ქარხანა“), 20) დედოფლისწყაროს საწარმო „არწივის ხეობა“, 21) ს/ს „რუსთავის ამწემშენებელი ქარხანა“, 22) ფოთის პორტი, 23) ბათუმის პორტი, 24) ს/ს თბილისის თამბაქოს ფაბრიკა „ქართლი“, 25) ს/ს „თბილთამბაქო“, 26) ს/ს „თბილისის ელექტროვაგონშემკეთებელი ქარხანა“, 27) ს/გ „ქიმბოჭკო“. ონოპოლისტი საწარმოების სახელმწიფო რეგისტრში შეყვანილი სუბიექტების გარკვეულმა ნაწილმა ძალიან მალე დაკარგა ბაზარზე მონოპოლიური მდგომარეობა, ხოლო ზოგიერთი საერთოდ გაკოტრდა ან პროფილი შეიცვალა (ს/ს „გარდაბანი“, დედოფლისწყაროს საწარმო „არწივის ხეობა“, ს/ს „რუსთავის ამწემშენებელი ქარხანა“, ს/ს „ლინო“ და ა.შ.) პროდუქციის რეალიზაციის ბაზრის უქონლობის გამო და სხვა, თუმცა, ამას სამწუხაროდ, სახელმწიფო რეგისტრში შესაბამისი ცვლილებების შეტანა არ მოჰყოლია.

თავის მხრივ, საქართველოს რესპუბლიკის ეკონომიკის სამინისტროს დადგენილება „მონოპოლიტი საწარმოების რეგისტრის შესახებ“ გულისხმობდა მასში შეყვანილი სუბიექტების სამეწარმეო საქმიანობაზე დაკვირვებას (შესწავლას), ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ რეგისტრში შეყვანილი სუბიექტების მხრიდან მოხდებოდა საკონკურენციო (ანტიმონოპოლიური) სამართლის ნორმების დარღვევა, მაშინ ავტომატურ რეჟიმში უნდა მომხდარიყო მათი გადაყვანა მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეგისტრში და განხორციელებულიყო ეკონომიკური რეგულირების ისეთი ბერკეტებით ზემოქმედება, როგორცაა – ფიქსირებული ფასების ან რენტაბელობის ზღვრული ნორმის დაწესება და ა.შ. (რეგისტრის არსებობის მანძილზე ასეთ პრეცედენტს ადგილი არ ჰქონია).

გარდა ამისა, საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების პირველი ეტაპი დაემთხვა მასობრივი პრივატიზების პროცესს, რაც კიდევ უფრო ზრდიდა კონკურენციის ორგანოს ფუნქციონალურ დატვირთვას ახალი მონოპოლიური წარმონაქმნების დაუშვებლობისა და ჯანსაღი სამეწარმეო გარემოს ხელშეწყობის კუთხით. შეიძლება ითქვას, რომ ამ ამოცანას მეტ-ნაკლები წარმატებით ახორციელებდა ეკონომიკის სამინისტრო (შესაბამისი შიგა სტრუქტურული ერთეულის მეშვეობით), რაც ასევე დასტურდება საქართველოს ხელი-სუფლების მიერ მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში გაკეთებული განცხადებიდან – „1992 წელს მასობრივი პრივატიზაციის პროცესის დაწყებამდე არსებობდა

სახელმწიფო მონოპოლიების კერძო მონოპოლიებად გარდაქმნის საშიშროება. ასეთი პროცესის თავიდან ასაცილებლად, საწარმოების შერწყმა განხორციელდა ანტიმონოპოლიური სამსახურის კონტროლის ქვეშ, რითაც ხელი შეეშალა მრავალი მონოპოლიური სუბიექტის შექმნას“ (11, გვ. 3).

მეორე ეტაპი (1996 წლის მეორე ნახევარი – 2002 წლის პირველი ნახევარი).

ამ პერიოდიდან იწყება ქვეყანაში სამოქალაქო კოდექსისა და სამოქალაქო სამართლის სხვა კანონების კოდიფიცირება ევროპის კავშირის კანონმდებლობასთან (ძირითადად გერმანულ კანონმდებლობასთან). თუმცა, დღეს უკვე ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ კოდიფიცირება არ განხორციელებულა სრულყოფილად.

ამასთან, ეს პერიოდი ემთხვევა ქვეყანაში საკონკურენციო სამართლის კონსტიტუციურ საფუძვლებზე ფორმირების პროცესს. ქვეყნის ახალი კონსტიტუციით (24.08.95 წ.) გაცხადებულ იქნა, რომ – „სახელმწიფო ვალდებულია ხელი შეუწყოს თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებას. აკრძალულია მონოპოლიური საქმიანობა, გარდა კანონით დაშვებული შემთხვევებისა. მომხმარებელთა უფლებები დაცულია კანონით“ (99, მუხლი 30, პუნქტი 2).

აქვე აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ სწორედ ამ პერიოდს უკავშირდება საქართველოში მეტ-ნალკებად დამოუკიდებელი ანტიმონოპოლიური ორგანოს – საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროსთან არსებული საჯარო სამართლის სუბიექტის – საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩამოყალიბება და დაკომპლექტება (სამსახური თავდაპირველად დაკომპლექტდა 150 საშტატო ერთეულით, რომელსაც მოგვიანებით კიდევ დაემატა 20 ერთეული, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების საფუძველზე, სადაც აღნიშნული იყო, რომ ანტიმონოპოლიურ სამსახურში მომდევნო 2 წლის განმავლობაში საშტატო რიცხოვნობის შემცირება არ უნდა მომხდარიყო. საბოლოოდ, ანტიმონოპოლიურ სამსახურს ლიკვიდაციის პერიოდისათვის (2005 წლის 19 აგვისტო) ერიცხებოდა 121 საშტატო ერთეული).

ამავე პერიოდშია მიღებული „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ (1996 წ.) და „რეკლამის შესახებ“ (1998 წ.) საქართველოს კანონები და ქვემდებარე ნორმატიული აქტები. მათ შორის, ვაჭრობისა და მომსახურეობის 26 წესი. გარდა ამისა, ამ დროისათვის (2000 წლის 12 დეკემბერი) საბოლოოდ დასრულებულ იქნა

„მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებისათვის აუცილებელი საკანონმდებლო ბაზის შექმნის პროცესი (პირველი ეტაპი), რამაც საშუალება მისცა საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს დაეწყო სრული დატვირთვით მუშაობა. შესაბამისად, ამ პერიოდში გამოვლენილ და აღკვეთილ იქნა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების, მომხმარებელთა უფლებების შელახვისა და არასათანადო რეკლამირების ასეულობით ფაქტი. ამით მნიშვნელოვანი წვლილი იქნა შეტანილი ქვეყანაში საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობის არცთუ მარტივი პროცესის წარმატებით განხორციელებაში. კერძოდ, ამ პერიოდში გაანალიზებულ და კრიტიკულად იქნა შეფასებული (დარღვევების აღმოჩენის შემთხვევებში კი დასახულ იქნა მათი გამოსწორების გზები) ცალკეულ ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტების საქმიანობა [შპს „თბილწყალკანალი“-სა და საქართველოს სხვადასხვა ქალაქებისა და რაიონების წყალმეურნეობების ეკონომიკური საქმიანობა; შპს „საქართველოს რკინიგზა“ (უცხოელ ექსპერტებთან ერთად მომზადდა დემონოპოლიზაციის პროგრამა), შპს „საქაერონავიგაცია“, შპს „საქართველოს ფოსტა“, ს/ს საქართველოს ტელეკომი“, შპს „საქართველოს ელექტროკავშირი“ (სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მცდელობით ჩაიშალა „ტელეკომი“-სა და „ელექტროკავშირი“-ს ერთ ლოტად პრივატიზაცია, რადგანაც სამსახური თვლიდა, რომ ერთობლივი პრივატიზაციით ადგილი ექნებოდა ამ ბაზარზე ჰორიზონტალურ ინტეგრაციას, რითაც მნიშვნელოვნად შეიზღუდებოდა კონკურენცია საერთაშორისო სატელეფონო მომსახურეობის ბაზარზე, რადგანაც „ტელეკომი“ წარმოადგენდა ამ პერიოდისათვის ერთად-ერთ საერთაშორისო ოპერატორს) და ა.შ.]. ასევე, მნიშვნელოვანი მოცულობის სამუშაოები იქნა ჩატარებული არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების (სხვისი სასაქონლო ნიშნის უკანონოდ გამოყენება) გამოვლენისა და აღკვეთის [ყავა „ნესკაფე“-ს („ინსკაფე“), სიგარეტი „კონგრესი“-ს („კონგრეს-მანი“), „მესხური პურის“ (ცხობის ტექნოლოგია), შიკოლადი „მარსი“-სა და „ბაუნტი“-ს (ფერთა შეხამება), მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს (ეტიკეტის უკანონო გამოყენება), ღვინო „შუამთა“-ს („მთაშუა“), სასკოლო სახელმძღვანელოების (ქსეროქსზე გადაღებული წიგნების რეალიზაცია და თანხმობის გარეშე სასკოლო რვეულების გარეკანზე ცნობილ ადამიანთა სურათების დაბეჭვდა) და სხვა)], კონკურენციის შეზღუდვის [„თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის“

ტერიტორიაზე თავისუფალი სავაჭრო ზონის („დუტი-ფრი“), ცემენტის, მინერალური წყლების, ავიაციის, დაზღვევის და სხვა], დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების [სარკინიგზო გადაზიდვების, კოსმეტიკური ფანქრების, ტელეკომუნიკაციის, ავტომობილტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის და სხვა] და სახელმწიფო და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან მიღებული კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების გამოვლენისა და აღკვეთის კუთხით [სასკოლო სახელმძღვანელოების რეალიზაციის ექსკლუზიური უფლების მინიჭება (განათლების სამინისტრო), დედაქალაქის ნორჩ ტურისტთა ერთ-ერთი სადგურისათვის ექსკლუზიური უფლების მინიჭება (განათლების სამინისტრო), ნავთის რეალიზაციის ბაზარზე ერთ-ერთი ეკონომიკური აგენტისათვის ექსკლუზიური უფლების მინიჭება (დედაქალაქის ერთ-ერთი რაიონული გამგეობა), საავიაციო მომსახურების (საჰაერო ტრანსპორტის ადმინისტრაცია, ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტრო), მინერალური წყლების (გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო), ავტობუსებითა და ტროლეიბუსებით მგზავრთა გადაყვანის დაუსაბუთებელი ტარიფის დადგენა (ქუთაისის საკრებულოს დარგობრივი კომისიის გადაწყვეტილება)] და სხვა ბაზრებზე, ასევე ცაკლებულ ეკონომიკურ აგენტებზე წყლის დიფერენცირებული ტარიფის დაუშვებლობის კუთხით (უფრო დეტალურად სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საქმიანობის პრაქტიკული რეალიზაციის შედეგები იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის **3.3.1 პარაგრაფში**).

გარდა ამისა, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა 2001 წლის მეორე ნახევრიდან დაიწყო და 2002 წლის ჩათვლით ახორციელებდა კონკრეტული სასაქონლო ბაზრების [ნავთის, ბენზინის, დიზელის, მაზუთის, თხევადი გაზის, ბანანის, კაკაოს, თამბაქოს, ასანთის, ყავის, წიწიბურა და ბრინჯის, რძის პროდუქტების, კარაქისა და მარგარინის, მაიონეზის, დაზღვევის (სახეობების მიხედვით), მარილის, ლუდის, საღებავი რეზინის (ითვლებოდა როგორც სამკურნალო საშუალება, ამიტომ ვრცელდებოდა საბაჟო შეღავათები), სპირტის, ჩვილ ბავშვთა კვების, ბავშვთა ჰიგიენური საფენების, ჩაის, საბურავების, მინერალური სასუქების, შავი ლითონის ჯართის, მანგანუმის, ძრავის ზეთის, თაბაშირის, კბილის პასტის, საავიაციო ტრანსპორტით ტვირთის გადაზიდვისა და მგზავრთა გადაყვანის, მინერალური წყლების, ცემენტის, ყურძნის შესყიდვის, პურპროდუქტების, სასურსათო პროდუქციის რეალიზაციის, სამშენებლო მასალების, უალკოჰოლო

სასმელების და ა.შ.) კვლევას მათში არსებული კონკურენციული გარემოს შეფასების კუთხით. შესაბამისად, ამ ბაზრებზე არსებული პრობლემატიური საკითხების მოწესრიგებისა და კონკურენციული გარემოს სრულყოფის მიზნით შემუშავებულ იქნა კონკრეტული წინადადებები და რეკომენდაციები, რომლებიც წარედგინა როგორც დარგობრივ სამინისტროებს, ისე სახელმწიფო მინისტრსა და ქვეყნის პრეზიდენტს, ვის წინაშეც ანგარიშვალდებული იყო საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური. ამასთან, კონკრეტული ბაზრების კვლევის შედეგების საფუძველზე მოხდა 2001 წლის სექტემბრის ბოლოს მონოპოლისტი ეკონომიკური აგენტების გამოვლენა (შესაბამის ბაზრებზე მათი დომინირებული მდგომარეობიდან გამომდინარე). კერძოდ, პირველ მონოპოლისტ სუბიექტებად გამოცხადებულ იქნენ: 1) ს/ს „რუსთავეცემენტი“ (ცემენტის ბაზარი); 2) შპს „აჩი“ (ასანთის ბაზარი); 3) „სოტობი ენტერპრეზლიმიტედი“-ს წარმომადგენლობა (ბანანის ბაზარი), 4) შპს „აგროტექნიკი“ (ბანანის ბაზარი); 5) ს/ს „საქართველოს შუშისა და მინერალური წყლების კომპანია“ (მინერალური წყლების ბაზარი); 6) შპს „ბათუმის ოილ ტერმინალი“ (მაზუთის ბაზარი); 7) ს/ს „ყაზბეგი“ (ლუდის ბაზარი); 8) შპს „ლომი“ (შაქრის ბაზარი); 9) „საწვავით მომსახურების კომპანიის“ წარმომადგენლობა (ნავთის ბაზარი). მონოპოლისტად გამოცხადებული ეკონომიკური აგენტები მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად შეყვანილ იყვნენ მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების სახელმწიფო რეესტრში (146).

მოგვიანებით კიდევ სამჯერ (ჯამში სულ ოთხჯერ) მოხდა მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების გამოვლენა. მათ შორის, უკანასკნელად რეესტრის დაზუსტება სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა განახორციელა 2002 წლის წლიური მონაცემების საფუძველზე 2003 წლის პირველ ნახევარში [გამოქვეყნდა 2003 წლის 27 ოქტომბრის (№43) „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე“-ში (იხილეთ დანართი №4, გვ. 269-274)]. თავის მხრივ, მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში შეყვანილი ეკონომიკური აგენტების უმრავლესობა, სხვადასხვა დროს აწარმოებდა სასამართლო დავას სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის წინააღმდეგ ერთადერთი მიზნით, რამენაირად გამოსულიყვნენ საკონკურენციო სამართლის მოქმედების არეალიდან.

ამავე პერიოდში იქნა გამოვლენილი პირველი კარტელური შეთანხმებები საავიაციო ნავთის, სიგარეტის, ასევე კარაქისა და მისი ჩანაცვლებადი პროდუქტის

მარგარინის ბაზრებზე. რამდენადაც ამ კომპანიათა ერთობლივი წილი შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე აღემატებოდა 35%-ს (მონოპოლისტობის განმსაზღვრელ კრიტერიუმს) ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა აღნიშნული კომპანიები კონკრეტულ ბაზრებზე გამოაცხადა მონოპოლისტებად და შეიყვანა მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში, რასაც კომპანიათა წარმომადგენლები არ დაეთანხმნენ და სარჩელები შეიტანეს შესაბამის რაიონულ სასამართლოებში. პროცესი კარტელური შეთანხმების მონაწილე მხარეებთან წლობით გაგრძელდა და საბოლოოდ ანტიმონოპოლიური სამსახურის წაგებით დასრულდა (პროცესი ნავთისა და კარაქის ბაზარზე მეორე ინსტანციის სასამართლოში სამსახურმა მოიგო). სამწუხაროდ, სასამართლომ ამ ბაზრებზე მოქმედი კომპანიები ურთიერთდაკავშირებულ კომპანიებად არ ცნო მიუხედავად იმისა, რომ საავიაციო ნავთის ბაზარზე კარტელურ შეთანხმებაში მონაწილე ერთ-ერთი კომპანია მეორის 50 პროცენტთან დამფუძნებელს წარმოადგენდა, სიგარეტის ბაზარზე შეთანხმებაში მონაწილე კომპანიებს ჰქონდათ საერთო სარგებლობის სასაწყობო მეურნეობა (რასაც კარტელური შეთანხმების დასაბუთებისას ეყრდნობოდა ანტიმონოპოლიური სამსახური), ხოლო კარაქისა და მარგარინის ბაზრებზე მოქმედი კომპანიების დამფუძნებელი იყო ერთი და იგივე პიროვნება (შეცვლილი ჰქონდა მხოლოდ სახელის ინიციალები). საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ დავების უმეტესობა (რომელიც წინა პერიოდიდან მოდიოდა) ანტიმონოპოლიური სამსახურის მარცხით დასრულდა 2004-2005 წლებში, რაც ჩვენი აზრით, განპირობებული იყო ანტიმონოპოლიური სამსახურის როლისა და სტატუსის შესუსტებით.

ამავე პერიოდში შეინიშნებოდა ასევე აქტიურობა მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების კუთხით. ამ პერიოდში ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთ (განსაკუთრებით დსთ-ს ბაზარზე მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ქართული სამარკო პროდუქციის სასაქონლო ნიშნის (მინერალურ წყალ „ბორჯომი“, ღვინოები „ხვანჭკარა“, „ქინძმარაული“) დაცვის საქმეში; გამოავლინა და აღკვეთა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და მომხმარებელთა ინტერესების შელახვის ათეულობით ფაქტი. მოგებულ იქნა რამოდენიმე ისეთი ხმაურიანი სასამართლო დავა, როგორცაა ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან შეუსაბამო ხელშეკრულების გაუქმების თაობაზე – დეპარტმენტ „სამტრესტსა“ და ბელცის (მოლდოვა) ღვინის ქარხანას შორის ქართული სამარკო

ღვინოების („ხვანჭკარა“, „ქინძმარაული“) წარმოებასა და სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაზე ექსკლუზიური უფლების მინიჭების შესახებ (უზენაეს სასამართლოში). ამ ხელშეკრულებით ზარალდებოდნენ როგორც ქართველი გლეხები და მეწარმეები, ასევე ილახებოდა დსთ-ს მომხმარებელთა უფლებებიც. ასევე ათასობით ღარი ზარალს ნახულობდა საქართველოს ბიუჯეტი და ფესქვეშ ითვლებოდა საქვეყნოდ ცნობილი ქართული ბრენდის იმიჯი და პრესტიჟი. მოგებული რჩებოდა მხოლოდ მოლდავური მხარე, რომელიც ფალსიფიცირებული ქართული სამარკო ღვინოების ჩამოსხმისა და რეალიზაციის შედეგად მიღებული ფინანსური სარგებლის პარალელურად სერიოზულ ზიანს აყენებდა დსთ-ს ბაზარზე მოლდავური ღვინოების ღირსეულ კონკურენტ ქართულ სამარკო პროდუქციას. ამ უკანასკნელის უარყოფითი (წლობით ნაკოწიწები) შედეგების ვულკანიზაცია იყო ალბათ ის, რამაც ამ ორიოდე წლის წინ რუსეთის ბაზარზე ქართული ღვინოების მიმართ გამოცხადებული უსამართლო ემბარგოს დაწესებამდე მიგვიყვანა.

მოგებულ იქნა პროცესი ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის (ელექტროენერჯის გამანაწილებელ კომპანიებსა და მის მომხმარებლებს შორის სახელშეკრულებო ურთიერთობების მოწესრიგების გაჭიანურება) წინააღმდეგ (პირველი ინსტანციის სასამართლოში). ამავე პერიოდში სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩარევით მომხმარებლებს 100 ათასი ღარის ფარგლებში აუნაზღაურდათ მაღალი ძაბვის მიწოდებით გამოწვეული მატერიალური და ფიზიკური ზარალი (123, გვ. 6).

ამასთან, აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ პერიოდში განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩეოდა საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის თანამშრომლობა საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებთან და უცხოეთის ანალოგიურ სტრუქტურებთან (იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 2.2 პარაგრაფი), რომლებიც თავის მხრივ, დადებითად იყვნენ განწყობილნი ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიმართ (დადებითად აფასებდნენ სამსახურის მუშაობას).

აღნიშნულის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ გაწეული საქმიანობა, საკმაოდ მაღალ დონეზე იქნა შეფასებული ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის 1999 წლის ანგარიშში, რომელიც ეხება პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში კონკურენციის პოლიტიკის მიმდინარეობის საკითხებს (122, გვ. 66-69).

მესამე ეტაპი (2002 წლის მეორე ნახევარი – 2004 წლის ოქტომბერი). ეს პერიოდი იწყება „დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით (13.09.02 წ.) და მას შეიძლება თამამად ვუწოდოთ ერთიანი ცენტრალიზებული კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმების ვიწრო დარგობრივ ჭრილში დანაწევრების (გადანაწილების) ეტაპის დასაწყისი. თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ის ცარიელ ნიადაგზე არ წარმოშობილა. კერძოდ, გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს ქვეყანაში ეტაპობრივად მწიფდებოდა ნიადაგი, რათა ინფრასტრუქტურის დარგის საწარმოთა ანტიკონკურენციულ ქმედებებზე ზედამხედველობის საკითხი გასულიყო ქვეყნის კონკურენციის დაცვის მთავარი ორგანოს, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის კომპეტენციიდან. აღნიშნული დასკვნის გაკეთების საფუძველს გვაძლევს იმ პერიოდში ინფრასტრუქტურის სფეროებში მიღებული კონკრეტული კანონები. კერძოდ, 1999 წლის 23 ივლისს მიღებულ იქნა „კავშირგაბმულობისა და ფოსტის შესახებ“ საქართველოს კანონი (მუხლი 20, პუნქტი 5, ქვეპუნქტი „კ“), ხოლო 2001 წლის 20 ივლისს კი „ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სფეროს სახელმწიფო მართვისა და რეგულირების წესის შესახებ“ საქართველოს კანონი (მუხლი 9, პუნქტი 4, ქვეპუნქტი „დ“), რომელთა თანახმად, საქართველოს კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სფეროში საქმიანობის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიისა და ტრანსპორტის ადმინისტრაციების ფუნქციებად განისაზღვრა მათ სფეროებში „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ და „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონებით გათვალისწინებული ნორმების შესრულებაზე ზედამხედველობა და კონტროლი. მიუხედავად საკანონმდებლო ბაზაში არსებული ასეთი ჩანაწერებისა, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური მაინც ცდილობდა მიეღწია ერთიანი კონკურენციული პოლიტიკის გატარებისათვის ქვეყანაში, რისთვისაც ხშირ შემთხვევებში სასამართლოს მეშვეობით ახდენდა ჩარევას კონკრეტული ანტიკონკურენციული ქმედებებისა და მომხმარებელთა უფლებების დარღვევის ფაქტების აღმოსაფხვრელად. ეს ცხადია არ განაპირობებდა შესაბამისი დარგობრივი მარეგულირებელი ორგანოების კეთილგანწყობას.

შესაბამისად, „დღის წესრიგში დადგა“ ისეთი ნორმის მიღების აუცილებლობა, რაც გამორიცხავდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ყოველგვარ (პირდაპირ-რეგულირების გზით, არაპირდაპირ-საჩივრის საფუძველზე)

ჩარევას ამ დარგებში. ამ მიზნით და ერთიანი კონკურენციული პოლიტიკის საზიანოდ, მოხდა, „დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღება, რომლის პარალელურად (21.06.02 წ. №1553-III) „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლს დაემატა მე-3 პუნქტი, რითაც სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ზედამხედველობის არეალიდან მთლიანად იქნენ გამოყვანილი ის სფეროები, სადაც დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოები არსებობდნენ [(ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისია, კომუნიკაციების ეროვნული კომისია და ნავთობისა და გაზის რესურსების მარეგულირებელი სახელმწიფო სააგენტო, რომელსაც მოგვიანებით ტრანსპორტის სფეროს მარეგულირებელი ინსტიტუტიც დაემატა, თუმცა დროებით); / (უფრო დეტალურად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 3.2.2 პარაგრაფი)].

ამავე პერიოდში, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან (დაინტერესებულ მხარესთან) შეთანხმების გარეშე, საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ინიციატივით შეტანილ იქნა ცვლილება „სტატისტიკის შესახებ“ საქართველოს კანონში (2002 წლის 25 დეკემბერი №1851-რს), რომლის ძალითაც სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის მიუწვდომელი გახდა პირველადი მონაცემები ეკონომიკური აგენტების სამეწარმეო საქმიანობის შესახებ (პროდუქციის წარმოების მოცულობა). აღნიშნული ინფორმაციის გარეშე კი ანტიმონოპოლიური სამსახური მოკლებული იყო შესაძლებლობას აღესრულებინა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ კანონით განსაზღვრული ისეთი ამოცანა, როგორცაა „კონკურენციის შეზღუდვისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენის მიზნით სასაქონლო და საფინანსო ბაზრების ანალიზი“ (მუხლი 20, „ვ“-პუნქტი). ანალოგიური შინაარსის ცვლილება იქნა შეტანილი საბაჟო კოდექსშიც, რამაც ფაქტიურად შეუძლებელი გახდა (2003 წლის იანვრიდან) სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საქმიანობა, როგორც ქვეყნის სასაქონლო ბაზრების ანალიზის, ასევე მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრის გადახედვის კუთხით (მოქმედი კანონმდებლობა კი წელიწადში ერთხელ ავალდებულებდა სამსახურს რეესტრის გადახედვას).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საქმიანობა 2003

წლიდან გარკვეული შეფერხებებით მიმდინარეობდა, რაც ძირითადად გამოწვეული იყო ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებებით. შესაბამისად ძირითადი აქცენტი გადატანილი იყო სარეკლამო საქმიანობის რეგულირებასა (გარე რეკლამის კონტროლი) და მომხმარებელთა უფლებების დაცვაზე (კვების პროდუქტებზე, საყოფაცხოვრებო ტექნიკაზე, კოსმეტიკურ ნაწარმსა და ფარმაცევტულ პროდუქციაზე ქართულენოვანი ნიშანდების საკითხები), თუმცა, ამ მიმართულებითაც იყო გარკვეული ხელისშემშლელი ფაქტორები (მოულოდნელი (გაუფრთხილებელი) შემოწმების ჩატარების გამორიცხვა), ამიტომ, ამ პერიოდში ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაცია ძირითადად ხორციელდებოდა კონკრეტული საჩივრების საფუძველზე, რომელთა უმეტესობის გადამისამართება (ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებებიდან გამომდინარე) ხდებოდა შესაბამისი დარგის მარეგულირებელ კომისიებზე. ყოველივე ამას შედეგად მოჰყვა ის, რომ დაღმასვლა დაიწყო ქვეყანაში რეალიზებული ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სარგებლიანობის კოეფიციენტი.

მეოთხე ეტაპი (იწყება 2004 წლის დეკემბერიდან და გრძელდება დღემდე).

„ესაა პერიოდი, როდესაც საქართველოში მოქმედ საკონკურენციო სამართალში („მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“, „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ და „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონებსა და 40-მდე მათ ქვემდებარე აქტებში) ცვლილებების განუხორციელებლად, მოხდა ქვეყნის მთავარი კონკურენციული ორგანოს რიცხოვნების რადიკალური შემცირება (1.12.04 წ.), რითაც ფაქტიურად უარი ეთქვა 1992 წლიდან მიმდინარე საკონკურენციო პოლიტიკას და დაიწყო ინტენსიური მუშაობა ახალ განსხვავებულ ხედვაზე დაფუძნებულ საკონკურენციო სამართლის ჩამოსაყალიბებლად. მისი ფორმირება ფაქტობრივად დასრულდა 2005 წლის 3 ივნისს „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით. ამ კანონმა გააუქმა ქვეყანაში მანამდე მოქმედი ყველა საკონკურენციო სამართლის ნორმა შესაბამის ინსტიტუტთან ერთად და დასაბამი მისცა ახალ, ევროპის, ამერიკისა და ევროკავშირის კანონმდებლობებისაგან განსხვავებულ ხედვას საკონკურენციო სამართლის პრინციპების გააზრებაში. მის უარყოფით შედეგებზე დღეს უკვე ღიად საუბრობენ პროფესორები ვლ.პაპავა (48, 49, 50), პ.ლეთაშვილი (39), შ.გოგიაშვილი (12), ქ.ლაფაჩი (37) და სხვ. უფრო მეტიც, საქართველოს მთავრობის 2007 წლის 24 ოქტომბრის სხდომაზე მსჯელობის საგანი იყო პროდუქციის რიგი სფეროების

იმპორტის მონოპოლიზაციის საკითხი, რომლის მოწესრიგების რეალური (არანაირი) ბერკეტები, ჩვენი აზრით, საქართველოს ჩარჩო საკონკურენციო სამათალში ამ ეტაპზე არ დევს. შესაბამისად, არ არის გამორიცხული, სერიოზული პრობლემები შეექმნას კონკრეტულ მომხმარებლებს და დაზარალებს მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკა. მითუმეტეს იმ ფონზე, როდესაც არასრულყოფილია ასევე „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომლის აღსრულებაზე ერთიან სახელმწიფო კონტროლს ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის შემდეგ (19.08.05 წ.) არც ერთი სახელმწიფო ორგანო არ ახორციელებს.

3.2 საქართველოს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა და შესაბამისი აღმასრულებელი (მთავარი ორგანოს გარდა) ინსტიტუტები

რამდენადაც, კონკურენციის (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობა ესაა ქვეყნის ეკონომიკური სისტემის კონსტიტუცია, მისი მიღების აუცილებლობა აღიარებულია მსოფლიოს თითქმის ყველა განვითარებული ქვეყნის მიერ, როგორც თავისუფალი ვაჭრობისა და საბაზრო ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ბერკეტი. როგორც მკვლევარი მ. ზალესკაია თავის ნაშრომში „ანტიმონოპოლიური რეგულირება საზღვარგარეთის ქვეყნებში“ აღნიშნავს, კონკურენციის კანონმდებლობის წარმოშობა განპირობებულია ეკონომიკაზე მონოპოლიების დამანგრეველი ზემოქმედების და საშუალო და მცირე მეწარმეების მიერ მსხვილი კაპიტალის დიქტატით უკმაყოფილების შედეგად (159, გვ. 4).

ამასთან, ცნობილი მეცნიერი ფ. ჰაიეკი თავის წიგნში „ინდივიდუალიზმი და ეკონომიკური წესრიგი“ ხაზს უსვამს, რომ „... გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ სახელმწიფო მოწყობა უკვე არსებობს ... და კონკურენციის პროცესი მიმდინარეობს უკვე არსებულ სისტემაში. რეალურ სახელმწიფოში სრულყოფილი კონკურენციის მოდელი ოდესმე, რომ არსებულიყო, არ წარმოიქმნებოდა არავითარი შეზღუდვები საქმიანობის არც ერთ სფეროში. მაგრამ

ეს ფაქტიურად შეუძლებელია, რადგან სახელმწიფოებრივი შეზღუდვები სასიცოცხლო აუცილებლობას წარმოადგენს“ (186, გვ. 92-96).

თავის მხრივ, სადაოს არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ „... კონკურენციის პოლიტიკისა და რეგულირების სფეროში მიღებული სამართლებრივი ნორმები ემსახურებიან მონოპოლიათა ძალაუფლებისაგან საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვას, რომლის მიღწევის საქმეში, კონკურენციის კანონმდებლობა და რეგულირება ასრულებს მთავრობის ძირითადი ინსტრუმენტის ფუნქციას. თუმცა, აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ ეს ინსტრუმენტები განსხვავდებიან ხასიათისა და ზემოქმედების ზომების მიხედვით. შესაბამისად, კანონმდებლობა კონკურენციის სფეროში და რეგულირება არ წარმოადგენენ სინონიმურ ცნებებს. უფრო მეტიც, შეიძლება გამოიყოს (არსებობს) კონკურენციის კანონმდებლობის (პოლიტიკის) და რეგულირების პრობლემების შესაძლო შეთანხმებულობის ოთხი ვარიანტი:

1. რეგულირება შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს კონკურენციის პოლიტიკას.

კერძოდ, მან შეიძლება პირდაპირ წაახალისოს ან ხელი შეუწყოს ისეთი პირობების შექმნას, რომლებიც პრინციპში ეწინააღმდეგებიან კონკურენციის პოლიტიკას. მაგალითად, დადგენილი რეგულირების ჩარჩოებში ნორმებმა შეიძლება დაუშვან ფასების კოორდინაცია, ხელი შეუშალოს რეკლამის გავრცელებას ან მოითხოვონ ბაზრების ტერიტორიული დაყოფა. აქვე, სხვა მაგალითის სახით შეიძლება მოტანილ იქნას თვითღირებულებაზე დაბალი ფასებით პროდუქციის რეალიზაციის კანონები, რომლებიც, თავის მხრივ, მოწოდებული არიან წაახალისონ კონკურენცია.

2. რეგულირებას შეუძლია შეცვალოს კონკურენციის პოლიტიკა.

კერძოდ, ბუნებრივი მონოპოლიების რეგულირების პირობებში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ფასების დადგენით („ფასების ჭერი“) მონოპოლისტის საბაზრო გავლენაზე პირდაპირი კონტროლის დაწესების მცდელობას. ამასთან, არაა გამორიცხული თანამედროვე ტექნოლოგიურმა და ინდუსტრიულმა ცვლილებებმა გამოიწვიონ ამ საკითხის გადახედვა რეგულირების მიმართულების სასარგებლოდ. შესაბამისად, მოსალოდნელია წინ იქნეს წამოწეული თეზისი, რომლის თანახმად კონკურენციის სფეროში არსებულ პოლიტიკას და მისი გატარებით დაკავებულ ორგანოებს არ შესწევთ ძალა ეფექტიანად განახორციელონ მონოპოლიური საქმიანობისა და საბაზრო გავლენის აღკვეთა.

3. რეგულირებას შეუძლია მოახდინოს კონკურენციის პოლიტიკის (კონკურენციის კანონმდებლობით განსაზღვრული ამოცანების) კოპირება. კერძოდ, როგორც რეგულირებას და შესაბამის მარეგულირებელ ორგანოებს, ასევე კონკურენციის პოლიტიკასა და მისი რეალიზაციის ინსტიტუტებს შეუძლიათ თავიდან აიცილონ ამა თუ იმ დარგის მაკოორდინირებელი მოქმედება და დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება. მაგალითად, რეგულირების ჩარჩოებში შეიძლება დადგინდეს კეთილსინდისიერი კონკურენციის სტანდარტები ან ვაჭრობის ისეთი წესები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ჯანსაღი კონკურენციის საფუძვლებს. ამასთან, სხვადასხვა მარეგულირებელ ორგანოებს შეუძლიათ გამოიყენონ სხვადასხვა სტანდარტები, ხოლო ცვლილებებს ან განსხვავებებს რეგულირებადი ორგანოების პრაქტიკაში შეუძლიათ ფაქტობრივად ერთნაირი პოლიტიკის პირობებში განსხვავებული შედეგების მიღება.

4. რეგულირების სისტემას შეუძლია გამოიყენოს კონკურენციის საკითხებით დაკავებული ორგანოს მეთოდები. კერძოდ, რეგულირების მიზნების მიღწევის ინსტრუმენტარი შეიძლება შემუშავდეს ისეთი გზით, რომ სრულად იქნეს გამოყენებული საბაზრო სტიმული და კონკურენციის დინამიკა. არაა გამორიცხული, რომ საჭირო გახდეს მოქმედებათა კოორდინაცია იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ამ ინსტრუმენტებმა სათანადოდ იმოქმედონ კონკურენციის კანონმდებლობის მოთხოვნების კონტექსტში“ (204, გვ. 27).

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე ცხადია, რომ კონკურენციის კანონმდებლობა წარმოადგენს მონოპოლიზმისა და კონკურენციის პროცესებზე ზემოქმედების მოხდენის უმნიშვნელოვანეს ბერკეტს, რომლის მიღებით საქართველომ არჩევანი გააკეთა დასავლეთის ფასეულობების (სამართლებრივი დამოცდილების გზის) სასარგებლოდ, რომელიც, თავის მხრივ, ეფუძნება თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებს. შესაბამისად, ქვეყანაში ამ გზის არჩევით დაიწყო ეკონომიკის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემის დემონტაჟი და საბაზრო ეკონომიკის რელსებზე მისი გადასვლის პროცესი, რასაც საფუძველი, როგორც უკვე ზემოთ (არაერთხელ) აღვნიშნეთ, გასული საუკუნის 90-იანი წლების დამდეგს ჩაეყარა.

ამასთან, მართალია საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბება დაიწყო 1992 წლიდან, მაგრამ რამდენადაც კონსტიტუციურ საფუძვლებზე დაყრდნობით საკონკურენციო სამართლის ფორმირების პროცესი დაიწყო 1996

წლიდან, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ კანონის მიღებით, ჩვენს მიერ, წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომის ამ პარაგრაფში განხილული იქნება საკონკურენციო სამართლის ის ნორმები და ინსტიტუტები, რომლებიც საქართველოში ახალი კონსტიტუციის მიღების შემდგომი (1995 წლის 24 აგვისტო) პერიოდიდან მოქმედებენ (მოქმედებდნენ) და შესაბამისად ემსახურებიან (ემსახურებოდნენ) ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის (ანტიმონოპოლიური აზრის) ჩამოყალიბებისა და მისი შემდგომი სრულყოფის პროცესებს.

აქვე უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ ამ პერიოდშივე იქნა მიღებული ცალკეული დარგების (სფეროების) მარეგულირებელი ისეთი სამართლებრივი ნორმები (კანონები), სადაც ჩადებული იყო ანტიმონოპოლიური რეგულირების მექანიზმები. სწორედ, ამ მექანიზმების მეშვეობით ახდენდნენ და ახდენენ კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის რეალიზაციას თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში საქართველოს ეროვნული ბანკი და დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ეროვნული კომისიები.

ამდენად, საქართველოში ბოლო ათწლეულში მოქმედ საკონკურენციო სამართალზე სრული წარმოდგენის შესაქმნელად მოკლედ მიმოვიხილავთ (მოქმედების სფერო, მიზნები და ამოცანები) ქვეყანაში 1996 წლიდან დღემდე (2008 წლის მარტი) მიღებულ ყველა ძირითად საკონკურენციო სამართლებრივ ნორმას, მათ აღსრულებაზე პასუხისმგებელ ინსტიტუტებთან ერთად, სადაც ცხადია, უფრო მეტი ყურადღება ექნება დათმობილი – „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ და „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონებს (ჩარჩო კანონები) და მათ აღმასრულებელ (კონკურენციული პოლიტიკის აღმასრულებელი მთავარი ორგანოები) ინსტიტუტებს (სადისერტაციო ნაშრომის 3.3 პარაგრაფი) – საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურსა და თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს.

3.2.1 ანტიმონოპოლიური რეგულირების სამართლებრივი საფუძვლები

აქსიომაა ის, რომ საქართველოში 1995 წლის 24 აგვისტოს მიღებული კონსტიტუციით განისაზღვრა ქვეყნის (სახელმწიფოს) როგორც პოლიტიკური ასევე ეკონომიკური მოწყობის მექანიზმები. კონსტიტუციით გაცხადებული პრინციპების

თანახმად, საქართველო არის დასავლეთის ფასეულობათა გამზიარებელი, საბაზრო ეკონომიკაზე ორიენტირებული ქვეყანა, რომელსაც აღებული აქვს ვალდებულება ხელი შეუწყოს თავისუფალ მეწარმეობასა და კონკურენციის განვითარებას და არ დაუშვას ქვეყანაში მონოპოლიური საქმიანობა, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. ამასთან, სახელმწიფო არის გარანტი და ხელშემწყობი იმისა, რომ ქვეყანაში მაქსიმალურად იქნეს დაცული მომხმარებელთა უფლებები.

სწორედ, კონსტიტუციური პრინციპების სრულყოფილად რეალიზების მიზნით, დაიწყო საქართველოში საკონკურენციო სამართლებრივი ბაზის სრულყოფა, რაშიც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს საქართველოს ეკონომიკის მინისტრმა პროფესორმა ვლ. პაპავამ, მინისტრის მოადგილემ გ. ჩარკვიანმა, ამავე სამინისტროს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მთავარი სამმართველოს უფროსმა ვ. მაისურაძემ და მათი ხელმძღვანელობით შექმნილი საინიციატივო ჯგუფის წევრებმა – ს. ფეტელავამ (კონკურენციის განვითარების სამმართველოს უფროსი), ლ. რობაქიძემ (კონკურენციის განვითარების სამმართველოს უფროსის მოადგილე), ქ. ლაფანმა (ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მთავარი სამმართველოს უფროსის მოადგილე) და შ. გოგიაშვილმა (ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მთავარი სამმართველოს უფროსის მოადგილე). შესაბამისად, ამ საინიციატივო ჯგუფის მიერ იქნა მომზადებული „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონპროექტი, რომელზეც საექსპერტო (დადებითი) დასკვნა მიღებულ იქნა საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან (126).

საბოლოოდ, საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს მიერ შემუშავებული საკონკურენციო სამართლის პროექტი იქნა განხილული და მიღებული ქვეყნის პარლამენტის მიერ საკომიტეტო მოსმენებსა და პლენარულ სხდომაზე გამოთქმული შენიშვნებისა და წინადადებების გათვალისწინებით.

საქართველოს პარლამენტის მიერ 1996 წელს მიღებული საკონკურენციო სამართლით, ქვეყანაში 2005 წლამდე (2005 წლის 3 ივნისამდე პერიოდში) რეალიზებული ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა მოიცავდა – კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური რეგულირების), მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და რეკლამის სფეროებს. შესაბამისად, საქართველოში რეალიზებულ (სარეალიზაციო) კონკურენციულ პოლიტიკაზე სრულყოფილი წარმოდგენის შესაქმნელად, აუცილებელია, მოკლედ იქნეს მიმოხილული, ის ძირითადი საკანონმდებლო ბაზა (ჩარჩო

კანონმდებლობა), რითაც რეგულირდებოდა (რეგულირდება) ქვეყანაში კონკურენციის, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის, სარეკლამო საქმიანობის და სამართლიანი ფასწარმოქმნის პროცესები.

I. „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი (ძირითადი ჩარხო კანონი, გაუქმდა ყველა ქვენორმატიულ აქტთან ერთად 2005 წლის 12 ივლისს), რომელიც მიღებულ იქნა 1996 წლის 25 ივნისს ემსახურებოდა ქვეყანაში სამეწარმეო საქმიანობის ხელშეწყობას, კონკურენციული გარემოს შექმნისათვის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ბაზის შექმნასა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვას (მუხლი 1, პუნქტი 1). კანონითვე იყო განსაზღვრული ეკონომიკური აგენტების პასუხისმგებლობა მათ მიერ მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და სხვა ქმედებისათვის, რასაც შეეძლო გამოეწვია კონკურენციის შეზღუდვა ან აღკვეთა ბაზარზე (მუხლი 1, პუნქტი 2).

კანონი ასევე ვრცელდებოდა იმ ურთიერთობებზე, რომლებიც ქვეყნის სასაქონლო ბაზრებზე გავლენას ახდენდნენ კონკურენციაზე და რომლებშიც მონაწილეობდნენ იურიდიული და ფიზიკური (მათ შორის უცხოელი) პირები, საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოები: სამინისტროები, სხვა სახელმწიფო უწყებები და დაწესებულებები, ყველა დონის ტერიტორიული ერთეულების აღმასრულებელი და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები. კანონი აგრეთვე ითვალისწინებდა კონკურენციული წესების ექსტერიტორიალურ გამოყენებას (მუხლი 4, პუნქტი 1), ხოლო მისგან გამონაკლისების დაშვების უფლება ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე ჰქონდა მხოლოდ საქართველოს პარლამენტს (მუხლი 5, პუნქტი 2).

კანონი შეიცავდა თავებს კონკურენციის შეზღუდვისა (თავი III) და მონოპოლიური მდგომარეობის (თავი IV) შესახებ, რომლებიც მართალია ბოლომდე არ შეესაბამებოდნენ განვითარებული ქვეყნების საკონკურენციო სამართლის ნორმებს, მაგრამ მათ მაინც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდათ ქვეყანაში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის, ასევე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების მხრიდან მათი გაბატონებული (მონოპოლიური) მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების დაუშვებლობის საქმეში.

კანონის გავრცელების სფეროდან გამოსული იყო საავტორო და გამომგონე-

ბელთა უფლებებთან, სავაჭრო ნიშნებთან და სამრეწველო ნიშნებთან დაკავშირებული ურთიერთობები (მუხლი 5, პუნქტი 1), ხოლო რაც შეეხება ფასიანი ქაღალდებისა და საფინანსო მომსახურების ბაზრებზე მონოპოლიურ მდგომარეობასა და არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, ისინი რეგულირდებოდნენ შესაბამისი საკანონმდებლო აქტებით, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს ურთიერთობები გავლენას ახდენდნენ ქვეყნის სასაქონლო ბაზრებზე არსებულ კონკურენციაზე (მუხლი 6). ამასთან, მოგვიანებით სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ზედამხედველობის არეალიდან გამოყვანილ იქნენ ის სფეროები, სადაც დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ეროვნული კომისიები არსებობდნენ (მუხლი 5, პუნქტი 3).

კანონის მე-5 თავის შესაბამისად, მისი შესრულებისადმი ზედამხედველობისა და სახელმწიფო კონტროლის ფუნქცია ეკისრა საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურს (უფრო დეტალურად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 3.3.1 პარაგრაფი), ხოლო აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკებსა და სხვა ტერიტორიულ ერთეულებში – ამ კანონით უფლებამოსილ ანტიმონოპოლიურ ორგანოებს (მუხლი 3). ამასთან, კანონი საზღვრავდა საქმიანობის იმ ძირითად მიმართულებებს, უფლებამოსილებებსა და ვალდებულებებს, რომლებიც კონკურენციის მთავარი ორგანოს კომპეტენციას განეკუთვნებოდა, ისევე როგორც სამსახურის უფროსის დანიშვნისა და განთავისუფლების საკითხებს.

კანონი ითვალისწინებდა ასევე, ქვეყანაში ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის გატარების მიზნით, ანტიმონოპოლიური სამსახურთან 5 წლის ვადით ანტიმონოპოლიური საბჭოს შექმნას, საბჭოს თავმჯდომარისა (იგივე ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსი) და 10 წევრის შემადგენლობით (მუხლი 17).

თავის მხრივ, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის ძალაში შესვლისა და საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩამოყალიბების (სამსახურის დებულება დამტკიცდა პრეზიდენტის მიერ 1997 წლის 14 მარტს) შემდეგ, უცხოელ ექსპერტებთან მჭიდრო თანამშრომლობით მიღებულ იქნა რიგი ქვემდებარე ნორმატიული აქტები, რომლებმაც შეავსეს და სრულყვეს ქვეყნის საკონკურენციო სამართალი. კერძოდ,

1) 1998 წლის 22 თებერვალს მიღებულ იქნა „ბუნებრივი მონოპოლიათა სახელმწიფოებრივი რეგულირების მექანიზმების შესახებ“ – საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება №95, რომლითაც დამტკიცებულ იქნა – ა) „ბუნებრივი

მონოპოლიების სუბიექტების სახელმწიფო რეესტრის შესახებ“ და ბ) „ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების რეგულირებისა და დანახარჯების კონტროლის შესახებ“ დებულებები.

ა) „ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების სახელმწიფო რეესტრის შესახებ“ დებულების მიზანს წარმოადგენდა ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების საქმიანობის რეგულირების მიზნით მათი ჩამონათვლის ფორმირება, რასაც უნდა უზრუნველყო როგორც ეკონომიკური აგენტებისა და მომხმარებელთა კანონიერი უფლებების დაცვა, ასევე ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების ეფექტიანი ფუნქციონირება და განვითარება.

„ბუნებრივ მონოპოლიათა სახელმწიფო რეესტრის შესახებ“ საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის 20 მაისის №334, 1997 წლის 20 აპრილის №206 და 1997 წლის 6 ნოემბრის №631 ბრძანებულებების თანახმად ბუნებრივ მონოპოლიებს განეკუთვნებოდნენ:

1) საქართველოს კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სამინისტროდან – ა) სახელმწიფო საფოსტო კავშირით მომსახურება; ბ) სიხშირეთა სპექტრის განაწილება;

2) საქართველოს სარკინიგზო დეპარტამენტიდან – სარკინიგზო ხაზი;

3) ს/ს „საქართველოს გაზის საერთაშორისო კორპორაციიდან“ – საქართველოს ტერიტორიაზე მაგისტრალური მილსადენით ბუნებრივი გაზის შემოტანა და ტრანზიტი;

4) სახელმწიფო კომპანია „საქენერგოდან“ – მაღალი ძაბვის ელექტროგადამცემი სისტემა;

5) სახელმწიფო საწარმო „საქაერონავიგაციიდან“ – „საჰაერო სივრცის გამოყენების სამარშრუტო და სადისპეტჩერო უზრუნველყოფა“, რომელიც გასული საუკუნის ბოლოს შეიცვალა შემდეგი სახით - „საჰაერო მოძრაობის სადისპეტჩერო მომსახურება მარშრუტზე“ (9.10.99 წ. №583);

6) საქართველოს საზღვაო სანაოსნო დეპარტამენტიდან – ა) ფოთის საზღვაო ნავსადგური; ბ) ბათუმის საზღვაო ნავსადგური; გ) სოხუმის საზღვაო ნავსადგური (მუხლი 5).

მოგვიანებით საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტების სახელმწიფო რეესტრში შეყვანილ იქნა – სააეროდრომო სადისპეტჩერო მომსახურება და ქ. თბილისის, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონო-

მიური რესპუბლიკებისა და საქართველოს რაიონების (ქალაქების) წყალმომარაგების საწარმოები (წყალკანალები) (9.10.99 წ. №583; 15.06.01 წ. №235);

ბუნებრივ მონოპოლიათა სფეროებში ეფექტიანი სახელმწიფო პოლიტიკის გატარების (კერძოდ, ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტებისა და მომხმარებელთა ინტერესების ბალანსის უზრუნველყოფის) მიზნით, ანტიმონოპოლიური სამსახური ახორციელებდა სახელმწიფო კონტროლს ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების მიერ ან მათი მონაწილეობით განხორციელებულ ქმედებებზე, რომლებსაც შეიძლება გამოეწვიათ მათ მიერ წარმოებული საქონლის (სამუშაოს მომსახურების) მომხმარებელთა ინტერესების შელახვა (მუხლი 17). ამასთან, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად ანტიმონოპოლიური სამსახური იყენებდა რეგულირებისა და კონტროლის შემდეგ მექანიზმებს: ა) ადგენდა და აზუსტებდა რეესტრს; ბ) აანალიზებდა ბუნებრივი მონოპოლიების საქმიანობას; გ) დადგენილი წესით თავის კომპეტენციის ფარგლებში იღებდა გადაწყვეტილებებს ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტების მონოპოლიურად მაღალი მოგების რეგულირების შესახებ (თვითღირებულების, წარმოების მოცულობისა და ინფლაციის დონის ცვლილებების გათვალისწინებით); დ) ამოწმებდა დანახარჯების ფაქტობრივ შემადგენლობას და მოგების ნორმას; ე) ავლენდა სასაქონლო ბაზრებზე შესაძლო არაკეთილსინდისიერ ქმედებებს (მუხლი 18); ანტიმონოპოლიურ სამსახურს ჰქონდა უფლება ასევე გამოეყენებინა კონტროლისა და რეგულირების ისეთი მეთოდი როგორცაა – ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტების საქმიანობის სტრუქტურული კონტროლი. ასევე ეწარმოებინა ფასების რეგულირება, ფასების (ტარიფების) ან მათი ზღვრული დონეების, აგრეთვე რენტაბელობის ზღვრული დონის დაწესებით.

სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში ჰქონდა უფლება ბუნებრივ მონოპოლიათა რეესტრში შეყვანილი ეკონომიკური აგენტის საქმიანობის რეგულირება და კონტროლი განეხორციელებინა, არა მხოლოდ რეესტრის დაზუსტებისა და გეგმიური შემოწმების პროცესში, არამედ, კონკრეტული საჩივრის საფუძველზეც. ამასთან, ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების საქმიანობის რეგულირებასთან დაკავშირებული ანტიმონოპოლიური სამსახურის გადაწყვეტილებები სავალდებულო ხასიათის იყო და მათი შეუსრულებლობის შემთხვევაში სამსახურს შეეძლო გაეტარებინა ადმინისტრაციული ზომები მოქმედი კანონმდებლობის ფარგლებში (დაჯარიმება, ზემდგომ ინსტანციაში საკითხის დასმა და სხვა).

რაც შეეხება, ბ) „ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების რეგულირებისა და დანახარჯების კონტროლის შესახებ“ დებულებას, ის შემუშავებულ იქნა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“, „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ და „ფასებისა და ფასწარმოქმნის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს კანონების შესაბამისად და განსაზღვრავდა ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების საქმიანობის რეგულირებისა და დანახარჯების კონტროლის წესს. შესაბამისად მის მიზანს წარმოადგენდა – ფასებისა და ტარიფების ინდივიდუალურ რეგულირებაზე გადასვლასთან დაკავშირებით ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების დანახარჯებისა და ფასების რეგულირებისა და კონტროლის მეთოდების განსაზღვრა და სამეურნეო სტრუქტურების დემონოპოლიზებისათვის ეკონომიკურად დასაბუთებული წინადადებების შემუშავება (მუხლი 2).

აღნიშნული დებულება, ავსებდა რა ქვეყნის საკონკურენციო სამართალს, ანტიმონოპოლიურ სამსახურს ანიჭებდა უფლებას სათანადო ანალიზის საფუძველზე მიეღო გადაწყვეტილება ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტების საქმიანობის ფასებით (ტარიფით) რეგულირების შესახებ. კერძოდ, სამსახურს ჰქონდა უფლება დადგენილი წესით განეხორციელებინა კონტროლი ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების მიერ ფასწარმოქმნის რეგულირების შესახებ გადაწყვეტილებებით გათვალისწინებული პირობებისა და ბაზარზე მოქმედების წესების დაცვისადმი, ისევე როგორც, პროდუქციის თვითღირებულებაში შესატანი დანახარჯების შემადგენლობის შესახებ დებულებების დაცვისადმი და ფასებში (ტარიფებში) გათვალისწინებული მოგების ნორმის დასაბუთებულობისადმი. სამსახურს ჰქონდა ასევე უფლება გაეკონტროლებინა ისეთი ეკონომიკური აგენტების წარმოქმნის პროცესი, რომლებსაც ფაქტიურად უნდა მოეხდინათ ბუნებრივი მონოპოლიების ძირითადი საქმიანობის დუბლირება (მუხლი 7).

ამასთან, ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტებს ეკრძალებოდათ თავისი ძირითადი ფონდების იმ ნაწილის გაყიდვა, იჯარით ან სხვა წესით გადაცემა, რომელიც გათვალისწინებული იყო რეგულირებას დაქვემდებარებული პროდუქციის (მომსახურების) წარმოებისათვის (რეალიზაციისათვის). ასევე, აკრძალული იყო სახსრების დაბანდება (მათ შორის კაპიტალური მშენებლობის გზით, სამეურნეო ამხანაგობების დაარსებით სხვა მეურნე სუბიექტებთან ხელშეკრულებებით) იმ საქონლის წარმოებაში (რეალიზაციაში), რომელთა მიმართაც არ გამოიყენებოდა რეგულირება (სამწუხაროდ, როგორც ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრაქტიკი-

დან (ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მასალები) ჩანს, ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტების მხრიდან არც თუ იშვიათად ჰქონია ადგილი აღნიშნული დებულებების იგნორირებას გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს).

გარდა ამისა, კანონმდებლობა ითვალისწინებდა ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტის მიერ სხვა ეკონომიკური აგენტის (მისი შვილობილი საწარმოს) აქციების ან წილის (პაის) შექენისას სავალდებულო წესით ანტიმონოპოლიური სამსახურის საექსპერტო დასკვნის არსებობას (მუხლი 13), ხოლო ფასწარმოქმნის დადგენილი წესების დარღვევის შემთხვევებში გათვალისწინებული იყო ეკონომიკური სანქციების გატარება, რომლის დაკისრების საფუძველს წარმოადგენდა რეგულირებადი ფასის რეჟიმის დარღვევა (თავისუფალ ფასში პროდუქციის (მომსახურების) რეალიზაცია, როდესაც ფასი რეგულირებადია (ფიქსირებულია)). თუმცა, ფაქტია და სადაოს არ წარმოადგენს, რომ ამ უკანასკნელი სამართლებრივი ნორმის აღსრულების მექანიზმები არ იყო ბოლომდე სრულყოფილი (გააზრებული), რაც ნათლად ჩანს იმ კონკრეტული მაგალითიდან, რომელსაც 2002 წლის ბოლოსა და 2003 წლის დამდეგს ჰქონდა ადგილი დაზღვევის ბაზარზე. კერძოდ, როდესაც ერთ-ერთმა ცნობილმა სადაზღვევო კომპანიამ, ავტომობილტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ბაზარზე (მომსახურების ფასით რეგულირებადი ბაზარი), ფიქსირებულ ფასზე 90%-ით დაბალ ფასად შესთავაზა თავის მომხმარებლებს მომსახურება. ამ კონრეტულ ქმედებაზე კონკურენციული სამართლის ნორმათა მისადაგება მონოპოლიური ფასის გამოვლენის ზოგადი წესის არ არსებობის გამო ვერ მოხერხდა. თავის მხრივ, როგორც სადისერტაციო ნაშრომის 2.2 პარაგრაფში აღვნიშნეთ, ასეთი წესის მიღების მცდელობა ჰქონდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს, როდესაც ფონდ „ღია საზოგადოება-საქართველო“-ს დაფინანსებითა და ანტიმონოპოლიური სამსახურის მხარდაჭერით მეცნიერთა ერთი ჯგუფის მიერ (ე.მ.კ. შ. გოგიაშვილი (ხელმძღვანელი), ე.მ.კ. გ. თუთბერიძე, ე.მ.კ. ჯ. ჯანჯღავა, ექსპერტი კონკურენციის საკითხებზე ბ. ცაავა და სხვა) 2003 წლის პირველ ნახევარში შემუშავებულ იქნა ინსტრუქცია (წესი) – „მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ხელისშემშლელი ბარიერების (მონოპოლიური ფასების) გამოვლენა და აღკვეთა“, რომლის საჯარო განხილვასაც მოჰყვა მეწარმეთა არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება. კერძოდ, საქართველოს ბიზნეს კონფედერა-

ციის მიერ აღნიშნული ინსტრუქცია აღქმულ იქნა როგორც ფასების ინსპექციის ფუნქციების დუბლირება და შესაბამისად გამოსატულ (გამოთქმულ) იქნა უარყოფითი დამოკიდებულება (126), რამაც საბოლოოდ ჯამში ხელი შეუშალა (დროში გაწედა) მის საბოლოო მიღებას.

2) „საქართველოს სასაქონლო ბაზრებზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების სახელმწიფო რეესტრის შესახებ“ დებულების (საქართველოს პრეზიდენტის 30.09.00 წ. №426 ბრძანებულება) მიზანს წარმოადგენდა – ქვეყნის ცალკეულ სასაქონლო ბაზრებზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების დადგენა, აღრიცხვა და მათი საქმიანობის კონტროლი; ასევე, მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში ეკონომიკური აგენტების მიმართ ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობით გათვალისწინებული სახელმწიფო რეგულირების ღონისძიებათა განხორციელება;

რეესტრს აწარმოებდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური, რომელიც კონკრეტული სასაქონლო ბაზრების ანალიზის (მონიტორინგის) შედეგების საფუძველზე ახდენდა მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტების გამოვლენასა და მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში მათ შეყვანას. რეესტრში შეყვანილი ეკონომიკური აგენტების საქმიანობის სახელმწიფო კონტროლი ხორციელდებოდა მუდმივად, რაც გულისხმობდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის ეკონომიკური აგენტის საქმიანობის ამსახველი საერთო მაჩვენებლების სახით ანგარიშის წარდგენას. კერძოდ, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის (სსსდ) მიერ სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურთან შეთანხმებით შემუშავებულ და დამტკიცებულ იქნა უწყებრივი სტატისტიკური დაკვირვების ფორმები – ფორმა №1-მონ. კვარტალური და ფორმა №1 ს-მ მონ. ნახევარწლიური (სსსდ-ს 29.01.01წ. №17-ს ბრძანება). მოგვიანებით, მოხდა აღნიშნული ფორმების დაზუსტება და საბოლოოდ სსსდ-ს 2001 წლის 15 ნოემბრის №100-ს ბრძანებით მიღებულ იქნა – 1) ფორმა №03-VII-01 (ნახევარწლიური) მონოპოლისტ საწარმოთა საქმიანობის გამოკვლევა და 2) ფორმა №05-VII-01 (კვარტალური) მონაცემები საწარმო-მონოპოლისტის სამრეწველო საქმიანობის შესახებ.

როგორც სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მასალებიდან ირკვევა ხშირი იყო ეკონომიკური აგენტების მხრიდან სამსახურისათვის აღნიშნული ფორმების მიწოდების შეფერხების და მასზე სტატისტიკის დეპარტა-

მენტის მიერ რეაგირებების დაყოვნების (განუხორციელებლობის) ფაქტები, რამაც აიძულა ანტიმონოპოლიური სამსახური მიეღწია ამ ფორმების (ასევე, ახალი დამატებითი ფორმის – ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტების ანგარიშგების (წლიური) შესახებ) საკუთარი ნორმატიული აქტით დამტკიცები- სათვის, რაც რეალურად განხორციელდა 2004 წლის დეკემბრის ბოლოს. შესაბამისად, ანტიმონოპოლიურ სამსახურს მიეცა შესაძლებლობა დადგენილი ინფორმაციის მიუღებლობის ან დაგვიანებით მიღების შემთხვევებში თვითონ მიეღო ადმინისტრაციული ზომები ურჩი მონოპოლისტი კომპანიების მიმართ.

ამ ფორმების საფუძველზე პირველწყაროდან მიღებული მონაცემები წარმოადგენდნენ ძირითად ბაზას მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში შესული ეკონომიკური აგენტების საბაზრო ქცევაზე დაკვირვებისათვის, რასაც უნდა გამოერიცხა დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მათი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შესაძლებლობა. თუმცა, ისიც ცხადია, რომ საქართველოში 2005 წლის 3 ივნისამდე მოქმედი საკონკურენციო სამართალი, მხოლოდ, მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტის მიერ ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის არაერთგზის დარღვევის შემთხვევაში ითვალისწინებდა ზემოქმედების ისეთ ფორმებს, როგორცაა ფიქსირებული ფასის დაწესება (რენტაბელობის ზღვრული ნორმის განსაზღვრა) ან დაწვრილერთეულება, ხოლო სხვა დანარჩენ შემთხვევებში სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური საკონკურენციო სამართლის დამრღვევ ეკონომიკურ აგენტს უგზავნიდა მიწერილობას კონკრეტული დარღვევის მითითებითა და გამოსწორების ვადების ჩვენებით და მხოლოდ მისი არ შესრულების შემთხვევაში იყენებდა ადმინისტრაციული ზემოქმედების (დაჯარიმების) ბერკეტებს.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ქვეყნის სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციული გარემოს შეფასებისა და ამ ბაზრებზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების გამოვლენის სფეროში არსებული საკონკურენციო სამართლებრივი (ადმინისტრაციული) ხარვეზები შევსებულ იქნა ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსის მიერ 1998 წლის 3 დეკემბერს მიღებული „სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენტული გარემოს შეფასების მეთოდური რეკომენდაციებით“ და სამსახურის უფროსის 2000 წლის 12 დეკემბრის ნორმატიული აქტით – „შესაბამის (კონკრეტულ) სასაქონლო ბაზარზე ეკონომიკური აგენტის (მეწარმე

სუბიექტის) მონოპოლიური მდგომარეობის განსაზღვრის შესახებ“ (ბრძანება №8/42). შესაბამისად, სამართლიანია ითქვას, რომ ამ უკანასკნელი ნორმატიული აქტის მიღებით (ამ ნორმის არ არსებობა უარყოფითად იყო შეფასებული როგორც საერთაშორისო ექსპერტების, ასევე კონტროლის პალატის რევიზორების მხრიდან) საბოლოოდ დასრულდა საქართველოში საკონკურენციო სამართლის კონსტიტუციურ საფუძვლებზე ფორმირების პირველი ეტაპი (შეიკრა წრე) და დაიწყო არანაკლებ მნიშვნელოვანი მეორე ეტაპი, რომელიც ითვალისწინებდა ქვეყანაში არსებული საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების ვეროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოებას და ჰარმონიზაციას. ამ პროცესში თავიდანვე აქტიურად იყო ჩართული სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური „GEPLAC“-ის ადგილობრივ და უცხოელ ექსპერტებთან ერთად.

3) „საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან არსებული ანტიმონოპოლიური საბჭოს დებულების დამტკიცების შესახებ“ (23.04.98 წ. №262). საქართველოს პრეზიდენტის აღნიშნული ბრძანებულებით დამტკიცებულ იქნა სამსახურთან არსებული ანტიმონოპოლიური საბჭოს დებულება. საბჭო არ იყო იურიდიული პირი და მისი ძირითადი ფუნქცია იყო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის მის მიერ წარმოდგენილი ინფორმაციის საფუძველზე რეკომენდაციების შეთავაზება ისეთ საკითხებზე, როგორცაა: ა) ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის შემუშავება; ბ) საქართველოს სასაქონლო ბაზრებზე მონოპოლიური საქმიანობისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შეზღუდვისა და აღკვეთისათვის საჭირო ღონისძიებათა განხორციელება; გ) ბუნებრივი მონოპოლიების სახელმწიფო რეგულირების ფორმების შემუშავება და ამ სფეროში მომხმარებელთა უფლებების დაცვა; დ) მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ საქართველოს კანონის განხორციელებისათვის საჭირო ნორმატიული აქტების შემუშავება, მათი ეფექტიანად შესრულება; ე) რეკლამის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის დაცვის სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება და ა.შ. (მუხლი 6).

კანონის თანახმად საბჭოს ხელმძღვანელობდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსი და მის წევრებს ნიშნავდა საქართველოს პრეზიდენტი. დებულების შესაბამისად საბჭოს შემადგენლობაში შედიოდნენ 1) ეკონომიკის სამინისტროს, 2) ეროვნული ბანკის, 3) კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სამინისტროს, 4) სათბობ-ენერგეტიკის სამინისტროს, 5) ტრანსპორტის

სამინისტროს, 6) მრეწველობის სამინისტროს, 7) სტატისტიკის დეპარტამენტის, 8) საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის, 9) საქართველოს კავკასიის მომხმარებელთა ფედერაციის და 10) საქართველოს მრეწველთა კავშირის წარმომადგენლები. აღნიშნული საბჭოს შემადგენლობა დამტკიცებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 28 ივნისის №336 განკარგულებით.

საბჭოს სხდომები უნდა გამართულიყო სამ თვეში ერთხელ. სამწუხარო, ის მხოლოდ ერთხელ 1998 წლის მეორე ნახევარში ჩატარდა და ატარებდა საბჭოს წევრთა გაცნობით ხასიათს. მას შემდეგ ანტიმონოპოლიური საბჭო არც ერთხელ არ შეკრებილა. უფრო მეტიც, საბჭოს წევრთა შემადგენლობაში არ შესულა არანაირი ცვლილება, რაც აუცილებელი იყო საქართველოს აღმასრულებელ ხელისუფლებაში სხვადასხვა დროს განხორციელებული სტრუქტურული ცვლილებებიდან (ცალკეული სამინისტროების გაუქმება) გამომდინარე, თუ საბჭოს წევრთა სხვა სამსახურში გადასვლისა და სამსახურიდან განთავისუფლების გამო.

ამდენად, ფაქტია, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან არსებულ ანტიმონოპოლიურ საბჭოს მისი ჩამოყალიბების პირველივე დღიდან სამსახურის ლიკვიდაციამდე არ უმუშავია, რაც ნამდვილად არ მეტყველებს იმ პერიოდში ქვეყანაში რეალიზებული საკონკურენციო პოლიტიკის სასარგებლოდ. ჩვენის მხრივ ვფიქრობთ, რომ აღნიშნული გარემოება სხვა რიგ მიზეზებთან ერთად საბოლოო ჯამში გახდა ერთ-ერთი ხელშემწყობი ფაქტორი, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის.

4) „საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ შემოწმების მოწყობის შესახებ“ (საქართველოს პრეზიდენტის 10.01.02 წ. №8 ბრძანებულება) ინსტრუქცია მიღებულ იქნა ანტიმონოპოლიური, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და რეკლამის შესახებ კანონმდებლობების, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა, ზოგადი ადმინისტრაციული და ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსების, „სამეწარმეო საქმიანობის კონტროლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნათა გათვალისწინებით და მის მიზანს წარმოადგენდა – ა) საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ადმინისტრაციული და კონტროლის კომპეტენციებისა და ფარგლების განსაზღვრა ანტიმონოპოლიური, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და რეკლამის შესახებ კანონმდებლობების სფეროში, ბ) სამართალდარღვევათა გამოვლენა, თავიდან

აცილება, აღკვეთა და ადმინისტრაციული სახდელის დადების ღონისძიებების სწორად, ორგანიზებულად და ეფექტიანად განხორციელების უზრუნველყოფა, აგრეთვე მათი ჩადენის ხელშემწყობი მიზეზებისა და პირობების გამოვლენა.

ინსტრუქციის მოთხოვნათა შესრულება სავალდებულო იყო ანტიმონოპოლიური სამსახურის თანამშრომლებისათვის, ხოლო მისი შეუსრულებლობა ან არაჯეროვნად შესრულება იწვევდა კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ერთი შეხედვით იქმნება შთაბეჭდილება, რომ საქართველოში 2005 წლამდე მოქმედ ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობას თითქოს ბოლომდე სრულყოფილი სახე ჰქონდა. ამავე მოსაზრებას ავითარებენ ვ.მაისურაძე, ქ.ლაფაჩი, შ.გოგიაშვილი, ს.ფეტელავა და გ.მელაძე (სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ყოფილი უფროსი და მისი მოადგილეები) ნაშრომში – „კრებული საქართველოს ანტიმონოპოლიური სამსახურებისათვის“ სადაც წერენ, რომ კონკურენტული პოლიტიკის, ანტიმონოპოლიური რეგულირებისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში პრაქტიკულად არ არის საკანონმდებლო და ინსტიტუციონალური ვაკუუმი ...“ (40, გვ. 10), რასაც დღევანდელი გადასახედიდან ბოლომდე ვერ გავიზიარებთ, შემდეგ გარემოებათა გამო. კერძოდ, თუ შევადარებთ ქართული საკონკურენციო სამართლისა (ჩარჩო კანონის, როგორც 1996 წლის, ასევე 2005 წლის რედაქცია) და ევროპული გაერთიანების სადამფუძნებლო ხელშეკრულების შესაბამის დებულებებს (81-ე და 82-ე მუხლები), ასევე, აშშ-ს, დიდი ბრიტანეთის, გერმანიის, იაპონიის და სხვა განვითარებული ქვეყნების ანტიმონოპოლიურ საკანონმდებლო ნორმებს და გაეროს მოდელურ კანონს კონკურენციის შესახებ, ვნახავთ, რომ განვითარებული სახელმწიფოების კონკურენციის კანონებთან შედარებით „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში (ისევე როგორც „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში) მოცემული ნორმები – ანტიკონკურენციული ქმედებების, მონოპოლიური მდგომარეობის და შერწყმების შესახებ, საკმაოდ ზედაპირული, ზოგადი და ბუნდოვანი იყო (არის).

როგორც ამას, „GEPLAC“-ის უცხოელი და ადგილობრივი ექსპერტები (68, გვ. 56-72) ჯერ კიდევ გასული საუკუნის ბოლოს აღნიშნავდნენ (რასაც ჩვენის მხრივ ბოლომდე ვიზიარებთ), „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის

შესახებ“ საქართველოს კანონი არ ითვალისწინებდა ჯგუფურ და ინდივიდუალურ გამონაკლისებს. მართალია, კანონის მე-8 მუხლის თანახმად, ეკონომიკურ აგენტს ეკრძალებოდა ისეთი გადაწყვეტილების მიღება, ან ისეთი ხელშეკრულების დადება, რომელიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ იწვევდა კონკურენციის შეზღუდვას, თუმცა, მისი შინაარსიდან გამომდინარე გაუგებარი იყო, კონკრეტულად თუ რა სახის ურთიერთობებს აწესრიგებდა ეს მუხლი. ერთის მხრივ, იქმნებოდა შთაბეჭდილება, რომ „ა“ პუნქტი აწესრიგებდა ვერტიკალურ შეთანხმებებს (მაგალითად მწარმოებლებსა და დისტრიბუტორებს შორის), მაგრამ მას (მოცემულ აკრძალვას) აზრი ჰქონდა მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც ხელშეკრულებაში მონაწილე ერთ-ერთ მხარეს მონოპოლიური მდგომარეობა ეკავა; თავის მხრივ, ასეთი სახის ურთიერთობები კი მე-13 მუხლის მოქმედების სფეროში ექცეოდა (მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება). მეორის მხრივ, „ბ“ პუნქტი არეგულირებდა ჰორიზონტალურ ურთიერთობებს (ე.ი. შეთანხმებას კონკურენტ ეკონომიკურ აგენტებს შორის), მაგრამ იგი ზედმეტად ზოგადი იყო, რადგანაც მხოლოდ იმ ხელშეკრულებებს და შეთანხმებებს კრძალავდა, რომლებიც ურთიერთთანაცვლებად სასაქონლო ბაზრებზე ზღუდავდნენ კონკურენციას. შესაბამისად, საჭირო იყო ამ მუხლის „ა“ და „ბ“ პუნქტების შემდგომი კონკრეტიზაცია, ხოლო რაც შეეხება „ბ“ პუნქტს, ის გარკვეულწილად ასახავდა ეროვნულ-გაერთიანების ხელშეკრულების შესაბამის დებულებას (81-ე მუხლის „ე“ პუნქტი).

გარდა ამისა, საყოველთაოდ მიღებული პრაქტიკისაგან განსხვავებით, ქვეყანაში მოქმედი ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობით არ იკრძალებოდა ყველა ისეთი შეთანხმებული ქმედება ეკონომიკურ აგენტებს შორის, რომლებსაც შეიძლება გამოეწვიათ კონკურენციის შეზღუდვა. მართალია, „ფასებისა და ფასწარმოქმნის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის შესაბამისად, აკრძალული იყო მეურნე სუბიექტების შეთანხმებული მოქმედება, თუკი ის კონკურენციის შეზღუდვას გამოიწვევდა, მაგრამ აღნიშნული აკრძალვა მხოლოდ ფასების განსაზღვრის პროცესზე ვრცელდებოდა. ამასთან, კანონში არაფერი იყო ნათქვამი შეზღუდული რესურსების ხელმისაწვდომობაზე და ბაზარზე ეკონომიკურ აგენტთა მაქსიმალურად თავისუფალი დაშვების უზრუნველყოფაზე.

თავის მხრივ ფაქტია, რომ არც ერთი ხელშეკრულება და გადაწყვეტილება არ შეიძლება მიჩნეულ იქნას კანონის დარღვევად, თუ იგი არ ექცევა

ანტიკონკურენციული შეთანხმებებისა და გადაწყვეტილებების ნუსხაში. აქედან გამომდინარე, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონით არ იყო (არც ახალი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმითაა) აკრძალული რიგი ანტიკონკურენციული ხელშეკრულებები, გადაწყვეტილებები და შეთანხმებული ქმედებები, რომელთაც ევროგაერთიანების და ზოგადად, განვითარებული ქვეყნების კონკურენციული კანონმდებლობა არაკანონიერად მიიჩნევს. ამასთან, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი არ ითვალისწინებდა გამონაკლისებს ანტიკონკურენციულ ქმედებათა აკრძალვიდან (რაც გარკვეულწილად აიხსნება იმით რომ ანტიკონკურენციული შეთანხმებების და გადაწყვეტილებების ჩამონათვალი მეტად ზოგადი, ბუნდოვანი და მოკლე იყო). შესაბამისად, თუ მოცემული ხელშეკრულება შეიცავდა გარკვეულ „პროკონკურენციულ“ ასპექტებს, მაგალითად, თუ მას შედეგად მოჰყვებოდა ბაზარზე მიწოდების პირობების გაუმჯობესება, რასაც შეეძლო მნიშვნელოვანი სარგებლის მოტანა მომხმარებლისათვის, ან გამოიწვევდა წარმოების ზრდას, წარმოებისა და დისტრიბუციის ხარისხის გაუმჯობესებას, ან ხელს შეუწყობდა ტექნიკურ და ტექნოლოგიურ პროგრესს, იგი მაინც ანტიკონკურენციულად და შესაბამისად, ბათილად იქნებოდა გამოცხადებული.

ასევე, არასწორი და გაუმართლებელი იყო კანონში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლინებათა ნუსხის ამომწურვადობა (ახალი საკონკურენციო სამართლიდან ეს მუხლი საერთოდ ამოღებულ იქნა), რადგანაც კანონის დებულებებით გათვალისწინებული ჩამონათვალის იქით, კონკურენციის შეზღუდვის სხვა ქმედებას ვერ მიეცემოდა (ვერ მიეცემა) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის კვალიფიკაცია.

ამასთან, როგორც ექსპერტები მიუთითებდნენ, არ შეიძლება დადებით მომენტად ყოფილიყო მიჩნეული ის გარემოება, რომ სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს ჰქონდა კანონით მინიჭებული უფლება თვითონ განესაზღვრა (დაედგინა) შესაბამის სასაქონლო ბაზარზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა ხვედრითი წილი (სამსახურის უფროსის 14.12.00 წლის ნორმატიული აქტით ასეთ წილად განისაზღვრა 35%), რადგანაც ასეთ შემთხვევებში ვერ იქნებოდა გათვალისწინებული ისეთი გარემოებები, როდესაც დაბალი ხვედრითი წილის მიუხედავად ეკონომიკურ აგენტს მისი საბაზრო ძალა აძლევდა შესაძლებლობას ბოროტად გამოეყენებინა თავისი დომინირებული

მდგომარეობა [ევროპის, პოსტსოციალისტური და დსთ-ს ქვეყნების უმრავლესობაში – გერმანია, საბერძნეთი, ლატვია, უნგრეთი, ბულგარეთი, უკრაინა, რუსეთი, პოლონეთი და ა.შ. დომინირების პრეზუმციული ნორმა კანონითვე განსაზღვრული. თუმცა, აქვე გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ თანამედროვე ეტაპზე დომინირებული მდგომარეობის გამოვლენის მექანიზმები ბევრად უფრო შემოქმედებით (ანალიტიკურ) მიდგომას საჭიროებს და ის არამც და არამც არ იგივედგება ეკონომიკური აგენტის ხვერდით წილთან].

მართალია, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების აკრძალვას ითვალისწინებს ევროგაერთიანების ხელშეკრულების 82-ე მუხლი, რომლის შესაბამისადაც დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებად ითვლება ისეთი ქმედებები როგორცაა არასამართლიანი ფასების (მონოპოლიური ფასების) დაწესება, თავისუფალი ვაჭრობის შეზღუდვა და სავაჭრო პარტნიორების დისკრიმინაცია და სხვა, მაგრამ გაუმართლებელია ანტიმონოპოლიურ რეგულირებას დაექვემდებაროს ისეთი მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების საქმიანობა, რომელთაც ასეთი მდგომარეობა დაიკავეს მხოლოდ რესურსების არსებული სივრცობრივი განაწილების გამო და რომლებიც არ ეწევიან მონოპოლიურ საქმიანობას და არც გააჩნიათ ამის პრაქტიკული შესაძლებლობა. სწორედ ამიტომ, ამ საკითხებთან დაკავშირებით აუცილებელი იყო შემოქმედებითი და დიფერენცირებული მიდგომა სახელმწიფოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე.

ასევე, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის დიდ ნაკლს წარმოადგენდა ის, რომ მასში არ იყო განსაზღვრული „შესაბამისი ბაზრის“, „გეოგრაფიული ბაზრის“ ცნებების განმარტებები (აღნიშნული სამწუხაროდ არც ახალ კანონში იქნა გათვალისწინებული). ამასთან, დაზუსტებას საჭიროებდა „ეკონომიკური აგენტის“ ცნების მნიშვნელობა (ეს გარკვეულწილად მოაწესრიგა ახალმა კანონმა), რადგან არსებული ფორმულირება რიგ შემთხვევებში არ იძლეოდა შესაძლებლობას მეწარმეები განხილულ იყო ერთ ეკონომიკურ აგენტად.

გარდა ამისა, კანონში არ იყო განმარტებული „მონოპოლიის“ ცნება (ეს გათვალისწინებულია ხალი კანონით), ხოლო „ბუნებრივი მონოპოლიის“ არსებული ცნება საჭიროებდა კორექტირებას. რადგან ის პირდაპირ გადმოტანილი იყო უცხოური სიტყვიდან „Natural Monopoly“-დან და მისი განმარტებიდან გამომდინარე

ფოთის, ბათუმისა და სოხუმის პორტები მიჩნეულ იყო როგორც ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტი, თუმცა რეალურად ეს ასე არაა, რადგანაც ჯერ ერთი ისინი ერთმანთის კონკურენტებს წარმოადგენენ და მეორეც თეორიულად საკმარისად შესაძლებელია ახალი პორტების აშენდეს (ანაკლია, ფიზორი, გაგიდა, ყულევი, სუფსა და ა. შ.), რომლებიც უკვე არსებული პორტების კონკურენტები იქნებიან.

იგივე შეიძლება ითქვას შერწყმების რეგულირებასთან მიმართებაშიც. ზოგიერთი შერწყმა შეიძლება ანტიკონკურენციული ხასიათის იყოს და მიზნად ისახავდეს კონკურენციის აღკვეთას და დომინირებული მდგომარეობის ხელოვნურად და არა ეკონომიკურ საქმიანობის საფუძველზე მიღწევას. მეორეს მხრივ შერწყმამ შეიძლება საკმარისად შეამციროს კონკურენტების რაოდენობა და საშუალება მისცეს დარჩენილ ფირმებს სათანადო კოორდინაცია გაუწიონ თავიანთ საქმიანობას. აქედან გამომდინარე, საკონკურენციო სამართალი უნდა მოიცავდეს დებულებებს ასეთი შერწყმის აღკვეთის მიზნით. ამ თვალსაზრისით, შეიძლება ითქვას, რომ „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი სათანადოდ ვერ არეგულირებდა, ხოლო ახალი საკონკურენციო სამართალი საერთოდ არ არეგულირებს შერწყმას. კერძოდ, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის თანახმად, მხოლოდ მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი იყო ვალდებული, სხვა ეკონომიკურ აგენტთან შერწყმისას რეგისტრაციამდე გაეარა ანტიმონოპოლიური ექსპერტიზა, ხოლო უარყოფითი დასკვნის შემთხვევაში სასამართლოს არ უნდა მოეხინა მისი (შერწყმის) რეგისტრაცია (სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისაგან დამოუკიდებელი მიზეზებით ამ მოთხოვნის დაცვა სამწუხაროდ ყოველთვის არ ხერხდებოდა).

კანონის (მე-10 მუხლი) სერიოზულ ნაკლს წარმოადგენდა აგრეთვე ის, რომ ერთის მხრივ, სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა ორგანოს ეკრძალებოდა – სახაზინო საწარმოების გაერთიანება, შერწყმა, კავშირების, ასოციაციების, კონცერნების, კონსორციუმების, მართვის შუალედური რგოლების, დარგთაშორისი რეგიონალური გაერთიანებების შექმნა, თუ რა თქმა უნდა ეს იწვევდა კონკურენციის შესუსტებას და შეზღუდვას და მეორეს მხრივ, ამ დროს კანონში არ იყო მოცემული „შერწყმის“ განმარტება. კანონი ასევე არ აწესრიგებდა შერწყმის პროცესს (ეს არც ახალი კანონითაა მოწესრიგებული). კერძოდ, არ იყო განსაზღვრული: 1) როდის და რა ფორმის ექსპერტიზა უნდა ჩატარებულიყო; 2) რა

სახის შეტყობინება უნდა მიწოდებოდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს; 3) მოთხოვნილი შერწყმის თაობაზე თანხმობის ან უარის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების ვადები; 4) მოთხოვნილ საქმიანობაზე თანხმობის ან უარის გაცხადების საფუძველი.

აღსანიშნავია აგრეთვე ის ფაქტიც, რომ კანონი საყოველთაოდ აღიარებული პრაქტიკისაგან განსხვავებით, აწესრიგებდა მხოლოდ სახაზინო (ბოლო წლებში კი საქართველოში ასეთი ფორმის საწარმოები არ არსებობდნენ და არ იყვნენ ისინი საჯარო სამართლის სუბიექტები) საწარმოების გაერთიანებას ან ისეთი სახის შერწყმებს, როდესაც ერთ-ერთ მხარეს (როგორც უკვე აღვნიშნეთ) წარმოადგენდა მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი. ეს იმ დროს, როდესაც მსოფლიოს უმეტეს ქვეყნებში კონკურენციის ორგანოებისათვის ინფორმაციის მიწოდება შერწყმებზე ნებართვების მისაღებად სავალდებულო ხასიათს ატარებს. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, თუკი მოცემული ეკონომიკური აგენტის საბაზრო წილი აღემატება დადგენილ ზღვრულ მაჩვენებელს და საშუალება აქვს უარყოფითი გავლენა მოახდინოს ბაზარზე, იმის და მიუხედავად შერწყმაში მონაწილე ერთ-ერთი მხარე იმყოფება თუ არა მონოპოლიურ მდგომარეობაში აუცილებელია შერწყმის შესახებ ინფორმაცია მიეწოდოს კონკურენციის ორგანოს (140).

ასევე სერიოზულ საკანონმდებლო ხარვეზს წარმოადგენდა ის, რომ „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ კანონის თანახმად, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებს ერთმნიშვნელოვნად ეკრძალებოდათ ეკონომიკური აგენტებისათვის რაიმე საგადასახადო ან სხვა სახის შეღავათების დაწესება (რაც ფაქტობრივად ნიშნავს ყველა სახის სუბსიდიების აკრძალვას), რომლებიც კონკურენტებთან (ან პოტენციურ კონკურენტებთან) შედარებით უპირატესობას ანიჭებდა მათ და იწვევდა კონკურენციის შეზღუდვას, მაშინ როდესაც ევროკავშირის კანონმდებლობით დაშვებული იყო (არის) ცალკეული გამონაკლისები „გონივრულობის“ პრინციპზე დაყრდნობით (ეს საკითხი მეტნაკლებად დაარეგულირა „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს 2005 წლის 3 ივნისის კანონმა).

გარდა ამისა, მიგვაჩნია, რომ ბოლომდე არ იყო გააზრებული ის საკანონმდებლო ცვლილებები (1999-2002 წწ.), რითაც მნიშვნელოვნად შესუსტდა (შეიზღუდა) სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ფუნქციები და უფლებამოსილებები ინფრასტრუქტურის სფეროში (საქართველოს ტრანსპორტის

მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის, როგორც ზედმეტი რგოლის ლიკვიდაციის თაობაზე საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 2007 წლის თებერვლის ბოლოს საქართველოს მთავრობაში გაკეთებული განცხადება სწორედ ამის დასტურია). ასევე პრობლემატიური იყო და არის, ის საკანონმდებლო ცვლილებები, რომლითაც ანტიმონოპოლიურ სამსახურს შეუწყდა მისთვის აუცილებელი ინფორმაციის მოწოდება საბაჟო და სტატისტიკის სამსახურებიდან.

თავის მხრივ, საქართველოს საკონკურენციო (ანტიმონოპოლიური) სამართლის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის (მათ შორის, სამსახურის როლისა და სტატუსის ამაღლების) მიზნით, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ, „GEPLAC“-ის უცხოელ და ადგილობრივ ექსპერტებთან მჭიდრო თანამშრომლობით 2003 წლის დამდეგს მომზადდა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ – საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე“ კანონპროექტი.

კანონპროექტზე მუშაობის პროცესში გათვალისწინებულ იქნა ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრის (TACIS-GEPLAC-ის ეგიდით 2000-2003 წწ. სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან თანამშრომლობდა ირლანდიელი ექსპერტი, სამართლის დოქტორი ჯოზეფ მაკარდლი) მიერ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის რეკომენდირებული საკითხები – არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის, პორიზონტალური და ვერტიკალური შეთანხმებების, მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა შერწყმების, სამსახურის სტრუქტურული მოწყობის, აგრეთვე საჯაროობის, ანგარიშგების, ანგარიშგაღდებულებისა და სხვა ანტიკორუფციულ პრიციპებთან დაკავშირებით.

აღნიშნული კანონპროექტის (ევროკავშირის კანონმდებლობასთან მეტ-ნაკლებად ჰარმონიზებული ვარიანტი) აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამის ინსტიტუტებთან შეთანხმების პროცესი გაიწეა მთელი ერთი წლის განმავლობაში, რომელიც დასრულდა 2004 წლის ივნისის ბოლოს. კანონპროექტის სრულყოფისა და დახვეწის საქმეში მნიშვნელოვანი წვლილი აქვთ შეტანილი და კონკრეტული შენიშვნები და წინადადებები აქვთ გამოთქმული შემდეგ სამინისტროებს: 1) საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს (13.05.04 წლის №14/147/7-4 წერილი); 2) საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს (31.05.04 წლის №01/23/07-3219 წერილი);

3) საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს (24.05.04 წლის №13-02/779/5802 წერილი); 4) საქართველოს შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს (29.04.04 წლის №1-ქ/07-93 წერილი); 5) საქართველოს ენერგეტიკის სამინისტროს (14.06.04 წლის №05/839 წერილი); 6) საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს (14.05.04 წლის №2-1/547 წერილი); 7) საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს (30.04.04 წლის №08-11/252 წერილი); 8) საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს (25.05.04 წლის №01-16-14/1651 წერილი); 9) მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობის საკითხებზე საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატს (04.05.04 წლის №7/7 წერილი)) (126).

საბოლოოდ, როგორც სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მასლებიდან ირკვევა, ზემოაღნიშნულ კანონპროექტს შემდგომი მსვლელობა არ მისცემია და მის ნაცვლად შემუშავებულ და მიღებულ იქნა, ახალ განსხვავებულ ხედვაზე დაფუძნებული საკონკურენციო სამართალი – „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის სახით.

II. „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი. დღეისათვის საქართველოში კონკურენციული კანონმდებლობის ძირითად ჩარჩო სამართლებრივ აქტს (კანონს) წარმოადგენს, საქართველოს პარლამენტის მიერ 2005 წლის 3 ივნისს მიღებული „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომელიც ძალაშია 2005 წლის 12 ივლისიდან (გამოქვეყნებიდან 15 დღის შემდეგ). ამ კანონის მიღებით (ის მომზადდა საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს მიერ) გაუქმებულ იქნა საქართველოში მანამდე მოქმედი საკონკურენციო სამართლის ყველა ნორმატიული აქტი, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი უზრუნველყოფის ნორმების უმეტესობასთან ერთად.

„თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი შესდგება შვიდი თავისა და 16 მუხლისაგან. კანონის პირველ და მეორე თავებში განსაზღვრულია ზოგადი დებულებანი და კონკურენციის აკრძალვის მექანიზმები (რაც სამწუხაროდ, მხოლოდ ხელისუფლების ორგანოების მიერ კონკურენციის საწინააღმდეგოდ მიღებული გადაწყვეტილებების აკრძალვამდეა დაყვანილი). მესამე თავი ეხება სახელმწიფო დახმარებებისა და მიზნობრივი პროგრამების გაცემის და მიღების სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმებს, ხოლო მეოთხე თავი რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებს. მესხუთე თავში ჩამოყალიბებულია

თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს უფლებამოსილებები და საქმიანობის ძირითადი მოვალეობები, ხოლო მეექვსე და მეშვიდე თავებში გარდამავალი და დასკვნითი დებულებანი.

ზოგადად, კანონის მიზანს წარმოადგენს ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის, მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი და საკუთრების ფორმის მიუხედავად, საქართველოში თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციისათვის ბარიერების მოხსნა. კერძოდ: ა) ეკონომიკური აგენტების კონკურენციისათვის ხელის არშეშლა; ბ) ბაზარზე შესვლის ადმინისტრაციული ბარიერების აღკვეთა და ბაზარზე ეკონომიკური აგენტების თავისუფალი დაშვებისათვის ხელის არშეშლა; გ) სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან დისკრიმინაციული ბარიერების არსებობის აღკვეთა ან მათი შექმნის დაუშვებლობა; დ) შეზღუდული კონკურენციის პირობებში რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში საზოგადოების სასიცოცხლო და ეკონომიკური ინტერესების დაცვა; ე) სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მიერ ისეთი საერთაშორისო ვალდებულების აღების დაუშვებლობა, რომლებიც შეაფერხებენ თავისუფალ ვაჭრობას ქვეყნის შიგნით და გარეთ.

ამასთან, „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი ვრცელდება – ა) იმ ურთიერთობებზე, რომლებიც გავლენას ახდენენ ქვეყნის სასაქონლო და მომსახურების ბაზრებზე კონკურენციასა და თავისუფალ ვაჭრობაზე და რომლებშიც მონაწილეობენ იურიდიული ან/და ფიზიკური პირები ან/და სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოები; ასევე, ბ) სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების იმ ქმედებებსა ან/და გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც ამა თუ იმ ფორმით გავლენას ახდენენ (ან შეუძლიათ მოახდინონ) კონკურენციულ გარემოზე და თავისუფალ ვაჭრობაზე. რაც შეეხება, საავტორო და მომიჯნავე უფლებებთან, სავაჭრო ნიშნებთან და სამრეწველო ნიმუშებთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, ეს სხვა საკანონმდებლო ნორმებით რეგულირდება.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოქმედების სფერო თითქმის ემთხვევა მისი წინამორბედი „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისი მუხლების შინაარსს, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ამ ორი კანონის ცალკეულ დებულებებს შორის არსებული განსხვავება თვალში-

საცემია და ნამდვილად არ მეტყველებს ახალი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმის (კანონის) სასარგებლოდ. კერძოდ, კონკურენციის ახალი კანონმდებლობით უგულებელყოფილია ბაზარზე ეკონომიკური აგენტების არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის მექანიზმები. კანონი არ შეიცავს მონოპოლიური საქმიანობის ცნებას და მისი გამოვლენისა და აღკვეთის მექანიზმებს. კანონი არ ვრცელდება ინფრასტრუქტურის სფეროებში კერძო ინვესტიციებით შექმნილი არათავისუფლად ბრუნვადი საქონლის ტრანსპორტირების (გატარების) საშუალებებზე (მუხლი 11, პუნქტი 4) და ა.შ.

კანონი არ ითვალისწინებს ეკონომიკური აგენტების შერწყმების (როგორც ვერტიკალური (შეზღუდვა) ასევე ჰორიზონტალური (შეთანხმება) ინტეგრაციის) არანაირი სახით კონტროლს, თუ რა თქმა უნდა, საკითხი არ ეხება სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელის მიერ მის ქსელზე დაშვება არდაშვების საკითხებს (საჩივრის საფუძველზე).

ამასთან, მოქმედი კანონმდებლობით არაა განსაზღვრული განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელთა ჩამონათვალი. თუმცა ფაქტია, რომ ასეთ სუბიექტებს განეკუთვნებიან ის ეკონომიკური აგენტები, რომლებიც ფლობენ (განკარგავენ) ან იჯარით აქვთ აღებული – 1) მაგისტრალური მილსადენი, 2) რკინიგზის ხაზი, 3) მაღალი ძაბვის გადამცემი სისტემა, 4) საეროდრომო-სადისპერტჩერო მომსახურება მარშუტზე და ა.შ., ანუ ეს ის სფეროებია, სადაც მარეგულირებელი ორგანოებია შექმნილი და რომლებზეც თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს უფლებამოსილებები, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, ისედაც არ ვრცელდება.

კანონის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სიახლე და წინგადადგმული ნაბიჯი არის ის, რომ აკრძალულია ისეთი სახელმწიფო დახმარება და სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამის გაცემა, რომელიც აფერხებს კონკურენციას ან ქმნის მისი შეფერხების საშიშროებას (მუხლი 8 და 9). შესაბამისად, „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში ჩამოყალიბებულია სახელმწიფო დახმარებებისა და სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების აკრძალვის მექანიზმები და განსაზღვრულია ის გამონაკლისები, რა შემთხვევებშიც შეიძლება ნება დაერთოს მათ გამოყენებას. ე.ი. კანონში ჩამოყალიბებულია სახელმწიფო დახმარებებისა და მიზნობრივი პროგრამების გაცემის მექანიზმების გაკონტროლების წესი. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ ის ბოლომდე არაა დახვეწილი, რაც მისი

აღსრულების პროცესში ქმნის გარკვეულ პრობლემებს. სწორედ ასეთი გაურკვეველობის შედეგია ის, რომ 2005 წლის 12 ივლისიდან (კანონის ძალაში შესვლიდან) დღემდე ვერ ხერხდება „ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების მიღების ზოგადი წესის“ და „სახელმწიფო დახმარების გაცემის პროცედურის ზოგადი წესის“ შესახებ კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების მიღება დაინტერესებული სამინისტროებიდან თანხმობის მიუღებლობის გამო, რაც ჩვენი აზრით, მოგვარებადია თუ:

– „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის ცალკეულ დებულებებს შორის არსებული შეუსაბამობები აღმოიფხვრება [განსაკუთრებით აქცენტი უნდა გაკეთდეს იმ დებულებებზე, რომლის თანახმადაც ერთის მხრივ იკრძალება კონკურენციის შემზღუდავი სახელმწიფო დახმარებებისა და სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების გაცემა (ეს უკანასკნელი თავისი შინაარსით იგივე სახელმწიფო დახმარებას წარმოადგენს), ხოლო მეორეს მხრივ თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო უფლებამოსილია შეიმუშოს და გასცეს მხოლოდ რეკომენდაციები, რაც არ წარმოადგენს შესასრულებლად სავალდებულო დოკუმენტს სახელმწიფო ორგანოსათვის].

– თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს მიერ „ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების მიღების ზოგადი წესის“ დამტკიცებამდე სპეციალური ნორმატიული აქტით განისაზღვრება, თუ რომელ ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივ პროგრამებზეა საუბარი.

– დადგინდება რა სტადიაზე უნდა მოხდეს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს ჩართვა ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების შეთანხმების პროცესში [ჩვენი აზრით, სააგენტოს ჩართვა უნდა მოხდეს მანამ სანამ მოხდება ამა თუ იმ პროგრამით განსაზღვრული თანხის კონკრეტულ ეკონომიკურ აგენტებზე გაცემა. ისე, უფრო სწორი იქნება, სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამებისა და სახელმწიფო დახმარებების გაცემის პროცედურის მომწესრიგებელი დებულებები გაერთიანდეს და ჩამოყალიბდეს ერთ მუხლში].

აქვე ხაზგასასმელია ის გარემოება, რომ „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის შესაბამისად, საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის კანონმდებლობის შესრულებაზე კონტროლს ახორციელებს საქართველოს ეკონომიკური განვითარე-

ბის სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო. ამასთან, ამ კანონის მე-15 მუხლის (გარდამავალი დებულებები), „გ“ პუნქტის თანახმად, საქართველოს მთავრობას ევალებოდა კანონის ამოქმედებიდან (2005 წლის 12 ივლისი) 9 თვის ვადაში წარედგინა პარლამენტისათვის, კანონის აღმსრულებელი სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების – „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს მთავრობისაგან დამოუკიდებელ სტრუქტურულ ერთეულად ჩამოყალიბების შესახებ“ კანონპროექტი, რაც კანონით განსაზღვრული ვადის სამჯერ ამოწურვის მიუხედავად დღემდე არაა შესრულებული.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი უფრო აღმსრულებელი ხელისუფლების კონტროლის შესახებ კანონს წარმოადგენს („თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლი იმეორებს „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ კანონის მე-10 მუხლს), ვიდრე ზოგადად კონკურენციის (ანტიმონოპოლიურ)კანონს. შესაბამისად, ის უფრო დაშორდა, ვიდრე დაუახლოვდა ევროკავშირისა და ზოგადად, მსოფლიოს განვითარებული სახელმწიფოების საკონკურენციო სამართლებრივ ბაზას.

III. მომხმარებელთა უფლებების დაცვა. როგორც უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოში 2005 წლის 3 ივლისამდე ანტიმონოპოლიური რეგულირების („მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის) ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას წარმოადგენდა მომხმარებელთა უფლებების დაცვა. შესაბამისად, დავას არ იწვევდა ის გარემოება, რომ სამომხმარებლო პოლიტიკა და კონკურენციის პოლიტიკა მჭიდრო კავშირში იმყოფებოდნენ. ამდენად, ჯანსაღი კონკურენციული გარემოს ფორმირება იყო მომხმარებელთა დაცვის სისტემის გაუმჯობესების საფუძველი და გარანტი. ამასთან, მომხმარებელთა ინფორმირება და ბაზრის გამჭვირვალობა წარმოადგენდა მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და კეთილსინდისიერი კონკურენციის უზრუნველყოფის ძირითად პირობას.

ზოგადად აღიარებულია, რომ მომხმარებელთა უმთავრეს უფლებას წარმოადგენს პროდუქციის უსაფრთხოება, რომელიც განსაზღვრულია „მომხმარებელთა დაცვის სახელმძღვანელო პრინციპების შესახებ“ გაეროს 1985 წლის რეზოლუციის შესაბამისად და რომლის ძირითადი მიზანია, სასაქონლო ბაზრებზე,

მხოლოდ უსაფრთხო პროდუქციის არსებობა. ასევე, პროდუქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ფორმებისა და მწარმოებელთა პასუხისმგებლობის კრიტერიუმების განსაზღვრა.

სწორედ, პროდუქციის (მომსახურების) უსაფრთხოების გაეროსეულ პრინციპებს ეყრდნობა საქართველოს კანონი „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ (მიღებულ იქნა საქართველოს პარლამენტის მიერ 1996 წლის 20 მარტს), რომლის პროექტზე მუშაობა, ჯერ კიდევ 1992 წელს დაიწყო საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს პასუხისმგებელი თანამშრომლების, მეცნიერებათა კანდიდატების მ.ლობჯანიძისა და ქ.ლაფაჩის ინიციატივით. მოგვიანებით, კანონპროექტის სრულყოფასა და მისი ქვემდებარე ნორმატიული აქტების შემუშავებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს პროფესორმა ვლ. პაპავამ (ეკონომიკის მინისტრი), გ. ჩარკვიანმა (ეკონომიკის მინისტრის მოადგილე), ვ.მაისურაძემ (ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მთავარი სამმართველო უფროსი), ა.თავაძემ (ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსი), შ. გოგიაშვილმა (ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მთავარი სამმართველოს უფროსის მოადგილე), ს.ფეტელავამ (ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსის მოადგილე) და სამინისტროს თანამშრომლებმა: ვ. ფანცულაიამ, ნ. ბაბუციძემ, ლ. თომაშვილმა, მ. ლაშხმა და სხვ.

თავის მხრივ, „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით საფუძველი ჩაეყარა ქვეყანაში მომხმარებელთა კანონიერი ინტერესებისა და უფლებების დაცვის სახელმწიფო პოლიტიკას. შესაბამისად, გაძლიერდა საზოგადოებრივი მოძრაობაც. ეკონომიკურ აგენტთა საქმიანობა თანდათანობით დაექვემდებარა მოხმარებელთა დაცვის შესახებ კანონმდებლობის მოთხოვნებს, გაძლიერდა კონტროლი პროდუქციისა და მომსახურების უსაფრთხოებაზე. კანონით განისაზღვრა ის ძირითადი მოთხოვნები, რაც წაყენებული უნდა ჰქონოდა პროდუქციას და მომსახურებას, რომ ზიანი არ მიდგომოდა მომხმარებლის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, მის ქონებასა და გარემოს (აღნიშნულის გაკონტროლების მიზნით კანონის 31-ე მუხლი პროდუქციის უსაფრთხოების მაკონტროლებელი უწყებების უფლებამოსილებებს განსაზღვრავდა).

ამასთან, კანონის 30 მუხლის თანახმად, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის აღსრულებაზე პასუხისმგებლობა ეკისრებოდა საქართველოს ანტიმონოპოლიურ ორგანოს (თავდაპირველად საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს (მის ცენტრალურ აპარატს), ხოლო 1997

წლიდან ეკონომიკის სამინისტროსთან არსებულ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს). შესაბამისად, განსაზღვრული ვალდებულებების სრულყოფილად აღსრულების მიზნით, საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 11 მაისის №314 ბრძანებულებით (მოგვიანებით, საქართველოს პრეზიდენტის 2002 წლის 31 მარტის №145 ბრძანებულებით შეტანილ იქნა მასში ცვლილება), საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან შეიქმნა, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკოორდინაციო უწყებათაშორისო საბჭო, რომლის ძირითად ამოცანად განისაზღვრა – საქართველოს სამინისტროებისა და უწყებების საქმიანობათა კოორდინაცია „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნათა შესრულების სფეროში. თუმცა, როგორც ჩანს, ამ საბჭომ ვერ უზრუნველყო მასზე დაკისრებული ამოცანის სრულყოფილად შესრულება, რაც ნათლად დასტურდება საბჭოს სხდომების რაოდენობისა და მასზე გატანილი საკითხების შესახებ სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის არქივში მოძიებული მასალებიდან. კერძოდ, იმის და მიუხედავად, რომ საბჭოს დებულება ითვალისწინებდა სხდომების ორ თვეში ერთხელ გამართვას (მუხლი 8), ის ანტიმონოპოლიური სამსახურის არსებობის მანძილზე (1997-2005 წწ.) სულ ოთხჯერ ჩატარებულა. მათ შორის, ერთი 1998 წელს (გაცნობითი ხასიათის) და სამი 2002 წელს (ერთ-ერთი ბოლო სხდომა, რომელიც ეხებოდა დედაქალაქში 1 კვ/სთ ელექტროენერჯის ტარიფის გაძვირების საკითხს, ჩატარებულა სახალხო დამცველის ოფისში), რაც ნათლად მიუთითებს საბჭოს არაეფექტიან ფუნქციონირებაზე, მაშინ, როდესაც მას, ჩვენის აზრით, შეეძლო (ევალებოდა) ბევრად მეტი დადებითი როლის შესრულება (მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მაკონტროლებელი სახელმწიფო ორგანოებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მუშაობათა კოორდინაციაზე მეტი პრინციპულობისა და აქტიურობის გამოჩენით) მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საქმეში.

რაც შეეხება „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებისათვის აუცილებელ სამართლებრივ ნორმებს, უნდა აღინიშნოს, რომ კანონის ძალაში შესვლამ დღის წესრიგში დააყენა შესაბამისი (აუცილებელი) კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების მიღების საჭიროება, რომლის მოწესრიგების მიზნით, 1996 წლის 13 სექტემბერს გამოცემულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება №596, რითაც განისაზღვრა იმ კონკრეტული ნორმატიული აქტების ჩამონათვალი, რომელთა შემუშავება და

დაინტერესებულ სამინისტროებთან და უწყებებთან ერთად მიღება დაევალა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს (ანტიმონოპოლიურ ორგანოს).

შესაბამისად, 1996-97 წლებში საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს მიერ სხვადასხვა სამინისტროებთან ერთად (ინტერესთა სფეროს გადაკვეთიდან გამომდინარე) მომზადებულ და მიღებულ იქნა „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონს ქვემდებარე შემდეგი ნორმატიული აქტები (ვაჭრობისა და მომსახურების წესები):

- 1) ცალკეული სახის სასურსათო და არასასურსათო საქონლის გაყიდვის წესი;
- 2) საზოგადოებრივი კვების ობიექტებში პროდუქციის წარმოებისა და რეალიზაციის (მომსახურების) წესები;
- 3) აგრარული ბაზრების მუშაობის წესები;
- 4) ხილ-ბოსტნეულით ვაჭრობის წესები;
- 5) წერილი სავაჭრო ქსელის, არასასურსათო საქონლის ორგანიზებული საცალო ბაზრობების მუშაობის წესი;
- 6) ნიმუშების მიხედვით საქონლის გაყიდვის წესი;
- 7) მოქალაქეთათვის ხანგრძლივი მოხმარების საგნების კრედიტით (განვადებით) მიყიდვის წესები;
- 8) არასასურსათო საქონლით საკომისიო ვაჭრობის წესები;
- 9) ალკოჰოლური სასმელებითა და ლუდით საცალო ვაჭრობის წესები;
- 10) საქონლის შეკვეთით და მყიდველის სახლში მიტანით გაყიდვის წესები;
- 11) ბეწვეული საქონლის გაყიდვის წესები;
- 12) საქართველოში მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურების წესი;
- 13) კომუნალური მომსახურების გაწევის წესი;
- 14) მყარი და თხევადი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების გატანაზე გაწეული მომსახურების წესები;
- 15) ვეტერინალური მომსახურების წესები;
- 16) მოსახლეობის კონო-ვიდეო მომსახურების წესები;
- 17) სასტუმროებში გაწეული მომსახურების წესი;
- 18) ძვირფასი ლითონებისა და ძვირფასი ქვებისაგან დამზადებულ ნაკეთობათა გაყიდვის წესები;

- 19) ძვირფასი ლითონებისა და მისი ჯვართის, ასევე ძვირფასი ქვების ნაკეთობათა მოსახლეობისაგან შესყიდვის წესები;
- 20) ახალი ავტომობილსატრანსპორტო საშუალებების გაყიდვის წესები;
- 21) ავტოსატრანსპორტო საშუალებების რემონტისა და ტექნიკური მომსახურების გაწევის წესები;
- 22) სატელეგრაფო კავშირით მომსახურების გაწევის წესები;
- 23) სადენური მაუწყებლობით (რადიოფიკაციით) მომსახურების წესები;
- 24) პერიოდული ბეჭდვითი გამოცემების ხელმოწერით გავრცელების წესები;
- 25) საქალაქთაშორისო და საერთაშორისო სატელეფონო კავშირით მომსახურების წესები;
- 26) ადგილობრივი სატელეფონო ქსელებით მომსახურების გაწევის წესები (145, გვ. 5-151).

მოგვიანებით, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის აღსრულების პროცესში, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ 2000 წელს შემოწმდა რა ტურისტული მომსახურების სააგენტოები, აღმოჩნდა, რომ არც ერთი მათგანი არ აფორმებდა მომხმარებელთან ხელშეკრულებას. შესაბამისად, მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება „ტურისტული მომსახურების წესების“ შემუშავების თაობაზე, რაც თავის მხრივ გამომდინარეობდა ევროკავშირის 1990 წლის 13 ივნისის დირექტივიდან „პაკეტური მოგზაურობის, დასვენებისა და ტურების შესახებ“ და ევროკავშირისა და საქართველოს შორის არსებული „პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ“ ხელშეკრულებიდან. სამწუხაროდ, აღნიშნული მომსახურების წესის პროექტის შემუშავების (ტურიზმის დეპარტამენტთან ერთად) მიუხედავად (2003 წ.), მისი საბოლოო სახით მიღება ვერ მოხერხდა გარკვეული ობიექტური მიზეზების გამო.

რაც შეეხება უშუალოდ „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონს, მასში სხვადასხვა დროს შეტანილ იქნა რამდენიმე ცვლილება, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესი იყო პროდუქციის შესახებ ინფორმაციის მომხმარებელთათვის ქართულ ენაზე მიწოდების მომცველი დებულებები. კერძოდ, საქართველოში ამ ცვლილების განხორციელებამდე მომხმარებლებზე პროდუქციის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება ხდებოდა მხოლოდ უცხო ენაზე, რაც ხელს უშლიდა მომხმარებლის სათანადო ინფორმირებულობას ამა თუ იმ პროდუქციის შესახებ, რის გამოც ბევრისათვის გაურკვეველი რჩებოდა

პროდუქციის მწარმოებელი ქვეყანა, ვარგისიანობის ვადები, შენახვისა და გამოყენების პირობები, შემადგენლობა, საკვებდანამატები და რიგი სხვა საკითხები. ამ პრობლემის სიმწვავის კულმინაციად იქცა 2001 წლის ზამთრის პერიოდში ათეულობით თბილისელის ოჯახში დატრიალებული ტრაგედია, რომელიც უცხოური წარმოების გაზის ერთ-ერთი გამათბობელი მოწყობილობის არასწორმა ექსპლუატაციამ გამოიწვია. რაც, თავის მხრივ, განპირობებული იყო აუცილებელი გამაფრთხილებელი მოთხოვნების მხოლოდ უცხო ენაზე მითითებით (124, გვ. 13-14).

ამ და სხვა მსგავსი გარემოებების გათვალისწინებით, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსის (2001-2003 წწ.) არმაზ თავაძის ინიციატივით მომზადდა კანონპროექტი „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, რომელიც მიღებულ იქნა საქართველოს პარლამენტის მიერ 2002 წლის 21 ნოემბერს (№1759-11). შესაბამისად, ამ ცვლილებამ დაავალდებულა დამამზადებელი (გამყიდველი) საკვებ პროდუქტებზე, კოსმეტიკურ ნაწარმზე, საყოფაცხოვრებო ტექნიკასა და ფარმაცევტიულ პროდუქციაზე მომხმარებელს მიაწოდოს აუცილებელი, უტყუარი და სრული ინფორმაცია ქართულ ენაზე, რომელიც უნდა განთავსდეს პროდუქციის შეფუთვაზე, ეტიკეტზე, ან იარღიეზე, ხოლო თუ მათი ზომის სიმცირის გამო ან სხვა პატივსადები მიზეზით ეს შეუძლებელია, იგი უნდა განთავსდეს პროდუქციის ყოველ ერთეულზე თანდართულ ფურცელზე ან წარმოებაში მიღებული ნებისმიერი სხვა ფორმით.

ამასთან, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საქართველოსა და ევროკავშირს შორის „პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ“ დადებული შეთანხმების 43-ე მუხლის თანახმად, ევროპული კავშირი მუდმივად ეხმარებოდა საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობის, მათ შორის, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის, ევროპულ სამართალთან დაახლოებაში. თავის მხრივ, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ღონიძიებების გაუმჯობესებას ერთ-ერთი პრიორიტეტული მნიშვნელობა უკავია ევროკავშირის საქმიანობაში, რომლის მიღწევა შეუძლებელია მომხმარებელთა ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფის გარეშე. სწორედ, ამ საკითხების მოწესრიგების ფარგლებში მუშაობდნენ ევროკავშირის ექსპერტები საქართველოში (57, გვ. 1). თუმცა ვფიქრობთ, რომ მათი რეკომენდაციები არაა ბოლომდე გათვალისწინებული. ასეთი დასკვნის გაკეთების

საფუძველს გვაძლევს ის გარემოება, რომ სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის შემდეგ დღემდე არაა განსაზღვრული მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის აღსრულებაზე ერთიანი ზედამხედველობისა და კონტროლის განმახორციელებელი სახელმწიფო ორგანო, რაც ამ სფეროს სამართლებრივი რეგულირების სასარგებლოდ ნამდვილად არ მეტყველებს. მით უმეტეს, იმ დროს, როდესაც გაუქმებულია „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონქვემდებარე ყველა ნორმატიული აქტი. ასევე, კანონიდან ამოღებულია 21-ე მუხლი, რომლის თანახმად დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი ვალდებული იყო დაედო მომხმარებელთან ხელშეკრულება სამუშაოს (მომსახურების) შესრულებაზე [ე.ი. კანონიდან ამოღებული იქნა მუხლი, რომელიც ავალდებულებდა ბაზარზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტს, ისე მოეწყო თავისი საწარმოო ან სხვა სამეურნეო საქმიანობა, რომ სათანადოდ და შეუფერხებლად დაეკმაყოფილებინა მოქალაქეთა მოთხოვნები. ამდენად, დომინირებული მდგომარეობის სუბიექტები (წყალკანალი, რკინიგზა, თელასი, გაზის გამანაწილებელი კომპანიები და ა.შ) მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ კანონმდებლობით განთავისუფლდნენ ისეთი ვალდებულებებისაგან, როგორცაა სახელშეკრულებო პრინციპით მომხმარებელბთან ურთიერთობა, რაც არ შეიძლება იყოს დადებითი შედეგის მომცემი].

IV. რეკლამის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობა 2005 წლის 3 ივნისამდე წარმოადგენდა საქართველოს საკონკურენციო სამართლის შემადგენელ ნაწილს. კერძოდ, სარეკლამო საქმიანობის რეგულირება „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად (მე-20 მუხლის, „ე“ პუნქტი) იყო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საქმიანობის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება.

თავის მხრივ, რეკლამა გარდა იმისა, რომ პროდუქციის გასაღებას უწყობს ხელს, იგი მომხმარებელზე ზემოქმედების უძლიერეს იარაღს წარმოადგენს და ფაქტობრივად საზოგადოებას ცხოვრების გარკვეულ წესს კარნახობს. ზოგიერთ შემთხვევაში, მან შეიძლება ნაწილობრივ შეცვალოს, ან პროპაგანდა გაუწიოს და განამტკიცოს უკვე დამკვიდრებული სტერეოტიპები. რეკლამა მასების აზროვნებაზე განუწყვეტელი ზემოქმედების შედეგად, შემკვეთისათვის სასურველი საზოგადოებრივი განწყობილების ჩამოყალიბების ბრწყინვალე საშუალებას იძლევა. ამ გაგებით, იგი სცილდება ერთი შეხედვით მისთვის წინასწარ განკუთვნილ

ჩარჩოებს (რომელიც მხოლოდ პროდუქციის გასაღებას გულისხმობს) და გარკვეულწილად, საზოგადოების მართვის მექანიზმად გვევლინება.

თანამედროვე ეტაპზე, რეკლამა იძლევა არა მარტო ინფორმაციას საქონელსა და მომსახურებაზე, არამედ იწვევს ემოციებს, განავითარებს იდეებსა და აზროვნებას. ასე, რომ რეკლამა ახდენს მომხმარებლის აღზრდას, მის ჩამოყალიბებას და ადაპტირებას ახალ გარემოსთან, რის გამოც, იგი შესაძლოა განხილულ იქნას, როგორც არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ სოციალური და პოლიტიკური მოვლენა. საბოლოო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ რეკლამა ხელს უწყობს ინდივიდის თვითდამკვიდრებას, როგორც შრომის, ასევე საქონლის მოხმარების პროცესში.

საქართველოში, ისევე როგორც მთელს პოსტკომუნისტურ სივრცეში, რეკლამა წარმოადგენდა საქმიანობის სრულიად ახალ მიმართულებას. შესაბამისად, რეკლამის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობა (თუ არ ჩავთვლით სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის 1995 წლის №60 ბრძანებულებას), ისევე როგორც ზოგადად საკონკურენციო სამართალი, იყო სიახლე გასული საუკუნის 90-იან წლების ქართულ საკანონმდებლო პრაქტიკაში.

„რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომელიც მიღებულ იქნა 1998 წლის 18 თებერვალს ემსახურებოდა და ემსახურება რეკლამის სფეროში ჯანსაღი კონკურენციის განვითარებას, საზოგადოებრივი ინტერესების, რეკლამის სუბიექტებისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვას, არასათანადო რეკლამის თავიდან აცილებასა და აღკვეთას. კანონი ვრცელდება საქართველოს და უცხო ქვეყნის ფიზიკურ და იურიდიულ პირებზე, რომლებიც დადგენილი წესით რეგისტრაციის საფუძველზე აწარმოებენ, განათავსებენ და ავრცელებენ რეკლამას საქართველოში. კანონი გამოიყენება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც საქართველოს ფარგლებს გარეთ საქართველოს ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა ქმედება რეკლამის სფეროში იწვევს (შეიძლება გამოიწვიოს) შესაბამის უარყოფით შედეგებს (კონკურენციის შეზღუდვა, სხვა ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა შეცდომაში შეყვანა) საქართველოს ტერიტორიაზე.

კანონი არ ვრცელდება პოლიტიკურ რეკლამაზე და ფიზიკურ პირთა იმ განცხადებებზე, რომლებიც უშუალოდ არ არის დაკავშირებული სამეწარმეო საქმიანობასთან.

ზოგადად, შეიძლება ითქვას, რომ „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით საქართველოს ხელისუფლება შეეცადა, რეკლამის სფეროს სამართლებრივი რეგულირება მოეყვანა შესაბამისობაში დროის მოთხოვნებთან და იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან, რომელთა ნაწილთანაც საქართველო უკვე იყო იმ პერიოდისათვის მიერთებული. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ რეკლამის კანონი მეტ-ნაკლებად შეესაბამება ბერნის 1886 წლის კონვენციას, საავტორო უფლებების დაცვის შესახებ (128, გვ. 5), რასაც მიერთებულია საქართველო. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ რეკლამის კანონის მიღებას, ისევე როგორც ყველა სიახლეს, გამოუჩნდნენ მოწინააღმდეგეები. მათ შორის იყო რეკლამის მწარმოებელთა და გამავრცელებელთა კავშირი, რომელსაც მიაჩნდა, რომ კანონის მიღებული ფორმით რეალიზაცია გამოიწვევდა ბევრ სირთულეს და სერიოზულ პრობლემებს შეუქმნიდა ამ ბაზრის განვითარებას, რაც საბოლოო ჯამში ზიანის მომტანი აღმოჩნდებოდა ქვეყნისათვის.

კავშირის წევრთა ასეთი უარყოფითი დამოკიდებულების მიუხედავად, „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონმა გაუძლო დროის გამოცდას და მის აღსრულებაზე პასუხისმგებელი სახელმწიფო ორგანოს – სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ეფექტიანი მუშაობის შედეგად ამ ბაზრის სუბიექტები ნელ-ნელა შეეჩვივნენ კანონის მოთხოვნებს და ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა მათთვის უკვე მისაღები აღმოჩნდა სულ ცოტა ხნის უკან მათ მიერვე უარყოფილი დებულებები.

საქართველოში მოქმედი სარეკლამო საქმიანობის მარეგულირებელი სამართლებრივი ნორმების შემუშავებასა და მის შემდგომ სრულყოფაში მნიშვნელოვანი წვლილი აქვთ შეტანილი საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს შემდეგ თანამშრომლებს: პროფესორ ვლ.პაპავას (ეკონომიკის მინისტრი), გ.ჩარკვიანს (მინისტრის მოადგილე), ვ.მაისურაძეს (სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსი), გ.ისაკაძეს (სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსი), ვლ.უგულავას (სარეკლამო საქმიანობის რეგულირებისა და ლიცენზირების სამმართველოს უფროსი/სამსახურის უფროსის მოადგილე), გ.მელაძეს (სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების სამმართველოს უფროსის მოადგილე/სამმართველოს უფროსი/სამსახურის უფროსის მოადგილე), ს.ფეტელავას (ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსის მოადგილე), ნ.ბუტიკაშვილს (სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების სამმართველოს განყოფილების უფროსი/

სამმართველოს უფროსის მოადგილე/ სამმართველოს უფროსი), შ.გოგიაშვილს (სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსის პირველი მოადგილე), დ.ოდელავაძეს (ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მთავარი სამმართველოს რეკლამის განყოფილების უფროსი), ნ.ფეიქრიშვილს (ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მთავარი სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი/ განყოფილების უფროსი) და სხვ.

„რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონში სხვადასხვა დროს შეტანილ იქნა, რამდენიმე ცვლილება. მათ შორის, ბოლო ცვლილება შევიდა 2005 წლის 3 ივნისს, რომლის თანახმად რეკლამის კანონმდებლობის აღსრულებაზე ზედამხედველობისა და კონტროლის ფუნქცია გადაეცა ადგილობრივი მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოებს (საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის პარალელურად), რაც ჩვენი აზრით, არაა ბოლომდე სწორად გათვლილი. კერძოდ, მიგვაჩნია, რომ მედიით გავრცელებული არასათანადო რეკლამა სხვა არაფერია, თუ არა შესაბამის (კონკრეტულ) სასაქონლო ბაზარზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტი (კონკურენციაში უპირატესობის მიღწევის მცდელობა), რომლის მოკვლევა და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღება უნდა წარმოადგენდეს არა ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების, არამედ კონკურენციის სააგენტოების კომპეტენციას (ეს დასტურდება, როგორც საერთაშორისო ისე ადგილობრივი გამოცდილებით).

V. ფასებისა და ფასწარმოქმნის საფუძვლების სამართლებრივი ბაზა.

ქვეყანაში სრულფასოვანი კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაცია შეუძლებელია რეგულირებას დაქვემდებარებული ეკონომიკური აგენტების ფასებით კონტროლის სრულყოფილი მექანიზმების არსებობის გარეშე. ამ მიმართულებით ძირითად კანონს, რომელიც იყო ამოსავალი საკონკურენციო სამართლის ფასებით რეგულირების ნაწილისა, წარმოადგენდა „ფასებისა და ფასწარმოქმნის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომელიც მიღებულია 1993 წელს. ესაა პერიოდი, როდესაც ქვეყანაში იწყებოდა გეგმიურ-რეგულირებადი ეკონომიკიდან თავისუფალ-საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი. მას შემდეგ, რაც რეალურად განხორციელდა ქვეყანაში ფასების ლიბერალიზაციის პროცესი, 1997-1999 წლებში მოხდა ამ კანონის გადახალისება (შეტანილ იქნა მნიშვნელოვანი ცვლილებები, თუმცა არასაკმარისი).

ზოგადად, ფასების კანონი განსაზღვრავდა საქართველოში ფასების ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელების, საბაზრო ფასწარმოქმნის ფორმირები-

სა და ფუნქციონირების სამართლებრივ საფუძვლებს. ასევე, მეწარმეთა, მოქალაქეთა, სახელმწიფო აღმასრულებელი ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების ძირითად უფლებებს, მოვალეობებსა და პასუხისმგებლობას ფასწარმოქმნის სფეროში. ამდენად, კანონში ჩამოყალიბებული იყო ფასწარმოქმნის საფუძვლების ზოგადი ნორმები, რომელთა გამოყენებით და თანმიმდევრული დაცვით უნდა მომხდარიყო ქვეყანაში საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების მშენებლობა.

ამასთან, კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტის საფუძველზე („ფასებისა და ფასწარმოქმნის საფუძვლების შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლის პირველი პუნქტი) საქართველოს ეკონომიკის მინისტრი ახორციელებდა იმ საქონლის (პროდუქციის, მომსახურების) ნუსხის (ნომენკლატურის) დამტკიცებას, რომლებზეც ვრცელდებოდა ფასების (ტარიფების) სახელმწიფო რეგულირება [ამ საქონლის (მომსახურების) ეკონომიკური და სოციალური მნიშვნელობის, აგრეთვე ბაზრის მონოპოლიზაციის დონისა და დაბალანსების გათვალისწინებით]. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ (კანონის მე-7 და მე-10 მუხლები) განსაზღვრული იყო სახელმწიფო რეგულირებადი ფასების დადგენის სამართლებრივი საფუძვლები.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ პროდუქციასა და მომსახურებაზე სახელმწიფო რეგულირებადი ფასების შესახებ ნუსხა შემოღებულ იქნა საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1992 წლის 29 იანვრის №83 დადგენილებით „ფასების ლიბერალიზაციის პირველი რიგის დონისძიებათა შესახებ“, რომლის თანახმადაც ამ ნუსხის გარეთ დარჩენილ პროდუქციასა და მომსახურებაზე ვრცელდებოდა ფასების ლიბერალიზაცია და თავისუფალი ფასწარმოქმნის პრინციპი, ხოლო მასში მოხვედრილი პროდუქცია (მომსახურება) ექცეოდა ფასების სახელმწიფო რეგულირების სფეროში. ამასთან, ამა თუ იმ სფეროში კონკურენციული გარემოს შექმნის კვალობაზე მუდმივად მიმდინარეობდა მასში ლიბერალიზაციის კუთხით სათანადო ცვლილებების შეტანა.

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ნუსხის დამტკიცების შესახებ დოკუმენტი ერთის მხრივ განსაზღვრავდა იმ პროდუქციასა და მომსახურებას, რომელზეც ვრცელდებოდა ფასების სახელმწიფო რეგულირება, ხოლო მეორეს მხრივ ნუსხის გარეთ დარჩენილი პროდუქციის (მომსახურების) გამომშვევ ეკონომიკურ აგენტებს ავტომატურად ენიჭებოდათ უფლებამოსილება ბაზრის კონიუქტურის მიხედვით უშუალოდ, თვითონ განესაზღვრათ ფასები.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, როგორც თითოეულმა ტარიფის დამდგენმა სახელმწიფო რეგულმა, ასევე უშუალოდ, რეგულირებას დაქვემდებარებულმა ეკონომიკურმა აგენტმა, იცოდა, რომ ესა თუ ის კონკრეტული საქონელი (პროდუქცია, მომსახურება) ვის მიერ და რომელი ნორმატიული აქტის შესაბამისად იყო რეგულირებადი.

„ფასებისა და ფასწარმოქმნის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, რეგულირებადი ფასების კონტროლის ორგანოს წარმოადგენდა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება – ფასების სახელმწიფო ინსპექცია, რომლის საქმიანობის ძირითადი სფერო იყო დამტკიცებული ტარიფების არასწორად გამოყენების ფაქტების გამოვლენა და აღკვეთა, რაც საბოლოო ჯამში, მომხმარებელთა ინტერესების დაცვასთან ერთად, ქვეყნის ბიუჯეტის შევსებას ემსახურებოდა. ამ მიმართულებით, ფასების ინსპექციამ XXI საუკუნის დამდეგს (2000-2003 წწ.) მნიშვნელოვან (მანამდე არნახულ) წარმატებებს მიაღწია, რომლის მთავარი შემომქმედი იყო ფასების სახელმწიფო ინსპექციის ახალი უფროსი (2000-2002 წწ.) პროფესორი მიხეილ ჯიბუტი (2003 წელს მ.ჯიბუტი კურირებდა ფასების ინსპექციის საქმიანობას, როგორც საქართველოს ეკონომიკის, მრეწველობისა და ვაჭრობის მინისტრის მოადგილე). სწორედ, მიხეილ ჯიბუტის ძალისხმევით შედეგად იქნა გამოვლენილი და აღკვეთილი ფასწარმოქმნის მექანიზმების დარღვევის ათეულობით ფაქტი, რომლებზეც საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად (ინსპექციის მიერ დაკისრებული თანხების მართლზომიერების თაობაზე) სასამართლო პროცესები დღემდე მიმდინარეობს (ფასების ინსპექციის საარქივო მასალებიდან ირკვევა, რომ 2000-2005 წლებში რეგულირებადი ფასების გამოყენების სისწორის დარღვევის ფაქტებზე, ცალკეულ ეკონომიკურ აგენტთა მიმართ სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ დაკისრებულ იქნა 24 მილიონ ლარზე მეტი საჯარიმო თანხა. მათ შორის, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით ქვეყნის ბიუჯეტის სასარგებლოდ დარიცხულ იქნა 10 472 675 ლარი, ხოლო სასამართლო განხილვის სტადიაში იყო ... 14 167 942 ლარის საქმე).

„ფასებისა და ფასწარმოქმნის საფუძვლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მის ქვემდებარე ყველა ნორმატიულ აქტთან და აღმასრულებელ ინსტიტუტთან ერთად ლიკვიდირებულ იქნა „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს 2005 წლის 3 ივნისის კანონის საფუძველზე, რამაც საბოლოო

ჯამში (საწყის სტადიაზე) შექმნა გარკვეული საკანონმდებლო ვაკუუმი, რამეთუ ერთის მხრივ, ადგილობრივი მმართველობის ორგანოები ვერ არკვევდნენ რა სფერო რეგულირებინათ (წყალმეურნეობა, შიდა ტრანსპორტი, დასუფთავება, ნაგვის გატანა, გარე განათება და ა.შ.) და ცდილობდნენ საკითხის გარკვევას სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურებში და მეორის მხრივ, რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროს მიკუთვნებულმა ეკონომიკურმა აგენტებმა, არ იცოდნენ, მათ მიერ გაწეული მომსახურება ექვემდებარებოდა თუ არა სახელმწიფოს მხრიდან ფასებით (ტარიფით) რეგულირებას. შესაბამისად, საკითხი გაურკვეველი იყო მანამ, სანამ საქართველოს პრეზიდენტის კონკრეტული ბრძანებულებით (08.02.2006 წლის №104) არ განისაზღვრა რეგულირებადი ეკონომიკური სფეროები (გარდა კონკრეტული დარგების მარეგულირებელი სამართლებრივი ნორმებით განსაზღვრული საქმიანობებისა). კერძოდ, საქართველოს პრეზიდენტის ამ ბრძანებულების თანახმად რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებს წარმოადგენენ შიდა საქალაქო ტრანსპორტით მომსახურება და წყალმეურნეობის (წყალკანალები) დარგი.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ [საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების (ძველი და ახალი) გაანალიზებიდან გამომდინარე], სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის (განსაკუთრებით) და ფასების სახელმწიფო ინსპექციის უფლებამოსილებები და კომპეტენციის საზღვრები (ლიკვიდაციამდე პერიოდში) მრავლისმომცველი, მაგრამ ბოლომდე სრულყოფილი არ იყო. ამასთან, ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტების კონტროლის მექანიზმების აღსრულების პროცესში, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურსა და ფასების ინსპექციას უნდა ემოქმედათ ერთობლივი ძალებით (მჭიდრო თანამშრომლობის გზით), რაც ჩვენის აზრით, ბევრად უფრო ეფექტიანს და შედეგიანს გახდიდა მათ მუშაობას. შესაბამისად, მოგებული დარჩებოდნენ, როგორც მეწარმეები, ასევე მომხმარებელები და ბევრად უფრო მასშტაბური და მრავლისმომცველი იქნებოდა რეალიზებული საკონკურენციო პოლიტიკის შედეგები.

საბოლოოდ როგორც ვხედავთ, საქართველოში კონკურენციული აზროვნების (ანტიმონოპოლიური აზრის შექმნის) ჩამოყალიბებისთანავე, დღის წესრიგში დადგა, შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის და მისი აღმასრულებელი ინსტიტუტის ფორმირების საკითხი. მართალია, როგორც საკანონმდებლო ბაზა, ასევე ინსტიტუ-

ტებიც (სტრუქტურულად) იცვლებოდნენ, თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ მთავარი (ძირითადი) კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) ორგანო, პრინციპში, დღემდე უცვლელი რჩება. კერძოდ, მთავარ (ძირითად) სახელმწიფო ორგანოს, რომელიც 1992 წლიდან დღემდე ახორციელებდა(ს) ქვეყანაში გლობალურ დონეზე ანტიმონოპოლიური რეგულირებისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის (2005 წლის 3 ივნისამდე) პოლიტიკის შემუშავებასა და მის რეალიზაციას, წარმოადგენდა და წარმოადგენს საქართველოს ეკონომიკის (ეკონომიკური განვითარების) სამინისტრო (იხილეთ დანართი №5, გვ. 275).

VI. საქართველოს ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა და სისხლის სამართლის კოდექსები. შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების დაცვის უზრუნველყოფა ხორციელდებოდა და ხორციელდება ეკონომიკური აგენტების, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების და მათი თანამდებობის პირების მიერ საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების (ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის) მოთხოვნათა ნებაყოფლობით შესრულების მეშვეობით, ხოლო იმ შემთხვევებში, როდესაც აღნიშნული კანონმდებლობა ირღვევა ან არ სრულდება ნებაყოფლობით, მაშინ მის დაცვას უზრუნველყოფენ ისეთი იძულებითი პროცესუალური ნორმები, რომლებიც შეიძლება განეკუთვნებოდნენ, როგორც ადმინისტრაციულ ისე სისხლის სამართლებრივ კანონდარღვევებს.

ამ პრობლემების მოწესრიგების მიზით, ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის მიღებისთანავე, გასული საუკუნის 90-იან წლებში, შეტანილ იქნა შესაბამისი მუხლები **ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსში**, სადაც დროთა განმავლობაში შედიოდა შესაბამისი ცვლილებები და დამატებები ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის პრაქტიკული რეალიზაციის შედეგების გათვალისწინებით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ქვეყანაში ახალი საკონკურენციო სამართლის მიღებამდე (2005 წლის 3 ივნისი) ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსში ჩადებული იყო შემდეგი მუხლები 153, 158, 158(1), 159, 159(1), 159(2), 159(3), 159(4) და 173(5), სადაც გათვალისწინებული იყო სასჯელები მეწარმე სუბიექტების მიერ ვაჭრობის (მომსახურების) წესების დარღვევისათვის, სასაქონლო ნიშნის უკანონო გამოყენებისათვის, მომხმარებელთა უფლებების შელახვისათვის, რეკლამის დაკვეთის, წარმოებისა და გავრცელების დადგენილი წესების დარღვევისათვის, არასათანადო რეკლამის განთავსებისათვის (გავრცელებისათვის), ანტი-

მონოპოლიური სამსახურის თანამდებობის პირთა მიწერილობის შეუსრულებლობისათვის, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის კანონმდებლობით განსაზღვრული ინფორმაციის მიუწოდებლობისათვის, ჩვილ ბავშვთა ხელოვნურად კვების რეკლამისათვის, სახელმწიფო კონტროლისა და ზედამხედველობის განხორციელებაზე ხელის შეშლისათვის.

ამასთან, ცხადია ისიც, რომ ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსით გათვალისწინებული საჯარიმო სანქციები, თავისი მცირე მოცულობის გამო, არაეფექტური იყო. უფრო მეტიც, ხშირ შემთხვევაში არ იყო გამორიცხული მეწარმეთა პროვოცირება სამართალდარღვევის მიმართულებით. მაგალითად, ვაჭრობის (მომსახურების) წესების დარღვევისათვის ისევე, როგორც სხვისი სასაქონლო ნიშნის უკანონოდ გამოყენებისათვის გათვალისწინებული იყო ჯარიმა 30 ლარიდან 150 ლარამდე, რაც ნამდვილად ვერ უზრუნველყოფდა სადამსჯელო ზომების ქმედუნარიანობას და ეფექტურობას.

მოგვიანებით, „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებასთან ერთად, ცვლილებები იქნა შეტანილი ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსში, რომლის თანახმად კოდექსიდან ამოღებულ იქნა 153-ე მუხლის მე-3-5 ნაწილი. ასევე, განისაზღვრა დარღვევათა ის სახეები [159(2) მუხლი – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს თანამდებობის პირთა მიწერილობის შეუსრულებლობა და 159(3) მუხლი – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოსათვის კანონმდებლობით განსაზღვრული ინფორმაციის მიუწოდებლობა], რაზეც უფლებამოსილება ენიჭება თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს (2008 წლის 29 თებერვლის მდგომარეობით), შეადგინოს ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმი.

გარდა ამისა, სისხლის სამართლის კოდექსში გათვალისწინებულია კონკრეტული სანქციები კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ისეთ ფაქტებთან დაკავშირებით, როგორცაა – მონოპოლიური საქმიანობა და კონკურენციის შეზღუდვა, სხვისი სასაქონლო (მომსახურების) ნიშნის უკანონოდ გამოყენება, აშკარად ყალბი რეკლამის გავრცელება და ფალსიფიკაცია. თავის მხრივ, სისხლის სამართლის კოდექსში განსაზღვრული სანქციები ბევრად უფრო მკაცრია ვიდრე ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსით განსაზღვრული სანქციები.

ამასთან, ისიც ფაქტია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსით განსაზღვრული სანქციები ამ ეტაპზე არ შეესაბამებიან საქართველოში მოქმედ ახალ საკონკურენ-

ციო სამართალს, რადგანაც კონკურენციის ჩარჩო კანონით უკვე არ რეგულირდება მონოპოლიური საქმიანობის აღკვეთისა და სხვისი სასაქონლო ნიშნის უკანონოდ გამოყენების ფაქტები. ამდენად, მიგვაჩნია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 159-ე მუხლი (მონოპოლიური საქმიანობა და კონკურენციის შეზღუდვა), შესაბამისობაშია მოსაყვანი მოქმედ ჩარჩო საკონკურენციო სამართლის ნორმებთან.

და ბოლოს, რაც შეეხება, სისხლის სამართლის კოდექსში გათვალისწინებულ სანქციებს სარეკლამო საქმიანობის რეგულირებისა და ფალსიფიკაციის საკითხებთან დაკავშირებით, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ საკითხების მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზა გამოსულია ქვეყნის მთავარი კონკურენციის ორგანოს – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს კომპეტენციიდან და შესაბამისად, ადგილობრივი მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოების და შინაგან საქმეთა სამინისტროს კომპეტენციას წარმოადგენენ.

3.2.2 რეგულირებადი ეკონომიკური სფეროების საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმები და ინსტიტუტები

ფაქტია, რომ კონკურენციისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მარეგლამენტირებელ სამართლებრივ ნორმებს, გარდა ზემოაღნიშნული (სადისერტაციო ნაშრომის 3.2.1 პარაგრაფი) საკანონმდებლო აქტებისა, შეიცავს ასევე ცალკეული დარგების (რეგულირებადი ეკონომიკური სფეროების) მარეგულირებელი კანონმდებლობა, სადაც განსაზღვრულია კონკრეტულ დარგში კონკურენციისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თეორიული საკითხები და ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრაქტიკული რეალიზაციის მექანიზმები. სწორედ ასეთ, ცალკეული დარგების მარეგულირებელ ძირითად საკანონმდებლო აქტებს წარმოადგენენ – 1) „ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს 1995 წლის 23 ივნისის ორგანული კანონი; 2) „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის 23 თებერვლის კანონი; 3) „დაზღვევის შესახებ“ საქართველოს 1997 წლის 2 მაისის კანონი; 4) „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს 1998 წლის 24 დეკემბრის კანონი; 5) „დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ საქართველოს 2002 წლის 13 სექტემბრის

კანონი; 6) „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს 1997 წლის 27 ივნისის კანონი; 7) „კავშირგაბმულობისა და ფოსტის შესახებ“ საქართველოს 1999 წლის 23 ივლისის კანონი; 8) „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს 2005 წლის 2 ივნისის კანონი; 9) „ნავთობისა და გაზის შესახებ“ საქართველოს 1999 წლის 16 აპრილის კანონი; 10) „ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სფეროს სახელმწიფო მართვისა და რეგულირების წესის შესახებ“ საქართველოს 2001 წლის 20 ივლისის კანონი; 11) ტრანსპორტის სფეროს მართვისა და რეგულირების შესახებ“ საქართველოს 2007 წლის 30 მარტის კანონი და 12) „წიაღის შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის 17 მაისის კანონი.

ამ კანონთა აღსრულებაზე ზედამხედველობისა და კონტროლის ფუნქციას ახორციელებ(დნენ)ენ შემდეგი ცენტრალური სახელმწიფო ორგანოები (სამინისტროები) და დამოუკიდებელი მარეგულირებელი კომისიები – 1) საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო; 2) საქართველოს ეროვნული ბანკი; 3) საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახური; 4) საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ეროვნული კომისია; 5) საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისია; 6) საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია; 7) ნავთობისა და გაზის სააგენტო; 8) ტრანსპორტის ადმინისტრაციები / კომისია / ერთიანი სატრანსპორტო ადმინისტრაცია; 9) საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახური (**იხილეთ დანართი №6, გვ. 276**).

ეხლა იმისათვის, რომ უფრო სრულყოფილი წარმოდგენა შეგვექმნას ამა თუ იმ რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროში რეალიზებულ საკონკურენციო პოლიტიკაზე, აუცილებელია მოკლედ მიმოვიხილოთ ზემოაღნიშნულ სამართლებრივ ნორმათა (სპეციალური კანონების) ის დებულებები, რომელთა მეშვეობითაც ხორციელდებ(ოდა)ა კონკრეტულ სფეროში (დარგში) კონკურენციისა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვა. ამასთან, ხაზი უნდა გაესვას იმ ინსტიტუტებსაც, რომლებიც ახდენენ კონკრეტული დარგის (სფეროს) ადმინისტრირებას.

I. „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის (105) 22-ე მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად – „ბანკებს ეკრძალებათ ისეთი გარიგებები და ქმედებები, რომელთა შედეგად ისინი დამოუკიდებლად ან სხვა პირებთან ერთად აღმოჩნდებიან დომინირებულ მდგომარეობაში ფულად, საფინანსო ან საკრედიტო ბაზარზე, აგრეთვე ყოველგვარი მანიპულაციები, რომლებიც

დაუმსახურებელ უპირატესობას მიანიჭებს მათ ან მესამე პირებს, შექმნიან საბანკო საქმიანობის კონკურენციის შეზღუდვის, საპროცენტო განაკვეთებისა და საკომისიო გასამრჯელოს ფიქსაციის შესაძლებლობას ან საშიშროებას.

საბანკო საქმიანობაში კანონმდებლობის შესაბამისად ანტიმონოპოლიურ პოლიტიკას ახორციელებს საქართველოს ეროვნული ბანკი, რომელიც განსაზღვრავს ამ სფეროში საბანკო საქმიანობის დასაშვებ პარამეტრებს, შეფასების კრიტერიუმებსა და ზემოქმედების ზომებს“ და მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც საბანკო მომსახურების ბაზარზე მონოპოლიურ მდგომარეობასა და არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან დაკავშირებული ურთიერთობები გავლენას ახდენდნენ ქვეყნის სასაქონლო ბაზრებზე არსებულ კონკურენციაზე, საკითხის შესწავლის (გადაწყვეტის) პროცესში ერთვებოდა (1997-2005 წწ.) საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური.

ასევე, კანონის ამავე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, „კომერციულ ბანკს არა აქვს უფლება რომელიმე კლიენტთან დადოს ისეთი ხელშეკრულება, რომლის მიხედვითაც სესხის გაცემის ან რაიმე საბანკო მომსახურების გაწევის პირობაა ამ ბანკის ან მისი რომელიმე მონათესავე საწარმოს არასაბანკო მომსახურების შესყიდვა ან გამოყენება“.

II. „დაზღვევის შესახებ“ საქართველოს კანონის (106) მე-9 მუხლის მე-6 პუნქტის შესაბამისად, „აკრძალულია მონოპოლიური და ყველა სხვაგვარი საქმიანობა განსაზღვრულ სადაზღვევო ბაზარზე კონკურენციის შეზღუდვის მიზნით. უპირატესობების მიცემა ან მიღება მზღვეველის (მზღვეველების) მიერ სხვა მზღვეველის (მზღვეველების) მიმართ“. ამასთან, ამავე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად „... საბიუჯეტო ორგანიზაციას ეკრძალება სადაზღვევო ორგანიზაციის დაფუძნება და სადაზღვევო ორგანიზაციის დამფუძნებლად ყოფნა.“

რაც შეეხება სადაზღვევო საქმიანობაზე სახელმწიფო ზედამხედველობის განხორციელებას, კანონის მე-19 მუხლის თანახმად, ამას ახორციელებდა – თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელი (ანგარიშვალდებული საქართველოს პრეზიდენტის წინაშე), საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახური, რომლის საქმიანობის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულებას წარმოადგენდა მომხმარებელთა უფლებების დაცვა.

ამასთან, ფაქტია ისიც, რომ მოქმედი კანონმდებლობის ფარგლებში, სადაზღვევო ბაზარზე ანტიკონკურენციული ქმედებების აღკვეთის მიმართულებით

ზედამხედველობის სამსახურის უფლებამოსილებანი შეზღუდული იყო. სწორედ ამიტომ, მას სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან (ლიკვიდაციამდე) მჭიდრო თანამშრომლობის გზით უწევდა (უხდებოდა) სადაზღვევო ბაზრებზე არსებული ანტიკონკურენციული ფაქტების გამოვლენა და აღკვეთა (დაზღვევის ზედამხედველობის სამსახურს ამ მიმართულებით დამოუკიდებელი მოქმედებისათვის შესაბამისი ბერკეტები არ გააჩნდა, რაც ნათლად წარმოაჩინა ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ბაზარზე 2002 წლის ბოლოს განვითარებულმა მოვლენებმა).

და ბოლოს, „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში 2007 წლის 29 ივნისს შეტანილი ცვლილებების შესაბამისად (№5162-რს) ლიკვიდირებულ იქნა საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახური და მის უფლებამონაცვლედ განისაზღვრა საქართველოს პრეზიდენტისა და ეროვნული ბანკის საბჭოს წინაშე ანგარიშვალდებული, თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელი ორგანო – საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახური.

III. „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს კანონის (107) მიზანს წარმოადგენს – საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარება, ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე ინვესტორთა ინტერესების დაცვა, ემიტენტთა მიერ ფასიანი ქაღალდების საჯარო შეთავაზებისას მათი ინფორმაციის, აგრეთვე ფასიანი ქაღალდებით საჯარო ვაჭრობის ღიაობის უზრუნველყოფა, ფასიანი ქაღალდებით საჯარო ვაჭრობაში სამართლიანი წესებისა და თავისუფალი კონკურენციის დამკვიდრება.

ამავე კანონის 33-ე მუხლის (საბროკერო კომპანიათა და ბროკერთა მოვალეობანი), თანახმად „... მათ არ უნდა გაუწიონ კონკურენცია თავიანთი კლიენტის დავალებას, არ უნდა მოახდინონ კლიენტის დავალების მანიპულირება, ან არ გადაწყვიტონ კლიენტის დავალების შესრულება ისეთი ფასითა და დავალების შესრულების ხარჯებით, რომლებიც ნაკლებად ხელსაყრელია კლიენტისათვის ამ საქმეში მონაწილე ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შუამავალთან შედარებით ...“ (მე-4 პუნქტი) და ასევე „ბროკერს კომპანიის სახელით, ეკრძალება კლიენტისათვის შეგნებულად შეცდომაში შემყვანი რეკომენდაციებისა და ინფორმაციის მიცემა ...“ (მე-5 პუნქტი).

„ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს კანონის აღსრულე-

ბაზე ზედამხედველ და მაკონტროლებელ ორგანოს წარმოადგენდა საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – ფასიანი ქაღალდების ეროვნული კომისია, რომელიც თავის საქმიანობასა და გადაწყვეტილებების მიღებაში დამოუკიდებელი იყო სხვა სახელმწიფო უწყებისა და ორგანიზაციისაგან.

კომისია შედგებოდა 5 წევრისაგან, რომლებსაც საქართველოს პარლამენტთან შეთანხმებით თანამდებობაზე ნიშნავდა საქართველოს პრეზიდენტი.

საბოლოოდ, „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში 2007 წლის 29 ივნისს შეტანილი ცვლილებების შესაბამისად (№5162-რს) ლიკვიდირებულ იქნა ფასიანი ქაღალდების ეროვნული კომისია და მის უფლებამონაცვლედ ამავე კანონის შესაბამისად გამოცხადდა საქართველოს პრეზიდენტისა და ეროვნული ბანკის საბჭოს წინაშე ანგარიშვალდებული, თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელი ორგანო – საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახური.

IV. „კავშირგაბმულობისა და ფოსტის შესახებ“ საქართველოს კანონის (110) მე-20 მუხლის მე-5 პუნქტის „კ“ ქვეპუნქტის თანახმად კომუნიკაციების სფეროში „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ და „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონებით გათვალისწინებული ნორმების შესრულებაზე ზედამხედველობისა და კონტროლის ფუნქცია ეკისრება კომუნიკაციების მარეგულირებელ ეროვნულ კომისიას.

ამასთან, როგორც სადისერტაციო ნაშრომის 3.1 პარაგრაფში აღვნიშნეთ, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში 2002 წელს შეტანილი ცვლილების (დამატება) თანახმად „მხოლოდ დამოუკიდებელი ეროვნული მარეგულირებელი კომისიები და ნავთობისა და გაზის რესურსების მარეგულირებელი სახელმწიფო სააგენტო არიან უფლებამოსილნი, შესაბამისი კანონით განსაზღვრული კომპეტენციის ფარგლებში განახორციელონ რეგულირება და კონტროლი“ (მუხლი 5, პუნქტი 3).

გარდა ამისა, „დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, საქართველოს ენერგეტიკისა და კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიებს დაევაღათ შეემუშავებინათ და მიეღო „მომხმარებლის საჩივრების მიღების, განხილვისა და გადაწყვეტის პროცედურების შესახებ“ მარეგულირებელი წესი (მე-20 მუხლის პირველი პუნქტის „ი“ ქვეპუნქტი).

თავის მხრივ, „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ კანონში 2003

წლის 22 ივლისს შეტანილ იქნა დამატება (მუხლი 34(1)), რომლის თანახმადც არაკონკურენციული საბაზრო რეგულირების პირობებში მომხმარებელთა ინტერესების დაცვის დამატებითი გარანტიების შესაქმნელად საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელ ეროვნულ კომისიასა და საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიასთან ამ კომისიების აპარატისაგან დამოუკიდებლად შეიქმნა მომხმარებელთა ინტერესების საზოგადოებრივი დამცველის სამსახური.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, 1999-2003 წლებში საკონკურენციო სამართალსა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობაში შეტანილი ცვლილებების თანახმად, ენერგეტიკის, კომუნიკაციებისა და ნავთობისა და გაზის სფეროებში კონტროლს ახორციელებდნენ დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ეროვნული კომისიები და შესაბამისი სააგენტო.

ცალკე განხილვის საგანია „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ (11) საქართველოს კანონი, რომელიც სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად ადგენს ამ სფეროში კონკურენტუნარიანი გარემოს ჩამოყალიბებისა და რეგულირების პრინციპებს (მუხლი 1). მათ შორის, ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელებით საქმიანობაში მონოპოლიური მდგომარეობის დაუშვებლობასა და მომსახურების ბაზრის ლიბერალიზაციას; თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებას; ავტორიზებული პირებისათვის ექსკლუზიური უფლებამოსილებების მინიჭებისა და ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელებით საქმიანობისას მათ შორის ექსკლუზიური ხელშეკრულებების დადების დაუშვებლობას; მომხმარებელთა კანონიერი ინტერესების დაცვას; კომისიის მარეგულირებელი გადაწყვეტილებების მიღებისას მაქსიმალურ საჯაროობას, არადისკრიმინაციულობას, გამჭვირვალობასა და ტექნოლოგიურ ნეიტრალობას (მუხლი 4).

ამასთან, კანონის ცალკე თავი ეხება ელექტრონული კომუნიკაციების სფეროში კონკურენტუნარიანი გარემოს ჩამოყალიბებას (თავი IV), სადაც მოცემულია კონკურენციის რეგულირების მიზნები და ამოცანები (მუხლი 20), კონკურენციის კვლევის მიზნით მომსახურების ბაზრის კვლევისა და ანალიზის პრინციპები (მუხლი 21). ამ მუხლის თანახმად, კომისია ბაზრის კვლევის (ანალიზის) შედეგებზე დაყრდნობით ბაზრის შესაბამის სეგმენტზე მნიშვნელოვანი საბაზრო ძალაუფლების მქონე ავტორიზებული პირების განსაზღვრას ახორციელებს კომისიის მიერ დამტკიცებული შესაბამისი მეთოდოლოგიის საფუძველზე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კომუნიკაციების სფეროს მარეგულირებელი კომისია,

სწორედ იგივე საქმიანობას ეწევა კონკრეტულ დარგში, რასაც საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური ახორციელებდა 2005 წლის 3 ივნისამდელ პერიოდში მთელი ქვეყნის მასშტაბით. კერძოდ, ქვეყნის შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ დამტკიცებული მეთოდოლოგიის საფუძველზე ხდებოდა კონკურენციული გარემოს შეფასება და მონოპოლიური (დომინირებული) მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების გამოვლენა.

გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ კანონში არის ისეთი მუხლები, როგორცაა - „მომსახურების ბაზრის კვლევისა და ანალიზის ეტაპები, მნიშვნელოვანი საბაზრო ძალაუფლების მქონე ავტორიზებული პირის განსაზღვრის ზოგადი დებულებები (მუხლი 22); მნიშვნელოვანი საბაზრო ძალაუფლების ბოროტად გამოყენება (მუხლი 23); მომსახურების ბაზრის ანალიზთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამოქვეყნება (24); შერწყმისა და წილის შექმნის რეგულირება (მუხლი 25); შერწყმის ან წილის შექმნის გამოკვლევა (მუხლი 27); კომისიის მიერ კონკურენციის უზრუნველყოფის უფლებამოსილებანი (მუხლი 28). ამასთან, კანონის მე-V თავი მთლიანად ეთმობა მნიშვნელოვანი საბაზრო ძალაუფლების მქონე ავტორიზებული პირის სპეციფიკურ ვალდებულებებს, ხოლო მე-VI თავი კი ავტორიზებულ პირთა შორის წარმოშობილი დავების განხილვასა და გადაწყვეტის წესს.

მთლიანობაში შეიძლება ითქვას, რომ კანონის მე-20 მუხლიდან 37-ე მუხლის ჩათვლით მოცემული დებულებები აყალიბებენ ელექტრონული კომუნიკაციების ბაზარზე საკონკურენციო პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმებს და ეს ბევრად უფრო სრულყოფილად (როგორც მოცულობითი სახით, ასევე შინაარსობრივად) ხდება ვიდრე საქართველოს ძირითად (ჩარჩო) საკონკურენციო სამართალში. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ქართული საკონკურენციო სამართალი (არც ძირითადი და არც დარგობრივი) ამ კანონის მიღებამდე შერწყმების კონტროლს არ ითვალისწინებდა, რაც ქართული საკონკურენციო სამართლის არასრულყოფილებაზე მიუთითებს. შესაბამისად, „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით, სადაც შერწყმების კონტროლის მექანიზმებია ჩადებული, სერიოზული პროგრესი იქნა მიღწეული საკონკურენციო სამართლის საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოების საქმეში. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ ეს მხოლოდ კონკრეტულ დარგს (ელექტრონული კომუნიკაციები) და არა ზოგად

(ჩარჩო) საკონკურენციო სამართლებრივ ნორმას ეხება („თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი ძირეულად განსხვავდება „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს კანონისაგან).

თავის მხრივ პარადოქსია და არანაირი სიკეთის მომტანი არაა ქვეყნის ეკონომიკისათვის ის ფაქტი, რომ ზოგადი (ჩარჩო) და დარგობრივი საკონკურენციო სამართალი ასე მკვეთრად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან (დარგობრივი საკონკურენციო პოლიტიკა უნდა შეესაბამებოდეს ქვეყნის ერთიან კონკურენციულ (ანტიმონოპოლიურ) პოლიტიკას). უფრო მეტიც, მან შეიძლება გარკვეული სირთულეები შეუქმნას საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს კანონით მასზე დელეგირებული ფუნქციების აღსრულების პროცესში. კერძოდ, ერთის მხრივ, ამ კანონის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „ელექტრონული კომუნიკაციების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს წინადადებათა გათვალისწინებით შეიმუშავებს საქართველოს მთავრობა ...“, ხოლო მეორეს მხრივ, ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო (სამინისტროს სისტემაში შემავალ სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებასთან ერთად) პასუხისმგებელია ქვეყანაში ერთიანი კონკურენციული პოლიტიკის შემუშავებასა და რეალიზაციაზე, მაშინ როდესაც ძირითადი საკონკურენციო სამართლის ნორმები, რასაც ეს ერთიანი პოლიტიკა უნდა ეყრდნობოდეს, ეწინააღმდეგება „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ კანონის დებულებებს. შესაბამისად, არაა გამორიცხული, რომ მთავრობისათვის ელექტრონული კომუნიკაციების სფეროში საკონკურენციო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების განსასაზღვრავად შეთავაზებული წინადადებები არ შეესაბამებოდეს ზოგად კონკურენციულ პოლიტიკას.

რაც შეეხება კომუნიკაციების სფეროს მარეგულირებელი ორგანოს (კომისიის) კომპეტენციის საკითხებს ის „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის თანახმადაა განსაზღვრული. ამასთან, კანონის შესაბამისად სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს ამ სფეროში წარმართავს საქართველოს პრეზიდენტი, ხოლო მის განხორციელებას უზრუნველყოფს საქართველოს მთავრობა (მუხლი 6, პუნქტი 2).

V. „ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს კანონის [(147) / (გაუქმდა 2007 წლის 30 მარტიდან)] მე-9 მუხლის მე-4 პუნქტის (ადმინისტრაციის ძირითადი ფუნქციები) „დ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად ტრანსპორტის

სფეროში „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ და „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონების შესაბამისი ნორმების შესრულებაზე ზედამხედველობისა და კონტროლის განხორციელება ევალებოდათ საავტომობილო, საზღვაო, სამოქალაქო ავიაციისა და სარკინიგზო ტრანსპორტის ადმინისტრაციებს, რომლებიც (გარდა სარკინიგზო ტრანსპორტის ადმინისტრაციისა) ჩამოყალიბდნენ ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების მინისტრის 2001 წლის 28 დეკემბერის გადაწყვეტილების საფუძველზე (ბრძანებები №110, №111 და №113). ამდენად, ტრანსპორტის სფეროში 2001 წლის ბოლოს დაიწყო და 2002 წლიდან კიდევ უფრო გაღრმავდა დამოუკიდებელი საკონკურენციო (ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის წარმოება.

ამასთან, „დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ საქართველოს კანონში 2003 წლის 14 აგვისტოს შეტანილი ცვლილების (№2951-რს) შესაბამისად, დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების რანგში იქნენ აყვანილი ტრანსპორტის ადმინისტრაციები, რომელთა დებულებები დამტკიცებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 2004 წლის ივლის (სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციის დებულება 23.07.04წ. №287 ბრძანებულება) აგვისტოში (საავტომობილო ტრანსპორტის ადმინისტრაციის დებულება 18.08.04წ. №339 ბრძანებულება).

მოგვიანებით, ქვეყანაში ტრანსპორტის რეგულირების სფეროში მოქმედ საკანონმდებლო ნორმებში შეტანილ იქნა ცვლილება, რომლის თანახმად, სატრანსპორტო სისტემითა და სატრანსპორტო საშუალებებით მომსახურებაზე ტარიფების დამტკიცებისა და რეგულირების უფლებამოსილება, ისევე როგორც ამ სფეროში მოქმედი საკანონმდებლო ბაზის აღსრულებაზე ზედამხედველობისა და კონტროლის ფუნქცია, გადაეცა საქართველოს ტრანსპორტის მარეგულირებელ ეროვნულ კომისიას. შესაბამისად, „ტრანსპორტის სფეროს სახელმწიფო მართვისა და რეგულირების წესის შესახებ“ საქართველოს კანონის (იგივე „ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების შესახებ“ კანონი) მე-9 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტის 2006 წლის 12 ოქტომბრის №599 ბრძანებულებით დამტკიცებულ იქნა – დამოუკიდებელი ეროვნული მარეგულირებელი ორგანოს, საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – საქართველოს ტრანსპორტის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის დებულება, რითაც განისაზღვრა კომისიის უფლებაუნარიანობა და რეგულირების სფერო.

კომისიის შემადგენლობა განსაზღვრული იყო 5 წევრით, ხოლო უფლებამო-

სიღებების ვადა 6 წლით (დაუშვებელი იყო კომისიის წევრის ზედიზედ ორ ვადაზე მეტი ხნით არჩევა). კომისიის წევრებს თანამდებობაზე ნიშნავდა და თანამდებობიდან ანთავისუფლებდა საქართველოს პრეზიდენტი. ამასთან, საქართველოს პრეზიდენტი, კომისიის წევრთაგან ერთ-ერთს ნიშნავდა კომისიის თავმჯდომარედ, რომლის პასუხისმგებლობისა და თანამდებობიდან გადგომისა თუ მისი უფლებამოსილების შეწყვეტის საკითხი განსაზღვრული იყო ზემოაღნიშნული კანონითა და დებულებით.

„ტრანსპორტის სფეროს მართვისა და რეგულირების შესახებ“ საქართველოს 2007 წლის 30 მარტის კანონი (114). რამდენადაც, ვერ გაამართლა ტრანსპორტის სფეროში შექმნილმა ეროვნულმა მარეგულირებელმა კომისიამ მასზე გაცემული ავანსები და ქვეყანაში ტრანსპორტის დარგის განვითარების ხელისშემწეულ ბერკეტად იქცა, საქართველოს პრეზიდენტმა მიიღო გადაწყვეტილება ამ სფეროში რადიკალური რეფორმების განხორციელების შესახებ, რაც საბოლოო ჯამში ასახულ იქნა „ტრანსპორტის სფეროს მართვისა და რეგულირების შესახებ“ საქართველოს კანონში.

ამ კანონის მიღებით გაუქმებულ იქნა ქვეყანაში მანამდე მოქმედი „ტრანსპორტის სფეროს სახელმწიფო მართვისა და რეგულირების წესის შესახებ“ საქართველოს 2001 წლის 20 ივლისის კანონი, მის ქვემდებარე სამართლებრივ ნორმებთან და შესაბამის აღმასრულებელ ინსტიტუტთან ერთად. შესაბამისად, მოხდა, საქართველოს ტრანსპორტის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის რეორგანიზაცია და მის ნაცვლად შეიქმნა ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება - **ერთიანი სატრანსპორტო ადმინისტრაცია**. აღნიშნული ადმინისტრაციის ფუნქციად განისაზღვრა ტრანსპორტის სფეროს ტექნიკური რეგულირება, ხოლო ტრანსპორტის სფეროს სახელმწიფო მართვის უფლებამოსილება გადაეცა საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე ნათელია, რომ კონკურენციის პრობლემატიკაც ტრანსპორტის სფეროში საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროსა და შესაბამისი ადმინისტრაციის კომპეტენციას წარმოადგენს.

VI. „წიადის შესახებ“ საქართველოს კანონის (147) 33-ე მუხლი შეიცავს საკონკურენციო სამართლებრივ ნორმას, რომლის თანახმად აკრძალულია საქართველოს სახელმწიფო მმართველობითი ორგანოების, დაქვემდებარებული

უწყებებისა და ორგანიზაციების, მმართველობის ადგილობრივი ორგანოების ნებისმიერი ქმედება, რომელიც ხელს უწყობს სახელმწიფო ან სხვა იურიდიულ და ფიზიკურ პირთა მონოპოლიას წიაღით სარგებლობის სფეროში; აკრძალულია წიაღით მოსარგებლეთა ინფრასტრუქტურით სარგებლობის შეზღუდვა და მხოლოდ საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილებითაა შესაძლებელი გამოცხადდეს სახელმწიფო მონოპოლია გარკვეული ტიპის წიაღისეულის ან ცალკეული საბადოს დამუშავებაზე.

კანონის 21-ე მუხლის შესაბამისად წიაღით სარგებლობის სახელმწიფო მართვას და შესაბამისი პოლიტიკის გატარებას ახორციელებს **საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო**.

და ბოლოს, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საკონკურენციო სამართალი (ანტი-მონოპოლიური კანონმდებლობა) არა მხოლოდ ზემოქანოთველილი კანონებისა და საკანონმდებლო აქტებისაგან შესდგება, არამედ ის თავის თავში მოიცავს მთელს სამოქალაქო კანონმდებლობას, რამდენადაც კონკურენციის უზრუნველყოფა გულისხმობს ასევე ისეთ სამართლებრივი წესებისა და ნორმების დაცვას, როგორცაა არჩევანის, ხელშეკრულების დადების თავისუფლების უზრუნველყოფა და სხვ.

3.3 საქართველოს კონკურენციის მთავარი ორგანოები

როგორც უკვე, ამ სადისერტაციო ნაშრომში არაერთხელ გაეუხსენოთ ხაზი, კონკურენციული პოლიტიკის გატარება, აუცილებელი პირობაა საზოგადოებაში ცივილიზებული საბაზრო ურთიერთობების დაფუძნებისათვის. ის (კონკურენცია), როგორც საბაზრო ეკონომიკის სახელმძღვანელო პრინციპი, ჩვენი საზოგადოების, ეკონომიკური ორგანიზაციის მოდელის აუცილებელ კომპონენტს წარმოადგენს. გადამეტებული არ იქნება თუ ვიტყვით, რომ კონკურენცია არის ქვეყნის დემოკრატიული განვითარების ობიექტური საფუძველი და დემოკრატიის არსებობა კონკურენციის გარეშე ფაქტობრივად შეუძლებელია.

ამასთან, საბაზრო ურთიერთობათა სრულყოფის პროცესში, არანაკლებ მნიშვნელოვანი როლი განეკუთვნება ანტიმონოპოლიურ რეგულირებას, რომლის

მთავარ დანიშნულებას წარმოადგენს სწორედ, კონკურენციის სტიმულირება, გამაფრთხილებელი ღონისძიებების გატარება და ეკონომიკური პროცესის მონაწილეთა კანონსაწინააღმდეგო ქმედებების აღკვეთა, როდესაც იგი ხელყოფს ჯანსაღი კონკურენციული ბრძოლის მექანიზმებს. შესაბამისად, კონკურენციის პოლიტიკის პრაქტიკული რეალიზაცია (შესაბამისი აღმასრულებელი ორგანოების შექმნა) ნებისმიერ ქვეყანაში საკმარისად ღიად მიუთითებს ამ ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების სხვა (უფრო მაღალ) ხარისხობრივ დონეზე გადასვლას, როდესაც განსაკუთრებულად მძაფრდება კონკურენციული ბრძოლა და ძირითადი ორიენტირი ხდება მომხმარებლის მოთხოვნილების მაქსიმალური (ეფექტიანი და ხარისხიანი) დაკმაყოფილება. თავის მხრივ, ცხადია, რომ ეფექტიანი სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, ეკონომიკის დემონოპოლიზაციისა და სრულფასოვანი კონკურენციული გარემოს ფორმირების კუთხით, წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკური რეფორმების (საბაზრო ურთიერთობებზე გარდამავალი ეტაპის) უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას.

სიახლეს არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ საწარმოთა თავისუფალ საქმიანობაში, სახელმწიფოს მხრიდან ჩარევის ჩვევა, მეტად სიცოცხლისუნარიანია. თავის მხრივ, ეფექტიანი სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის გატარება და სრულფასოვანი კონკურენციული გარემოს ფორმირება წარმოადგენს, საბაზრო ურთიერთობებზე გარდამავალი ეტაპის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს.

საზოგადოდ, შეიძლება ითქვას, რომ არსებობს ანტიმონოპოლიური რეგულირების ორი უმნიშვნელოვანესი მიმართულება: 1) ნორმატიული და 2) ორგანიზაციული (181, გვ. 20).

ნორმატიული რეგულირების არსი გამოიხატება სამეურნეო საქმიანობის წარმართვის წესების ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტებით დადგენასა და მათი განხორციელების კონტროლში. თავის მხრივ, ანტიმონოპოლიური რეგულირების ტიპიურ გამოვლინებას წარმოადგენს საქართველოს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა, რომელიც მოიცავს, ისეთ საკონსტიტუციო ნორმებსა და საკანონმდებლო აქტებს, რომლებიც ანტიმონოპოლიური მიმართულების მქონე წესებს წარმოადგენენ; მათ შორის, ცენტრალური ადგილი 1996 წლის 26 სექტემბრიდან 2005 წლის 3 ივნისამდე ეკავა საქართველოს კანონს „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“. სწორედ, ამ კანონსა და მის შესაბამისად მიღებულ კანონქვემდებარე ნორმატიულ აქტებს, უნდა უზრუნველ-

ეკონომიკურ სექტორში კეთილსინდისიერი კონკურენციის განვითარების ხელშეწყობა (ყოველგვარი ბარიერების მოხსნა) და ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური ეკონომიკიდან, ეფექტურ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესის უმტკივნეულოდ განხორციელება.

თავის მხრივ ცხადია, რომ კეთილსინდისიერი კონკურენციის განვითარების გარეშე, საბაზრო ეკონომიკა ვერ ჩაითვლებოდა უფრო პროგრესულ და წინგადადგმულ ნაბიჯად გეგმიურ ეკონომიკასთან შედარებით. ამიტომ, ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის ძირითადი პოსტულატი მდგომარეობდა იმაში, რომ თანაბარი პირობები შექმნოდა ყველა ეკონომიკურ აგენტს და შესაბამისად, მაქსიმალურად ყოფილიყო დაცული, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისა და დომინანტ ეკონომიკური აგენტების ზემოქმედებისაგან, ზოგადად მეწარმეთა, მაგრამ, განსაკუთრებით იმ მეწარმეთა უფლებები, რომლებიც ბაზარზე პირველად აპირებდნენ შესვლას.

რაც შეეხება ორგანიზაციულ რეგულირებას, მისი არსი მდგომარეობს, სახელმწიფოს მიერ სხვადასხვა ორგანიზაციული სტრუქტურების (პირველ რიგში ანტიმონოპოლიური ორგანოს) შექმნასა და მათთვის შესაბამისი უფლებამოსილებების მინიჭებაში, რათა მათ შეეძლოთ, რეალური და დადებითი ზემოქმედების მოხდენა, ეკონომიკურ ურთიერთობებზე და საბოლოო ეფექტიანობის უზრუნველყოფა.

3.3.1 საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური

საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის მოცულობის ზრდის შესაბამისად (კონკურენციის პოლიტიკა 1995-2005 წწ. მოიცავდა სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების, ხოლო 1996-2005 წწ. მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხებსაც), დღის წესრიგში დადგა, კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის აღმასრულებელი ორგანოს (1992-1996 წლებში კონკურენციის პოლიტიკის გამტარებელი ორგანო საქართველოში იყო ეკონომიკის სამინისტროს ცენტრალური აპარატი) სტატუსისა და უფლებამოსილების გაფართოების საკითხი, რამაც შესაბამისი ასახვა ჰპოვა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში, რომლის „... განხილვისას პარლამენტის პლენალურ სხდომაზე დაისვა საკითხი უწყებრივად დამოუკიდებელი

ანტიმონოპოლიური ორგანოს შექმნის თაობაზე. საკითხი დადებითად ვერ გადაწყდა, თუმცა კენჭისყრის შედეგები იყო (64-67) ...“ (37). აღნიშნული ნათლად ადასტურებს იმ კეთილგანწყობას, რომელიც რეალურად არსებობდა საქართველოს საკანონმდებლო ხელისუფლებაში საკონკურენციო სამართლის და მისი აღმასრულებელი ინსტიტუტის ჩამოყალიბების პროცესში.

სწორედ, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის საფუძველზე, ქვეყანაში საბაზრო ურთიერთობებისა და კონკურენციის განვითარების ხელშეწყობისა და სტიმულირების სფეროში ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის (შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე კეთილსინდისიერი კონკურენციის პრინციპების დაცვისა და განვითარების, მონოპოლიური საქმიანობისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების) წარმოების მიზნით, საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის 28 დეკემბრის №848 ბრძანებულებით მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროსთან არსებული საჯარო სამართლის სუბიექტის (შემდეგში უკვე სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება) – **საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის** შექმნის შესახებ, რომლის ძირითადი ამოცანები, ფუნქციები და უფლებამოსილება, ასევე მისი ხელმძღვანელებისა და თანამშრომლების პასუხისმგებლობის საკითხი განისაზღვრა ზემოაღნიშნული კანონითა და შესაბამისი საკანონმდებლო თუ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტებით. სამსახურის დებულება და სტრუქტურა დამტკიცდა საქართველოს პრეზიდენტის 1997 წლის 14 მარტის №137 ბრძანებულებით (სამსახურის საშტატო რიცხოვნება განისაზღვრა 150 კაცის რაოდენობით. მათ შორის, 65 კაცი ცენტრალურ აპარატში, ხოლო 85 ავტონომიური რესპუბლიკებისა და მხარეების შესაბამის სამსახურებში). თუმცა ისიც ფაქტია, რომ საბოლოო ჯამში ქვეყანაში ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის „... აღსრულების საკითხი ... მნიშვნელოვნად ჩამორჩებოდა მისი სამართლებრივი უზრუნველყოფის ხარისხს, რაც ობიექტური ფაქტორების გარდა განპირობებული იყო სუბიექტური გარემოებებითაც“ (40, გვ. 10).

კანონისა და დებულების შესაბამისად სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის კომპეტენციად განისაზღვრა:

– საქართველოს სასაქონლო და მომსახურების ბაზარზე კონკურენციის

განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა და მათ დაცვაზე კონტროლის განხორციელება;

– მონოპოლიური საქმიანობისა და მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების აღკვეთა;

– ბუნებრივი მონოპოლიების საქმიანობის რეგულირება;

– არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თავიდან აცილების მიზნით წინადადებების შემუშავება და წინასწარი ღონისძიებების გატარება;

– მომხმარებელთა უფლებების დაცვა და მათ დაცვაზე სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება;

– სარეკლამო საქმიანობის რეგულირება;

– კანონპროექტებისა და ნორმატიული აქტების შემუშავება მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვის და კონკურენციის განვითარების, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის სფეროებში;

– აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებისათვის განსახილველად სავალდებულო წინადადებების წარდგენა კონკურენციის განვითარებისა და მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვის ღონისძიებათა გატარების მიზნით;

– ანტიმონოპოლიური, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის და სარეკლამო სფეროს კანონმდებლობათა დარღვევის ფაქტების განხილვა და თავისი კომპეტენციის ფარგლებში შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღება;

– თანამშრომლობა აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებთან, აგრეთვე საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი, ტექნიკური და ფინანსური უზრუნველყოფის პრობლემების გადაჭრის მიზნით.

გარდა ამისა, ანტიმონოპოლიური სამსახური უფლებამოსილი იყო:

– შესაბამისი ორგანოს წინაშე დაეყენებინა საკითხი იმ ორგანიზაციის საქმიანობის შეჩერების ან აკრძალვის შესახებ, რომელიც დაარღვევდა ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობას;

– მოეთხოვა ამ კანონის დამრღვევი ორგანოსათვის მის მიერ მიღებული კანონსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილების გაუქმება;

– ეკონომიკური აგენტისათვის მოეთხოვა ამ კანონის დარღვევით დადებული ხელშეკრულების და მიღებული გადაწყვეტილების ბათილად ცნობა;

– ასევე, ეკონომიკური აგენტისაგან მიეღო ცნობები მისი სამართლებრივი,

ორგანიზაციული და სამეურნეო საქმიანობების შესახებ;

– გასცნობოდა ეკონომიკური აგენტის საქმიანობასთან დაკავშირებულ მასალებს;

– სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე შეემოწმებინა და ამოეღო ეკონომიკური აგენტის საქმიანობასთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია;

– დაეყენებინა ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის დამრღვევი თანამდებობის პირის ადმინისტრაციული ან სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი;

– სამინისტროების, სხვა სახელმწიფო უწყებებისა და დაწესებულებების, ტერიტორიული ერთეულების აღმასრულებელი ორგანოებისაგან მოეთხოვა ნებისმიერი, მისთვის საჭირო ინფორმაცია;

– განესაზღვრა სამეურნეო საქმიანობის კონკრეტულ სფეროში ეკონომიკური ანალიზის საფუძველზე სასაქონლო-საფინანსო ბაზარზე ეკონომიკური აგენტის წილის ზღვრული ოდენობა და ა.შ.

თავის მხრივ, თუ სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური დაადგენდა ეკონომიკური აგენტის მიერ მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტს, მას შეეძლო დაევაღდებულებინა ეკონომიკური აგენტი აღეკვეთა არსებული მდგომარეობა. ამასთან, ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილება სავალდებულო იყო შესასრულებლად როგორც ეკონომიკური აგენტისათვის, ასევე შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოსათვის.

„მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლის თანახმად, ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსს ეკონომიკის მინისტრის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავდა და თანამდებობიდან ანთავისუფლებდა საქართველოს პრეზიდენტი. შესაბამისად, სამსახური ანგარიშვალდებული იყო (მუხლი 26) ქვეყნის პრეზიდენტის წინაშე, რაც გარკვეულწილად სამსახურის დამოუკიდებლობისა და მის საქმიანობაში ჩაურევლობის გარანტს წარმოადგენდა (თავის მხრივ, სამსახურის უფროსი იყო პერსონალურად პასუხისმგებელი სამსახურზე დელეგირებული უფლებამოსილებების აღსრულებაზე).

საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს, მთელი მისი არსებობის მანძილზე (1997-2005 წწ.) ხელმძღვანელობდა 8 უფროსი/უფროსის

მოვალეობის შემსრულებელი (მათ შორის, 7 პროფესიით იყო ეკონომისტი და 1 იურისტი). კერძოდ – ვაჟა მაისურაძე (28.12.96 წლიდან – 2000 წლის მაისი), გიორგი ისაკაძე (2000 წლის მაისი - 2001 წლის აპრილი), გენადი მაღაზონია (2001 წლის მაისი – ივლისი), სლავა ფეტელავა (სამსახურის უფროსის მოვალეობის შემსრულებელი 2001 წლის აგვისტო – ოქტომბერი, 2003 წლის დეკემბერი, 2004 წლის აპრილი – მაისი), არმაზ თავაძე (2001 წლის ოქტომბერი – 2003 წლის დეკემბერი), ალექსანდრე რატიშვილი (2003 წლის დეკემბერი – 2004 წლის აპრილი), ილია ზაქარიაძე (სამსახურის უფროსის მოვალეობის შემსრულებელი 2004 წლის მაისი – ივლისი), ემზარ ჯგერენაია (სამსახურის უფროსის მოვალეობის შემსრულებელი 2004 წლის ივლისი – 2005 წლის აგვისტო). ამასთან, მიუხედავად ანტიმონოპოლიური სამსახურის ხელმძღვანელთა ხშირი ცვლისა ერთი რამ შეიძლება ერთმნიშვნელოვნად ითქვას, რომ „საერთაშორისო პრაქტიკაში დამკვიდრებული ნორმების თანახმად, ანტიმონოპოლიური სამსახური არასოდეს ყოფილა ასოცირებული ამა თუ იმ პოლიტიკურ ძალასთან, მათ შორის, არც სახელისუფლებო უმრავლესობასთან, არც არასოდეს სარგებლობდა ამა თუ იმ პოლიტიკური ძალის ლობირებით ... “(37).

თავის მხრივ, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა ჩამოყალიბების პირველივე დღიდან დაიწყო, სამსახურის (როგორც ცენტრალური აპარატის ასევე რეგიონალური ანტიმონოპოლიური სამსახურების) ფორმირების ორგანიზაციული, მეთოდოლოგიური და ანალიტიკური უზრუნველყოფის სამუშაოების განხორციელება. შესაბამისად, 1996-2000 წლებში შეიქმნა კონკურენციისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი საფუძვლები, რომლის შემდგომი (უმნიშვნელო) სრულყოფა (ზოგ შემთხვევებში კი უკან დახევა) მომდევნო წლებში მდინარეობდა. ამავე პერიოდში, სამსახური ახორციელებდა კონკრეტული სასაქონლო ბაზრების ანალიზს, რათა მიეღო ინფორმაცია ბაზრის კონიუნქტურის, ამ ბაზრებზე არსებული კონკურენტული გარემოს შეფასებისა და მათში დომინანტი (მონოპოლისტი) ეკონომიკური აგენტების გამოვლენის კუთხით (უფრო დეტალურად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 3.1 პარაგრაფი).

ამასთან, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ის გარემოება, რომ ყოველწლიურად მატულობდა ანტიმონოპოლიურ, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და რეკლამის სფეროში არსებული კანონმდებლობის მიმართ ეკონომიკურ აგენტთა და მოსახლეობის ინტერესი. შესაბამისად, იზრდებოდა ამ უკანასკნელთა ნდობა

ანტიმონოპოლიური სამსახურისადმი, რაზეც ნათლად მეტყველებს ანტიმონოპოლიური სამსახურის ცენტრალურ აპარატსა და მის ტერიტორიულ სამსახურებში დახმარების მიღების იმედით შემოსული განცხადებების, საჩივრებისა და მომართვების რაოდენობის ზრდა. კერძოდ, მარტო „ანტიმონოპოლიური სამსახურის ცენტრალურ აპარატში წელიწადში შემოდის დაახლოებით 2500-3000 და გადიოდა დაახლოებით 1500-2200 კორესპოდენცია (დასკვნა-ანალიზი, საექსპერტო შეფასება, ეგზავნებოდა წინადადებები საქართველოს პრეზიდენტსა და სახელმწიფო მინისტრს ცალკეული პრობლემების გადაწყვეტის თაობაზე, ასევე ექსპერტიზას გადიოდა ეკონომიკის სამინისტროს მიერ გამოგზავნილი კონკრეტული საკითხები, მათ შორის, კანონპროექტები)“ (126). ასევე უამრავი განცხადება შემოდის ეკონომიკური აგენტებისა და კონკრეტული მოქალაქეებისაგან, რომელთა უმეტესობა მათი უფლებების შელახვის (კონკურენციის წესებისა და მომხმარებელთა უფლებების დარღვევა) ფაქტების შესწავლასა და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღებას ითხოვდნენ სამსახურისაგან.

აღსანიშნავია, რომ ქვეყანაში დემონოპოლიზაციისა და წინასწარი სახელმწიფო კონტროლის დონისძიებები ბევრად უფრო აქტიურ ხასიათს ატარებდა 1995 წლამდე პერიოდში, როდესაც ინტენსიურად მიმდინარეობდა სახელმწიფო საწარმოთა ბაზაზე კონცერნების, ასოციაციების, სააქციო საზოგადოებებისა და სხვა სახის სამეწარმეო სტრუქტურების შექმნის პროცესები. შესაბამისად, იმ პერიოდში საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობა ითვალისწინებდა ანტიმონოპოლიურ საექსპერტო დასკვნას საწარმოთა სარეგისტრაციო დოკუმენტების ჩამონათვალში, რაც მნიშვნელოვნად ამაღლებდა წინასწარი ანტიმონოპოლიური კონტროლის მექანიზმებს. მოგვიანებით (1996 წლიდან), წინასწარი ანტიმონოპოლიური კონტროლის სახელმწიფო მექანიზმები მართალია შესუსტდა, მაგრამ მაინც არსებობდა (უფრო დეტალურად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომი 3.2.1 პარაგრაფი), რომლის ფარგლებში, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური სისტემატიურად სწავლობდა კომპანიათა შერწყმისა და გაერთიანების პროექტებს, აანალიზებდა მოსალოდნელ შერწყმათა როგორც პოზიტიურ ასევე ნეგატიურ შედეგებს და კომპეტენციის ფარგლებში დებულობდა კონკრეტულ გადაწყვეტილებებს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ანტიმონოპოლიური სამსახური ახორციელებდა კონტროლს საწარმოთა შერწყმის, რეორგანიზაციის, გაერთიანებისა და პრივატიზაციის (საპრივატიზაციო და სატენდერო პირობების ექსპერტიზა) პროცე-

სებზე. ე.ი ახორციელებდა ამ პროცესების წინასწარ ანტიმონოპოლიურ კონტროლს.

ამასთან ფაქტია, რომ ანტიმონოპოლიური კონტროლის ეს მიმართულება, როგორც ბაზრის მონოპოლიზების თავიდან აცილების ეფექტიანი საშუალება, მუდმივ სრულყოფასა და დახვეწას საჭიროებდა (კონტროლის მექანიზმების ეფექტიანობის ამაღლების კუთხით). განსაკუთრებით აუცილებელი იყო კანონის იმ დებულებათა სრულყოფა, რომელიც მხოლოდ მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტზე ვრცელდებოდა, რაც სამწუხაროდ, კანონის გაუქმებამდე არ განხორციელებულა. თუმცა, ამას ხელი არ შეუშლია სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის, წინასწარი უარყოფითი საექსპერტო დასკვნა (გასული სააუკუნის 90-იან წლებში) გაეცა ს/ს „ეი-ი-ეს თელასის“ სახელზე, რომელიც აპირებდა დედაქალაქის გაზის გამანაწილებელი კომპანიის პრივატიზებას. კერძოდ, ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ, დედაქალაქის ელექტრო და გაზის გამანაწილებელი (ურთიერთთანაცვლებადი საქონლის გამანაწილებელი) კომპანიების გაერთიანება (შერწყმა) მიხნეულ იქნა რა კონკურენციის შემზღუდავ (ჰორიზონტალური ინტეგრაცია) გადაწყვეტილებად, გაცემულ იქნა გაერთიანების საწინააღმდეგო დასკვნა.

ანალოგიურად, 2001-2002 წლებში სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური გამოვიდა ს/ს „საქართველოს ელექტროკავშირი“-სა და შ.პ.ს. „ტელეკომი“-ს (იმ პერიოდში ერთადერთი საერთაშორისო ოპერატორი, რომელიც იყო მომგებიანი სახელმწიფო საწარმო) ერთ ლოტად პრივატიზაციის წინააღმდეგ, რადგანაც, მიხნეულ იქნა, რომ ეს გამოიწვევდა, ქვეყნის კომუნიკაციების ბაზრის ამ ორი გიგანტი კომპანიის ვერტიკალურ ინტეგრაციას (ადგილობრივი სატელეფონო ქსელი, საერთაშორისო საუბრები), შედეგად კი მოხდებოდა ბაზრის სრული მონოპოლიზირება და შეიზღუდებოდა კონკურენცია. მოგვიანებით, „სამსახურის მიერ, ასევე განხილულ იქნა ს.ს „თბილგაზი“-ს კომპანია „იტერას“ მიერ შესაძლო პრივატიზების საკითხი ... დასკვნა წარედგინა საქართველოს სახელმწიფო ქონების მართვის სამინისტროსა და სხვა შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებს. დასკვნაში მითითებულ იქნა სავალდებულოდ გასათვალისწინებელი წინასწარი ღონისძიებები, რომელთა გატარებაც, პრივატიზების შემდგომ მაქსიმალურად შეუწყობდა ხელს სახელმწიფოსა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვას“ (124, გვ. 26-27).

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ მომხმ-

რებელთა და მეწარმეთა უფლებების დაცვის უზრუნველსაყოფად სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური სისტემატიურად ახორციელებდა წინასწარ სახელმწიფო კონტროლს, გამაფრთხილებელ და აღმკვეთ ღონისძიებებს. ამასთან, ანტიმონოპოლიური სამსახურის საქმიანობაში განსაკუთრებული ადგილი ეკავა ბაზრის ფუნქციონირებასთან დაკავშირებული ნორმატიული აქტების ანტიმონოპოლიურ ექსპერტიზას, რითაც თავიდან იქნა აცილებული მრავალი კონკურენციის შემზღუდავი, აგრეთვე მომხმარებელთა უფლებების შემლახავი ნორმატიული აქტის მიღება. სისტემატიური ხასიათი ჰქონდა აგრეთვე, კონტროლს მონოპოლისტი ეკონომიკური აგენტების საბაზრო ქცევაზე, მათ მიერ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების თავიდან აცილების მიზნით.

ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ ჩატარებული ექსპერტიზის (კონკრეტული საჩივრების საფუძველზე) შედეგად გამოვლენილ და აღკვეთილ იქნა აღმასრულებელი ხელისუფლების და თვითმმართველობის ადგილობრივი ორგანოების მიერ ცალკეული ეკონომიკური აგენტებისათვის შედავათებისა და უპირატესობების მინიჭების (შესაბამისად სხვა ეკონომიკური აგენტის დისკრიმინაციის) ათეულობით ფაქტი. სისტემატიურად ხორციელდებოდა კონტროლი მონოპოლისტი ეკონომიკური აგენტებისა და ბუნებრივი მონოპოლიების სუბიექტების საბაზრო ქცევაზე, მათი მხრიდან მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების თავიდან აცილების, გამოვლენისა და აღკვეთის მიზნით. მუდმივი ანალიზის საგანი იყო, მათი საქმიანობის მახასიათებლები, მათ შორის, მომხმარებლებთან გაფორმებული ხელშეკრულების პირობები (**უფრო დეტალურად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 3.1 პარაგრაფი**).

განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა სათბობ-ენერგეტიკის სფეროში არსებული პრობლემების შესწავლასა და მათი გადაწყვეტის გზების ძიებას. სერიოზული კვლევის საგანი იყო ენერგომატარებლების ფასები და ამ სფეროში მომხმარებელთა დაცვასთან დაკავშირებული პრობლემები (მათ შორის, სატარიფო პოლიტიკა 2003 წლამდე). რამდენადაც, ენერგეტიკის სფეროში მართებული ფასწარმოქმნის (კონკურენციული გარემოს) მექანიზმის ფორმირება იყო (რეფორმირების პერიოდში) ქვეყნის ეკონომიკისა და სოციალური პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი რგოლი, იმდენად, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საქმიანობის ყურადღების ცენტრში (მუდმივად) იყო ამ სფეროში მიმდინარე პროცესები. სამსახური ოპერატიულად ეხმიანებოდა და მკაცრ ოპონირებას უწევდა

დარგის მარეგულირებელი კომისიის თითოეულ გადაწყვეტილებას ელექტროენერჯის ტარიფის მომატებასთან თუ სხვა საკითხებთან დაკავშირებით. უფრო მეტიც, როგორც სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მასალებიდან ჩანს, სამსახურის 2002 წლის 15 აგვისტოს მიმართვის საფუძველზე საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მიერ შეჩერებულ იქნა „ქ. თბილისში 1 კვტ.სთ. ელექტროენერჯის საფასურის (ტარიფის) 12.4 თეთრიდან 13.7 თეთრამდე გაზრდის თაობაზე“ – ენერჯეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის (13.08.02 წ.) გადაწყვეტილების რეგისტრაციის პროცესი. შესაბამისად, იუსტიციის სამინისტრომ მიზანშეწონილად მიიჩნია (გაიზიარა ანტიმონოპოლიური სამსახურის პოზიცია), რომ მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის (ს/ს „ეი-ი-ეს თელასი“) მიერ მომსახურების ფასის გაზრდის თაობაზე კომისიაში შეტანილ განაცხადს ჩატარებოდა ანტიმონოპოლიური ექსპერტიზა.

როგორც განხილულ საქმეთა სრუქტურა გვიჩვენებს, უფრო ხშირი იყო „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-13 მუხლის დარღვევის, კერძოდ, კი მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შემთხვევები, რაც გამოიხატებოდა დომინირებული (მონოპოლიური) მდგომარეობის მქონე აგენტთა მხრიდან კონტრაგენტისათვის სახელშეკრულებო პირობების თავს მოხვევაში ან მომსახურების გაწევაში დამატებითი პირობებით, მომხმარებელთა მიმართ დისკრიმინაციული პოლიტიკის გატარებაში და თავისუფალი (სახელშეკრულებო)ფასების გამოყენებაში იმ მომსახურებისა და საქონლის რეალიზების შემთხვევებში, რომელთა ფასიც განსაზღვრული იყო ნორმატიული აქტებით.

ამასთან, შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე დარღვევების გამოვლენის მიზნით სისტემატიურად ხორციელდებოდა სასაქონლო და მომსახურების ბაზრების მონიტორინგისა და ანალიზის სამუშაოები. სამსახურის მიერ შესწავლილ იქნა ათეულობით სასაქონლო ბაზარი (**უფრო დეტალურად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 3.1 პარაგრაფი**). გარდა ამისა, ყოველწლიურად ხდებოდა ათეულობით კონკურენციის შეზღუდვის (ადკვეთის) საკითხზე კონკრეტული განცხადებების განხილვა. საჭიროების შემთხვევებში, ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის შესაბამისად, ეწყობოდა საქმეთა მოსმენები დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობით და ხდებოდა საბოლოო გადაწყვეტილებების მიღება.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ ანტიმონოპოლიური, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და რეკლამის შესახებ კანონმდებლობათა შესრულების

უზრუნველსაყოფად ჩატარებული შემოწმებების და შემოსული საჩივრების შესწავლის შედეგად გამოვლენილი დარღვევების აღკვეთის მიზნით სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისა და მისი რეგიონალური ორგანოების მიერ 1997-2005 წლებში გაწეულ იქნა შემდეგი მოცულობის სამუშაო:

1997 წელს ძირითადად მიმდინარეობდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ცენტრალური აპარატისა და მისი რეგიონალური სამსახურების ჩამოყალიბების პროცესი (ანტიმონოპოლიური რეგულირების ძირითადი სამართლებრივი ნორმების შემუშავება, მათი მიღების ორგანიზება და ამ ყოველივესთან მიმართებით ფართო საზოგადოების ინფორმირებულობა);

1998 წელს ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ მიწერილობა გაეგზავნა 1200-ზე მეტ ეკონომიკურ აგენტს, მათი სამეწარმეო საქმიანობის ქვეყანაში მოქმედ ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან (განსაკუთრებით სარეკლამო სამიანობის მომწესრიგებელ ნორმებთან) შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით, საიდანაც დაჯარიმებულ იქნა ორასზე მეტი მეწარმე სუბიექტი (დანარჩენების მიერ შესრულებულ იქნა მიწერილობა). ბიუჯეტის სასარგებლოდ კანონის დამრღვევ მეწარმეებს დაეკისრათ დაახლოებით 50 ათასი ლარის ჯარიმა. სასამართლოში გადაცემულ იქნა ოცამდე საქმე. მომხმარებელთაგან შემოსული იყო ასზე მეტი საჩივარი, რომლებშიც დასმულ პრობლემათა უმეტესობა მოწესრიგებულ იქნა ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩარევის შედეგად;

1999 წელს განხილულ იქნა 800-მდე საქმე, შედგენილი იქნა და სასამართლოებში გადაიგზავნა 400-ზე მეტი ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმი. 220-მდე ეკონომიკურ აგენტს ბიუჯეტის სასარგებლოდ დაეკისრა ადმინისტრაციული სახდელი 75 ათასი ლარის ოდენობით. ასევე 130-მდე საქმე სასამართლო განხილვის პროცესში იყო;

2000 წელს მიწერილობა გაუკეთდათ 350-მდე მეწარმე სუბიექტს, 500-ზე მეტი ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმი იქნა შედგენილი, საიდანაც შესაბამის რაიონულ სასამართლოებს გადაეგზავნა განსახილველად 357 საქმე. ბიუჯეტის სასარგებლოდ კანონდამრღვევ ეკონომიკურ აგენტებს დაერიცხათ 130 ათასი ლარი; მომხმარებელთაგან შემოსული იყო 70-ზე მეტი საჩივარი, რომელთა უმეტესობა გადაწყვეტილ იქნა;

2001 წელს მიწერილობა დარღვევების აღმოფხვრის კონკრეტული ვადის მითითებით გაეგზავნა 212 ეკონომიკურ აგენტს, ადმინისტრაციულ-სამართალ-

დარღვევათა ოქმი შედგენილ იქნა 697 სუბიექტის მიმართ, საიდანაც 229 ოქმი გადაეგზავნა შესაბამის რაიონულ სასამართლოებს, ხოლო სხვა დანარჩენზე მოხდა თანხის ნებაყოფლობითი გადახდა. სამსახურის მიერ შედგენილი სამართალდარღვევების ოქმების საფუძველზე სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ სამართალდარღვევებს დაერიცხათ 71 760 ლარი. ცენტრალურ აპარატში შემოვიდა მომხმარებელთა 100-ზე მეტი საჩივარი, საიდანაც 59 ეხებოდა „ეი-ი-ეს თელასის“ მომსახურებას, 20 გაზომომარაგების საკითხებს, 15 კავშირგაბმულობის სფეროს, 5 წყალმომარაგებაში არსებულ პრობლემებს. ამასთან, გაზომომარაგებისა და წყალმომარაგების საკითხებზე შემოსული საჩივრები იყო კოლექტიური და გამოხატავდა ასეულობით მოქალაქეთა ინტერესებს. საჩივარში მოტანილი საკითხების ძირითადი ნაწილი დაკმაყოფილდა სამსახურის ჩარევის შედეგად;

2002 წელს ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა 500-ზე მეტ ობიექტში ჩაატარა შემოწმება, ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმი შედგენილ იქნა 100-მდე სუბიექტის მიმართ, რომელთა მიმართ საბოლოო ჯამში ბიუჯეტის სასარგებლოდ დაკისრებულ იქნა დაახლოებით 50 ათასამდე ლარი; განხილულ იქნა მოქალაქეთა 20-ზე მეტი განცხადება. ასეულობით მომხმარებელს გაეწია სატელეფონო კონსულტაცია კეთილსინდისიერი კონკურენციის, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების საკითხებზე;

2003 წელს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვის კუთხით შემოწმება ჩატარდა 380-მდე ობიექტში, ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმი შედგენილ იქნა 150 სუბიექტის მიმართ, საიდანაც 60-ზე მეტი საქმე გადაეცა შესაბამის რაიონულ სასამართლოებს. ბიუჯეტის სასარგებლოდ დაერიცხულ იქნა 40 ათას ლარზე მეტი; ასეულობით მომხმარებელს გაეწია სატელეფონო კონსულტაცია, რომელთა უმეტესობა ეხებოდა იმპორტული საქონლის ქართულ ენაზე ნიშანდების კუთხით „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში 2002 წლის ბოლოს შეტანილ ცვლილებებს;

2004 წელს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და არასათანადო რეკლამის, ასევე მომხმარებელთა უფლებების შელახვის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის კუთხით კონკრეტული საჩივრების საფუძველზე შესწავლილ (შემოწმდა) იქნა ოცამდე საქმე. ამასთან, ძირითადად გრძელდებოდა ადრე დაწყებული სასამართლო

დავების განხილვა და საკონსულტაციო მომსახურებების გაწევა ანტიმონოპოლიური რეგულირების, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობათა რეგულირების სფეროში;

2005 წელს მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის მარეგულირებელი სამართლებრივი ნორმების ფარგლებში, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ კონკრეტული საჩივრებიდან გამომდინარე, შემოწმებულ იქნა სულ რამოდენიმე ეკონომიკური აგენტის საქმიანობა. ამასთან, ამ პერიოდში დასრულდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის პროცესი. შესაბამისად, 2005 წლის მეორე ნახევრიდან ამ მიმართულებით მუშაობა არ გაგრძელებულა, რადგანაც ახლადშექმნილი თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს (შეიქმნა 2005 წლის 23 აგვისტოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის ბრძანებით) კომპეტენციიდან გამოსული იყო მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობაზე ზედამხედველობის ფუნქციები. ამასთან, ახალი ჩარჩო საკონკურენციო სამართალი უკვე არ მოიცავდა ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მიღებული კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების გამოვლენისა და აღკვეთის მექანიზმებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს, კონკურენციის შემზღუდავი და თავისუფალი ვაჭრობის ხელისშემშლელი გარემოებები დღემდე არ გამოუვლენია მიწერილობის (კანონდარღვევის გამოსწორების დავალებულება) გაგზავნისა და/ან ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმის შედგენის დონეზე (**უფრო დეტალურად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 3.3.2 პარაგრაფი**).

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ ჩამოყალიბებიდან ლიკვიდაციამდე გამოვლენილ და აღკვეთილ იქნა დომინირებული (მონოპოლიური) მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტებისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების (ცენტრალური და ადგილობრივი) ორგანოების მხრიდან მეწარმეთა შევიწროების, დისკრიმინაციის და მომხმარებელთა უფლებების შელახვის ათეულობით ფაქტი, რომელთა შორის, განსაკუთრებით აღსანიშნავი და გამოსაყოფია ისეთი პრეცედენტული და გახმაურებული საქმეები როგორცაა:

- ქ. ბელცის (მოლდავეთი) ღვინის ქარხნისათვის ქართული სამარკო ღვი-

ნოების სასაქონლო ნიშნების გამოყენების ექსკლუზიური უფლების მინიჭების თაობაზე (126).

კონკრეტულად – საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მიმართვის საფუძველზე (11.02.98 წ. №5-07/455 წერილი) საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა შეისწავლა დეპარტამენტ „სამტრესტსა“ და ქ. ბელცის ღვინის ქარხანას შორის 1997 წლის 31 ივლისს დადებული ერთწლიანი ხელშეკრულების (№75) ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან შესაბამისობის საკითხი და მიიჩნია, რომ ქ. ბელცის ღვინის ქარხნისათვის ქართული სამარკო ღვინოების („ხვანჭკარა“, „ქინძმარაული“) წარმოებაზე ექსკლუზიური უფლებების მინიჭება კანონსაწინააღმდეგო ქმედებას წარმოადგენდა (ეწინააღმდეგებოდა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლს). შესაბამისად, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის 21-ე მუხლის თანახმად, თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში, საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს მევენახეობისა და მეღვინეობის სახელმწიფო რეგულირების დეპარტამენტ „სამტრესტს“ გაუგზავნა მიწერილობა (23.03.98 წ. №2-2/30) მოთხოვნით – გაეუქმებინა ქ. ბელცის ღვინო-კონიაკის ქარხანასთან გაფორმებული ხელშეკრულება №75.

დეპარტამენტ „სამტრესტმა“ გაასაჩივრა ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიწერილობა და სარჩელი შეიტანა ქ. თბილისის მთაწმინდის რაიონულ სასამართლოში სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიწერილობის გაუქმების მოთხოვნით, რაც დააკმაყოფილა პირველი ინსტანციის სასამართლომ (საქმე №2/646) თავისი 1998 წლის 27 აპრილის გადაწყვეტილებით. პროცესი ასევე წააგო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა მეორე ინსტანციის სასამართლოში. თუმცა, საბოლოოდ პროცესი საქართველოს უზენაეს სასამართლოში დასრულდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მოგებით 1999 წლის 29 იანვარს.

– საავიაციო მომსახურების (მგზავრთა გადაყვანის) ბაზარზე კონკურენციული გარემოს შეფასება და შესაბამისი რეკომენდაციების მიწოდება მთავრობისათვის (126).

კონკრეტულად – საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა ერთ-ერთი უცხოური ავია-კომპანიისა (09.08.02წ. წერილით ითხოვდა საავიაციო მომსახურების სფეროში მგზავრთა გადაყვანის ბაზარზე კონკურენციის

შეზღუდვის ფაქტების შეწავლას) და ადგილობრივი მეწარმე სუბიექტის (23.07.02 წ. წერილით ითხოვდა, უცხოური, ბაზარზე შემოსვლის სურვილის მქონე კომპანიის მხრიდან მგზავრთა გადაყვანის ბაზარზე შემოთავაზებული ტარიფის დემპინგურობის გარკვევას) კონკრეტული წერილების (საჩივრების) საფუძველზე დაიწყო საქართველოში მგზავრთა ავიაგადაზიდვების ბაზარზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესაძლო გამოვლინების ფაქტების შესწავლა და მოამზადა დოკუმენტი (დასკვნა) – „საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის ბაზარი (კონკურენტული გარემოს შეფასება – პრობლემები, პერსპექტივები“, სადაც წარმოჩენილია ამ ბაზარზე არსებული პრობლემები და შეთავაზებულია მთავრობისათვის მათი გადაჭრის კონკრეტული წინადადებები.

საბოლოოდ, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა ანალიზის (მათ შორის გამოკითხვის) შედეგებიდან გამომდინარე დაასკვნა, რომ საქართველოში მგზავრთა ავიაგადაზიდვების ბაზარი ხასიათდებოდა მონოპოლიზაციის მაღალი ხარისხით, რაც თავის მხრივ იწვევდა ამ ბაზრის არაკონკურენტუნარიანობას და წარმოშობდა ახალი ეკონომიკური აგენტებისათვის მასში შეღწევის დაუსაბუთებელ ბარიერებს.

სწორედ, ამ დაუსაბუთებელი ბარიერების აღმოფხვრისა და შესაბამისად, მგზავრთა ავიაგადაზიდვების ბაზარზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების აღკვეთის მოთხოვნით, ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა 2002 წლის 5 სექტემბერს მიწერილობა (№3-2/164-1238) გაუგზავნა საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციას, რომელიც ემყარებოდა როგორც საქართველოს, ასევე ამიერკავკასიის და სხვა მეზობელი ქვეყნების ავიაბაზრებზე არსებულ კონკურენციულ გარემოს და ფაქტობრივად მოქმედი ტარიფების მონიტორინგის შედეგებს.

სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციის მხრიდან მიწერილობის პირობების შეუსრულებლობის შემდეგ, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლის „ბ“ და „გ“ პუნქტების, მე-20 მუხლის „თ“ პუნქტისა და 24-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, საქართველოს ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტროს (სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციის ზემდგომ სახელმწიფო ორგანოს) გაუგზავნა მიწერილობა, რომლის თანახმად, უკვე სამინისტრო იქნა დავალებული გადაეხედა ცალკეული (კონკრეტული) საკითხებისათვის.

ასევე, შეთავაზებულ იქნა სარეკომენდაციო პუნქტი – შესაბამის უწყებებთან ერთად შეემუშავებინათ საქართველოს ავიაბაზრის პერსპექტიული განვითარების პროგრამა.

საბოლოოდ, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ როგორც სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციის, ასევე საქართველოს ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტროს სახელზე წარდგენილი მიწერილობები (მიწერილობით დასმული საკითხების უმეტესობა) ფაქტობრივად შეუსრულებელი დარჩა. ყოველ შემთხვევაში, მიწერილობით გათვალისწინებული პირობების შესრულების მიმდინარეობის თაობაზე, სამსახურს არანაირი ინფორმაცია არ მიუღია (საარქივო მასალებში ამაზე ინფორმაცია ვერ იქნა მოძიებული), რაც იმის მაჩვენებელია, რომ ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციას ჰქონდა გარკვეული ხარვეზები, რომელიც მოგვიანებით ერთიანი ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის რღვევითა და მის ცალკეულ დარგობრივ ჭრილში გადანაწილებით დასრულდა 2002 წლის ბოლოს.

– დაზღვევის ბაზარზე კონკურენტული გარემოს შეფასება და ამ ბაზარზე მოქმედი დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის საბაზრო ქცევის წესების შესწავლა და კონკრეტული ღონისძიებების დასახვა (126).

კონკრეტულად – სადაზღვევო ბაზრის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური, კონკურენციული გარემოს შეფასების და დაზღვევის ბაზარზე ძირითადი ტენდენციების გამოკვეთის მიზნით, მუდმივად ახორციელებდა დაკვირვებას ამ ბაზარზე მიმდინარე პროცესებზე.

ამასთან, სადაოს არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ ბაზარზე კონკურენციული გარემოს შეფასებისათვის აუცილებელია წინასწარ იქნას განსაზღვრული შესაბამისი ბაზარი (ბაზრის საზღვრები). კერძოდ, ის, თუ რამდენადაა ჩანაცვლებადი კონკრეტულ სასაქონლო ბაზარზე მიწოდებული საქონელი, ან გაწეული მომსახურება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ექსპერტიზის საფუძველზე სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ მიხნეულ იქნა, რომ სადაზღვევო მომსახურების ცალკეული სახეები უნდა განხილულიყო როგორც ცალკეული სასაქონლო ბაზარი, ვინაიდან სადაზღვევო მომსახურების სახეები არ შეიძლება ურთიერთთანაცვლებად საქონლად (მომსახურებად) იყოს მიხნეული.

როგორც პრაქტიკამ (სამსახურში შესული კონკრეტული საჩივრები) აჩვენა,

სადაზღვევო ბაზრებიდან ყველაზე ხშირად „ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ბაზარზე“ ჰქონდა ადგილი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლენის ფაქტებს. ამ ბაზარზე, სადაზღვევო საქმიანობასთან მიმართებით, ქვეყანაში არსებულ პრობლემებთან დაკავშირებით, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურში კერძო სამართლის იურიდიული პირების მიერ შემოტანილი იყო არაერთი განცხადება (საჩივარი), რომლებიც სამსახურის აქტიური ჩარევის შემდეგ მოწესრიგებულ იქნა.

გარდა ამისა, „ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ბაზარზე“ ადგილი ჰქონდა ისეთ პრეცედენტულ ფაქტს, როგორცაა – ერთ-ერთი მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე სადაზღვევო კომპანიის მიერ (2002 წლის 25 ნოემბრიდან 2003 წლის 7 იანვრამდე პერიოდში) დაზღვევის პოლისების კანონით დადგენილი ღირებულების 10%-ის ფარგლებში შეთავაზებას მომხმარებლისათვის.

წარმოჭრილი პრობლემის არსში სრულყოფილად ჩაწვდომისათვის, აუცილებელი იყო ამ ბაზარზე ზოგადად არსებული ყველა სადაო საკითხის გააზრება და მისგან გამომდინარე, მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის კონკრეტული ქმედების ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან მიმართების საკითხის გარკვევა, რისი მიღწევა შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებთან სათანადო კონსულტაციების გარეშე შეუძლებელი იყო. შესაბამისად, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ (ამ საკითხის საბოლოო შეფასებისათვის) მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული, უწყებათაშორისო დონეზე მომხდარიყო ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ბაზარზე არსებული მდგომარეობის შესწავლა (ანტიმონოპოლიური სამსახურის უფროსის 2003 წლის 28 თებერვლის №1/17 ბრძანებით შეიქმნა უწყებათაშორისი კომისია – სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის (თავმჯდომარე), სახელმწიფო კანცელარიის, დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახურის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოსა და ფასების სახელმწიფო ინსპექციის პასუხისმგებელი პირებისა და დამოუკიდებელ ექსპერტთა მონაწილეობით).

სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა მის ხელთ არსებული (მათ შორის, კომისიის წევრთაგან მიღებული მასალები და რეკომენდაციები) მასალების გაანალიზების საფუძველზე მოამზადა დოკუმენტი – „საქართველოს სადაზღვევო

ბაზარი“/კონკურენტული გარემოს შეფასება/, სადაც ხაზგასმულია, რომ 2002 წლის ბოლოს მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე სადაზღვევო კომპანიის მიერ ავტომატოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ბაზარზე განხორციელებული აქციის შედეგად არ მომხდარა ქვეყანაში მოქმედი ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის დარღვევა (არსებული (იმ პერიოდში მოქმედი) საკონკურენტო სამართლის კონკრეტულ დებულებათა დარღვევის ფაქტი ვერ დაფიქსირდა). თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ მონოპოლისტი სადაზღვევო კომპანიის ამ კონკრეტულმა აქციამ, ნათლად წარმოაჩინა ქვეყნის საკონკურენტო სამართლის ცალკეული დებულებების არასრულყოფილება, რაც ჩვენი აზრით, პირველ რიგში ეხება „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენტის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლს (კონკურენტის შეზღუდვის აკრძალვის თავი), რომელიც ამომწურავად აყალიბებდა არაკეთილსინდისიერი კონკურენტის გამოვლინების ფაქტებს (რაც არ იყო სწორი საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამომდინარე). შესაბამისად, კანონის ამ კონკრეტული მუხლის გარეთ დარჩენილ სხვა კონკურენტის შემზღუდავ ნებისმიერ ქმედებას (მიუხედავად იმისა ზღუდავდა თუა არა ის შესაბამის ბაზარზე კონკურენტის) ვერ მიეცემოდა კანონდარღვევის კვალიფიკაცია (ანტიმონოპოლიური სამსახური არ იყო უფლებამოსილი განვითარებული ქვეყნების კონკურენტის ორგანოების მსგავსად თვითონ მიეღო გადაწყვეტილება ბაზარზე არსებული მდგომარეობის ანალიზის შედეგებიდან გამომდინარე).

თავის მხრივ, აღნიშნულმა პრეცედენტმა დღის წესრიგში დააყენა საქართველოს საკონკურენტო სამართალში შესაბამისი ცვლილების (კანონის გაძლიერების) განხორციელების აუცილებლობა, რაც გარკვეული მიზეზების გამო ვერ შესრულდა.

ამასთან, სამწუხაროა ის ფაქტიც, რომ ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა გარკვეული ობიექტური მიზეზების გამო ვერ მოახერხა „მონოპოლიური ფასის განსაზღვრის ინსტრუქციის“ მიღება, რომელსაც მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეესრულებინა შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენტის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის საქმეში.

საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში 2003 წლის ბოლოს მომხდარი ვარდების რევოლუციის შემდგომ პერიოდში, ამ კონკრეტულ ბაზარზე არსებულმა პრობლემებმა დაკარგეს თავისი აქტუალობა, რადგანაც საქართველოს

პრეზიდენტის გადაწყვეტილებით ჯერ შეჩერდა, ხოლო შემდეგ კი გაუქმებულ იქნა ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაზღვევის სავალდებულო ხასიათი.

– მინერალური წყლების ბაზარზე კონკურენციული გარემოს სრულყოფის მექანიზმების თაობაზე კონკრეტული რეკომენდაციების მომზადება და ქართველ მეწარმეთა კანონიერი უფლებების დაცვა დსთ-ს ბაზარზე (126).

კონკრეტულად – საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს 2003 წლის 25 ივნისს განცხადებით (საჩივრით) მიმართა მინერალური წყლების ბაზარზე მოქმედმა ერთ-ერთმა ეკონომიკურმა აგენტმა, რომელიც აღნიშნავდა, რომ ხელოვნურად ფერხდებოდა მისი სამეწარმეო საქმიანობა.

ამასთან, იმავე წლის 24 ივლისს საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა, უშუალოდ საქართველოს პრეზიდენტისაგან მიიღო კონკრეტული დავალება (№494/17) დასმული პრობლემების ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან მიმართების კუთხით შესწავლისა და შესაბამისი დასკვნის მომზადების თაობაზე.

სწორედ, საქართველოს პრეზიდენტის დავალებისა და ზემოაღნიშნული განცხადებების საფუძველზე განიხილა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა „ბორჯომის“ მინერალური წყლის ბაზარზე შექმნილი ვითარება და მომზადებულ იქნა არსებული პრობლემების მოგვარებისათვის საჭირო რეკომენდაციები (სამსახურის თვალთახედვიდან გამომდინარე). კერძოდ, მომზადებულ იქნა დოკუმენტი – „საქართველოს მინერალური წყლების ბაზარი“/ანალიზი, განვითარების პერსპექტივები/, რომლის საფუძველზეც მიღებული კონკრეტული გადაწყვეტილებებისა და გატარებული ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია წარედგინა საქართველოს პრეზიდენტს.

სამსახური რამდენიმე კონკრეტულ წინადადებას სთავაზობდა აღმასრულებელ ხელისუფლებას. კერძოდ, ანტიმონოპოლიურ სამსახურს მიაჩნდა, რომ საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამომდინარე, ქვეყანაში კონკრეტული მინერალური წყლის წარმოების შესაძლებლობა უნდა ჰქონოდა მხოლოდ ერთ ეკონომიკურ აგენტს ან ეკონომიკურ აგენტთა მკაცრად შეზღუდულ რაოდენობას. ყოველ შემთხვევაში ეს წრე შეზღუდული უნდა ყოფილიყო, რადგანაც საკითხისადმი ამგვარი მიდგომა ამ ბაზარზე მოქმედ კომპანიათა განვითარებასთან ერთად ხელს შეუწყობდა უშუალოდ ამ მინერალური წყლის საერთაშორისო ბაზარზე

დამკვიდრებას, პოპულარიზაციას და მისი რესურსების სრულფასოვნად გამოყენებას. შესაბამისად, სამსახურის აზრით, აუცილებელი იყო სახელმწიფოს მიერ ერთმნიშვნელოვნად განსაღვრული მინერალური წყლის მწარმოებელი ეკონომიკური აგენტის შერჩევის საკითხი.

ყველა ამ ბაზარზე არსებული პრობლემის მოწესრიგების სფეროში, კონკრეტული ქმედითი ნაბიჯის გადადგმის პროცესის უზრუნველსაყოფად, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ, 2003 წლის 6 აგვისტოს გაეგზავნა მიწერილობა საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს, რითაც „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის 24-ე მუხლის შესაბამისად, სამინისტრო დაავალდებულა 2003 წლის 10 სექტემბრამდე გადაეხედა ამ სფეროში არსებული კონკრეტული პრობლემატიური საკითხებისათვის.

ამასთან, მიწერილობა მოიცავდა ასევე სარეკომენდაციო შინაარსის პუნქტსაც, რომლის თანახმადაც საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს დაინტერესებულ უწყებებთან ერთად უნდა შეემუშავებინა მინერალური წყლების ბაზრის განვითარების პერსპექტიული პროგრამა.

ამასთან ფაქტია და ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ ძალიან ნაყოფიერი და შედეგიანი იყო სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ გაწეული საქმიანობა დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (დსთ-ს) სივრცეში მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს ფალსიფიკაციისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის კუთხით, რაც თავის მხრივ, მიღწეულ იქნა დსთ-ს ქვეყნების კონკურენციის შესაბამის ორგანოებთან მჭიდრო თანამშრომლობის გზით. კერძოდ, „მინერალური წყლის „ბორჯომის“ წარმოების სრულყოფის ზოგიერთ დონისძიებათა შესახებ“ საქართველოს პრეზიდენტის 1997 წლის 11 თებერვლის №95 ბრძანებულების მე-2 პუნქტის თანახმად საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს, საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან ერთად დაევალა დსთ-ს ქვეყნების შესაბამის სამსახურებთან ერთად მიეღწია მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს იმ ეტიკეტების რეგისტრაციის გაუქმებისათვის, რომლებიც „ბორჯომი“-ს ჩამომსხმელი სახელმწიფო ქარხნების კუთვნილი ეტიკეტის შემადგენელ ელემენტს შეიცავდნენ.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ეს იყო პერიოდი, როდესაც დსთ-ს ქვეყნებში ადგილი ჰქონდა მინერალური წყლის წარმოებას „ბორჯომი“-ს

კონცენტრატისაგან, რაც (კონცენტრატის წარმოება) დეპარტამენტ „საქმინხილ-წყალთან“ არსებულ ლიცენზირების უწყებათაშორის საბჭოსა და სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭოს გაერთიანებული სხდომის გადაწყვეტილებით აკრძალულ იქნა მეორადი ჩამოსხმის გამორიცხვის მიზნით. ამდენად, საქართველოში არც ერთ ეკონომიკურ აგენტს არ ჰქონდა უფლება მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-საგან ეწარმოებინა მარილის კონცენტრატი შემდგომ მისგან წყლის მისაღებად. გარდა ამისა, ევროსტანდარტებისა და „წყლის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად მინერალური წყალი უნდა ჩამოსხმულიყო უშუალოდ საბადოსთან და მისი ტრანსპორტირება შემდგომი ჩამოსხმის მიზნით აკრძალული იყო.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურმა თხოვნით მიმართა დსთ-ს ქვეყნების კონკურენციის ორგანოებს, რათა არ დაეშვათ მათი ქვეყნების ტერიტორიაზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტები და დაეცვათ მომხმარებლები ფალსიფიცირებული „ბორჯომი“-ს მწარმოებლებისაგან, რის საპასუხოდ დსთ-ს კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური) ორგანოების მხრიდან გატარებულ იქნა შემდეგი კონკრეტული ქმედითი ღონისძიებები. კერძოდ,

– **ბელორუსიის რესპუბლიკის ტერიტორიაზე** როგორც გაირკვა, საცალო ვაჭრობის ქსელს მიეწოდებოდა დახურული ტიპის სააქციო საზოგადოება „ჩარტე“-ს (ქ. მოსკოვი) მიერ წარმოებული მინერალურ წყალ „ბორჯომი“, შპს „ნაროშენი“-ს (ქ.მინსკი) მეშვეობით, რუსეთის შესაბამისობის სერტიფიკატისა და გამოგონების პატენტის საფუძველზე.

საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიმართვის საფუძველზე, ბელორუსიის მეწარმეობისა და ინვესტიციების სამინისტროს მიერ ეცნობა შპს „ნაროშენი“-ს ხელმძღვანელობას, რომ 1997 წლის 11 თებერვლიდან მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლება ჰქონდა ამ წყლის კანონიერ მწარმოებელს (ჩამომსხმელს) ს/ს „საქართველოს მინისა და მინერალური წყლების“ კომპანიას და ეთხოვა კანონსაწინააღმდეგო ქმედების შეწყვეტა.

საბოლოოდ, ბელორუსიის მეწარმეობისა და ინვესტიციების სამინისტროს, ასევე სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს, ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროსა და სტანდარტების სახელმწიფო კომიტეტის აქტიურობით აღკვეთილ იქნა ბელორუსიის სასაქონლო ბაზარზე ფალსიფიცირებული მინერალურ წყალ

„ბორჯომ“-ის რეალიზაციის ფაქტები და დაცულ იქნა ქართველ მეწარმეთა კანონიერი უფლებები.

– **ყაზახეთში** თავდაპირველად მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს ულიცენზიო წარმოებას ეწეოდა სამი ეკონომიკური აგენტი – 1) „ტრიადა“, 2) „მეტკამენრუდი“ და 3) „აკვა-სტარი“ (ქ. სანქტ-პეტერბურგი), რაც ყაზახეთის ანტიმონოპოლიურ კომიტეტთან მჭიდრო თანამშრომლობით აღკვეთილ იქნა.

მოგვიანებით ყაზახეთის ანტიმონოპოლიური კომიტეტის მიერ გამოვლენილ იქნა კიდევ ერთი ეკონომიკური აგენტი ს/ს „ვიზიტი“, რომელიც ასევე ახორციელებდა მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს წარმოებასა და რეალიზაციას (23.07.98 წ. №15-04/809 წერილი). აღნიშნულ კომპანიას, რომელიც დარეგისტრირებული იყო ქ. შიმკენტში გაფორმებული ჰქონდა ხელშეკრულება (№121) ქართულ კომპანიასთან „ჯორჯი და კ“.

სამწუხაროდ, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ მინერალური წყალ „ბორჯომი“-ს წარმოებისა და რეალიზაციის ბაზარზე ვერ იქნა მოძიებული კომპანია „ჯორჯი და კ“, მისი პრაქტიკულად არ არსებობის (მისი როგორც იურიდიული მისამართი, ასევე საბანკო რეკვიზიტები იყო არასწორი) გამო. შედეგად ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ მის ხელთ არსებული მასალები, მოკვლევისა და შემდგომი რეაგირებისათვის (1998 წლის 19 ნოემბრის წერილით) გადაეგზავნა საქართველოს გენერალურ პროკურატურას, რის შესახებაც ასევე ინფორმაცია მიეწოდა ყაზახეთის ბუნებრივი მონოპოლიების რეგულირებისა და კონკურენციის დაცვის კომიტეტს.

– დსთ-ს ქვეყნებს შორის ყველაზე მწვავედ „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშნის დაცვის საკითხი **რუსეთის ფედერაციაში** იდგა. კერძოდ, რუსეთის ფედერაციის პატენტებისა და სასაქონლო ნიშნების კომიტეტმა 1995 წლის 29 დეკემბერს (მოწმობა №135408), „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლება მიანიჭა „ლუკოშკინა და კ“-ს. მაშინ როდესაც, ჯერ კიდევ 1995 წლის 31 მარტს კონცერნ „ბორჯომის ხეობა“-ს ჰქონდა შეტანილი განაცხადი „როსპატენტში“ აღნიშნული ეტიკეტის დარეგისტრირებაზე (რაზედაც არსებობდა შესაბამისი დოკუმენტი), რაც ამ უკანასკნელს (განაცხადის შეტანის დღიდან) ანიჭებდა პრიორიტეტს „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშანზე.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, „როსპატენტის“ მიერ გაცემული მოწმობა „ლუკოშკინა და კ“-ზე უკანონო იყო, რაც ორი ქვეყნის შესაბამისი სამსახურების

ერთობლივი ძალისხმევით (მოგვიანებით) გაუქმებულ იქნა.

აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ რუსეთის ფედერაციის ანტიმონოპოლიური კომიტეტის მიერ ფალსიფიცირებული მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს წარმოებისა და რეალიზაციის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის კუთხით გაწეულ იქნა მნიშვნელოვანი მოცულობის სამუშაო. კერძოდ, მათ მიერ აღკვეთილ იქნა ისეთი ეკონომიკური აგენტების საქმიანობა, როგორცაა „ნორდ მარკეტი“, „დისენტი“ და „ნორდ სტარსი“, ასევე საქმე იქნა აღძრული „ჩარტე“-ს წინააღმდეგ.

გარდა ამისა, ქ. მოსკოვის მთავრობის 1996 წლის 23 ივლისის №644 ბრძანებულებით აიკრძალა ისეთი ხელოვნურად მინერალიზებული წყლის წარმოება და რეალიზაცია, რომელთა ეტიკეტებზე იყო გამოყენებული დასახელება - „ნატურალური მინერალური წყალი“ („ბორჯომი“, „ესენდუკი“, „ნარზანი“ და ა.შ.).

– უკრაინის ანტიმონოპოლიური კომიტეტის მიერ გამოვლენილ იქნა (გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს), რომ მათი ქვეყნის შესაბამის სასაქონლო ბაზარზე მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს წარმოებასა და რეალიზაციას ახორციელებდა დახურული ტიპის სააქციო საზოგადოება „ჩარტე“ თავის საქმიან პარტნიორებთან ერთად, თუმცა მის მიერ წარმოებულ „ბორჯომს“ არაფერი საერთო არ ჰქონდა ამ წყალთან გარდა დასახელებისა.

აღნიშნული ფაქტი, როგორც კი ცნობილი გახდა საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის, მან თხოვნით მიმართა უკრაინელ კოლეგებს, აღეკვეთათ მათ ბაზარზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის კონკრეტული შემთხვევები, რომელიც მნიშვნელოვნად აფერხებდა ნამდვილი „ბორჯომი“-ს რეალიზაციის მასშტაბების გაფართოებას და ამავდროულად თელავდა უკრაინელ მომხმარებელთა ინტერესებს.

უკრაინის პრეზიდენტისა და უშუალოდ ანტიმონოპოლიური ორგანოების (ცენტრალური აპარატი და რეგიონალური სამსახურები) ძალისხმევით უკრაინაში საბოლოო ჯამში გამოვლენილ და აღკვეთილ იქნა იმ 33 (ოცდაცამეტი) ეკონომიკური აგენტის საქმიანობა, რომლებიც უკანონოდ იყენებდნენ მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშანს. მთლიანად ამ ეკონომიკურ აგენტთა მიერ წარმოებული პროდუქციის მოცულობა შეადგენდა 10 მილიონ ლიტრს, რითაც სერიოზული ზიანი მიაღწია როგორც უკრაინელ მომხმარებლებს, ასევე ქართულ პროდუქციასა და მის კანონიერ მწარმოებელ ეკონომიკურ აგენტს.

ამასთან ერთად, უკრაინის მინისტრთა კაბინეტის მიერ 1998 წლის 6 ივლისს მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება (№1025), რითაც აიკრძალა მინერალური წყლის ხელოვნურად წარმოებასა და რეალიზაციაში ცნობილი მინერალური წყლების დასახელების გამოყენება.

– **უზბეკეთის** ტერიტორიაზე „ბორჯომი“-ს დასახელებით მიერალურ წყალს 1.5 ლიტრის ბოთლებში აწარმოებდა შპს „ბარნო-ტრეიდიზი“, რომელმაც უზბეკეთის დემონოპოლიზაციის განვითარებისა და კონკურენციის კომიტეტის 1997 წლის 21 აპრილის მიწერილობის საფუძველზე შეწყვიტა მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს უკანონო წარმოება.

– **ყირგიზეთში** ხელოვნურად მინერალიზებული წყლის სახელწოდებით „ბორჯომი“ წარმოებას ახორციელებდა ყირგიზეთ-საქართველოს ერთობლივი საწარმო „არგო“ რომელსაც ამ საქმიანობის განხორციელებაზე ლიცენზია აღებული ჰქონდა ქ. მოსკოვში. აღნიშნული საწარმოს საქმიანობა აღკვეთილ იქნა ყირგიზეთის სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური დეპარტამენტის ჩარევის შემდეგ.

რაც შეეხება დსთ-ს შემადგენლობაში შემავალ სხვა ქვეყნებს მათ ტერიტორიაზე იმ პერიოდში მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს ფალსიფიკაციის ფაქტები არ დაფიქსირებულა.

ამასთან, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ 1998 წლის 13-17 ოქტომბერს ქ. მოსკოვში დსთ-ს ანტიმონოპოლიური საბჭოს VIII სხდომაზე, სადაც დსთ-ს ქვეყნების კონკურენციის ორგანოების პირველ პირებთან ერთად, მონაწილეობას ღებულობდნენ ბულგარეთის, რუმინეთის, ხორვატიის და ესტონეთის წარმომადგენლები, ასევე სახელმწიფოთაშორისო ეკონომიკური კომიტეტის პასუხისმგებელი პირები, გაუღერებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის მიმართვა, რომლითაც ის ითხოვდა სახელმწიფოთაშორისო ეკონომიკური კომიტეტის კოლეგიაზე – „სხვისი სასაქონლო ნიშნისა და გეოგრაფიული დასახელების უკანონოდ გამოყენების დაუშვებლობის თაობაზე“ ხელშეკრულების პროექტის გატანას.

და ბოლოს, გარდა ზემოაღნიშნულისა, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური (ჩამოყალიბებიდან ლიკვიდაციამდე) ქართველ მეწარმეთა უფლებების სრულყოფილად დაცვის მიზნით მჭიდროდ თანამშრომლობდა ბულგარეთის, რუმინეთის, ესტონეთის კონკურენციის სააგენტოებთან. შედეგად კი მნიშვნელოვანი წარმატებები იქნა მიღწეული ქართული სამარკო ღვინოების „ხვანჭკარა“-სა და „ქინძმარაული“-ს სასაქონლო ნიშნების დაცვის საქმეში.

– ნავთის საცალო რეალიზაციის ბაზარზე აღმასრულებელი ხელისუფლების (ადგილობრივი) მხრიდან მიღებული კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილების აღკვეთა (126).

კონკრეტულად – გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს, საქართველოს პრეზიდენტის დავალების თანახმად, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს, ქ. თბილისის მერიასა და საქართველოს ეკონომიკისა და სატობ-ენერგეტიკის სამინისტროებთან ერთად დაევალა, ოპერატიულად გაერკვია ქვეყანაში ნავთის ბაზარზე არსებული მდგომარეობა. კერძოდ, გამოეკვლია ზამთრის ბოლო დღეებში ნავთის ფასის აწევის გამომწვევი მიზეზები.

საკითხის შესწავლის პროცესში წარმოჩნდა, რომ ნავთის რეალიზაციის ბაზარი იყო მონოპოლიზირებული. თუმცა, საკანონმდებლო ბაზა ეკონომიკური აგენტის მონოპოლისტად გამოცხადებისა და მასზე შემდგომი დაკვირვების განსახორციელებლად იმ პერიოდში, ჯერ კიდევ, არ იყო ბოლომდე სრულყოფილი (ეს ნორმა მხოლოდ 2000 წლის ბოლოს იქნა მიღებული). ამასთან აღმოჩნდა, რომ ფასის მნიშვნელოვანმა ტემპმა ადგილი ჰქონდა არა მთლიანად მთელი ქვეყნის მასშტაბით, არამედ მის ცალკეულ რეგიონებში და განსაკუთრებით დედაქალაქში, რასაც სხვა გარემოებებთან ერთად იწვევდა (ხელს უწყობდა) აღმასრულებელი ხელისუფლების პასუხისმგებელი პირების მხრიდან (ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების ხელმძღვანელთა მხრიდან) კონკრეტული ეკონომიკური აგენტისათვის, ნავთის რეალიზაციის ბაზარზე „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის იგნორირებით, დომინირებული მდგომარეობის მინიჭება. კერძოდ, იგნორირებულ იყო კანონის მე-10 მუხლის „ე“ პუნქტის მოთხოვნა, რომლის თანახმად, სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა ორგანოს ეკრძალებოდა მიეღო ისეთი გადაწყვეტილება, რომელიც იწვევდა ეკონომიკური აგენტისათვის მონოპოლიური მდგომარეობის მინიჭებას და არსებითად ზღუდავდა კონკურენციას და თავისუფალ ფასწარმოქმნას, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

საბოლოოდ, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩარევის შედეგად (მიწერილობის საფუძველზე) აღკვეთილ იქნა აღმასრულებელი (ადგილობრივი) ხელისუფლების წარმომადგენელთა კანონსაწინააღმდეგო ქმედება (ადგილობრივი) დედაქალაქში ნავთის რეალიზაციის ბაზარზე ექსკლუზიური უფლებებით მო-

სარგებლე კომპანიათა პრივილეგიები) და თანაბარ პირობებში იქნა ჩაყენებული ნავთის რეალიზაციის ბაზარზე მოქმედი ყველა ეკონომიკური აგენტი.

– ენერგეტიკის სფეროში მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მიმართულებით გაწეული საქმიანობა (126).

კონკრეტულად – როგორც სადისერტაციო ნაშრომში ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ მომხმარებელთა უფლებების დაცვა საქართველოში 2005 წლის 3 ივნისამდე წარმოადგენდა კონკურენციის პოლიტიკის განუყოფელ (შემადგენელ) ნაწილს. ამდენად, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური ამ მიმართულებით მუდმივად ახორციელებდა კონკრეტული ღონისძიებების გატარებას მომხმარებელთა კანონიერი უფლებების მაქსიმალური დაცვის უზრუნველსაყოფად. ქართულ სინამდვილეში კონკურენციისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის პოლიტიკის რეალიზაცია ერთმანეთთან მჭიდროდ იყო გადაჯაჭვული. შესაბამისად, კონკურენციისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვა ერთ კონტექსტში (თანაბარ სიბრტყეზე) იხილებოდა.

ფაქტია, რომ ვარდების რევოლუციამდელ პერიოდში საქართველოში ელექტროენერჯის მომარაგება არადაამაკმაყოფილებელი იყო. ელექტროენერჯის მიწოდება ხდებოდა წყვეტილად, არ იყო დაცული გრაფიკი. მომხმარებელი აბსოლიტურად გაურკვეველ მდგომარეობაში იყო. მისთვის არ იყო ცნობილი როდის რა ვადით მიეწოდებოდა მას ელექტროენერჯია. ამასთან, უმთავრეს პრობლემას წარმოადგენდა ნორმალური პარამეტრების ელექტროენერჯის მიწოდება, რითაც სერიოზული ზიანი ადგებოდა მომხმარებლის ქონებას და მწყობრიდან გამოდიოდა მათი კუთვნილი საყოფაცხოვრებო ტექნიკა. გარდა მატერიალური ზიანისა, მომხმარებელი განიცდიდა მორალურ ზიანს, რაც იწვევდა მათი კანონიერი (კანონით დაცული) უფლებების შელახვას.

აუცილებლობას წარმოადგენდა, რომ ელექტროენერჯის გამანაწილებელ კომპანიასა და მის მომხმარებლებს შორის ურთიერთობა დარეგულირებულიყო ხელშეკრულების საფუძველზე, სადაც ასახული იქნებოდა ორივე მხარის (მიმწოდებლის და მომხმარებლის) მოვალეობები და პასუხისმგებლობები, ასევე მომსახურების გაწევისა და ანაზღაურების პირობები და სხვა. ამ მოთხოვნებს ითვალისწინებდა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (1518 მუხლი), „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი (24-ე მუხლი) და ამ კანონის შესაბამისად მიღებული „კომუნალური მომსახურების გაწევის

წესები“ (საქართველოს ეკონომიკის მინისტრის 1996 წლის 19 დეკემბრის №130 ბრძანება). მიუხედავად ამისა, როგორც დედაქალაქის, ასევე სხვა ქალაქებისა და რაიონების ელექტროგამანაწილებელ კომპანიებს არ განუხორციელებიათ მომხმარებლებთან სახელშეკრულებო ურთიერთობებზე გადასვლა.

ამასთან, რადგანაც „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 21-ე მუხლის (ამოღებულ იქნა 3.06.05 წ. №1552-III) შესაბამისად, ბაზარზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე შემსრულებელი (ეკონომიკური აგენტი) ვალდებული იყო დაედო მომხმარებელთან ხელშეკრულება სამუშაოს (მომსახურების) შესრულებაზე და ისე მოეწყო თავისი საწარმოო ან სხვა სამეურნეო საქმიანობა, რომ სათანადოდ და შეუფერხებლად დაეკმაყოფილებინა მომხმარებელთა (მოქალაქეთა) მოთხოვნები – სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა (სამხარეო ანტიმონოპოლიურ სამსახურებთან ერთად) საჭიროდ მიიჩნია მიემართა ქვეყანაში მოქმედი ენერგოგამანაწილებელი კომპანიებისათვის, რომ მათ მიერ შემუშავებულიყო და ანტიმონოპოლიურ სამსახურში ექსპერტიზისათვის წარედგინათ მომხმარებლებთან გასაფორმებელი ტიპური ხელშეკრულებების პროექტები. სამწუხაროდ, სამსახურის ამ ინიციატივას შედეგი არ მოყვლია.

თავის მხრივ, ელექტროენერგია სამოქალაქო კოდექსის 1011 მუხლის შესაბამისად განმარტებულია როგორც პროდუქტი, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ ეს პროდუქტი წლების განმავლობაში (ვარდების რევოლუციამდელ პერიოდში) უხარისხოდ მიეწოდებოდა მომხმარებლებს, რომლებსაც ქვეყანაში მოქმედი კანონმდებლობით (სამოქალაქო კოდექსი (1009 მუხლი), „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ კანონი (24-ე მუხლის პირველი პუნქტი) და „კომუნალური მომსახურების გაწევის წესები“ (1.5, 4.1 და 6.3 პუნქტები)) უფლება ჰქონდათ მოეთხოვათ ამ უხარისხოდ მიწოდებული პროდუქტის ფასის შემცირება. რეალურად კი ფასის შემცირების ნაცვლად მუდმივად მიმდინარეობდა (თითქმის ყოველწლიურად, ხანდახან წელიწადში ორჯერ) მომხმარებლისათვის მისაწოდებელი ელექტროენერგიის საფასურის მომატება.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური, როგორც ქვეყნის საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი ნორმების აღმასრულებელი მთავარი სახელმწიფო ორგანო, მუდმივად სწავლობდა ელექტროენერგიის საწარმოთა საქმიანობას და მის ხელთ არსებული

ინფორმაციის საფუძველზე გამოხატავდა საკუთარ პოზიციას, ამ სფეროში მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით.

სწორედ ამ ანალიზის პროცესში, ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ პირობითად გამოიყო ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტების რეგულირებისა და კონტროლის ის ოთხი ფორმა, რომლის ფარგლებშიც უნდა მომხდარიყო სამსახურსა და დარგის შესაბამის კომისიას შორის თანამშრომლობა. კერძოდ, 1) სატარიფო პოლიტიკის, 2) ბუნებრივ მონოპოლიათა სტრუქტურული კონტროლის, 3) მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და 4) კონკურენციის დაცვის მიმართულებით.

გარდა ამისა, ანალიზის შედეგებიდან გამომდინარე ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა მიიჩნია, რომ ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისია (სემეკი) ვერ უზრუნველყოფდა დარგის მომხმარებელთა (რომლებსაც არ ჰქონდათ პროდუქციის მიღების ალტერნატივის არჩევის საშუალება) ინტერესების საფუძველიან დაცვას, შესაბამისი სამართლებრივი ბაზის არ არსებობის გამო. ამასთან, რამდენადაც ამ უკანასკნელზე პასუხისმგებლობა „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის (მუხლი 2, „ბ“-პუნქტი) შესაბამისად ეკისრებოდა საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელ ეროვნულ კომისიას (სემეკ), სამსახურმა მიზანშეწონილად ჩათვალია, რომ სემეკ-ის მიერ შემუშავებულ და მიღებულ „ელექტროენერჯის განაწილების ლიცენზიანტის საქმიანობის საერთო პირობებსა და წესებში“ უნდა ყოფილიყო ასახული ვალდებულება გამანაწილებელ კომპანიებსა და მომხმარებლებს შორის სახელშეკრულებო ურთიერთობით პრინციპებზე (ურთიერთვალდებულების დაფიქსირებით, რაც აღიარებულია პრაქტიკაში) გადასვლის შესახებ (რაც ამ წესებში არ იყო ასახული).

შესაბამისად, ამ სამართლებრივი საკითხის მოწესრიგების მიზნით (ელექტროენერჯის გამანაწილებელ კომპანიებსა და მის მომხმარებლებს შორის სახელშეკრულებო ურთიერთობების მოწესრიგების პროცესის გაჭიანურების გამო) სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა 2001 წლის 18 იანვარს სარჩელი შეიტანა ქობილისის ვაკე-საბურთალოს რაიონულ სასამართლოში საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის წინააღმდეგ. დავის საგანს შეადგენდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მოთხოვნა – საქართველოს ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლის „გ“ პუნქტის თანახმად

სემეკ-ის მიერ (როგორც ენერგეტიკის სფეროში მომხმარებელთა უფლებების დამცველი ორგანოს მიერ) აღებულიყო ვალდებულება ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემის თაობაზე (ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს წარმოადგენდა სემეკ-ის მიერ მისაღები დადგენილება ელექტროენერჯის გამანაწილებელ ენერგოკომპანიასა და მომხმარებელს შორის ხელშეკრულების დამტკიცების თაობაზე).

2001 წლის 26 მარტს ვაკე-საბურთალოს რაიონულმა სასამართლომ (საქმე №2/717-01) დააკმაყოფილა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მოთხოვნა და დაავალდებულა საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისია ერთი თვის ვადაში გამოეცა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი, ელექტროენერჯის გამანაწილებელ ელექტროკომპანიასა და მომხმარებელს შორის ხელშეკრულების შემუშავების და მიღების ვადების მითითებით.

სასამართლოს ამ გადაწყვეტილების პარალელურად საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელმა ეროვნულმა კომისიამ, ერთის მხრივ, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან მჭიდრო თანამშრომლობით 2001 წლის 12 აპრილს გამოსცა ნორმატიული აქტი (გადაწყვეტილება №29) „ქთბილისში ელექტროენერჯის უწყვეტად მიწოდების აღდგენისა და თელასის 75% აქციათა პრივატიზაციამდე მოხმარებული ელექტროენერჯის საფასურის გადაუხდელობით წარმოშობილი ვალების დაფარვის შესახებ“, რაც უკვე სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან დაწყებული სადაო საკითხის მოწესრიგების მიმართულებით სერიოზულად წინგადადგმულ (შემხვედრ) ნაბიჯს წარმოადგენდა და მეორეს მხრივ, კომისიის მიერ 2001 წლის 4 მაისს შეტანილ იქნა სააპელაციო საჩივარი (№17/9) ქ. თბილისის საოლქო სასამართლოს საგადასახადო და ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატაში მოთხოვნით გაეუქმებინათ ქ.თბილისის ვაკე-საბურთალოს რაიონული სასამართლოს მიერ გამოტანილი (№2/717-01 საქმე) ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილება, რაც საოლქო სასამართლოს მიერ დაკმაყოფილებულ იქნა 2002 წლის 28 ნოემბრის გადაწყვეტილებით (საქმე №3ბ/229-02).

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ იმის და მიუხედავად, რომ დედაქალაქის ელექტროენერჯის გამანაწილებელმა კომპანიამ ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან მჭიდრო თანამშრომლობით პრაქტიკულად დაიწყო თავის აბონენტებთან (მომხმარებლებთან) 2003 წლის 1 იანვრიდან გასაფორმებელი ხელშეკრულების ტიპური ფორმის პროექტის მომზადება, მისი დამტკიცება და პრაქტიკული

რეალიზაცია ანტიმონოპოლიური სამსახურის არაერთი მცდელობის მიუხედავად, მაინც ვერ მოხერხდა.

– არასათანადო რეკლამის ფაქტის აღკვეთა.

კონკრეტულად – საქართველოში 2000 წლის ოქტომბრის ბოლოს მასმედიის სხვადასხვა და გარე სარეკლამო საშუალებებით ფართოდ რეკლამირდებოდა სატელევიზიო გათამაშება, რომლის ორგანიზატორი იყო ქვეყნის სატელეფონო მომსახურების ბაზარზე ცნობილი ერთ-ერთი კომპანია. რეკლამის ტექსტი მდგომარეობდა შემდეგში: „იმისათვის, რომ მონაწილეობა მიიღოთ ... საჩუქრების გათამაშებაში ... ჩაერთეთ და მოიგეთ ... საჩუქრები“. სარეკლამო დაფებზე მითითებული იყო, რომ გათამაშება ლიცენზირებულია. თუმცა, როგორც საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ლატარიების, აზარტული თამაშებისა და ექსპერტიზა-უტილიზაციის სამსახურის 2000 წლის 19 ოქტომბრის წერილიდან ირკვევა (126), გათამაშების ორგანიზატორ კომპანიას მის ჩატარებაზე ლიცენზია არ ჰქონია მიღებული, რის გამოც ფინანსთა სამინისტროს შესაბამისი სამსახური საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს სთხოვდა რეკლამის კანონმდებლობისა და მომხმარებელთა უფლებების დარღვევის ფაქტის აღკვეთას.

სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ საკითხის გარშემო მოძიებული მასალების შეწავლის შედეგად მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ კონკრეტული ეკონომიკური აგენტის მხრიდან აღგილი ჰქონდა „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონის (მე-4 მუხლის მე-6 და მე-8 პუნქტები) დარღვევას, რაც ამ კონკრეტულ შემთხვევაში მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად ისჯებოდა განთავსებული რეკლამის ღირებულების შვიდმაგი ოდენობით.

საბოლოოდ, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურსა და კანონდამრღვევ ეკონომიკურ აგენტს შორის ამ პრობლემის გარშემო სასამართლო დავა მიმდინარეობდა რამდენიმე თვის განმავლობაში, რომელიც საბოლოო ჯამში სამივე ინსტანციის სასამართლოში დასრულდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის გამარჯვებით. შესაბამისად, კანონდამრღვევ ეკონომიკურ აგენტს დაეკისრა რამდენიმე ათეულობით ათასი ლარის გადახდა საქართველოს ბიუჯეტის სასარგებლოდ.

– გარდა ამისა, როგორც სადისერტაციო ნაშრომის 2.2 და 3.1 პარაგრაფებში ნაწილობრივ აღნიშნეთ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური აქტიურად იყო ჩართული ბუნებრივ მონოპოლიათა დემონოპოლიზაციის პროგრა-

მების შემუშავებაში. მათ შორის, ევროგაერთიანების ექსპერტებთან მჭიდრო თანამშრომლობით, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ მომზადებულ იქნა საქართველოს რკინიგზის დემონოპოლიზაციისა და რესტრუქტურისაციის პროგრამა (იხილეთ დანართი №7, გვ. 277-283), რომლის პრაქტიკაში გატარება, სამსახურისაგან დამოუკიდებელი მიზეზებით არ განხორციელებულა.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, თუ განვაზოგადებთ იმ პრობლემებს, რომლებთანაც შეხება უხდებოდა საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს (1997-2005 წლებში), შესაძლებელია ის პირობითად დაგაჯგუფოთ შემდეგ კატეგორიებად (მიმართულებებად):

- არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია;
- აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების მიერ მიღებული კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებები;
- მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მათი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება (მონოპოლიური საქმიანობა);
- სასამართლო დავები (ცალკეული ეკონომიკური აგენტების, სამთავრობო და დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების წინააღმდეგ);
- შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციული გარემოს შეფასება და მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების გამოვლენა;
- მომხმარებელთა უფლებების დაცვა;
- არასათანადო რეკლამა;
- ინფრასტრუქტურის (ბუნებრივ მონოპოლიათა) სფეროების დემონოპოლიზაცია და რესტრუქტურისაცია.

თითოეული ამ განზოგადებული მიმართულების უკან რეალურად არსებობს ათეულობით კონკრეტული ფაქტი, რომელთა ანტიკონკურენციული ქმედებების აღკვეთის საქმეში უდაოდ დიდია საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის როლი. თუმცა, არც ისაა სადაო, რომ საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობის პროცესში ქვეყნის ძირითადმა ანტიმონოპოლიურმა ორგანომ ბოლომდე ვერ შეძლო ლოკომოტივის ფუნქციის შესრულება, რაც ჩვენის აზრით, განპირობებული იყო რიგი ხელიშემშლელი გარემოებებით. კერძოდ,

1) საქართველოში 1996 წელს მიღებული ამბიციური ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის პრაქტიკული რეალიზაცია, მისი სიახლისა და შესაბამისი აღმასრულებელი ინსტიტუტების გამოუცდებლობის გამო გარკვეულ სირთულეებს

აწყდებოდა, რაც თავის მხრივ, საქართველოში ყოფნის პერიოდში, შეუმჩნეველი არ დარჩენია კონკურენციის სფეროს ისეთი ცნობილ ამერიკელ ექსპერტს, როგორცაა იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი ვილიამ კოვასეკი. ის აღნიშნავდა, რომ „... საქართველოში, როგორც ვიცით, ანტიმონოპოლიური სამსახური შეზღუდულია რესურსებით და სასამართლო აპარატიც კარგად არ იცნობს კონკურენციის და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სექტორს. ამიტომ ძნელია ვიმსჯელოთ თუ როგორ გაართმევს თავს ანტიმონოპოლიური სამსახური და სასამართლო სტრუქტურები 1996 წლის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ საკითხებს“ (31, გვ. 11);

2) განვითარებული ქვეყნების საკონკურენციო სამართალი, როგორც საბაზრო მეურნეობის ხერხემალი, პრევენდენტული სამართლის ნორმებით მუდმივ სრულყოფას (შევსებას) საჭიროებს (განიცდის), რაშიც თავისი უკომპრომისო, მაგრამ მაღალპროფესიული წვლილი სასამართლო ხელისუფლებას შეაქვს. ჩვენს სინამდვილეში, როგორც არაერთი პრაქტიკული მაგალითიდან (ანტიმონოპოლიური სამსახურის არქივში მოძიებული მასალებიდან) ჩანს, საქართველოს სასამართლო ხელისუფლების ქვედა რგოლი (პირველი და მეორე ინსტანციები), ამ პასუხისმგებლობის ასაღებად ბოლომდე მზად არ აღმოჩნდა, ხოლო პროცედურულად უზენაეს სასამართლომდე სარჩელის მიტანა დროში უსაშველოდ (წლობით) იწველებოდა. ამით ხეირობდნენ კანონის დამრღვევი სუბიექტები, ხოლო ზარალობდნენ მისი კონკურენტი ეკონომიკური აგენტები, რაც საბოლოო ჯამში, ხელს უშლიდა ქვეყანაში კონკურენციის განვითარებასა და სრულყოფას;

3) არაეფექტიანი იყო ტერიტორიული ერთეულების ანტიმონოპოლიური სამსახურების (ბიუროების) მუშაობა. კერძოდ, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ქობილისის ანტიმონოპოლიური სამსახურის (ბიუროს) საქმიანობას, დავინახავთ, რომ არასრულად იყო მოცული ტერიტორიული ანტიმონოპოლიური ორგანოების შესაბამისი უფლებამოსილებების აღსრულების პროცესი, საკონტროლებლად მათ მიკუთვნებულ ტერიტორიაზე, რაც ძირითადად გამოწვეული იყო როგორც ობიექტური ისე სუბიექტური მიზეზებით (ტერიტორიის სიდიდე, სამივლინებო და საექსპერტიზო სახსრების უქონლობა და ა.შ.).

4) სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ცენტრალური აპარატი წლების განმავლობაში ვერ უზრუნველყოფდა ადგილზე გაეკონტროლებინა შესაბამისი რეგიონალური სამსახურების (ბიუროების) მუშაობა და საჭიროების შემთხვევაში ადგილზევე აღმოეჩინა მათთვის სათანადო დახმარება (კონსულტაცია,

ადმასრულებელი ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების ხელმძღვანელებთან კონკრეტული პრობლემატიური საკითხების დარეგულირება და სხვა);

5) რეგიონალური ანტიმონოპოლიური სამსახურები მათი ცენტრალური დაქვემდებარების მიუხედავად, ფაქტობრივად წარმოადგენდნენ სამხარეო ადმინისტრაციების გავლენის ქვეშ მოქცეულ სტრუქტურებს, რაც ეწინააღმდეგებოდა კონკურენციის ზოგად პრინციპებს და შესაბამისად უარყოფითი ეფექტი ჰქონდა კონკურენციის განვითარებისა და დაცვის სფეროში;

6) ძალზე დაბალი იყო სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის, როგორც მაკონტროლებელი სახელმწიფო ორგანოს მუშაკთა (სახელმწიფო საჯარო მოხელეების) შრომის ანაზღაურების 2003 წლამდე არსებული (მინიმალური) დონე.

7) როგორც პრაქტიკამ აჩვენა არასრულყოფილი იყო საქართველოში მოქმედი ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის ცალკეული დებულებები (ნორმები). კერძოდ, როგორც ძირითადი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა – „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი (ჩარჩო ანტიმონოპოლიური კანონის ძველი რედაქცია), ჯეროვნად (სრულყოფილად) ვერ აწესრიგებდა, ასევე ვერც „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი (ჩარჩო ანტიმონოპოლიური კანონის ახალი რედაქცია) აწესრიგებს კონკურენციული სამართლის იმ მნიშვნელოვან (ფუნდამენტურ) დებულებებს (ანტიკონკურენციული შეთანხმებების და შეთანხმებული მოქმედებების, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისა და ანტიკონკურენციული შერწყმების აკრძალვა), რომლებსაც უნდა უზრუნველყოთ (უზრუნველყონ) კონკურენციის სისტემის სწორად ფუნქციონირება;

3.3.2 თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო

„თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველო კანონის ძალაში შესვლით (12.07.05წ.) ლიკვიდირებულ იქნა საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური და მის ნაცვლად ამ კანონის მე-V თავის შესაბამისად, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის 2005 წლის 23

ავვისტოს №1-1/948 ბრძანების (შეტანილია ცვლილებები – 09.10.05 წ. №1-1/1192 და 31.01.07 წ. №1-1/170 ბრძანებებით) საფუძველზე შეიქმნა საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო. აღნიშნული სააგენტო „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად სულ რამოდენიმე (ცხრა) თვეში უნდა გარდაქმნილიყო მთავრობისაგან დამოუკიდებელ სტრუქტურულ ერთეულად (მუხლი 15, პუნქტი „გ“), რაც დღემდე შეუსრულებელია.

მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს საქმიანობის ძირითად მიმართულებებს წარმოადგენს:

- თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის განვითარების ხელისშემშლელი ადმინისტრაციული ბარიერების აღკვეთა;

- სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების დისკრიმინაციული ქმედებების, დაუსაბუთებელი სახელმწიფო სუბსიდიებისა (პირდაპირი და არაპირდაპირი) და შეღავათების ფაქტების გამოვლენა და აღკვეთა;

- თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტების განხილვა და შესაბამისი მიწერილობის შემუშავება;

- სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოებისა და რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში მოქმედი ეკონომიკური აგენტების მიერ წარდგენილი მიწერილობის შეუსრულებლობის შემთხვევაში:

- ა) სასამართლოსათვის სარჩელით მიმართვა და საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიღება;

- ბ) მოტივირებული უარის შემთხვევაში საჯარო განცხადების გაკეთება „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-13 მუხლის „დ“ ქვეპუნქტში მითითებულ პირთა მართლზომიერი ქმედების შესახებ;

- გ) სახელმწიფო და კომერციული საიდუმლოების დაცვა და გაუვრცელებლობა;

- საიდუმლოების შემცველი მონაცემების გამჟღავნებისას მიყენებული ზარალის ანაზღაურება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესითა და ოდენობით;

- ყოველწლიურად გაწეული საქმიანობის ანგარიშისა და შესაბამისი რეკო-

მენდაციების წარდგენა საქართველოს მთავრობისათვის:

ა) სახელმწიფო და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მიერ ამ კანონის მოთხოვნათა შესრულების მდგომარეობის თაობაზე;

ბ) რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში ამ კანონის მოთხოვნათა შესრულების მდგომარეობის შესახებ.

სწორედ, ამ მოვალეობათა სრულყოფილად, დროულად და ხარისხიანად შესრულების მიზნით, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის ზემოაღნიშნული ბრძანებით დამტკიცებული დებულების მე-III თავის შესაბამისად, განისაზღვრა თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს სტრუქტურა, რომელთა ძირითადი ამოცანები და კომპეტენცია რეგლამენტირებულ იქნა ამავე დებულების მე-IV თავში. საწყის პერიოდში (2005-2006 წლები) სააგენტოს სტრუქტურა შედგებოდა ხელმძღვანელობისა და ხუთი სტრუქტურული ერთეული-საგან (ჯამში 12 საშტატო ერთეული). მოგვიანებით, 2007 წლის იანვრის ბოლოს განხორციელებული ცვლილების შემდეგ სააგენტოში დარჩა მხოლოდ ერთი სტრუქტურული ერთეული ორი თანამშრომლით (ხელმძღვანელობასთან ერთად ჯამში 5 საშტატო ერთეული), ხოლო 2008 წლის 1 იანვრიდან სააგენტოს საშტატო რიგის ხარისხი გაიზარდა 1 ერთეულით და ჯამში შედგინა 6 საშტატო ერთეული.

თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტომ ჩამოყალიბების პირველივე დღიდან განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო მეწარმეთა და ფართო საზოგადოების ინფორმირებულობას კონკურენციული პოლიტიკის საკითხებზე. პერიოდულად კეთდებოდა სარეკლამო განცხადებები თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტებზე სააგენტოსათვის ოპერატიული მომართვის მოწოდებით. ამასთან, გამჭვირვალობისა და საჯაროობის პრინციპებზე დაყრდნობით შეიქმნა თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს ვებ-გვერდი www.competition.ge

რამდენადაც, „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონმა გააუქმა ქვეყანაში 2005 წლამდე მოქმედი ყველა საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტომ ჩამოყალიბებისთანავე საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად განისაზღვრა ნორმატიული და მეთოდური ბაზის სრულყოფა. მათ შორის, შემუშავებულ იქნა „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონქვემდებარე ნორმატიულ აქტთა პროექტები, რომელთა მიღება კანონმდებლო-

ბაში არსებული შეუსაბამობების გამო დღემდე ვერ მოხერხდა **(უფრო ვრცლად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 3.2.1 პარაგრაფი).**

ამასთან, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს, რომლის უმთავრესი ფუნქციაა სახელმწიფო და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების გამოვლენა და აღკვეთა, განსაკუთრებული როლი ენიჭება ქვეყანაში სრულყოფილი საბაზრო ეკონომიკის დამკვიდრებისა და თავისუფალი მეწარმეობის ხელშეწყობის საქმეში. ამდენად, სააგენტოს საქმიანობა, გარდა ნორმატიული და მეთოდური ბაზის სრულყოფის სამუშაოებისა, მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორცაა აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების მიერ მიღებული ნორმატიული აქტების ექსპერტიზა და ცალკეული ორგანიზაციებისა და ეკონომიკური აგენტების კონკრეტული საჩივრების განხილვა. შესაბამისად, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს გარკვეული მოცულობის სამუშაო აქვს გაწეული საქართველოს ენერჯეტიკის, სოფლის მეურნეობისა და ფინანსთა სამინისტროების, ფასიანი ქაღალდების ეროვნული კომისიის, ქ. თბილისის მერიის, ქ. ფოთის მერიისა და საკრებულოს ცალკეულ ნორმატიულ აქტთა პროექტების სრულყოფისა და დახვეწის საქმეში (კონკურენციის კანონმდებლობასთან შესაბამისობის კუთხით).

გარდა ამისა, სააგენტოს პასუხისმგებელი პირები სისტემატიურად მონაწილეობენ (2006 წლის ბოლოდან) საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსთან შექმნილი ვადაგადაცილებული საგადასახადო და სასესხო დავალიანებათა რესტრუქტურისაციის მიზანშეწონილობის საკითხის შემსწავლელი კომისიის მუშაობაში (საქართველოს პრემიერ-მინისტრის განკარგულების საფუძველზე თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს უფროსი 2006 წლის დეკემბრიდან 2008 წლის თებერვლამდე შეყვანილი იყო ამ კომისიის წევრად), სადაც რესტრუქტურისაციას დაქვემდებარებულ სუბიექტებთან მიმართებით, კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილების გამორიცხვის მიზნით, სააგენტო ვალდებულია გაანალიზოს შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე არსებული მდგომარეობა და ოფიციალურად გამოხატოს თავისი პოზიცია. თუმცა ისიც ცხადია, რომ ანალიზისათვის აუცილებელი ინფორმაციის მიღებას სტატისტიკის დეპარტამენტიდან (არაერთი მცდელობის მიუხედავად) დღემდე ვერ ახერხებს სააგენტო [სტატისტიკის დეპარტამენტის მიერ ეკონომიკური აგენტების სამეწარმეო საქმიანობის შესახებ პირველადი მონაცემები (წარმოებისა და რეალიზაციის

მოცულობა და ფასები), როგორც ეს უკვე სადისერტაციო ნაშრომის 3.1 პარაგრაფში აღვნიშნეთ, დაიხურა „სტატიტიკის შესახებ“ საქართველოს კანონში 2002 წლის დეკემბრის ბოლოს განხორციელებული ცვლილებებით].

ამასთან ფაქტია, რომ თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო თავდაპირველ საწყის ეტაპზე ფართო საზოგადოების მიერ აღიქმებოდა, როგორც საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის სამართალმემკვიდრე. ამდენად, სააგენტოს ჩამოყალიბების პირველ ეტაპზე, ინერციით ხდებოდა ისეთი წერილების შემოსვლა, რომლებზეც გადაწყვეტილების მიღება წარმოადგენდა ყოფილი ანტიმონოპოლიური სამსახურის კომპეტენციას. შესაბამისად, სააგენტო იძულებული იყო ასეთი წერილები გადაემისამართებინა კომპეტენტური ორგანოებისათვის.

გარდა აღნიშნულისა, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოში, მისი ჩამოყალიბებიდან დღემდე მუდმივად შედიოდა და შედის ისეთი კონკრეტული წერილები (საჩივრები), რომლებზეც გადაწყვეტილების მიღება, ახალი საკონკურენციო სამართლის პირობებში, უკვე სააგენტოს პრეროგატივას წარმოადგენდა (წარმოადგენს). შესაბამისად, სააგენტოს მიერ თავისი კომპეტენციის ფარგლებში განხილულ იქნა ისეთი საკითხები, როგორცაა **(84, გვ. 15-18)**:

– საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წერილი, რომელიც ეხებოდა ერთ-ერთი ეკონომიკური აგენტისათვის სახელმწიფო დახმარების გაცემის მიმართებას თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის კანონმდებლობასთან.

საკითხის შესწავლის შემდეგ სააგენტომ დაადგინა, რომ კონკრეტულ ეკონომიკურ აგენტზე სახელმწიფო დახმარების გაცემის თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილებით (2006 წ.) არ დარღვეულა სააგენტოს კომპეტენციის ფარგლებში მოქმედი კანონმდებლობა;

– შ.პ.ს. „ხაშურის მინის ტარის“ წერილი, რომელიც ეხებოდა ქ. ხაშურის საკრებულოს მიერ „ხაშურწყალკანალი“-სათვის დამტკიცებული ტარიფების თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის კანონმდებლობასთან შესაბამისობის საკითხის გარკვევას და მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ ქ. ხაშურის საკრებულოს ტარიფის დამტკიცების პროცესში საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის კანონმდებლობა არ დაურღვევია. თუმცა, დადგინდა, რომ „ხაშურწყალკანალი“ ორგანიზაციებისათვის დადგენილი ტარიფის გამოყე-

ნებას თვითნებურად ახორციელებდა, რაზეც შესაბამისი მასალები გადაგზავნილი იქნა საქართველოს ფინანსურ პოლიციაში.

– შ.პ.ს. „თბილისის რელსშესადრელებელი ქარხნის“ წერილი, რომელიც ეხებოდა აღნიშნული ქარხნისათვის რელსების შედრელება-დადრელებითი სამუშაოების განხორციელებაზე ექსკლუზიური უფლების მინიჭებას, რაზეც უარყოფითი დასკვნა გაიცა.

– შ.პ.ს. „პროგრესის“ ორი საჩივარი, რომელთაგან პირველი ეხებოდა შ.პ.ს. „საქართველოს რკინიგზის“ მიერ ტვირთების საბაჟო შემოწმებასთან დაკავშირებული ანაკრეფების არასწორად (დამატებით) გადახდევინების საკითხს (მომჩივანი მხარე მიიჩნევდა, რომ საქართველოს რკინიგზის 2005 წლის საფრახტო პოლიტიკიდან გამომდინარე ამ თანხის გადახდა მას არ ეკუთვნოდა) და მეორე შ.პ.ს. „გრანტის“ მხრიდან რკინიგზის მისასვლელ ლიანდაგზე (ჩიხი) ვაგონების მიწოდება-გამოტანის მომსახურებაზე მაღალი ტარიფების შეთავაზების საკითხს. სააგენტოს ჩარევის შემდეგ ორივე საკითხი მოწესრიგებულ იქნა.

– საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს დავალების შესაბამისად, განხილულ იქნა, საქართველოს რიგი წამყვანი ბანკების ხელმძღვანელთა ერთობლივი წერილი საბანკო სექტორში მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით, რაზეც სააგენტოს პოზიცია მოხსენდა ზემდგომ სამინისტროს.

– შესწავლილ იქნა შპს „ჯორჯიან მარგანეზი“-ს დირექტორის წერილი, რომელიც ეხებოდა ტექნიკური წყლის მოწოდების პროცესში შექმნილი პრობლემების (მომსახურების საფასურის მნიშვნელოვანი მატება) მიმართებას ქვეყანაში მოქმედ კონკურენციისა და თავისუფალი ვაჭრობის კანონმდებლობასთან.

თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს ჩარევის შემდეგ შპს „კოლხეთი“-ს ხელმძღვანელობამ დაადასტურა, რომ შპს „ჯორჯიან-მანგანეზთან“ არსებული უთანხმოება ტექნიკური წყლის გაზრდილი ტარიფით მოწოდების თაობაზე (ხელშეკრულების გაფორმების გაჭიანურება) მოწესრიგებულია, რაც 2007 წლის 5 ივლისს დასრულებულა ხელშეკრულების გაფორმებით.

ამასთან, რამდენადაც სამელიორაციო სისტემების მართვის დეპარტამენტის ლიკვიდაციამდე (საქართველოს მთავრობის 11.08.06 წლის №151 დადგენილება) მიწოდებული ტექნიკური წყლის საფასური რეგულირდებოდა „საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს სისტემაში არსებული

სახელმწიფო დანიშნულების სარწყავი სისტემებით წყლის მიწოდებაზე და დამშრობი სისტემებით ჭარბი წყლის მოცილებაზე 2002 წლისათვის საბითუმო ტარიფების დამტკიცების შესახებ“ – საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის მინისტრის 2002 წლის 27 მაისის №2-78 ბრძანების საფუძველზე, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტომ 2007 წლის 3 აგვისტოს №01-01-152 წერილით მიმართა საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრს და სთხოვა მოქმედ კანონმდებლობაში განხორციელებული ცვლილებიდან გამომდინარე („მიწების მელიორაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლში 2007 წლის 8 ივნისს შეტანილი ცვლილების თანახმად „მომსახურების განხორციელებელი ორგანიზაცია საერთო სარგებლობის (დანიშნულების) სარწყავი, ორმხრივი რეგულირების და საძოვრების გაწვლვანების სისტემებით, წყალმომხმარებელებისათვის წყლის მიწოდებაზე და დამშრობი სისტემებით საჰექტარო მომსახურებაზე ადგენს მომსახურების საფასურს“) გაეუქმებინა საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს 27.05.02 წლის №2-78 ბრძანება (ნორმატიული აქტი), რითაც ბოლო პერიოდამდე სარგებლობდნენ ამ ბაზარზე მოქმედი ეკონომიკური აგენტები, რათა მისცემოდათ ამ სფეროში მოქმედ ეკონომიკურ აგენტებს თავისუფალი ფასით გაწეული მომსახურების საფასურის განსაზღვრის უფლება.

გარდა ამისა, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, როგორც მაკონტროლებელ დაწესებულებას აქვს უფლება, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის შესაბამისად სახელმწიფო ხელისუფლების (ცენტრალური და ადგილობრივი) ორგანოების და რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში მოქმედი ეკონომიკური აგენტების მიმართ გამოიყენოს კანონით მისთვის მინიჭებული ადმინისტრირების (დაჯარიმების) ზომა (მიწერილობა, ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა აქტისა და ოქმის შედგენა). ამასთან, სააგენტოს აქვს უფლება აუცილებლობის შემთხვევებში მიმართოს ზემოქმედების ისეთ ზომებს როგორცაა საჯარო განცხადების გაკეთება, სასამართლოში სარჩელის შეტანა და სხვ., თუმცა ისიც ფაქტია, რომ ადმინისტრირების მოცემული ზომებიდან სააგენტოს დღემდე არც ერთი არ გამოუყენებია.

ყოველივე ზემოთქმულიდან და სხვა მთელი რიგი გარემოებებიდან გამომდინ-

ნარე, შეიძლება ითქვას, რომ მიუხედავად იმისა, „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ და „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონთა მიზნები და შესაბამისად, მათი აღმასრულებელი ინსტიტუტები ემსახურებოდნენ და ემსახურებიან ქვეყანაში ერთსა და იმავე პრინციპების დაცვას (თავისუფალი ვაჭრობისა და კეთილსინდისიერი კონკურენციის ხელშეწყობას და დაცვას), მაინც თვალშისაცემია, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს, როგორც ინსტიტუტის სისუსტე (თუნდაც ადამიანური რესურსების თვალსაზრისით), მის წინამორბედ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან შედარებით.

ზოგადად, არსებული სახით, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს არასრულყოფილებაზე მიუთითებს პროფესორი ვლადიმერ პაპავა, რომელიც აღნიშნავს, რომ „... ქვეყანაში არ გვაქვს ანტიმონოპოლიური სამსახური, ... ვთვლი, რომ უნდა შეიქმნას ანტიმონოპოლიური სამსახური ...“ (52), რაც კიდევ უფრო ამყარებს მოსაზრებას, რომ დასაჩქარებელია ქვეყნის კონკურენციის ორგანოს როლისა და სტატუსის ამაღლება („თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის გარდამავალი დებულებებიც სწორედ ამას ითვალისწინებს), რადგანაც მისი „... უმთავრესი და უზენაესი ფუნქციაა მეწარმეთა და მომხმარებელთა შორის ყოველგვარი ბარიერების მოხსნა და მათ შორის მედიატორის როლში ყოფნა, კონკურენტული ბაზრის ჩამოყალიბებისათვის ბრძოლა ... მისი როლი და ადგილი ძალზედ მნიშვნელოვანია, საპასუხისმგებლო და მძიმეა ...“ (126, ამონარიდი საქართველოს ბიზნესმენტა ფედერაციის 14.07.03 წლის №1/080 წერილიდან).

თავი 4. კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის შემაფერსებელი გარემოებები და პერსპექტივები საქართველოში

4.1 ანტიმონოპოლიური რეგულირების შემაფერსებელი გარემოებები საქართველოში

მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში ბიზნესის მიმართ მთავრობის პოლიტიკის თეორიულ საფუძველს საუკუნეების განმავლობაში შეადგენდა ე.წ. „laissez-faire“ ანუ „leave-it-alone“ - „თავის ნებაზე მიშვების“, კონცეფცია, რომელიც კერძო ინტერესებს უფლებას აძლევდა მთლიანად ემართა ბიზნესი. ამ კონცეფციის განვითარება დაკავშირებულია შოტლანდიელი ეკონომისტის ადამ სმიტის სახელთან. ის ამტკიცებდა, რომ კერძო პირთა მოქმედებანი, რომლებიც მოტივირებულია პირადი ინტერესებით, კონკურენციული ბაზრების არსებობის პირობებში ერთობლივად მუშაობენ საზოგადოების კეთილდღეობისათვის. თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ა. სმიტი დადებითად აფასებდა მთავრობის ჩარევის ზოგიერთ ფორმას – ძირითადად თავისუფალი მეწარმეობისათვის საკანონმდებლო საფუძვლების შექმნის სახით. მტკიცებას არ საჭიროებს ის გარემოება, რომ კაპიტალიზმის მომხრეებს არასწორად მიაჩნიათ ბაზრის რეგულირების შიგა წესებში ჩარევა, გარდა იმ გამონაკლისებისა იურიდიულ-სამართლებრივი ნორმების სახით, რომლებიც არეგულირებენ დამოკიდებულებას მეწარმეებსა და მათი პროდუქციის მომხმარებლებს შორის (ე.ი. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში საკითხი ასევე ეხება მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობასაც, რომელიც მსოფლიოს რიგ ქვეყნებში (მათ შორის აშშ, რუსეთი, საქართველო (2005 წლის 3 ივნისამდე) ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს). აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ „laissez-faire“-ს ფილოსოფიის საფუძველში სწორედ ეს აზრი დევს. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, ეს ფილოსოფია არ ნიშნავს სამართლის არ არსებობას.

აღნიშნულიდან გამომდინარე ცხადია, რომ თუ არ იქნება ის სამართლებრივი ნორმები, რომლებმაც უნდა დაარეგულირონ ურთიერთდამოკიდებულება ბაზრის

მონაწილეებს შორის, მაშინ სისტემა არ იმუშავებს. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ფაქტია, რომ კაპიტალიზმი ყოველთვის წინააღმდეგი იყო ბაზრის შიგა რეგულირების წესებში ყოველგვარი ჩარევის, იმის და განურჩევლად, ეს ჩარევა ხორციელდებოდა შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლებიდან გამომდინარე თუ არა. განსაკუთრებით მიუღებელი იყო სახელმწიფოს მხრიდან მათ საქმიანობაში ყოველგვარი ჩარევა. თუმცა, თვით ადამ სმითიც კი რომელიც ერთი შეხედვით კატეგორიული წინააღმდეგი იყო საბაზრო ურთიერთობებში სახელმწიფოს ყოველგვარი ჩარევის, აცნობიერებდა რა მოსალოდნელი შედეგის საშიშროებას წერდა, რომ – კონკურენტები ბაზარზე იშვიათად ხვდებიან ერთმანეთს, მაგრამ თუ ისინი ერთხელ მაინც შეხვდებიან, ეს აუცილებლად მიგვიყვანს ხალხის საწინააღმდეგო შეთანხმებამდე.

თავის მხრივ მართალია, თავისუფალი მეწარმეობის უალტერნატივო თაყვანისცემა საბაზრო ეკონომიკის საწყის სტადიაზე მიმდინარეობდა, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ კერძო მეწარმეები არც თუ იშვიათად ცდილობდნენ ცალკეულ შემთხვევებში მიემართათ მთავრობისათვის დახმარების მიღების მიზნით. განსაკუთრებით აქტუალური გახდა პროტექციონიზმის პოლიტიკა მას შემდეგ, რაც ქვეყნებს შორის გამძაფრდა კონკურენცია კონკრეტული სასაქონლო ბაზრების დასაპყრობად, რაც ჩვენის აზრით, სხვა არაფერია, თუ არა ბაზრის რეგულირების წესებში უშუალოდ სახელმწიფოს მონაწილეობა. აღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ არსებობდა მუდმივი ურთიერთდათმობები თავისუფალი მეწარმეობის თეორიასა და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ მიზანთა მისაღწევად მთავრობისადმი დახმარების თხოვნით მიმართვის პრაქტიკას შორის.

საქართველოს ისევე როგორც პოსტსოციალისტური ქვეყნების უმეტესობას, რომლებმაც რამდენიმე წლის წინ დაიწყეს ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკის რელსებზე გადასვლის პროცესი, გარკვეული სასტარტო უპირატესობა გააჩნიათ მოწინავე კაპიტალისტურ ქვეყნებთან შედარებით, რადგანაც მათ შეუძლიათ განვითარებული ქვეყნების შეცდომების გამორიცხვისა და წარმატებების გათვალისწინებით მნიშვნელოვან შედეგებს მიაღწიონ ქვეყანაში ბიზნესის განვითარებისა და სრულყოფის საქმეში. კერძოდ, თავისუფალი მეწარმეობის, კონკურენციის განვითარების და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კუთხით.

სადაოს არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ საქართველოში ისევე როგორც

ნებისმიერ სხვა ქვეყანაში, ბიზნესმენებს არ სიამოვნებთ მთავრობის მონაწილეობა რეგულირებაში. მათი აზრით, ეს დაკავშირებულია დამატებითი (ზედმეტი) ხარჯების გაწევასთან, რაც საბოლოოდ აიძულებს მათ გაზარდონ პროდუქციასა თუ გაწეულ მომსახურებაზე ფასები. თუმცა, ანტიმონოპოლიური რეგულირების აუცილებლობა (რომელსაც ამერიკის შეერთებულ შტატებში საუკუნეზე მეტი ხნის წინ ჩაეყარა საფუძველი საზოგადოების (განსაკუთრებით მცირე მეწარმეების) დაკვეთით და ძირითადად მიმართული იყო მონოპოლიებად ცნობილი მსხვილი ბიზნესის კომბინირების დარღვევისაკენ, რათა აღდგენილიყო კონკურენცია და თავისუფალი მეწარმეობა) აღიარებულია თანამედროვე მსოფლიოში (ყველა განვითარებული ქვეყნის ხელისუფალთა მიერ), როგორც აუცილებელი ბერკეტი, რასაც თავის მხრივ (რეგულირების ამ მექანიზმის აუცილებლობას) მეტ-ნაკლებად შეგუებულნი არიან თვით მსხვილი ბიზნესის (ამ ფორმით რეგულირების ძირითადი მოწინააღმდეგენი) წარმომადგენლებიც კი.

როგორც სადისერტაციო ნაშრომში უკვე არაერთხელ გვაქვს ხაზი გასმული, საბაზრო ეკონომიკის ნორმალური ფუნქციონირების უზრუნველყოფისათვის, ანტიმონოპოლიური რეგულირების აუცილებლობიდან გამომდინარე, საქართველოს ხელისუფლებამ ჯერ კიდევ 1992 წელს მიიღო სახელმწიფო საბჭოს დეკრეტი. მოგვიანებით კი, საკონკურენციო სამართლის რეალიზაციის პროცესში წარმოჩენილი ხარვეზების აღმოფხვრისა და მისი შემდგომი სრულყოფის მიზნით საქართველოს მთავრობამ დახმარებისათვის მიმართა სათანადო გამოცდილების მქონე შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციებს. კერძოდ, როგორც საქართველოს მიერ მსო-ში გაწევრიანების პროცესში გაკეთებული განცხადებიდან ირკვევა, ჯერ კიდევ „1994 წელს საქართველოს მთავრობამ მოითხოვა საერთაშორისო ფინანსური ორგანიზაციის დახმარება ახალი ანტიმონოპოლიური ... კანონის შემუშავებაში ... 1996 წლის ივნისში კი პარლამენტმა მიიღო კანონი „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ (11, გვ. 2, (ინფორმაცია III), რაც იმის მაჩვენებელია, რომ ქვეყანა ცდილობდა მოქმედი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა უფრო მეტად დაეახლოებინა და შესაძლებლობის ფარგლებში შესაბამისობაში მოეყვანა იმ პერიოდისათვის მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში არსებულ მოწინავე საკონკურენციო სამართლებრივ ნორმებთან. ყოველივე ამას კი, თავის მხრივ, ხელი უნდა შეეწყო ქვეყანაში ჯანსაღი კონკურენციის განვითარებისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვისათვის.

ფაქტია, რომ საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების სრულყოფილებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება დღევანდელ მსოფლიოში, რადგანაც აქტიური ინტეგრაციის პროცესში, რაც თანამედროვე ეტაპის ძირითად მახასიათებელს წარმოადგენს, შეუძლებელია ერთიანი (ერთმანეთთან შესატყვისი) ანტიმონოპოლიური პოლიტიკისა და შესაბამისი სამართლებრივი ნორმების გარეშე დაცულ იქნეს რომელიმე ცალკე აღებული ქვეყნის (თვით ამერიკის შეერთებული შტატებისაც კი) ეკონომიკური ინტერესი. სწორედ ამ მიზნით, როგორც არასდროს, მიმდინარეობს ცალკე ევროკავშირის შიგნით და ცალკე ევროკავშირსა და დანარჩენ მსოფლიოს შორის არსებული საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების უნიფიცირება (დაახლოება), რათა ერთობლივი ძალისხმევით ძირშივე აღიკვეთოს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და დომინირებული მდგომარეობის (განსაკუთრებული საბაზრო ძალის) მქონე ეკონომიკური აგენტების მიერ მათი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების ყოველგვარი გამოვლინება და მაქსიმალურად იქნეს წახალისებული და დაცული პატიოსანი კონკურენცია და თავისუფალი ვაჭრობა.

დღეისათვის, როდესაც საქართველოში არ არის დასრულებული განსახელმწიფოებრივების პროცესი და არსებობს უმნიშვნელო, მაგრამ მაინც ალბათობა იმისა, რომ შესაძლებელია მოხდეს კონკურენციის საზიანოდ მცირე კომპანიების შერწყმა და დიდი კონგლომერატების ჩამოყალიბება, ასევე ტრანსნაციონალური კომპანიების შემოსვლა ქვეყნის ეკონომიკაში, აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების ნორმებთან მიახლოებული, სრულყოფილი საკონკურენციო სამართლებრივი ბაზა შესაბამის ინსტიტუტთან ერთად. ამით თავიდან იქნება აცილებული მოგებას გამოდევნებულ ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან ანტიკონკურენციული ქმედების, ასევე ტრანსნაციონალურ კომპანიათა და ცალკეულ კონგლომერატთა მხრიდან საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების დარღვევის ფაქტები. მოკლედ, აუცილებელია საქართველოს საკონკურენციო სამართალი შესაბამისობაში იყოს ევროკავშირის სამართლებრივ ნორმებთან, საითკენაც ორიენტაცია აქვს აღებული ქვეყანას. აუცილებელია, ასევე, ორმხრივი სახელშეკრულებო ურთიერთობებით შესაბამისი საკითხების დარეგულირება ევროკავშირის არაწევრ ქვეყნებთანაც.

აღნიშნულიდან გამომდინარე ნათელია, რომ ბიზნესის თანამედროვე კონ-

ცენტრაციის პირობებში (განვითარებული ქვეყნების პრაქტიკული გამოცდილებაც ამას ადასტურებს) არათუ სასურველი, არამედ სასიცოცხლო აუცილებლობას წარმოადგენს სახელმწიფოს ჩარევა ზედმეტი კონცენტრაციის პროცესების აღკვეთის და თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებისათვის ხელსაყრელი (თანაბარი) პირობების შექმნის მიზნით.

რაც შეეხება საქართველოში ამ ეტაპზე მოქმედ საკონკურენციო სამართლებრივ ნორმას („თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ – საქართველოს 2005 წლის 3 ივნისის კანონი – უფრო დეტალურად იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 3.2.1 პარაგრაფი), ის როგორც სადისერტაციო ნაშრომის შესავალში აღვნიშნეთ ეყრდნობა „ეკონომიკის თავის ნებაზე მიშვების“ კონცეფციას. ასეთი დასკვნის გაკეთების საფუძველს გვაძლევს კანონის დებულებები, რომელთა ძირითადი ნაწილი მნიშვნელოვნად განსხვავდება განვითარებულ ქვეყნებში აპრობირებული და მიღებული საკონკურენციო (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) ნორმებისაგან. ძირითადი განმასხვავებელია ის **(ნაწილობრივ ხაგასმულია სადისერტაციო ნაშრომის 3.2.1 პარაგრაფში)**, რომ კანონის არც ერთი დებულება, გარდა კანონის გავრცელების ზოგადი ფორმულირებისა (მე-4 მუხლის „ა“ პუნქტი) არ ითვალისწინებს ეკონომიკურ აგენტთა ანტიკონკურენციული ქმედებების აღკვეთის მექანიზმებს, ისევე როგორც ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენის და აგენტთა შორის შერწყმების პროცესების კონტროლის მექანიზმებს. მასში ასევე არაა გათვალისწინებული ჰორიზონტალური და ვერტიკალური ინტეგრაციის პროცესების მაკონტროლებელი დებულებები. ამასთან, კანონი არ მოიცავს (არ ეყრდნობა) ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის ამოსავალ პოსტულატს დომინირების თაობაზე („საბაზრო ძალას“). გარდა ამისა, მასში არ არის გათვალისწინებული მონოპოლიური საქმიანობის(რომელიც უპირობოდ იკრძალება მთელ მსოფლიოში), ბაზრის სასაქონლო (პროდუქტიული) და გეოგრაფიული საზღვრების ცნებები და სხვ.

აღნიშნულიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ ქართული საკონკურენციო სამართლის სრულყოფა და მისი მიახლოება ევროკავშირის სტანდარტებთან საკანონმდებლო ხელისუფლების ერთ-ერთ პრიორიტეტს უნდა წარმოადგენდეს. უფრო მეტიც, თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში, როდესაც „ეკონომიკა თანდათან კარგავს მხოლოდ ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობას და იქმნება ტრანსნაციონალური კომპანიები, რომელთაც, ძირითადად, საკუთარი მიზნები

ამოძრავებთ და არა სახელმწიფო ინტერსი“ (1, გვ. 7) კეთილსინდისიერი კონკურენციის სამართლებრივი ნორმების მოწესრიგება ქვეყნის უპირველეს პრიორიტეტად უნდა იყოს აღიარებული.

აქვე მიუხედავად იმის, რომ ვემორდებით, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ახალი საკონკურენციო სამართლის მე-11 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, კანონის „... მოთხოვნები არ ვრცელდება ინფრასტრუქტურის სფეროებში კერძო ინვესტიციებით შექმნილ არათავისუფლად ბრუნვადი საქონლის ტრანსპორტირების (გატარების) საშუალებებზე“ (103) ე.ი. გამოდის, რომ კერძო კომპანიები არ ექცევიან ანტიმონოპოლიური რეგულირების სფეროში, რაც აუცილებელია ოპერატიულად იქნეს გამოსწორებული, რამეთუ ევროკავშირის დირექტივების შესაბამისად, კონკურენციული გარემოს ფორმირების ძირითადი არსი მდგომარეობს ქსელში თავისუფალი დაშვების და ბაზრის გახსნის პრინციპის დანერგვაში. რეალურად კი ამ დროს, საქართველოს საკონკურენციო სამართლის შესაბამისი ნორმის თანახმად, განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელს უფლება ენიჭება მესამე პირი არ დაუშვას საკუთარ ქსელში, თუ ასეთი ქსელი შექმნილია კერძო ინვესტიციებით.

აღნიშნულიდან და რიგი სხვა გარემოებიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმის აღსრულების უმთავრეს ხელისშემშლელ ფაქტორებად შეიძლება იქცეს შემდეგი გარემოებები:

1) მონოპოლიური საქმიანობისა და დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების აკრძალვის მექანიზმების გაუთვალისწინებლობა;

2) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თავიდან აცილების მიზნით წინასწარი ღონისძიებების გატარების სამართლებრივი საფუძვლების არ არსებობა;

3) კონკურენციის შეზღუდვისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენის მიზნით (შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციული გარემოს შეფასებისათვის) სასაქონლო და საფინანსო ბაზრების ანალიზის ჩატარების აუცილებლობის გაუთვალისწინებლობა;

4) რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებს მიკუთვნებულ ეკონომიკურ აგენტთა და სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ინფრასტრუქტურის სფეროების ცალსახად განუსაზღვრელობა (ბოლომდე განუსაზღვრელობა), რაც ფასების კანონმდებლობის გაუქმების შემდეგ ღიადაა დარჩენილი;

5) „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კა-
228

ნონის გაუვრცელებლობა დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების რეგულირების სფეროში შემაჯავლი ეკონომიკური აგენტების (განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელის) იმ ურთიერთობებზე, რომლებიც ზღუდავენ ან შეიძლება შეზღუდონ კონკურენცია;

6) ანტიკონკურენციული ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების გამოვლენის სამართლებრივი მექანიზმის არ არსებობა;

7) რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებს მიკუთვნებული ეკონომიკური აგენტების საქმიანობის ანალიზისათვის აუცილებელი ინფორმაციის მოპოვების სამართლებრივი საფუძვლების არასრულყოფილება;

8) განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელი ეკონომიკური აგენტების ჩამონათვალის არ არსებობა (მოსალოდნელია, რომ გადაწყვეტილება, რომელიც ნორმატიულ აქტს არ ემყარება, ყოველთვის ხასიათდებოდეს გარკვეული სუბიექტივიზმით);

9) საერთაშორისო საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმებით აკრძალული საქონლის ხელახალი გაყიდვის მინიმალური ფასის შენარჩუნების (ფასების ვერტიკალური განსაზღვრის) მარეგულირებელი დებულებების არ არსებობა, ისევე როგორც საქონლის ხელახალი გაყიდვისას მაქსიმალური ფასის შენარჩუნების შესახებ ევროგაერთიანების საკონკურენციო სამართალში დაშვებული გამონაკლისების (ევროპული კომისიის 1999 წლის 2790/99 დადგენილება) გაუთვალისწინებლობა (ევროკავშირში საქონლის ხელახალი გაყიდვის ფასების დაწესება, როგორც წესი, იკრძალება თუ ის გავლენას ახდენს წევრ ქვეყნებს შორის კონკურენციაზე);

10) ვადაგადაცილებული საგადასახადო და სასესხო დავალიანებების რესტრუქტურისა თაობაზე თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოსათვის „სახელმწიფო დახმარების განხორციელებისათვის საჭირო მატერიალური და ფინანსური რესურსებისა და შესაბამისი ვადების ჩვენებით გათვალისწინებული ღონისძიებების“ შესახებ მასალების მიწოდების შემაფერხებელი გარემოებები;

11) სახელმწიფო ხელისუფლების (აღმასრულებელი – ცენტრალური და ადგილობრივი) ორგანოების მხრიდან მისაღები ეკონომიკური ხასიათის ნორმატიული აქტების (გადაწყვეტილებების) წინასწარი ანტიმონოპოლიური ექსპერტიზის არასავალდებულო ხასიათი;

12) ცალკეული დარგების მარეგულირებელ საკონკურენციო სამართლებრივ ნორმებსა და „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის დებულებებს შორის შეუსაბამობები;

13) პრეცედენტული სამართლის ნორმების გამოყენებლობა, რის გამოც ქართული საკონკურენციო პოლიტიკა გარკვეულწილად იზოლაციაში ექცევა;

14) საქართველოს კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური) ორგანოს დსთ-ს სახელმწიფოთაშორისო ანტიმონოპოლიური საბჭოს მუშაობაში მონაწილეობის ნაკლებეფექტიანობა;

15) ფასებისა და ფასწარმოქმნის საკანონმდებლო ბაზის გაუქმების შემდეგ ფასის გამოცხადების სავალდებულო მექანიზმის არ არსებობა (ევროკავშირის რეკომენდაციების თანახმად საქართველოს პარლამენტის მიერ ამ პრობლემის მოწესრიგების მიზნით 2006 წლის 23 ივნისს შეტანილ იქნა ცვლილებები და დამატებები „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში (№3398-III), რომლის თანახმად გამყიდველი ვალდებულია უზრუნველყოს გასაყიდ პროდუქციაზე გასაყიდი და ერთეული ფასის მითითება. ამასთან, ერთეულის ფასის მითითება არ არის სავალდებულო, თუ ის გასაყიდი ფასის იდენტურია. აღნიშნული მუხლის ამოქმედების ვადად განისაზღვრა 2008 წლის 1 ივლისი);

16) საქართველოს კონკურენციის მთავარი ორგანოს როლის დასუსტება;

17) საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს, როგორც დარგობრივ სამინისტროსა და მის სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებას – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს შორის არსებული ინტერესთა კონფლიქტი;

18) „დაცვის ღონისძიებების შესახებ“ - მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მექანიზმების აღმასრულებელი სახელმწიფო ორგანოს დღემდე ერთმნიშვნელოვნად განუსაზღვრელობა;

19) ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი, ტექნიკური და ფინანსური უზრუნველყოფის პრობლემების გადასაჭრელად საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის მექანიზმების შესუსტება;

20) კადრების კვალიფიკაციისა და გადამზადების (ძირითადად უცხოეთში ან უცხოელი ექსპერტების ხელმძღვანელობით), აგრეთვე ატესტირების სისტემის არასრულყოფილება;

21) ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებით სახელმწიფო ანტიმონოპო-

ლიური სამსახურის ჩანაცვლების ნაკლებეფექტიანობა სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების სფეროში (რეკლამის ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია კონკურენციაში უპირატესობის მოპოვება, ამდენად არაა გამორიცხული, რომ ადგილი ჰქონდეს არაკეთილსინდისიერ (კონკურენტი კომპანიის უფლებების შემლახავ) რეკლამას. სწორედ ამიტომაც, რომ აშშ-ში, რუსეთში, უკრაინაში და ევროკავშირის რიგ ქვეყნებში სარეკლამო საქმიანობასა და კონკურენციაზე კონტროლს ერთი და იგივე ორგანოები ახორციელებენ);

22) კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის რეალიზაცია პირდაპირ კავშირშია მომხმარებელთა უფლებების დაცვასთან; გამომდინარე აქედან, სერიოზულ ხელისშემშლელ გარემოებად შეიძლება იქცეს ის, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის შემდეგ ამ სფეროში მოქმედ საკანონმდებლო ბაზას არა ჰყავს აღმასრულებელ ხელისუფლებაში კონტროლის განმხორციელებელი ორგანო, რითაც ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულება – მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხი რჩება ღიად (ცნობისათვის, საფრანგეთში, პოლონეთში, ფინეთში, უნგრეთში, კოლუმბიაში, კანადაში, პანამაში, კოსტა-რიკაში, პერუში, ავსტრალიაში, ნორვეგიაში, აშშ-ში, გაერთიანებულ სამეფოში, ალჟირში და ა.შ. მომხმარებელთა უფლებებისა და კონკურენციის (ანტიტრესტული) პოლიტიკის რეალიზაცია ევალებათ ერთსა და იმავე ორგანოებს);

23) მომხმარებელთა განუსაზღვრელი წრის დაცვის მექანიზმების არასრულყოფილება;

24) მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი ბაზის შეუსაბამობა ევროკავშირის კანონმდებლობასთან;

25) სამომხმარებლო განათლების სისტემის არ არსებობა;

26) ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსის შესაბამისად კონკურენციის, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების კანონმდებლობათა დარღვევისათვის დაწესებული საჯარო სანქციების არაეფექტიანობა მისი მცირე მოცულობით განსაზღვრის გამო.

რაც შეეხება მოქმედი საკონკურენციო სამართლის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან მიახლოებულ დებულებებს, როგორც სადისერტაციო ნაშრომის 3.2.1 პარაგრაფში აღვნიშნეთ, წარმოადგენენ, სახელმწიფო დახმარებების გაცემის პროცედურების თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოსთან

შეთანხმების და შესაბამისად გამონაკლისების დაშვების განმსაზღვრელი მუხლები. თუმცა ფაქტია ისიც, რომ Tacis-ის ექსპერტები ჯერ კიდევ 2000 წელს წერდნენ, „... „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის დებულებები სახელმწიფო დახმარებების შესახებ ძირითადად შეესაბამება ევროგაერთიანების დამფუძნებელი ხელშეკრულებების დებულებებს, ოღონდ სახელმწიფო დახმარების შესახებ ევროგაერთიანების წესებისაგან განსხვავებით, საქართველოს კანონი არ ითვალისწინებს გამონაკლისებს სახელმწიფო დახმარების აკრძალვიდან“ (139, გვ. 45). ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, დაბეჭოთებით შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ ამ გამონაკლისების დაშვების საკითხის ახალ საკონკურენციო სამართალში ასახვით მოხდა ქართული საკონკურენციო სამართლის ამ ნაწილის დაახლოება ევროკავშირის კანონმდებლობასთან.

სადავოს არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ კონკურენციის (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობის ერთ-ერთი უპირველესი მიზანია კონკრეტულ სასაქონლო ბაზრებზე მოქმედი დომინანტი (დიდი საბაზრო ძალის მქონე) კომპანიების მხრიდან კონკურენციის შეზღუდვის (სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებლად, თავიანთი საბაზრო ძალიდან გამომდინარე) ფაქტების გამოვლენა და აღკვეთა. რაც შეეხება, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან ეკონომიკურ საქმიანობაში ჩარევისა და კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების მიღების შემთხვევებს, ეს ძირითადად პოსტსოციალისტური და ტრანზიტული ეკონომიკის ქვეყნებისთვისაა დამახასიათებელი. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ ასეთ შემთხვევებში აღმასრულებელი ხელისუფლების სისტემაში არსებული ინსტიტუტის მეშვეობით, მისი ზემდგომი ინსტანციების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გაკონტროლების ეფექტიანობის ხარისხი ძალიან დაბალია.

როგორც მკვლევარი ქეთევან ლაფაჩი აღნიშნავს – „კონკურენციისა და მომხმარებელთა დაცვაზე სახელმწიფო კონტროლის განმხორციელებელი ორგანოების დამოუკიდებლობის სასარგებლოდ მიუთითებენ ანტიმონოპოლიური რეგულირებისა და მომხმარებელთა დაცვის თეორიული წინამძღვრები და საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები, ისევე როგორც შესაბამისი კანონების გამოყენების სფეროები და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში ... აპრობირებული ინსტიტუციონალური მოწყობის მოდელები. დღეისათვის ყოფილი სსრკ ქვეყნების უმრავლესობაში ... შექმნილია და ფუნქციონირებენ უწყებრივად დამოუკიდებელი ანტიმონოპოლიური ორგანოები განსხვავებული სახელებით, თუმცა მსგავსი

ფუნქციებით ... იგივე შეიძლება ითქვას პოსტსოციალისტურ ევროპაზეც, სადაც ყველა ქვეყანაში, გარდა სლოვენისა და მაკედონისა, ფუნქციონირებენ უწყებრივად დამოუკიდებელი ორგანოები ... “(37).

აღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ იმ დროს როდესაც საქართველოში ეკონომიკის სამინისტრო იყო ზოგადად ეკონომიკური პოლიტიკის შემმუშავებელი უწყება, მის დაქვემდებარებაში კონკურენციის ორგანოს არსებობა მეტ-ნაკლებად მისაღები (დასაშვები) იყო, ხოლო მას შემდეგ, რაც საქართველოს ეკონომიკის სამინისტრო ზოგადი პროფილის სამინისტროდან თანდათან გარდაიქმნა დარგობრივ (მრეწველობის, ვაჭრობის, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობისა და ქონების მართვის) სამინისტროდ, სულ უფრო და უფრო თვალშისაცემი გახდა ეკონომიკის (დარგობრივ) სამინისტროსა და კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმებს შორის არსებული ინტერესთა კონფლიქტი. შესაბამისად, უფრო აქტუალური გახდა ქვეყნის კონკურენციის მთავარი ორგანოს დამოუკიდებლობის საკითხი (ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სისტემიდან მისი გამოსვლა). თავის მხრივ, „... პოსტსოციალისტურ ქვეყნებში ანტიმონოპოლიური ორგანოების სტატუსის (როგორც მისი უფლებამოსილებების ეფექტურად განხორციელებისათვის აუცილებელი პირობის) გაძლიერების საკითხი არაერთხელ ქცეულა დსთ-ს ქვეყნების სახელმწიფოთაშორისი ანტიმონოპოლიური საბჭოს, ისევე როგორც გაეროს ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენციის მსჯელობის საგნად. თუმცა საქართველოში დღემდე ვერ ხერხდება ამ საკითხზე ... გადაწყვეტილების მიღება“ (37).

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელია მაქსიმალურად შემჭიდრობებულ ვადებში განხორციელდეს „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის (მუხლი 15, პუნქტი „გ“) ის დებულება, რომლითაც გათვალისწინებულია ქვეყნის კონკურენციის მთავარი ორგანოს მთავრობისაგან დამოუკიდებელ სტრუქტურულ ერთეულად ჩამოყალიბების საკითხი. ყოველივე ამის პარალელურად, აუცილებელია დაიწყოს ქვეყანაში მოქმედი საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი ბაზის ეტაპობრივი მიახლოება მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების შესაბამის საკანონმდებლო ბაზასთან, რათა საქართველოს საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი ნორმები არ იყოს ამოვარდნილი კონკურენციის ზოგადი პრინციპებიდან.

4.2 ანტიმონოპოლიური რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ კონკურენციის თავისუფალ განვითარებას გარდაუვლად მიყვავართ მონოპოლიების წარმოშობისაკენ, რაც გარკვეულწილად არის ძლიერი სტიმული ახალი პროგრესული საწარმოების წარმოშობისათვის და არ ითხოვს რაიმე სახით შემზღვეველი ღონისძიებების გამოყენებას. კონკურენციის სფეროს სპეციალისტების უმეტესობა თვლის, რომ კონკურენციის პოლიტიკის მიზანს წარმოადგენს არა ნებისმიერი მონოპოლიისა და დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის ლიკვიდაცია, არამედ მათი მხრიდან ამ მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების გამორიცხვა და აღკვეთა. კერძოდ, მიჩნეულია, რომ თუ კონკურენტებმა მიაღწიეს დომინირებულ მდგომარეობას პატიოსან კონკურენციულ ბრძოლაში „გამარჯვების“ გზით, პროდუქციისა თუ გაწეული მომსახურების ხარისხის ამაღლებისა და კონკურენტუნარიანობის გაუმჯობესების საფუძველზე, მაშინ ასეთ კომპანიებს უნდა მიეცეთ უფლება ისარგებლონ ჯილდოთი მათ უფრო სრულყოფილ საქმიანობაზე (208, გვ. 1). უფრო მეტიც, ევროკავშირის კანონმდებლობა (ისევე როგორც საქართველოს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა 2005 წლის 3 ივნისამდე) არ კრძალავს (არ კრძალავდა) იმყოფებოდეს ან მიაღწიოს ეკონომიკურმა აგენტმა დომინირებულ მდგომარეობას, თუ ეს მდგომარეობა არაა მიღწეული (მოპოვებული) არაკანონიერი გზებით და/ან ადგილი არა აქვს დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებას კონკურენციის კანონით განსაზღვრული პირობების შესაბამისად. ე.ი. იმ შემთხვევებში, როდესაც ბაზარზე ადგილი აქვს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტებს აუცილებელია სახელმწიფომ შესაბამისი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე უზრუნველყოს დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტებსა და კონკურენციის დონეს შორის ბალანსის შენარჩუნება. თუმცა იმისათვის, რომ სახელმწიფომ ამ ბალანსის უზრუნველყოფა შეძლოს აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა (სრულყოფილი, გარე სამყაროსთან ჰარმონიზირებული ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა), რომელიც აუცილებლობის შემთხვევაში გამოყენებულ იქნება თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის პრინციპების დასაცავად.

ეს პრობლემა მით უფრო აქტუალურია დღეს, რადგანაც თანამედროვე მსოფლიოში ეკონომიკის გლობალიზაციის მზარდი ტენდენცია, როგორც არასდროს დღის წესრიგში აყენებს საპროცედურო მექანიზმების დახვეწის (სრულყოფის) აუცილებლობას, რამაც თავის მხრივ ხელი უნდა შეუწეოს (სრულყოფის) საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავებას ანტიმონოპოლიური რეგულირების სფეროში. დღეს უკვე დავის საგანს არ წამოადგენს ის, რომ ბიზნესის ტრანსნაციონალურობის პირობებში სავსებით შესაძლებელია ერთი ქვეყანის ტერიტორიაზე განხორციელებულმა ქმედებამ ანტიკონკურენციული ზეგავლენა მოახდინოს მეორე ქვეყნის ტერიტორიის სასაქონლო ბაზრებზე, რომლის აღკვეთა დაინტერესებულ სახელმწიფოთა ძალისხმევის გაერთიანების გარეშე შეუძლებელია თვით ყველაზე განვითარებული ქვეყნებისთვისაც კი. ამდენად ასეთ კონკრეტულ შემთხვევებში აუცილებელია სახელმწიფოთა პარალელური და/ან ერთობლივი მოქმედებები ორი ან მეტი ქვეყნის ტერიტორიაზე ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის შესრულების იძულებისათვის, რომლის პირველ (ერთობლივი გამოძიების) ისტორიულ პრეცედენტს წარმოადგენს ევროკავშირისა და აშშ-ს მიერ 1994 წელს „მაიკროსოფტის“ წინააღმდეგ წარმოებული კომპანია, სადაც ამერიკის შეერთებული შტატები და ევროკავშირი ერთმა კონკრეტულმა პრობლემამ გააერთიანა ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის ფარგლებში საბოლოო მიზნის – თავისუფალი მეწარმეობის, კონკურენციისა და მომხმარებელთა ინტერესების დასაცავად. ანალოგიურად, კონკრეტული პრობლემების გადაწყვეტის მიზნით სხვადასხვა ქვეყნების (განსაკუთრებით დსთ-ს, ბალტიისპირეთისა და აღმოსავლეთ ევროპის) კონკურენციის ორგანოებთან თანამშრომლობის პრაქტიკას (როგორც ორმხრივ, ისე მრავალმხრივ თანამშრომლობას) სისტემატიურად მიმართავდა (იყენებდა) საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური (1997-2005 წწ.). კერძოდ, როგორც დსთ-ს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისო საბჭოს მოხსენებიდან ირკვევა „... დსთ-ს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისო საბჭოსა და თანამეგობრობის წევრი ქვეყნების ანტიმონოპოლიური ორგანოების ძალისხმევით შესაძლებელი გახდა მნიშვნელოვნად შემცირებულიყო ცნობილი ქართული ღვინოებისა და მინერალური წყლების სასაქონლო ნიშნების უკანონოდ გამოყენების ფაქტები“ (209, გვ. 7-8). ცხადია, აღნიშნული საკითხის მოწესრიგება შესაძლებელ იქნა საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის აქტიური მცდელობისა და ძალისხმევის ხარჯზე.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისა და უკრაინის ანტიმონოპოლიური კომიტეტის ერთობლივი ძალისხმევა (ქართველ მეწარმეთა და უკრაინელ მომხმარებელთა კანონიერი უფლებების დასაცავად), რის შედეგადაც უკრაინაში, როგორც ეს უკვე დეტალურად სადისერტაციო ნაშრომის 3.3.1 პარაგრაფში აღვნიშნეთ, გამოვლინდა მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს ფალსიფიცირების (არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის) ათეულობით ფაქტი (1997-1998 წწ.) და შესაბამისად დაიხურა ათეულობით საამქრო. თუმცა, სამწუხაროდ, როგორც შემდგომი წლების მოვლენები ადასტურებენ პრობლემა ამით არ ამოწურულა. კერძოდ, „... 2005 წლის სექტემბრის ბოლოს, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოში შემოვიდა წერილი (საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს მეშვეობით), რომელიც ეხებოდა უკრაინაში სარეალიზაციო ქსელში არსებულ მინერალურ წყალ „ბორჯომი მსუბუქი“-ს, რეალურ შემადგენლობასა და მის ეტიკეტზე მითითებულ მონაცემებს შორის არსებულ სხვაობას, რითაც ილახებოდა როგორც უკრაინაში „ბორჯომი“-ს მომხმარებელთა კანონიერი უფლებები, ასევე სერიოზული ზიანი ადგებოდა მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს იმიჯს. შესაბამისად, უკრაინის მხარე აყენებდა საკითხს ამ პრობლემის ერთობლივი მოწესრიგების თაობაზე ... (84, გვ. 19).

მიუხედავად საკითხის აქტუალობისა, მასზე გადაწყვეტილების მიღება, ახალი საკონკურენციო სამართლით უკვე არ წარმოადგენდა თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს კომპეტენციას. შესაბამისად, სააგენტოს ხელთ არსებული მასალები შემდგომი რეაგირების თხოვნით გადაეგზავნა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს [ცნობილი ფაქტია, რომ დსთ-ს მინერალური წყლების ბაზარზე, სადაც მოწინავე პოზიცია ეკავა მინერალურ წყალ „ბორჯომს“ თავისი უნიკალური სამომხმარებლო (მათ შორის, სამკურნალო) თვისებებიდან გამომდინარე, მუდმივად იდგა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და ფალსიფიკაციის პრობლემა, რითაც ილახებოდა კეთილსინდისიერ ქართველ მეწარმეთა (ამ პროდუქციის სასაქონლო ნიშნის მფლობელი კომპანიის) კანონიერი ინტერესი. ამ პრობლემას არც დღეს დაუკარგავს აქტუალობა, რაც დასტურდება მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშნის მფლობელი და მისი კანონიერი მწარმოებელი კომპანიის „საქართველოს მინისა და მინერალური წყლების კომპანია“-სა და შპს „ბორჯომის წყლები“-ს მიერ გაკეთებული განცხადებიდან (ყოველკვირეული გაზეთი „კვირის პალიტრა“, 23-29 ივლისი, 2007 წელი,

№30(647), გვ. 13). კერძოდ, როგორც განცხადებიდან ირკვევა, ქართველ მეწარმეთა სარჩელის საფუძველზე მოსკოვის ოლქის ფედერალურ საარბიტრაჟო სასამართლოს აუკრძალა (უცვლელად დაუტოვებია პირველი ინსტანციის სასამართლოს ყველა გადაწყვეტილება) შპს „რუსკი ბორჯომი“-ს მიერ წარმოებულ მინერალურ წყალ „ნაგუდსკი 26“-ზე ქართული „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშნის მსგავსი ეტიკეტის გამოყენება].

რაც შეეხება, ქ. ბელცის (მოლდოვა) ღვინის მწარმოებელი ქარხნის მიერ ფალსიფიცირებული ქართული სამარკო ღვინოების წარმოებისა და რეალიზაციის (1997-1998 წწ.) შეწყვეტის პროცესის უსაშველოდ (ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან შეუსაბამო ხელშეკრულების ვადის ამოწურვამდე) გაჭიანურებას, უნდა ითქვას, რომ ის ძირითადად (გარდა სასამართლო პროცესის დროში გაწელებისა) გამოწვეული იყო იმით, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის არაერთი მცდელობის მიუხედავად მოლდავეთის ანტიმონოპოლიური ორგანო სრულფასოვნად არ(ვერ) ჩაერთო ამ პრობლემის აღკვეთის საქმეში, რამაც თავის მხრივ შეაფერხა (დროულად ვერ მოხერხდა) დსთ-ს ღვინის ბაზარზე (მოლდავეთი, უკრაინა, რუსეთი) გამოვლენილი ქართული სამარკო ღვინოების არაკეთილსინდისიერი წარმოებისა და რეალიზაციის ფაქტების აღკვეთის პროცესი. შესაბამისად შეიღახა ქართველ მეწარმეთა (იურიდიულ და ფიზიკურ პირთა) კანონიერი უფლებები, მოლდავეთის, უკრაინისა და რუსეთის ღვინის მომხმარებელთა (მოქალაქეთა) უფლებებთან ერთად (ჩვენის მხრივ დავსძენთ, რომ სამწუხაროდ, მოლდავეთის ანტიმონოპოლიურმა ორგანომ ვერ უზრუნველყო კეთილსინდისიერი კონკურენციის პრინციპების დაცვა და ვერ დადგა მოწოდების სიმაღლეზე).

გარდა ამისა, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს ელექტროენერგეტიკის, ბუნებრივი და თხევადი გაზის, ნავთობპროდუქტების ბაზრის, აგრეთვე ექსპორტისა და იმპორტის, საკუთარი წარმოებისა და მომსახურების ბაზრების ფასწარმოქმნის პრობლემების შესწავლის მიზნით, მჭიდრო კავშირები ჰქონდა აზერბაიჯანის, ყაზახეთის, რუსეთის, უკრაინის, ყირგიზეთის ანტიმონოპოლიურ სამსახურებთან (122, გვ. 14-15) შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური (თავისი უფლებამოსილებების ფარგლებში) ლიკვიდაციამდე გარკვეული შეფერხებებით (რაც სხვა მიზეზებთან ერთად გამოწვეული იყო საქართველოში 1996

წლიდან მოქმედ ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზებით), მაგრამ მაინც ახერხებდა ცალკეული ეკონომიკური აგენტების არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენასა და აღკვეთას (როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთ) და თავისუფალი ვაჭრობის, კონკურენციისა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვას.

საქართველოში ახალი საკონკურენციო სამართლის მიღების შემდეგ, რიგი საკითხები, რომელთა გარკვეული ნაწილი ძველი საკონკურენციო სამართლით იყო დარეგულირებული დარჩა სამართლებრივი რეგულირების გარეთ. კერძოდ (როგორც ამ ნაშრომის ზემო ნაწილში არაერთხელ აღვნიშნეთ), რეგულირების გარეთ დარჩა კონკრეტულ სასაქონლო ბაზრებზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენა და აღკვეთა. ასევე, დომინატი (განსაკუთრებული საბაზრო ძალის მქონე) ეკონომიკური აგენტის მხრიდან მათი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენის მექანიზმები და სხვა მსგავსი ქმედებები.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ამ და სხვა მსგავსი (მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების) საკითხების მოწესრიგების გარეშე (თუმცა ესეც არაა საკმარისი) შეუძლებელია კონკურენციის სრულყოფილი დაცვა და განვითარება, მითუმეტეს იმ დროს, როდესაც ქვეყანაში ჯერ კიდევ არაა დასრულებული საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების პროცესი და მეტად აქტუალურია სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული საწარმოების კონკურენციულ კერძო ბიზნესში გარდაქმნის პროცესი. აქვე მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ამ პროცესების აქტიური მონაწილეები ხდებიან ისეთი კომპანიები (ადგილობრივი, უცხოური), რომელთა უმეტესობას დომინირებული მდგომარეობა უკავიათ ამა თუ იმ კონკრეტულ სასაქონლო ბაზრებზე, რაც არასრულყოფილი საკონკურენციო სამართლისა და მისგან გამომდინარე, შესაბამისი აღმასრულებელი ინსტიტუტის არაეფექტიანი საქმიანობის პირობებში ქმნის გარკვეულ საშიშროებას დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისა და მომხმარებელთა ინტერესების შელახვის კუთხით.

სადავოს არ წარმოადგენს ის გარემოება, რომ რაც უფრო ძლიერია მეწარმე სუბიექტის საბაზრო აზროვნება, მით მეტია მისი სწრაფვა დომინირებული მდგომარეობის მისაღწევად. ამასთან, დიდი საბაზრო ძალაუფლების მქონე მეწარმე

სუბიექტები მუდმივად ცდილობენ ზემოგების მიღებას და როგორც წესი, არ აქცევენ ყურადღებას (არ აინტერესებთ) ამ ქმედებით ზიანი ადგება თუ არა მის კონკურენტებს და ზოგადად დარგის განვითარებას. სწორედ, კონკურენციის შეზღუდვის მექანიზმების გამოვლენა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთა წარმოადგენს ანტიმონოპოლიური ორგანოების საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას. ამდენად, რაც უფრო წინ წაიწევეს ქვეყანაში საბაზრო რეფორმები, მით უფრო აქტუალური გახდება ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრობლემატიკა.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სანამ არ მოხდება საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის ევროსტანდარტებთან შესატყვისობა, მოქმედი საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკანონმდებლო ბაზის არასრულყოფილებიდან გამომდინარე არაა გამორიცხული ადგილი ჰქონდეს:

1) შესაბამის (კონკრეტულ) სასაქონლო ბაზრებზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა სიმრავლეს და ერთი ან მეტი კომპანიის მიერ ერთიან ბაზარზე ან მის მნიშვნელოვან ნაწილზე დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებას;

2) მონოპოლიური (დომინირებული) მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების ხელში კაპიტალის ძირითადი ნაწილის კონცენტრაციას, რომელიც არ გამორიცხავს თუ არ ზრდის – ა) დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის მხრიდან ფასებით მანიპულირებას კონკურენტების ჩამოცილების მიზნით და ბ) ისეთი შეთანხმებების დადებას რომლის მიზანია (ან შედეგია) ფასების დაუსაბუთებელი (ხელოვნური) ზრდა, შემცირება ან ერთ დონეზე შენარჩუნება (ყველა ამ შემთხვევაში იზღუდება რა კონკურენცია ზარალდება საზოგადოება);

3) კონკურენტ ეკონომიკურ აგენტთა შორის კარტელური შეთანხმებების (ჰორიზონტალური შეთანხმებები) დადებით სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციის შეზღუდვას;

4) ეკონომიკურ აგენტთა შორის ისეთ კოორდინირებულ (ვერტიკალური შეთანხმებები) მოქმედებებს, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიონ კონკურენციის შეზღუდვა;

5) სამომხმარებლო კალათაში შემავალი პროდუქციის ფასების დაუსაბუთე-

ბელ ზრდას;

6) დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მცირე მეწარმეთათვის ბაზარზე შესვლის ბარიერების შექმნას;

7) ეკონომიკურ აგენტთა ისეთი შერწყმას, რომელიც იწვევს დომინირებული მდგომარეობის წარმოქმნას, რამაც თავის მხრივ შეიძლება მნიშვნელოვნად შეზღუდოს კონკურენცია კონკრეტულ სასაქონლო ბაზარზე ან მის დიდ ნაწილზე;

8) ქვეყნის ეკონომიკის საერთაშორისო ინტეგრაციის პროცესში წარმოების კონცენტრაციის ისეთი მასშტაბების მიღწევას, რამაც შეიძლება სერიოზული საშიშროება შეუქმნას კონკურენციასა და ზოგადად ქვეყნის ეკონომიკის ფუნქციონირებას (ტრანსნაციონალური კომპანიების მცდელობა ხელში ჩაიგდონ საქართველოს ამა თუ იმ ბაზრის მნიშვნელოვანი სექტორები);

9) საწარმოთა პრივატიზაციის პროცესში კონკურენციის საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების გაუთვალისწინებლობას;

10) სახელმწიფო დახმარებების კონტროლის ქმედუნარო სისტემის ჩამოყალიბებას;

11) ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან (განსაკუთრებით რეგიონებში) კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების მიღებას;

12) ბაზრიდან მცირე მეწარმეების განდევნას;

13) მომხმარებელთა უფლებების შელახვას;

14) ქვეყნის კონკურენციის მთავარი ორგანოს – საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს ავტორიტეტის შელახვას მისი შეზღუდული უფლებამოსილებებისა და კომპეტენციიდან გამომდინარე, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საერთაშორისო დონეზე.

ყოველივე ზემოაღნიშნულმა შეიძლება გამოიწვიოს (პრინციპში უკვე გამოიწვია) საერთაშორისო ორგანიზაციების ექსპერტთა (კონკურენციისა (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში) კრიტიკა, რაც ნამდვილად ვერ შეუწყობს ხელს ქვეყანაში თავისუფალი სამეწარმეო გარემოს განვითარებას და სრულყოფას, რადგანაც ჯანსაღი კონკურენციის გარეშე შეუძლებელია მომხმარებელს შესთავაზო იაფი და ხარისხიანი საქონელი, რაც საბოლოო ჯამში საფუძველია მოსახლეობის კეთილდღეობისა და ეკონომიკური სტაბილურობის.

დასკვნა-რეკომენდაციები

საქართველოში ისევე როგორც პოსტსოციალისტური ქვეყნების უმეტესობაში საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდი დიდი სირთულეებით და წინააღმდეგობებით ხასიათდება. ცხადია, საბაზრო ეკონომიკის რელსებზე ქვეყნის ეკონომიკის მოდიფიკაციის პროცესი არაა მარტივი და ადვილად განხორციელებადი. თუმცა, ისიც ცხადია, რომ ყველა იმ ქვეყანაში, სადაც ეს პროცესი დაიწყო და რაიმე ღირებული წარმატებისათვის მიუღწევიათ, ამ წარმატების უმთავრესი მიზეზი იყო თითოეული ცალკე აღებული სახელმწიფოს პოლიტიკური ნება (სახელმწიფოს მიერ ჩატარებული ეკონომიკური რეფორმები), რომლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ელემენტია სწორედ თანმიმდევრული კონკურენციული პოლიტიკის მხარდაჭერა (რეალიზაცია), რომელიც თავის მხრივ, უნდა იყოს ჰარმონიზებული (დაახლოებული) გარე სამყაროსთან და არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილ ნორმებსა და ამა თუ იმ ქვეყნის მიერ აღებულ საერთაშორისო ვალდებულებებს.

ამასთან, იმის გათვალისწინებით, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის და მისი აღმასრულებელი ინსტიტუტის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესატყვისობის დონე არის განმსაზღვრელი საბაზრო ურთიერთობების ხარისხის ქვეყანაში, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში კონკურენციის კანონმდებლობის რეალიზაციის კუთხით გაწეული საქმიანობა (დაწყებული 1992 წლიდან დღემდე), ფაქტობრივი მდგომარეობიდან გამომდინარე, არ შეიძლება შეფასებულ იქნეს დადებითად. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ ის საჭიროებს შემდგომ სრულყოფასა და დახვეწას.

როგორც პროფესორი პ. ლეიაშვილი აღნიშნავს, „... საქართველოში მცირეა როგორც ბაზრების მოცულობა, ისე მწარმოებელთა რაოდენობა ... ამიტომ ... ადვილად იბადება მონოპოლიური და ოლიგოპოლიური სტრუქტურები. ასეთ პირობებში სახელმწიფოს ჩაურევლობა ბაზარზე ნიშნავს სხვა არაფერს, თუ არა მონოპოლიის ხელშეწყობას ... “ (39), რაც არ შეიძლება იქნეს დადებითი შედეგის მომცემი. შესაბამისად ვფიქრობთ, რომ თანამედროვე პირობებში სახელმწიფოს ჩარევის მექანიზმები ეკონომიკურ აგენტთა სამეწარმეო საქმიანობაში უნდა იყოს

ოპტიმალური და არა მინიმალურ დონემდე დაყვანილი. ე.ი. აუცილებელია სახელმწიფოს ჰქონდეს ქვეყნის ინტერესების გათვალისწინებით, გარე სამყაროსთან ჰარმონიზებული საკანონმდებლო ბაზა, მათ შორის საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის, რათა იმ კონკრეტულ შემთხვევებში, როდესაც დადგება მათი გამოყენების საჭიროება, მოხდეს იმ კონკრეტული დებულების ამოქმედება, რომლებიც მაქსიმალურად უზრუნველყოფენ თავისუფალი ვაჭრობისა და კეთილსინდისიერი კონკურენციის პრინციპების დაცვას შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო 2004 წლის ივნისიდან არის ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის მონაწილე ქვეყანა და შესაბამისად, „ევროკავშირთან საქართველოს ურთიერთობების ინტენსივობა ... განისაზღვრება იმით, თუ რამდენად წარმატებულად იქნება ქვეყანაში დაცული ... საბაზრო ეკონომიკის საფუძვლები ...“ (63, გვ. 2), აუცილებელია, მოხდეს საქართველოს ძირითადი (ჩარჩო) საკონკურენციო სამართლის – „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში არსებული ხარვეზების აღმოფხვრა და მისი დაახლოება ევროკავშირის ქვეყნების შესაბამის სამართლებრივ ნორმებთან, რასაც ეყრდნობა ზოგადად განვითარებული სახელმწიფოების ანალოგიური კანონმდებლობა. შესაბამისად, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, სადისერტაციო ნაშრომში მოტანილი თუ სხვა მსგავსი შეუსაბამობების მოწესრიგების (აღმოფხვრის) მიზნით, კონკრეტული ცვლილებები და დამატებები იქნეს შეტანილი „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში შემდეგი კუთხით:

– კანონი უნდა ვრცელდებოდეს განსაკუთრებული გამონაკლისების გარდა იმ ქმედებებზე, რომელიც ხორციელდება ქვეყნის გარეთ, მაგრამ იწვევს კონკურენციის შეზღუდვას ან აღკვეთას ქვეყნის შიგნით;

– სახელმწიფო დახმარებებისა და მიზნობრივი პროგრამების ნაწილი გასაერთიანებელია, რადგანაც მიზნობრივი პროგრამებით განსაზღვრული თანხების კონკრეტულ ეკონომიკურ აგენტებზე გაცემა სხვა არაფერია თუ არა სახელმწიფო დახმარება.

ამასთან, აუცილებელია კანონმა მკაცრად განსაზღვროს სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან გასაცემი სახელმწიფო დახმარებების სააგენტოსთან წინასწარ შეთანხმების ვალდებულება.

გარდა ამისა მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, განვითარებული ქვეყნების საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმების მსგავსად, ქართული საკონკურენციო სამართლით განისაზღვროს ის კონკრეტული ვადა და მინიმალური თანხა, რომლის ზევით უნდა მოხდეს გასაცემი სახელმწიფო დახმარების კონკურენციის ორგანოსთან შეთანხმება (კანონით დადგენილი ზღვარის ქვევით გაცემული თანხა არ უნდა ჩაითვალოს სახელმწიფო დახმარებად);

– რამდენადაც დარგობრივი მარეგულირებელი ორგანოები არ არიან (გერ იქნებიან) კომპეტენტური იხელმძღვანელონ საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმებით, რადგანაც ისინი თავიანთი სამუშაოს შესრულების მიზნით, ინფორმაციის მიღებისა და თანამშრომლობისას დამოკიდებული არიან კონკრეტულ დარგში მოქმედ ეკონომიკურ აგენტებზე, ამიტომ, კონკურენციის კანონს უნდა დაემატოს პუნქტი, რომელიც მისცემს შესაძლებლობას კონკურენციის ორგანოს თავისი უფლებამოსილება გაავრცელოს დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების რეგულირების სფეროში შემაგალი ეკონომიკური აგენტების იმ ურთიერთობებზე, რომლებიც ზღუდავენ ან შეიძლება შეზღუდონ კონკურენცია.

– უნდა განისაზღვროს განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელთა ნუსხა და იმ საქონლის (მომსახურების) ნომენკლატურა, რაზეც ვრცელდება ფასების სახელმწიფო რეგულირება (სრულიად ახალი კანონის მიღების შემთხვევაში ამის აუცილებლობა არ იქნება);

– აუცილებელია რეგულირებადი ეკონომიკური სფეროების თავში (IV თავი) მოცემული დებულებები ვრცელდებოდეს, როგორც სახელმწიფო (როგორც ეს მოქმედ კანონშია) ისე კერძო ინვესტიციებით დაფუძნებულ საწარმოებზე, რადგანაც მსოფლიოს არც ერთი ქვეყნის საკონკურენციო სამართალი ასეთ გამონაკლისებს არ ცნობს;

ამასთან, კანონში მოცემული რეგულირებადი ეკონომიკური სფეროს განმარტებიდან გამომდინარე, საჭიროა სატარიფო რეგულირებად რეჟიმზე მყოფ ეკონომიკურ აგენტებს დაუწესდეთ რეგულირებადი ტარიფის დაცვის ვალდებულება. მით უფრო, რომ ქართული ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრაქტიკაში რეგულირებადი სატარიფო რეჟიმის დარღვევის არაერთი პრეცედენტი არსებობს (ავტომობილტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის, წყლის მიწოდების და სხვა სასაქონლო ბაზრებზე);

– აუცილებელია კონკურენციის ორგანოს ჰქონდეს უფლება საჩივრის გარე-

შეც მოახდინოს რეაგირება განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელის ქსელში კონკრეტული ეკონომიკური აგენტის არდაშვების საკითხზე (აქ იგულისხმება ის კონკრეტული შემთხვევები, როდესაც კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტი ცნობილი ხდება სხვადასხვა საშუალებებით);

– კანონმა უნდა დაავალდებულოს აღმასრულებელი ხელისუფლების (ცენტრალური, ადგილობრივი) ორგანოები, რომ მათ მიერ მისაღები ეკონომიკური ხასიათის გადაწყვეტილებები, წინასწარ (მიღებამდე) შეთანხმდეს კონკურენციის ორგანოსთან, საკონკურენციო სამართალთან მათი შესაბამისობის დადგენის მიზნით;

– აუცილებელია კონკურენციის ორგანოს მიენიჭოს (კანონში ეს ერთმნიშვნელოვნად უნდა იყოს ხაზგასმული), ზოგადად, რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში მოქმედ ეკონომიკურ აგენტთა საქმიანობის ანალიზის უფლება;

– კანონს უნდა დაემატოს „გეოგრაფიული და სასაქონლო ბაზრის“, „ანტი-კონკურენციული საქმიანობის“, „არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის“, „კოორდინირებული მოქმედების“, „მონოპოლიური საქმიანობის“, „დომინირებული მდგომარეობის“, „ჰორიზონტალური ინტეგრაციის“, „ვერტიკალური ინტეგრაციის“, „მონოპოლიური ფასის“, „სახელმწიფო რეგულირებადი ფასის“, „სუბსიდიის“, „შერწყმის“ და ა.შ. დეფინიციები.

განსაკუთრებით აქტუალურია კანონში „მონოპოლიური საქმიანობის“ დეფინიციის დამატება (ამ დეფინიციას მოიცავდა 2005 წლამდე საქართველოში მოქმედი ანტიმონოპოლიური კანონი), რადგანაც თვით საქართველოს კონსტიტუცია (მუხლი 30) კრძალავს (ცალკეული გამონაკლისების გარდა) ასეთ საქმიანობას.

ამასთან, როგორც სადისერტაციო ნაშრომის 3.2.1 პარაგრაფში აღვნიშნეთ, სისხლის სამართლის კოდექსში დღემდე არსებობს მუხლი, რომელიც ეკონომიკურ აგენტთა მონოპოლიურ საქმიანობაზე პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს;

– კანონითვე უნდა განისაზღვროს ეკონომიკურ აგენტთა პასუხისმგებლობის საკითხი, მათ მიერ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და სხვა ქმედებისათვის რაც იწვევს ან შეუძლია გამოიწვიოს კონკურენციის შეზღუდვა ან აღკვეთა ბაზარზე;

– კანონს უნდა დაემატოს დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების გამოვლენისა და აღკვეთის, ასევე შერწყმათა კონტროლის მომცველი

დებულებები;

– კანონს უნდა დაემატოს დომინანტი ეკონომიკური აგენტების მიერ მომხმარებლებთან ხელშეკრულების დადების ვალდებულება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მათი შესრულება სცილდება ამ ეკონომიკურ აგენტთა საწესდებო საქმიანობის ფარგლებს ან საწარმოო შესაძლებლობებს;

– კანონში უნდა აისახოს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით მასმედიის საშუალებებით გავრცელებული არაკეთილსინდისიერი რეკლამის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის მექანიზმები;

– ქვეყნის კონკურენციის ორგანოს უნდა მიეცეს, შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციული გარემოს შეფასების მიზნით, ანალიზების ჩატარების უფლება;

– სრულსაყოფია კანონის მეორე თავი (კონკურენციის შეზღუდვის აკრძალვა) იმ სახით, რომ მან მოიცვას ეკონომიკურ აგენტთა ანტიკონკურენციული ქმედებების აღკვეთის მექანიზმები და ამავდროულად ეს ჩამონათვალი არ იყოს ამოწურვადი (კონკურენციის ორგანოს უნდა ჰქონდეს უფლება კონკრეტული სიტუაციის ანალიზური შეფასებიდან გამომდინარე, დამოუკიდებლად მიიღოს გადაწყვეტილება ამა თუ იმ ქმედებით იზღუდება თუ არა კონკურენცია);

– დასაჩქარებელია ქვეყნის კონკურენციის ორგანოს (თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს) მთავრობისაგან დამოუკიდებელ სტრუქტურულ ერთეულად ჩამოყალიბების პროცესი, რასაც „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ 2005 წლის 3 ივნისს მიღებული კანონი ისედაც ითვალისწინებს. ჩვენის მხრივ დავსძენთ, რომ მთავრობისაგან დამოუკიდებელი კონკურენციის ორგანო უნდა იყოს კოლეგიალური მოწყობის ინსტიტუტი, სადაც მისი ხელმძღვანელი და კომისიის სხვა წევრები დაინიშნებიან საქართველოს პარლამენტის თანხმობით ქვეყნის პრეზიდენტის მიერ კონკრეტული ვადით.

თუმცა, საბოლოოდ ვფიქრობთ, რომ უმჯობესია საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართლის („თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი) მოპირკეთების ნაცვლად მოხდეს ახალი ანტიმონოპოლიური კანონის მიღება, სადაც მაქსიმალურად იქნება გათვალისწინებული ყველა ამ ნაშრომში წამოჩენილი ხარვეზების აღმოფხვრის მექანიზმები იმ უცხოელ და

ადგილობრივ ექსპერტთა შეხედულებებისა და წინანდადებების შესაბამისად, რომლებსაც არაერთი ფასეული მოსაზრება მიუწვდიათ სხვადასხვა დროს ქვეყნის მთავარი კონკურენციის ორგანოსათვის.

ამასთან, რამდენადაც მედიით გავრცელებული არასათანადო რეკლამა სხვა არაფერია, თუ არა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტი (კონკურენციაში უპირატესობის მოპოვების მცდელობა), ვფიქრობთ, რომ მისი მოკვლევისა და მასზე შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღების უფლება (როგორც ეს განვითარებულ ქვეყანათა უმრავლესობაშია) კონკურენციის სააგენტოს კომპეტენციას უნდა წარმოადგენდეს.

ასევე, გადაუდებელ აუცილებლობას წარმოადგენს „დაცვის ღონისძიებების შესახებ“ - მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მექანიზმების აღმასრულებელი სახელმწიფო ორგანოს განსაზღვრა (ვფიქრობთ, რომ ასეთი ორგანო უნდა იყოს ქვეყნის კონკურენციის სამსახური) და „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის დაახლოება (ეს ცალკე კვლევის საგანს წარმოადგენს) ევროკავშირის კანონმდებლობასთან, რადგანაც საკონკურენციო სამართლის სრულყოფა და ქვეყანაში ეკონომიკური სტაბილურობის მიღწევა შეუძლებელია მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი მექანიზმების მოწესრიგების გარეშე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. უწმინდესი და უნეტარესი, სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი ილია II, საშობაო ეპისტოლე, ქრისტესშობა 2007 წელი, თბილისი, ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, №3-4, თებერვალი, 2007;
2. გ. აღადაშვილი, საქართველოს ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწევრიანების ქრონოლოგია და შედეგები, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“, №6(91), თბ., 2005;
3. ა.გ. ანიკინი, მეცნიერების სიჭაბუკე, მარქსამდელ მეცნიერ-ეკონომისტთა ცხოვრება და იდეები, თბ., 1989;
4. რ. დ. არტი, პრივატიზაციის პროგრამის წინადადებები საქართველო-სათვის, ვაშინგტონი, 1991;
5. ა. ბარნევიცი, ადგილობრივი მრეწველობის დაცვა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის უსაფრთხოების ზომების შესახებ შეთანხმების საფუძველზე, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, ქართული სამართლის მიმოხილვა, მესამე კვარტალი, 1999;
6. თ. ბერუჩაშვილი, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის ჩამოყალიბება, ჟურნალი „ეკონომიკური რეფორმები დღეს“ №2, ივნისი, 1999;
7. თ. ბერუჩაშვილი, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში საქართველოს გაწევრიანების შემდგომი პერიოდი, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, საქართველოს ეკონომიკის მიმართულებები, კვარტალური მიმოხილვა, №2, 2000;
8. თ. ბერუჩაშვილი, საქართველო ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მინისტრთა IV კონფერენციაზე, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, საქართველოს ეკონომიკის მიმართულებები, კვარტალური მიმოხილვა, №3-4, 2001;
9. თ. ბერუჩაშვილი, საქართველოს მონაწილეობა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მრავალმხრივ მოლაპარაკებათა მიმდინარე რაუნდში (ვმოს მინისტრთა V კონფერენციის მიჯნაზე), ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, საქართველოს ეკონომიკის მიმართულებები, კვარტალური მიმოხილვა, №2-3, 2003 წელი;

10. ა. გაბისონია, საბაზრო ეკონომიკა – „ლიბერტე, ეგალიტე, ფრატერნიტე“, გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ №129(5730), 5 ივლისი, 2007 წელი;

11. ხუან რამონ იტურია გაგოიტია, საკონკურენციო სამართლისა და პოლიტიკის რეფორმის საკითხები: ევროკავშირის ნორმებთან მისადაგების დასაბუთება, GEPLAC–ის მიერ ორგანიზებული სემინარის მასალა, თბ., 2006 წლის 27 თებერვალი;

12. შ. გოგიაშვილი, ბიზნესი და ბუნებრივი მონოპოლიები, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“ №6, მარტი, თბ., 2007;

13. შ. გოგიაშვილი, კონკურენტული კანონმდებლობა და ბიზნესის გარემო საქართველოში, ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, სარეკლამო გამოცემა, თბ., 2006;

14. შ. გოგიაშვილი, კონკურენციის პოლიტიკა და ქართული რეალობა, ჟურნალი „გადასახადები“, №4, თბ., 2000;

15. შ. გოგიაშვილი, ს. ფეტელავა, სიხშირეთა განაწილების სფეროში ტელერადიო ცენტრის მიერ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შესახებ (რუსულ და ინგლისურ ენაზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (1997 წლის 17-28 თებერვალი) მასალები, ქვენა (ავსტრია), 1997;

16. შ. გოგიაშვილი, ს. ფეტელავა, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურსა და დეპარტამენტ „სამტრესტ“-ს შორის არსებული დავის თაობაზე ბელცის (მოლდავეთი) დვინის ქარხნისათვის ქართული დვინობის წარმოებასა, ჩამოსხმასა და რეალიზაციაზე და სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაზე ექსკლუზიური უფლების მინიჭების საკითხთან დაკავშირებით (რუსულ და ინგლისურ ენაზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (1999 წლის 28 თებერვალი – 5 მარტი) მასალები, ქ. ვენა, 1999;

17. გ. გუგეშაშვილი, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლინებისა და აღკვეთის ზოგიერთი საკითხი, საქართველოს იურისტთა კავშირი, ჟურნალი „სამართალი“ (მეცნიერება, პუბლიცისტიკა, პრაქტიკა), №8, თბ., 2001;

18. ლ. ვ. ვარდიშვილი, კონკურენტული გარემოს ფორმირების მეთოდების სრულყოფა საქართველოში, თბ., თსუ, 1999;

19. რ. ვერონი, სახელმძღვანელო გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის,

ჟურნალი „ეკონომიკური რეფორმები დღეს“ №1, იანვარი, 1999 წელი;

20. ა. თავაძე, მონოპოლისტების გამოცხადება მონოპოლისტების გადარჩენის ერთადერთი გზაა, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №77, იანვარი, 2002 წელი;

21. ა. თავაძე, კანონის დაცვა იმის მიხედვით არ უნდა ხდებოდეს, მოგვწონს და ვეთანხმებით თუ არა მას (ჟურნალისტ დ. ვეფხვაძესთვის მიცემული ინტერვიუ), საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი-„ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №1, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №75, 4 დეკემბერი, 2001 წელი;

22. ა.თავაძე, სიგარეტის მაგნატები ანტიმონოპოლიური სამსახურის წინააღმდეგ (ჟურნალისტ ნ. კერესელიძესთვის მიცემული ინტერვიუ), გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №80, 15 მაისი, 2002 წელი;

23. გ. თოდუა, ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორია, ნაწილი I, თსუ, 2004;

24. მ. თოქმაზიშვილი, „ფრიდრიხ ფონ ჰაიეკის ეკონომიკური თეორიის ნარკვევები“, თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიური უნივერსიტეტი, 2004;

25. გ.ისაკაძე, ვის გამოაცხადებენ საქართველოში მონოპოლისტად? (ჟურნალისტ ე.ჯანაშიასთვის მიცემული ინტერვიუ), გაზეთი „ალია“ №19(1024), 6-7 თებერვალი, 2001;

26. გ.ისაკაძე, ანტიმონოპოლიური სამსახურის ახალი უფროსი „ლომებთან“ უპირობო ჭიდილს აპირებს (ინტერვიუ ჟურნალისტ ნინო მეტრეველთან), ჟურნალი „მაკრო-მიკრო ეკონომიკა“, №6, თბ., 2000;

27. რ.აკაულია, დავით რიკარდოს ეკონომიური შეხედულებანი, ჟურნალი „საქართველოს სახალხო მეურნეობა“, №4, თბ., 1972;

28. ჯ.კახნიაშვილი, მაკროეკონომიკა - თეორია და პოლიტიკა (სახელმძღვანელო), ნაწილი II, საგამომცემლო ფირმა „სიახლე“, თბ., 1997;

29. ჯ. კეინსი, „დასაქმების, პროცენტისა და ფულის ზოგადი თეორია“ (თარგმანი და რედაქცია რამაზ ნამიჭეიშვილის), ქუთაისი, „სტამბა“, 1995;

30. მ.კვიციანი, ე.ჩოხელი, ო.ფიბაძე, დ.ნერგაძე, საბაზრო ეკონომიკის შესწავლის საფუძვლები, თბ., 2002;

31. ვ. კოვასიკი, ანტიმონოპოლიური და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის პოლიტიკის განხორციელებისათვის რეკომენდირებულ მოქმედებათა გეგმის პროექტი /ტექნიკური ხასიათის რჩევები ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის განვითარების სფეროში/, ეკონომიკური პოლიტიკის და რეფორმის ცენტრი, CEPAR-ის ანა-

ლიტიკური მოხსენება №9, თბ., 3 მაისი, 1997 წელი;

32. ლ.კოპალეიშვილი, სასამართლო პროცესები—მონოპოლისტები ანტიმონოპოლიური სამსახურის წინააღმდეგ, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №11, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №88, დეკემბერი, 2002 წელი;

33. ლ.კოპალეიშვილი, ფალსიფიკაციის მასშტაბები ჯანსაღ კონკურენციას ძირს უთხრის, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №10, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №87, 20 დეკემბერი, 2002 წელი;

34. ლ. კოპალეიშვილი, კონკურენტული კანონმდებლობის დარღვევის შედეგები და პასუხისმგებლობის სახეები საქართველოში და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი, „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №4, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №78, 7 მარტი, 2002 წელი;

35. ქ. ლაფაჩი, მონოპოლიური ქცევის კონტროლის მექანიზმების სრულყოფის საკითხები, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, ქართული სამართლის მიმოხილვა, მეორე კვარტალი, თბ., 2001;

36. ქ.ლაფაჩი, მონოპოლისტების კონტროლის მიზანი მათი მხრიდან ანტიკონკურენტული ქმედებების თავიდან აცილებაა, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №1, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №75, 4 დეკემბერი 2001 წელი;

37. ქ. ლაფაჩი, „დებატები ანტიმონოპოლიური ორგანოს დამოუკიდებლობის შესახებ“, გაზეთი „24 საათი“, №10(359), 31 მაისი 2003 წელი;

38. ქ. ლაფაჩი, მონოპოლია: სიკეთე თუ ბოროტება (დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების პრობლემა ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში), გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“, №70, 31 ივლისი, 2001 წელი;

39. პ. ლეიაშვილი, ანტიმონოპოლიური კანონშემოქმედების ქართული ვერსია, გაზეთი „რეზონანსი“, 7 აპრილი, 2005 წელი;

40. ვ. მაისურაძე, ქ. ლაფაჩი, შ. გოგიაშვილი, ს. ფეტელავა, გ. მელაძე, კრებული საქართველოს ანტიმონოპოლიური სამსახურებისათვის, თბ., საქართველოს ბიზნეს-სამართლის ცენტრი, 1999;

41. ჯ. მაკარდლი, საქართველოს კანონმდებლობა კონკურენციის სფეროში, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, თბ., I-II კვარტალი, 2001;

42. კ. მარქსი, კაპიტალი, ტ.1, თბ., სახელმწიფო გამომცემლობა, 1954;

43. კ. მარქსი, „ფილოსოფიის სიდატაკე“, თბ., „სახელგამი“, 1938;

44. გ. მელაძე, ქართული რეკლამის ინტეგრაცია ევროპულ ბაზარზე, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №6, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №81, 15 ივნისი, 2002;

45. გ. მენქიუ, ეკონომიკის პრინციპები, XXI საუკუნის სახელმძღვანელო, თბ., „ლიოგენე“, 2000;

46. ვლ. პაპავა, პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის პოლიტიკური ეკონომია და საქართველოს ეკონომიკა, თბ., 2002;

47. ვ.პაპავა, საქართველო საბაზრო ეკონომიკის გზაზე, თბ., „მეცნიერება“, 1995;

48. ვლ. პაპავა, ლიბერალიზმის ქართული გაგება (და „უკან“ ევროპისკენ კოლუმბისეული გზით!), გაზეთი „24 საათი“ №263(1415), 27 ნოემბერი, 2006 წელი;

49. ვლ. პაპავა, კონკურენცია აუცილებელია (ჟურნალისტ ნ. ქვლივიძესთვის მიცემული ინტერვიუ), გაზეთი „კვირის პალიტრა“ №18(635), 30 აპრილი – 6 მაისი, 2007;

50. ვლ. პაპავა, ეკონომიკური პოლიტიკის გარე ფასადები და ხელიდან გაშვებული შანსები, ჟურნალი „სიტყვა“, №1, 2008;

51. ვლ. პაპავა, რ. ახმეტელი, პ. ლეიაშვილი, ნ. ულუმბერაშვილი, საბაზრო ეკონომიკის საფუძვლები, თბ., 1993;

52. ვლ. პაპავა (ჟურნალისტ შ. კოწოწაშვილის ინტერვიუ უმრავლესობის წევრ ლადო პაპავასთან, გაზეთი „ახალი თაობა“, 2007 წლის 7 მარტი, №64(4081);

53. გ. პაპავა, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის კონცეფცია საქართველოში (ეუფ), თბ., „სიახლე“, 2003;

54. მ. ჟღენტი, ევროგაერთიანების საგარეო ურთიერთობანი, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, ქართული სამართლის მიმოხილვა, მესამე კვარტალი, 1999;

55. ნ. რეიხი, 1998 წლის კომენტარები საქართველოს კანონზე „რეკლამის შესახებ“, წინასწარი დაკვირვება / ევროგაერთიანების ექსპერტთა რჩევები საქართვე-

ლოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხებზე /, თბ., 1998;

56. დ. რიკარდო, „პოლიტიკური ეკონომიის და დაბეგვრის საფუძვლები“ (თარგმნილია ფ. გოგიჩაიშვილის მიერ), თსუ, 1937;

57. კ. საკოვსკი, მოკლევადიანი სამუშაო ვიზიტის ანგარიში, GEPLAC-ის ექსპერტი, თბ., 10-21 თებერვალი, 2004;

58. პ. სამუელსონი, ვ. ნორდჰაუსი, ეკონომიკის, თბ., 1992;

59. ნ.სანდუხაძე, ანტიმონოპოლიური სამსახური არასათანადო რეკლამის წინააღმდეგ, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №5, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №79, 17.04.02;

60. ნ. სანთელაძე, საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბების პრობლემები საქართველოში, თბ., 1992;

61. ა. სილაგაძე, ეკონომიკური აზრის ისტორიის საკითხები, თსუ, 2001;

62. ა. სილაგაძე, მ. ენუქაშვილი, ე. მექვაბიშვილი, ეკონომიკური ცოდნის საწყისები, თსუ, 1992;

63. გ. სირბილაძე, ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის სამოქმედო გეგმა: არასამთავრობო ორგანიზაციების რეკომენდაციები საქართველოს მთავრობისათვის, თბ., ახალგაზრდა მეცნიერთა განვითარების ცენტრი, 30 სექტემბერი, 2005;

64. ე. დ. სმიტერი, ევროკავშირის სამართლის უახლესი მიღწევები: ამსტერდამის ხელშეკრულება, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, ქართული სამართლის მიმოხილვა, პირველი კვარტალი, 1998;

65. ა. სმიტი, გამოკვლევა ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ (თარგმნილია ინგლისურიდან ფ. გოგიჩაიშვილის მიერ), თსუ, 1938;

66. უ. სმიტი, კომუნალური მომსახურებების მარეგულირებელი ორგანოები /მარეგულირებელი ორგანოები რეფორმის გზაზე დამდგარ და განვითარებად ქვეყნებში/, საექსპერტო ჯგუფის სხდომა ეინშემ ჰოლი, გაერთიანებული სამეფო, კერძო მონაწილეობისა და ინფრასტრუქტურის ჯგუფი, მსოფლიო ბანკი, ვაშინგტონი, კოლუმბიის ოლქი, ივნისი, 1996;

67. პ. სპრედი, კონკურენციის პოლიტიკის თაობაზე მემორანდუმი, თბილისი, 1 ივნისი, 2005;

68. ა. ტუშური, ტ. ურჯუმელაშვილი, საქართველოს კანონის მონოპოლიური

საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ მიმოხილვა (ქართული სამართლის მიმოხილვა), ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლის ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, პირველი-მეორე კვარტალი, 2000;

69. ს. ფეტელავა, კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური, ანტიტრესტული) პოლიტიკის ევოლუცია და მისი განხორციელების მოდელები, ჟურნალი „კირბისი“, №1(4), თბ., 2007;

70. ს. ფეტელავა, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობა ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ნაწილი I, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“, №3 (88), თბ., 2005;

71. ს. ფეტელავა, ფედერალური ვაჭრობის კომისის იურიდიული უფლებამოსილებანი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში, ნაწილი II, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“, №4-5 (89-90), თბ., 2005;

72. ს. ფეტელავა, შედარებითი რეკლამა ამერიკის შეერთებულ შტატებში (სტატიაში: რა გადასახადებისაგან გაანთავისუფლეს მცირე და საშუალო ბიზნესი), ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“ №8 (93), თბ., 2005;

73. ს. ფეტელავა, ანტიმონოპოლიური სამსახური და ინფრასტრუქტურის დარგების მარეგულირებელი კომისიები, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №2, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №76, 28 დეკემბერი, 2001;

74. ს. ფეტელავა, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის პოზიცია ს.ს. „თბილგაზის“ პრივატიზების პროცესთან დაკავშირებით, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №8, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №84, 25 სექტემბერი, 2002;

75. ს. ფეტელავა, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის ფუნქციების დახვეწის შესახებ, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ბიულეტენი „ანტიმონოპოლიური მაცნე“ №4, გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“ №78, 7 მარტი, 2002;

76. ს. ფეტელავა, შ. გოგიაშვილი, ევროკავშირის საკონკურენციო სამართლის მიმოხილვა, ჟურნალი „ეკონომიკა“, №9-10, თბ., 2006;

77. ს. ფეტელავა, შ. გოგიაშვილი, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად

გამოყენების შესახებ (რუსულ ენაზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (1996 წლის 2-ნდეკემბერი) მასალები, ქ.მოსკოვი (რუსეთი), 1996;

78. ს. ფეტელავა, შ. გოგიაშვილი, კონკურენციის შეზღუდვა (რუსულ და ინგლისურ ენაზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (1997 წლის 17-28 თებერვალი) მასალები, ქ. ვენა (ავსტრია), 1997;

79. ს. ფეტელავა, დ. შაბურიშვილი, დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების მიერ „ავტომოტორანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის ბაზარზე“ საბაზრო ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების შესახებ (რუსულ და ინგლისურ ენებზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (2006 წლის 7-10 ნოემბერი) მასალები, ქ. ბუდაპეშტი (უნგრეთი), 2006;

80. პასკალ ფონტები, ევროპული ინტეგრაციის ისტორია (ქართულ ენაზე, გამოცემის ადგილის და გამოცემის წელის გარეშე);

81. ტ. შაპირო, გ. დოუსონი, გ. ანტელი, გამოყენებითი ეკონომია, IV ინგლისური გამოცემის თარგმანი, რედაქტორი თ. ჭიაბრიშვილი, თბ., „მარიხი“, 1997;

82. ლ. ჩიქავა, ეკონომიკური თეორიის მოკლე კურსი, თბ., 1997;

83. ბ. ცაავა, სატრანსპორტო მომსახურების ბაზარზე კონკურენციული გარემოს ჩამოყალიბების მექანიზმების სრულყოფის შესახებ (რუსულ და ინგლისურ ენაზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (2000 წლის 28 თებერვალი – 10 მარტი) მასალები, ქ. ვენა (ავსტრია), 2000;

84. გ. წერეთელი, ს. ფეტელავა, დ. შაბურიშვილი, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს პირველი წლიური ანგარიში (2005 წლის 23 აგვისტოდან 2006 წლის 31 დეკემბრამდე), თბ., „ლოი“, 2007;

85. გ. წერეთელი, ს. ფეტელავა, ჰორიზონტალური (კარტელური) შეთანხმება

კარაქისა და მისი შენაცვლებადი პროდუქტის მარგარინის ბაზარზე (რუსულ და ინგლისურ ენებზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (2007 წლის 21-25 მაისი) მასალები, ქ. ბუდაპეშტი (უნგრეთი), 2007;

86. ე. ჯგერენაია, დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის (შპს „საქართველოს რკინიგზის“) მიერ საბაზრო ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების შესახებ (რუსულ და ინგლისურ ენაზე), კონკურენციის საკითხებზე („დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება“) OECD–ის ბუდაპეშტის კონკურენციის პოლიტიკის რეგიონალური ცენტრის მიერ ორგანიზებული სემინარის (2005 წლის 7-10 ივნისი) მასალები, ქ. ბუდაპეშტი (უნგრეთი), 2005;

87. ე. ჯგერენაია, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება მინერალური წყლების ბაზარზე (რუსულ და ინგლისურ ენაზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხებზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (2005 წლის 21 მარტი – 1 აპრილი) მასალები, ქ. ვენა (ავსტრია), 2005;

88. მ. ჯიბუტი, საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, თბ., „სიახლე“, 2003;

89. მ. ჯიბუტი, ქ. ყორანაშვილი, საქართველოს კანონი, „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ კომენტარი, თბ., 2005;

90. ნ. ჭითანავა, საბაზრო ეკონომიკის რეგულირება, თბ., 1995;

91. ჯ. ხარიტონაშვილი, ეკონომიკურ მოძღვრებათა რეტროსპექტივა და თანამედროვე პრობლემები, წიგნი I და წიგნი II, თბ., „საქპროფგამი“, 1997;

92. ჯ. ხარიტონაშვილი, „ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორია“ (ლექციების კურსი), თემა-მარქსისტული პოლიტიკური ეკონომიის ჩამოყალიბება XIX ს. 40-იან წლებში, თსუ, 1983;

93. ჯ. ხარიტონაშვილი, „რაც გინდა აკეთე!“ (LAISSEZ FAIRE) დოქტრინის ევოლუცია, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №1, იანვარი-თებერვალი, თბ., 2007;

94. ფ. ა. ჰაიეკი, „საბედისწერო თავდაჯერებულობა სოციალიზმის შეცდომები“, 1-ლი გამოცემა, თბ., „ელვა“, 2000;

95. ჯ. ჰოვარდი, რატომ აქვს ღია ვაჭრობას გადამწყვეტი მნიშვნელობა, ჟურნალი „ეკონომიკური რეფორმები დღეს“ №1, იანვარი, 1999;

96. „ეკონომიკური თეორია“ (სახელმძღვანელო), გ. ადგიშვილისა და რ.ასათიანის რედაქციით, თბ., „სიახლე“, 1998;
97. „ეკონომიკის“, შემდგენელი პროფ. პ. ლეიაშვილი (პროფ. ემექვაბიშვილის რედაქტორობით), თბ., „მეცნიერება“, 2003;
98. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია (ირ. აბაშიძის მთ.რედ.), ტ.5., თბ., 1980;
99. საქართველოს 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუცია, თბ., „რაიზი“, 2003;
100. „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის 25 ივნისის კანონი (№288-IX);
101. „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის 20 მარტის კანონი (№151-III);
102. „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს 1998 წლის 18 თებერვლის კანონი (№1228-III);
103. „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს 2005 წლის 3 ივნისის კანონი (№1550-IX);
104. „ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს 1995 წლის 23 ივნისის კანონი (№764-III);
105. „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის 23 თებერვლის კანონი (№121-III);
106. „დაზღვევის შესახებ“ საქართველოს 1997 წლის 2 მაისის კანონი (№690-III);
107. „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს 1998 წლის 24 დეკემბრის კანონი (№1745-რს);
108. „დამოუკიდებელი ეროვნული მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ საქართველოს 2002 წლის 13 სექტემბრის კანონი (№1666-IX);
109. „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს 1997 წლის 27 ივნისის კანონი (№816-III);
110. „კავშირგაბმულობისა და ფოსტის შესახებ“ საქართველოს 1999 წლის 23 ივლისის კანონი (№2329-რს);
111. „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს 2005 წლის 2 ივნისის კანონი (№1514-IX);
112. „ნავთობისა და გაზის შესახებ“ საქართველოს 1999 წლის 16 აპრილის კანონი (№1892-III);

113. „ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სფეროს სახელმწიფო მართვისა და რეგულირების წესის შესახებ“ საქართველოს 2001 წლის 20 ივლისის კანონი (№112-რს);

114. „ტრანსპორტის სფეროს მართვისა და რეგულირების შესახებ“ საქართველოს 2007 წლის 30 მარტის კანონი (№4593-III);

115. „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე – საქართველოს 2007 წლის 29 ივნისის ორგანული კანონი (№5162);

116. „ინდიკატიური დაგეგმვის შესახებ“ საქართველოს კანონის ძალადაკარგულად ცნობის შესახებ“ საქართველოს 2006 წლის 24 ივლისის №3490 კანონი;

117. საქართველოს მთავრობის 2007 წლის 24 ოქტომბრის სხდომის ოქმი №42;

118. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის 2005 წლის 23 აგვისტოს ბრძანება №1-1/948 – „საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს დებულების დამტკიცების შესახებ“ და ამავე ბრძანებაში ცვლილებების შეტანის შესახებ საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის 2007 წლის 31 იანვრის №1-1/170 ბრძანება;

119. „საკანონმდებლო აქტების კრებული საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურებისათვის“, საქართველოს ბიზნეს სამართლის ცენტრი, თბ., 2001;

120. „მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვისა და კონკურენციის განვითარების შესახებ“ საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბჭოს 1992 წლის 16 ოქტომბრის დეკრეტი;

121. საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ ანტიმონოპოლიური რეგულირებისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კუთხით ბოლო ათწლეულში გაწეული მუშაობის ანგარიში, 2002 (ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მასალა);

122. საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროსთან არსებული საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის 1999 წელს გაწეული მუშაობის ანგარიში, თბ., 2000 (სამსახურის საარქივო მასალა);

123. საქართველოს ეკონომიკის, მრეწველობისა და ვაჭრობის სამი-

ნისტროსთან არსებული საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ 2000 წელს გაწეული მუშაობის ანგარიში, თბ., 2001 (საარქივო მასალა);

124. საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ 2002-2003 წლის პირველ ნახევარში გაწეული საქმიანობის ანგარიში, თბ., „არადანი“, 2003;

125. საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის 2004 წლის ანგარიში (ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მასალა);

126. საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მასალები, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს ადმინისტრაციული შენობა, თბილისი, გ. ჭანტურიას ქუჩა №12, მე-6 სართული;

127. ფასების ინსპექციის საარქივო მასალები, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს ადმინისტრაციული შენობა, თბილისი, გ. ჭანტურიას ქუჩა №12, მე-6 სართული;

128. საქართველოს კანონი „რეკლამის შესახებ“ (ანალიტიკური მასალა), საქართველოს რეკლამის მწარმოებელთა და გამავრცელებელთა კავშირი, თბ., 1998;

129. საერთაშორისო თანამეგობრობა და საქართველო 1992-2000, დახმარების მიმოხილვა, თბ., მარტი 2000;

130. ინფორმაცია მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში (WTO) საქართველოს გაწევრიანების საკითხების შესახებ, საქართველოს ვაჭრობისა და საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების სამინისტრო, თბ., 1998;

131. სახელმძღვანელო კომენტარები ერთი მხრივ საქართველოსა და მეორე მხრივ ევროგაერთიანებებს და მათ წევრ ქვეყნებს შორის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების განხორციელებისათვის, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, მარტი, 2000;

132. ევროკავშირი და საქართველო (შეთანხმება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის

132. ევროკავშირი და საქართველო (შეთანხმება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ) – ევროკომისიის წარმომადგენლობა თბილისში (ქართულ ენაზე, გამოცემის ადგილისა და გამოცემის წელის გარეშე);

133. რას წარმოადგენს შეთანხმება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის

შესახებ?; ევროკავშირსა და საქართველოს შორის 1996 წლის 22 აპრილს ლუქსემბურგში ხელმოწერილი შეთანხმების მოკლე მიმოხილვა, საქართველოში ევროკომისიის წარმომადგენლობა, მარტი, 2000;

134. „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, ტომი 5, №2-3, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, თბ., 2002;

135. ბუნებრივი მონოპოლიების რეგულაცია, მომზადებულია ლარი მორგანის მიერ ეკონომიკური პოლიტიკისა და რეფორმების ცენტრისათვის, CEPAR-ის ეკონომიკური კომენტარი, მოხსენება №3, 11 ივლისი, თბ., 1997;

136. საქართველოს ანტიმონოპოლისტური კანონის მინიშნებანი კონკურენციული პოლიტიკის განსახორციელებლად, მომზადებულია გარი მ. კელისა და ლარი კ.მორგანის მიერ ეკონომიკური პოლიტიკისა და რეფორმების ცენტრისათვის, CEPAR – ის საკანონმდებლო კომენტარების რაპორტი №3, 10 აპრილი, თბ., 1997;

137. საბაზრო სტრუქტურის როლი საქართველოს ანტიმონოპოლიურ პოლიტიკაში, მოხსენება ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის შესახებ, მომზადებულია ლარი მორგანის მიერ ეკონომიკური პოლიტიკა და რეფორმების ცენტრისათვის, CEPAR-ის ანალიტიკური მოხსენება №5, 13 დეკემბერი, თბ., 1996;

138. რეკომენდირებული მითითებები საქართველოს ანტიმონოპოლიური და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონისათვის, ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის განსავითარებელი ტექნიკური საკონსულტაციო მოხსენება, მომზადებული უილიამ ე.კოვასიკისა და ბ.სლესის მიერ ეკონომიკური პოლიტიკისა და რეფორმების ცენტრისათვის, CEPAR-ის ანალიტიკური მოხსენება №8, 10 მარტი თბ., 1997;

139. კონკურენციის კანონმდებლობის შედარებითი ანალიზი, ევროპული პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი (TACIS), წინადადებები საქართველოს კანონმდებლობის ევროპულთან ჰარმონიზაციის სტრატეგიისათვის, დეკემბერი, თბ., 2000;

140. საქართველოს ანტიმონოპოლიური და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ კანონთა განხორციელებისათვის რეკომენდირებული მითითებანი, CEPAR-ის ანალიტიკური მოხსენება №8, 10 აპრილი, 1997;

141. SIPCA-ს პროექტის ფარგლებში (PCA-განხორციელების პროცესის მხარ-

დაჭერა), თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს თანამშრომლებისათვის, თბილისში SIS-ის (საქართველოს სტრატეგიული და საერთაშორისო კვლევების ფონდი) ოფისში ორგანიზებული სემინარების / (1) სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური სტრუქტურირების საკითხები ევროპის კონკურენციულ პოლიტიკაში – 26.09.05 წ.; და (2) ევროგაერთიანებაში კონკურენციული პოლიტიკის ეკონომიკურ ასპექტებსა და სხვა გარდამავალი ქვეყნების გამოცდილებასთან დაკავშირებით – 28.09.05 წ./ მასალები, სექტემბერი 2005;

142. სავაჭრო პოლიტიკის ჩამოყალიბება და საქართველოს მიერ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მოთხოვნების დაცვა, მომზადებულია Bearing point-ის მიერ, თბ., 5 ივლისი, 2004;

143. კონკურენციის პოლიტიკის საკითხებზე OECD-ის რეგიონალური ოფისების მიერ 1995-2007 წლებში - სტამბულში (თურქეთი), ვენაში (ავსტრია), მოსკოვში (რუსეთის ფედერაცია) და ბუდაპეშტში (უნგრეთი) ორგანიზებული საერთაშორისო სემინარის მასალები (რუსულ და ინგლისურ ენაზე);

144. დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭოს სხდომათა მასალები (რუსულ ენაზე);

145. ჟურნალ „ეკონომიკა“-ს სპეციალური გამოშვება, №4, თბ., 1997;

146. გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ №245(3986), 5 ოქტომბერი, 2001;

147. [www. Parliament.ge](http://www.Parliament.ge)

148. Агапова И.И. – „История экономической мысли”, Лекция 7. Англо-Американская экономическая школа. <http://enbv.narod.ru/katalog/reklama.html>;

149. Азоев Г.Л. – „Конкуренция, анализ, стратегия и практика”, Книга 3, М., Центр экономики и маркетинга, 1996.

150. Батршин Р. – Законодательство о конкуренции в развитии Государство и право на рубеже XIX-XX веков, Йошкар-ола, 2001.

151. Бочин Л. – В начале славных дел, Журналь „Конкуренция рынок”, Октябрь 2000.

152. Гелхорн Э., Ковасик В. - Антитрестовское законодательство и экономика (Перевод на русский язык), Вашингтон, 1995.

153. Дейнджер К. – Оценка монопольной власти при злоупотреблениях доминирующим положением, Материалы семинара по вопросам конкурентной политики, ОЭСР-Венгрия, региональный центр по конкурентной политике в Будапеште, 16-27 апреля 2007;

154. Долан Э. Дж., Линдсей Д. Е. – „РЫНОК Микроэкономическая модель”, Санкт-

Петербург, Издательство Российско-Британского совместного предприятия „Автокомп”, 1992.

155. Долан Э. Дж. – „Микроэкономика”, Санкт-Петербург, Издательство АО „Санкт-Петербург оркестр”, 1994.

156. Емцов Р.Г. - „Словарь терминов по микроэкономике”, М., 1994.

157. Еременко В.И. – Антитрестовское законодательство США, Законодательство и экономика, №23-24, 1996.

158. Еременко В.И. – Законодательство о пересечении недобросовестной конкуренции, М., 1991.

159. Залеская М.В. – Антимонопольное регулирование в зарубежных странах, М., 1991.

160. Инан Н. – Краткая история и общая структура законодательства по конкуренции, Материалы семинара ОЕСДИ, Стамбуль, Турция, 2002.

161. Качалин В.В. – Система антимонопольной защиты общества в США, М., 1997.

162. Клейн Н.И. – Антимонопольное законодательство и законодательство о естественных монополиях, ПЭ., 1998.

163. Кларк Дж. – 1) Картели их природа и приносимый ими вред, 2) Релевантные доказательства в делах о картелях, Материалы семинара по вопросам конкуренции, /Антикартельное правоприменение и ограничительные соглашения/, ОЭСР- Венгрия, региональный центр по конкурентной политике в Будапеште, 21-25 мая 2007;

164. Костусев А.А. – Конкурентная политика в Украине, Киев, 2004.

165. Кох О. – Горизонтальные (некартельные) соглашения о взаимодействии между конкурентами, Материалы семинара по конкуренции для ведомств стран СНГ, /Обеспечение борьбы с картелями и ограничительные соглашения/, ОЭСР- Венгрия, региональный центр по конкурентной политике в Будапеште, 7-10 ноября 2006;

166. Кёниг М. – Ограничение конкуренции и вертикальные соглашения, Материалы семинара по конкуренции для ведомств стран СНГ, /Обеспечение борьбы с картелями и ограничительные соглашения/, ОЭСР- Венгрия, региональный центр по конкурентной политике в Будапеште, 7-10 ноября 2006 .

167. Лион-Кан А. – Законодательство европейского сообщества о конкуренции и Государственное регулирование экономической деятельности, М., 2000.

168. Маршалл А. – Принципы экономической науки, Т. 2, М., „Прогресс”, 1993.

169. Мизес Л. – фон. Человеческая деятельность, Трактат по экономической теории,

М., 2000,

170. Мэнкью Н.Г. – Принципы экономики, Санкт-Петербург, Изд. „Питер Ком”, 1999.
171. Николаев И.П., Малютина Л.И., Чернова С.Г. – Основы Антимонопольного законодательства, Чебоксары, Чувашское книжное издательство, 1998.
172. Парашук С.А. – Конкурентное право, М., 2002.
173. Портер М. – Конкуренция, М., „Вильяме”, 2000.
174. Портер М. – Международная конкуренция, Пер. с англ., М., Междунар. отн., 1993.
175. Робинсон Дж. – Экономическая теория несовершенной конкуренции, Пер. с англ., М., „Прогресс”, 1986.
176. Рубин Ю.Б. – Конкуренция: Реалии и перспективы, М., „Знание”, 1990.
177. Самуэльсон С., Бальмер Т. – Пересмотр Антитрестовского законодательства – значение для конкурентной стратегии, с англ. Пер., Бурова М.Е., № перевода С-71159, Всесоюзный центр переводов (ВЦП), М., Дата перевода 08.12.89.
178. Сраффа Пьеро – Монография „Производство товаров посредством товаров”, фундаментальная статья „Законы доходности в условиях конкуренции”, Библиотека экономической и деловой литературы, Ек-Литы <http://ek-lit.agava.ru/srafsod.htm>.
179. Ван-Сайс Дж.Дж., - Федеральное Антимонопольное Законодательство США, Третье пересмотренное издание, с англ. Пер. Бакуркина Т.Н., № Перевода Т-23100, Всесоюзный центр переводов, М., Дата перевода 30.10.90.
180. Васильева Н., Горячева Ю., Доронина Н. и др. - Конкурентное право Российской федерации /Учебное пособие для вузов/, М., „Логос”, 1999.
181. Тотьев К.Ю. – Конкуренция и Монополии, Правовые аспекты регулирования /Учебное пособие/, М., „Юристь”, 1996.
182. Тотьев К.Ю. – Конкурентное право /Учебник/, М., 2003.
183. Фонарёва Н. – К Десятилетию российских антимонопольных органов, Журнал „Конкуренция рынок”, Октябрь 2000.
184. Хайек Ф. А. – Дорога к рабству, М., 1992.
185. Хайек Ф. А. – Пагубная самонодеянность, М., 1992.
186. Хайек Ф. А. – Индивидуализм и экономический порядок, М., 2000.
187. Хайек Ф. А. – Познание, конкуренция и свобода. Антология сочинений, М., „Пневма”, 1999.

188. Хайман Д. Н. – Современная Микроэкономика: анализ и применение, под. Редакцией д.э.н. С.В.Валдайцева, II, Москва, „Финансы и статистика„, 1992;
189. Хейне П. – Экономический образ мышления, М., Издательство „Новости”, 1991.
190. Хеймани Р.С., Шапиро Д. М. – „Словарь Терминов в области экономики производственных организаций, конкурентного права и политики, направленной на поощрение конкуренции”, Подготовлен для отдела конкуренции и потребительской политики. Управление, финансовыми, фискальными и предпринимательскими делами. Организация по экономическому сотрудничеству и развитию, Париж, Франция, 1997.
191. Ходырев - Как из четырёх сделать одно?, Журнал „Конкуренция рынок”, Октябрь 2000.
192. Чемберлин Э.Х. – Теория монополистической конкуренции /Реориентация теории стоимости/, Пер. с англ., М., „Экономика”, 1996.
193. Черногородский В. – О создании антимонопольного ведомства в России, Журнал „Конкуренция рынок”, Октябрь 2000.
194. Шумпетер Й. – Капитализм, социализм и демократия, М., „Экономика”, 1995.
195. Южанов И.А. – На острие экономических реформ, Журнал „Конкуренция рынок”, Октябрь 2000.
196. Ячейстова Н.И. - Международная конкуренция: законодательство, регулирование и сотрудничество, ООН, Нью-Йорк и Женева, 2001.
197. Ячейстова Н.И. – Антидемпинг и конкуренция, ВМАП, №5, 2000.
198. Эллиот Д. – Экономические подходы к картелям, Материалы семинара по конкурентной политике (ОЕСД), Вена, Австрия, 2006;
199. Основы права Европейского союза, Под. ред. Кашкина С.Ю., М., 1997.
200. Монополизм и антимонопольная политика, отв. ред. Барышева А.В., М., 1994.
201. Конкуренция и антимонопольное регулирование, под редакцией Циганова А.Г., М., 1999.
202. Монополизм и антимонопольное регулирование, Опыт, Проблемы, Решения /Под научной редакцией Бондарь Л.А./, Препринт №2, М., 1991.
203. Портфель делового человека – Портфель Конкуренции и управления финансами /Книга конкурента, книга менеджера по финансам, книга антикризисного управляющего/, М., „Соминтэк”, 1996.
204. Типовой закон о конкуренции – Серия документов ЮНКТАД по проблематике

законодательства и политики в области конкуренции, Организация объединенных наций, Женева, 2003.

205. Ознакомительный тур для Антимонопольной службы Грузии /на русском языке/, Международный институт права, Вашингтон, округ Колумбия, 22 Сентября – 3 Октября, 1997.

206. Материалы семинара по европейской конкурентной политике: Роль конкурентных правил в усилении интеграции для официальных лиц из России, Белоруссии и Украины, Европейский Институт Общественного управления, Маастрихт, 13-17 Сентября, 1993 г. Государственный комитет Российской Федерации Антимонопольной политике и поддержке новых экономических структур, Москва, 1993.

207. Экономическая теория – Статьи-предприятия, стр. 1 из 7, http://www.forekc.ru/27/index_1;

208. Конкурентная политика и демонополизация. Тезисы, Стамбул, Турция, 14-17 октября, 1997.

209. ДОКЛАД - „О направлениях сотрудничества в области Антимонопольной политики государств-участников СНГ,, (Рассмотрен на заседании экономического совета СНГ 12 марта 2004 года), Межгосударственный совет по Антимонопольной политике, М., 2004.

210. Morgan Larry C. - Evaluation of the CEPAR Antimonopoly Judicial Training Workshop I (Conducted during October 13-17, 1997), CENTR FOR ECONOMIC POLICY AND REFORM, November 14, 1997;

211. Fingleton J., Fox E., Nevers D., Seabright P., Competition Policy and the Transformation of Central Europe, London, CEPR, 1996;

212. Commission of the European Communities, III Report on Competition policy, Brussel/Luxemburg, 1974;

213. Wettbewerbsrecht in den Europäischen Gemeinschaften, Brussel/Luxemburg, 1990;

214. XXV th Report on Competition Policy 1996. European Commission. Brussel. 1997.

215. <http://sg.biz.yahoo.com/040219/15/3i626.html>;

216. <http://www.prompolit.ru/126483>

217. <http://www.globalcompetitionforum.org/>

218. <http://www.oecd.org/daf/ccp/>

კონკურენციის თეორიული შეხედულებების ევოლუცია (149, გვ. 10)

კონკურენციის ეკონომიკური მოდელები	მოდელები საფუძვლის შემქმნელები და მათი ძირითადი შრომები
<p>სრულყოფილი კონკურენცია</p> <p>საბაზრო სტრუქტურა, რომელიც ხასიათდება მცირე ფირმების ძალიან დიდი რაოდენობით; ფასების კონტროლი არ არსებობს; მოთხოვნა არის ძალიან ელასტიური; კონკურენციის არაფასობრივი მეთოდები პრაქტიკაში გამოუყენებელია; არ არსებობს დაბრკოლება (წინააღმდეგობა) ბიზნესის ორგანიზებისათვის</p>	<p>სრულყოფილი კონკურენცია</p> <p>ა.სმიტი – „გამოკვლევა ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ“ (1776წ.); დ.რიკარდო – „პოლიტიკური ეკონომიის და დაბეგვის საფუძვლები“ (1817წ.); ჯ.ს.მილი – „პოლიტიკური ეკონომიის პრინციპები“ (1848წ.); კ.მარქსი – „კაპიტალი“ (1863-1894 წწ.).</p>
<p>მონოპოლიური კონკურენცია</p> <p>საბაზრო სტრუქტურა, რომლის დროსაც ბაზარზე არის დიფერენცირებული პროდუქციის გამსაღებელი საწარმოები დიდი რაოდენობით; ფასის კონტროლის დიაპაზონი ვიწროა; მოთხოვნა ელასტიურია; გამოიყენება არაფასობრივი კონკურენციის მეთოდები; დარგში შესასვლელი ბარიერები უმნიშვნელოა.</p>	<p>არასრულყოფილი კონკურენცია</p> <p>ა.ო.კურნო – „სიმდიდრის თეორიის მათემატიკური პრინციპებით გამოკვლევა“ (1838წ.); ფ.ი.ჯუორტი – „მონოპოლიების თეორია“ (1897წ.); კ.ვიქსელი – „პოლიტიკური ეკონომიის ლექცია“ (1901წ.); ჯ.რობინსონი – „არასრულყოფილი კონკურენციის ეკონომიკური თეორია“ (1933წ.); ე.ჩემბერლინი – „მონოპოლისტური კონკურენციის თეორია“ (1933წ.); ჯ.კეინსი – „დასაქმების, პროცენტის და ფულის ზოგადი თეორია“ (1936წ.); ი.შუმპეტერი – „კაპიტალიზმი, სოციალიზმი და დემოკრატია“ (1942წ.); ა.პ.ლერნერი – „კონტროლის ეკონომიკა“ (1944წ.); ფ.ა.ჰაიეკი – „ინდივიდუალიზმი და ეკონომიკური წესრიგი“ (1948წ.); პ.სრაფა – „საქონლის წარმოება საქონლის მეშვეობით“ (1960წ.).</p>
<p>ოლიგოპოლიური კონკურენცია</p> <p>ისეთი საბაზრო სტრუქტურაა, რომლის დროსაც ბაზარზე არის საწარმოების მცირე რაოდენობა; ფასების კონტროლის დიაპაზონი დამოკიდებულია საწარმოთა მოქმედების შეთანხმებულობის დონეზე; უპირატესობა ენიჭება არაფასობრივ კონკურენციას; არის მნიშვნელოვანი წინააღმდეგობები ბიზნესის ორგანიზებისათვის.</p>	
<p>აბსოლუტური მონოპოლია</p> <p>არის საბაზრო სიტუაცია, როდესაც ბაზარზე არის ერთი საწარმო, რომელიც უშვებს ისეთ უნიკალურ პროდუქციას, რომელსაც არა აქვს ეფექტური შემცვლელი; ფასებზე არის მნიშვნელოვანი კონტროლი; მოთხოვნილება არაელასტიურია; დარგში სხვა ფირმების შესვლა შეუძლებელია (დაბლოკილი).</p>	

შერწყმის პროცესებთან დაკავშირებით შეტყობინების ანტიტრესტული
(კონკურენციული) სისტემები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში*

წინასწარი შეტყობინების სავალდებულო სისტემა	შემდგომი შეტყობინების სავალდებულო სისტემა	ნებაყოფლობითი შეტყობინების სისტემა
ალბანეთი	უკრაინა	არგენტინა
ხორვატია	ფინეთი	მაკედონია
ავსტრია	ირლანდია	საბერძნეთი
ჩეხეთის რესპ.	იტალია	დანია
აზერბაიჯანი	ყაზახეთი	ინდონეზია (2000 წლის
შვეიცარია	კანადა	მარტიდან)
არგენტინა	კენია	ესპანეთი
შვეცია	კვიპროსი	კორეის რესპუბლიკა
ბელარუსია	კოლუმბია	რუსეთის ფედერაცია
ესტონეთი	ლატვია	ტუნისი
ბელგია	ლიტვა	სამხრეთ აფრიკა
სამხრეთ აფრიკა	მაკედონია	იაპონია
ბულგარეთი	მექსიკა	
იაპონია	ნიდერლანდები	
ბრაზილია	პოლონეთი	
უნგრეთი	პორტუგალია	
გერმანია	კორეის რესპუბლიკა	
საბერძნეთი	მოლდავეთის რესპუბლიკა	
ვეროკავშირი	რუსეთის ფედერაციული	
ისრაელი	რესპ.	
ტაივანი,	რუმინეთი	
ჩინეთის პროვინცია	სლოვაკეთის რესპუბლიკა	
ტუნისი,	სლოვენია	
თურქეთი	აშშ	
უზბეკეთი	ტაილანდი	

* წყარო: ЮНКТАД- ის კონკურენციის სფეროში კანონმდებლობის ცნობარი.

დსთ-ს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭოს
სხდომების გამართვის ქრონოლოგია (144)

№№	სხდომის ჩატარების დრო (წელი, რიცხვი და თვე)	სხდომის გამართვის ადგილი (ქალაქი, ქვეყანა)
I	1994 წლის 16-17 თებერვალი	ქ. მინსკი, ბელარუსია
II	1994 წლის 26 მაისი	ქ. კიევი, უკრაინა
III	1994 წლის 6-8 ოქტომბერი	ქ. ბიშკეკი, ყირგიზეთის რესპუბლიკა
IV	1995 წლის 17-18 აპრილი	ქ. მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია
V	1995 წლის 6-7 ნოემბერი	ქ. კიშინიოვი, მოლდავეთის რესპუბლიკა
VI	1996 წლის 20-25 მაისი	ქ. აღმა-ათა, ყაზახეთის რესპუბლიკა
VII	1996 წლის 1-4 ოქტომბერი	ქ. ბაქო, აზერბაიჯანის რესპუბლიკა
VIII	1998 წლის 14-15 ოქტომბერი	ქ. მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია
IX	1999 წლის 22 აპრილი	ქ. დუშანბე - ქ. მოსკოვი, ტაჯიკეთის რესპუბლიკა – რუსეთის ფედერაცია
X	1999 წლის 22-24 სექტემბერი	ქ. მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია
XI	2000 წლის 11-12 ივლისი	ქ. კიევი, უკრაინა
XII	2000 წლის 20 ოქტომბერი	ქ. მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია
XIII	2001 წლის 14-15 ივნისი	ქ. მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია
XIV	2001 წლის 28 სექტემბერი	ქ. ასტანა, ყაზახეთის რესპუბლიკა
XV	2002 წლის 25 აპრილი	ქ. ოდესა, უკრაინა
XVI	2002 წლის 15-16 ოქტომბერი	ქ. ერევანი, სომხეთის რესპუბლიკა
XVII	2003 წლის 4 ივნისი	ქ. ტაშკენტი, უზბეკეთის რესპუბლიკა
XVIII	2003 წლის 17-19 სექტემბერი (საიუბილეო სხდომა)	ქ. სანქტ-პეტერბურგი, რუსეთის ფედერაცია
XIX	2004 წლის 17-18 მაისი	ქ. კიევი, უკრაინა
XX	2004 წლის 12-14 ოქტომბერი	ქ. დუშანბე, ტაჯიკეთის რესპუბლიკა
XXI	2005 წლის 23-24 ივნისი	ქ. მინსკი, ბელარუსიის რესპუბლიკა

XXII	2005 წლის 26 სექტემბერი	ქ. ბაქო, აზერბაიჯანის რესპუბლიკა
XXIII	2006 წლის 30-31 მაისი	ქ. კიევი, უკრაინა
XXIV	2006 წლის 11 ოქტომბერი	ქ. მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია
XXV	2007 წლის 28-30 მაისი	ქ. მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია
XXVI	2007 წლის 20-21 სექტემბერი	ქ. ბაქო, აზერბაიჯანის რესპუბლიკა

შენიშვნა – 1997 წელს დსთ-ს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფო-თაშორისი საბჭოს სხდომა არ შემდგარა, თანამეგობრობის წევრი ქვეყნების ანტიმონოპოლიური ორგანოების უმეტესობაში მიმდინარე ორგანიზაციული ცვლილებების გამო.

**მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტები
(2001-2005 წწ.)**

მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში 2001 წლის ექვსი თვის მონაცემების კვლევის შედეგების საფუძველზე შეყვანილ იყვნენ შემდეგი ეკონომიკური აგენტები

(გამოქვეყნდა გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკა“-ში 8.10.2001 წ. №245(3986))

№№	შესაბამისი სასაქონლო ბაზრის დასახელება	მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი	ეკონომიკური აგენტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა
1	2	3	4
1.	ცემენტი	„რუსთავეცემენტი“	ს/ს
2.	ასანთი	„აჩი“	შ.პ.ს.
3.	ბანანი	„სოტობი ინტერპრაისეზ ლიმიტედი“;	შ.პ.ს.
4.	ბანანი	„აგროტექნიკი“	შ.პ.ს.
5.	მინერალური წყლები	„საქართველოს მინისა და მინერალური წყლების კომპანია“	ს/ს
6.	მახუთი	„ბათუმის ოილ ტერმინალი“	შ.პ.ს.
7.	ლუდი	„ქაზბეგი“	ს/ს
8.	შაქარი	„ლომი“	შ.პ.ს.
9.	ნავთი	„საწვავით მომსახურების კომპანია“	შ.პ.ს.

მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში 2001 წლის წლიური მონაცემების კვლევის შედეგების საფუძველზე შეყვანილ იყვნენ შემდეგი ეკონომიკური აგენტები

(გამოქვეყნდა გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკა“-ში 8.05.2002 წ. №110(4169))

№№	შესაბამისი სასაქონლო ბაზრის დასახელება	მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი	ეკონომიკური აგენტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა
1	2	3	4
10.	ყავა	„ლამბადა ყავა“	შ.პ.ს.
11.	ავაგადაზიდვები (მგზავრობადაყვანა)	„აირზენა საქართველოს ავიახაზები“	შ.პ.ს.

12.	წიწობურა და ბრინჯი	„ბროსი“	შ.პ.ს.
13.	თამბაქო (სიგარეტი)	„საქართველოს თამბაქოს წარმოება“ და „სტრაიქი“ (ერთად)	შ.პ.ს. შ.პ.ს.
14.	სასუქები	„აზოტი“	ს/ს
15.	რძის პროდუქტები – კარაქი და მისი შენაცვლებადი პროდუქტი მარგარინი	„ს და ს“ და „ი და ს“ (ერთად)	შ.პ.ს. შ.პ.ს.

მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში 2002 წლის ექვსი თვის მონაცემების კვლევის შედეგების საფუძველზე შეყვანილ იყვნენ შემდეგი ეკონომიკური აგენტები

(გამოქვეყნდა გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკა“-ში 22.12.2002 წ. №311(4370))

№№	შესაბამისი სასაქონლო ბაზრის დასახელება	მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი	ეკონომიკური აგენტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა
1	2	3	4
2*	მარილი	„ბეოსოლი“	შ.პ.ს.
6.	მაიონეზი	„მარმტრედიინგი“	შ.პ.ს.
16.	სადეკი რეზინა (სამკურნალო)	„კევი ჯორჯია“	შ.პ.ს.
17.	სადეკი რეზინა (სამკურნალო)	„მეგაკო“	შ.პ.ს.
18.	მასუთი	„ბაკურიძე და კომპანია“	შ.პ.ს.
19.	სპირტი	„კახალკო“	ს/ს
20.	სპირტი	„ნატურალპროდუქტი“	ს/ს
21.	სახმელეთო სატრანსპორტო საშუალებათა დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს
22.	ფინანსური რისკების დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს
23.	ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ნებავოფლობითი	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს

	დაზღვევა		
24.	ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს
25.	პროფესიული პასუხისმგებლობის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „ანგლო-ქართული“	ს/ს
26.	სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „საპენსიო და სადაზღვევო ჰოლდინგი“	ს/ს
27.	საპენსიო დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „საპენსიო და სადაზღვევო ჰოლდინგი“	ს/ს
28.	ტვირთების დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „მოდუსი“	შ.პ.ს.
29.	სიცოცხლის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „საქართველოს სახელმწიფო დაზღვევა“	ს/ს
30.	სამედიცინო დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „იმედი L“	შ.პ.ს.
31.	საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებათა დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „იმედი L“	შ.პ.ს.
32.	საწყლოსნო სატრანსპორტო საშუალებათა დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „იმედი L“	შ.პ.ს.
33.	გადამზიდველთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „იმედი L“	შ.პ.ს.
34.	ბავშვთა ჰიგიენური საფენები	„არტი“	შ.პ.ს.

* მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში შეყვანილი ეკონომიკური აგენტის რეესტრიდან ამორიცხვის (გამოყვანის) შედეგად განთავისუფლებულ რიგით ნომრებს იკავებდნენ ახალი მონოპოლისტი ეკონომიკური აგენტები. შესაბამისად, ცხრილებში ნუმერაცია არეულია იმის გამო, რომ რეესტრში ახალი ეკონომიკური აგენტის შეყვანისას მათ ავტომატურად ენიჭებოდა რეესტრიდან ამორიცხული ეკონომიკური აგენტის რიგითი ნომერი.

ამავე პერიოდში საქართველოს შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების სახელმწიფო რეესტრიდან ამოყვანილ იქნენ შემდეგი მეწარმე სუბიექტები

№№	შესაბამისი სასაქონლო ბაზრის დასახელება	მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი	ეკონომიკური აგენტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა
1	2	3	4
2	ასანთი	„აჩი“	შ.პ.ს.
6	მაზუთი	„ბათუმის ოილ ტერმინალი“	შ.პ.ს.

მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში 2002 წლის წლიური მონაცემების კვლევის შედეგების საფუძველზე შეყვანილ იყვნენ შემდეგი ეკონომიკური აგენტები

(გამოქვეყნდა „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე“-ში 27.10.2003 წ. №43, გვ. 13-14)

№№	შესაბამისი სასაქონლო ბაზრის დასახელება	მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი	ეკონომიკური აგენტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა
1	2	3	4
4.	ბანანი	„აგროტექნიკი“ და „ფორმულა არტი“ (ერთად)	შ.პ.ს. შ.პ.ს.
8.	საწყლოსნო სატრანსპორტო საშუალებათა დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „იმედი“	შ.პ.ს.
9.	ნავთი	„ავიასაწვავსერვისი“ და „საწვავით მომსახურების კომპანია“ (ერთად)	შ.პ.ს. შ.პ.ს.
10.	მინის ბოთლი	„მინა“	ს/ს
13.	ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ნებაყოფლობითი დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „ალდაგი“	ს/ს

19.	სამედიცინო დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „იმედი L“	შ.პ.ს.
20.	გადამზიდველთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „იმედი L“	შ.პ.ს.
22.	სახმელეთო სატრანსპორტო საშუალებების დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს
25.	ავტომობილტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავადდებულო დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს
26.	საფუარი	„ჯენდ ინტერნეიშენალი“	შ.პ.ს.
27.	საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებათა დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „საპენსიო და სადაზღვევო პოლდინგი“	ს/ს
28.	უბედური შემთხვევებისაგან და ავადმყოფობისაგან დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს
29.	სიცოცხლის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „საქართველოს სახელმწიფო დაზღვევა“	ს/ს
31.	სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს

ამავე პერიოდში საქართველოს შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების სახელმწიფო რეესტრიდან ამოყვანილ იქნენ შემდეგი მეწარმე სუბიექტები

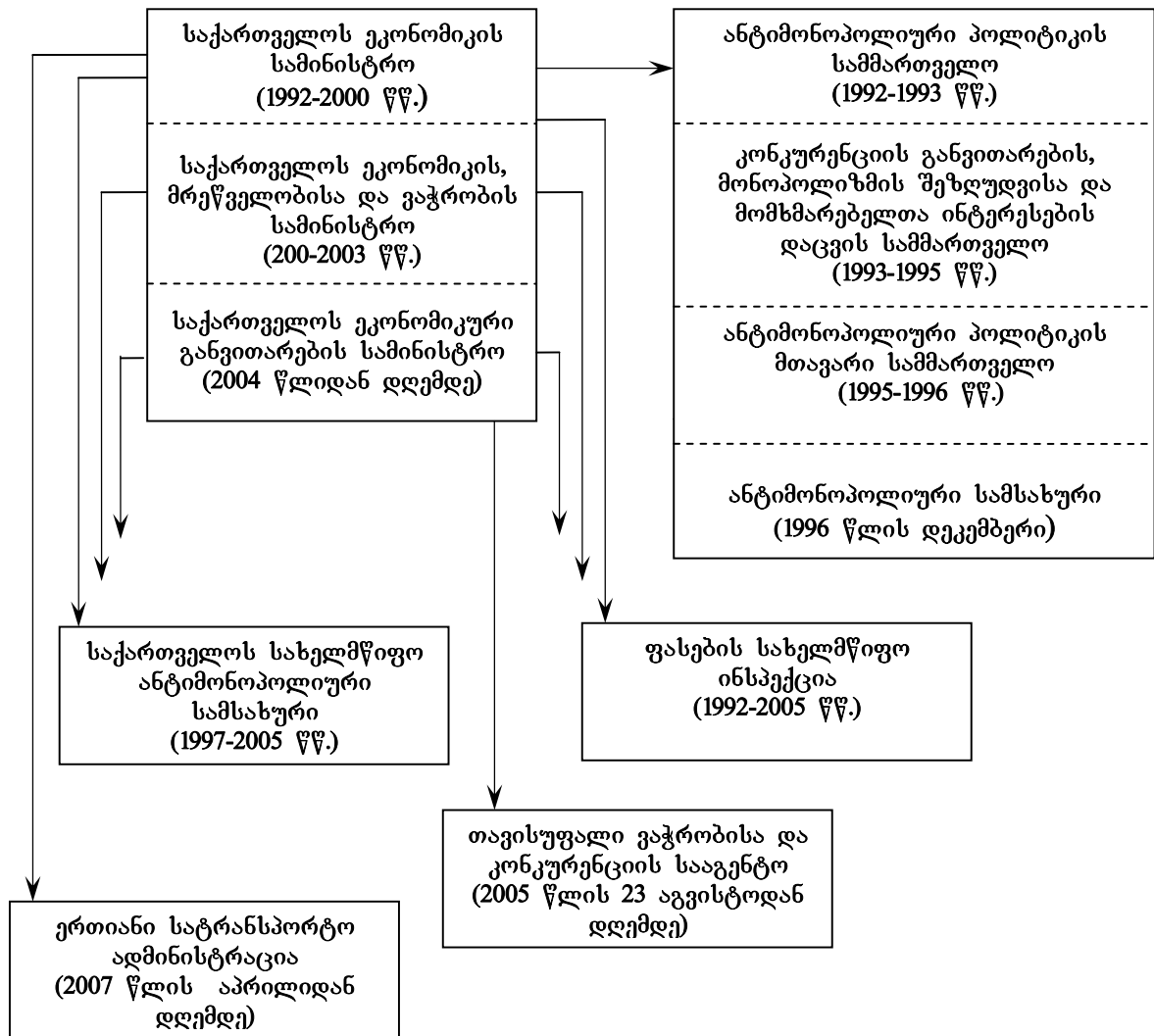
№№	შესაბამისი სასაქონლო ბაზრის დასახელება	მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი	ეკონომიკური აგენტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა
1	2	3	4
4.	ბანანი	„აგროტექნიკი“	შ.პ.ს.
8.	შაქარი	„ლომი“	შ.პ.ს.

9.	ნავთი	„საწვავით მომსახურების კომპანია“	შ.პ.ს.
10.	ყავა	„ლამბადა ყავა“	შ.პ.ს.
13.	თამბაქო (სიგარეტი)	„საქართველოს თამბაქოს წარმოება“ და „სტრაიქი“ (ერთად)	შ.პ.ს. შ.პ.ს.
19.	სპირტი	„კახალკო“	ს/ს
20.	სპირტი	„ნატურალპროდუქტი“	ს/ს
22.	ფინანსური რისკების დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „აღდაგი“	ს/ს
25.	პროფესიული პასუხისმგებლობის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „ანგლო ქართული“	ს/ს
26.	სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „საპენსიო და სადაზღვევო ჰოლდინგი“	ს/ს
27.	საპენსიო დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „საპენსიო და სადაზღვევო ჰოლდინგი“	ს/ს
28.	ტვირთების დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „მოდუსი“	შ.პ.ს.
29.	სიცოცხლის დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „საქართველოს სახელმწიფო დაზღვევა“	ს/ს
31.	საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებათა დაზღვევა	სადაზღვევო კომპანია „იმედი L“	შ.პ.ს.

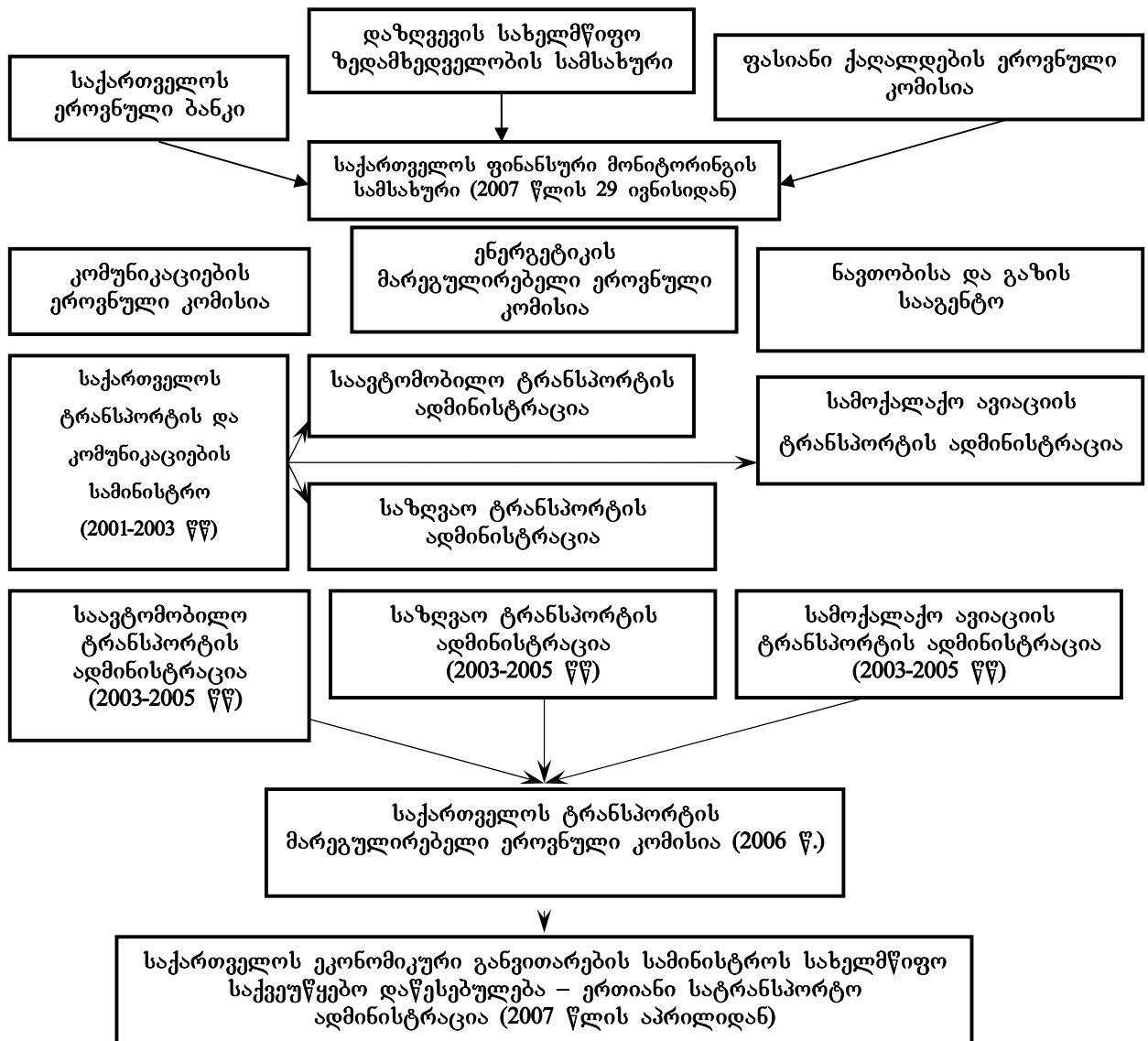
შენიშვნა: 1) მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში ახალი ეკონომიკური აგენტების შეყვანის პარალელურად ხორციელდებოდა რეესტრიდან იმ სუბიექტების ამოყვანა, რომელთა ხვედრითი წილი შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე (ბაზრების კვლევისას და/ან რეესტრის დაზუსტებისას) 35%-ს ქვევით იყო ჩამოსული (იყო ისეთი შემთხვევაც, როდესაც ეკონომიკურ აგენტს შესაბამის სასაქონლო ბაზარზე (ასანთი) საქმიანობა საერთოდ შეუწყვეტია);

შესაბამისად, პრაქტიკაში იყო არაერთი ფაქტი ისეთი, როდესაც მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში შეყვანილი ზოგიერთი ეკონომიკური აგენტი, სულ რამოდენიმე თვის შემდეგ ისევ იქნა რეესტრიდან გამოყვანილი. ასევე ადგილი ჰქონდა ისეთ შემთხვევებს, როდესაც ანტიმონოპოლიურ სამსახურს შესაბამისი ინფორმაციის დამუშავების საფუძველზე რეესტრში მყოფი კომპანია გამოყვანია რეესტრიდან და იქვე სხვა კომპანიასთან ერთად (ერთობლივი საბაზრო ძალით) ისევ გამოუცხადებია მონოპოლისტად, როგორც ურთიერთდაკავშირებული ეკონომიკური აგენტები.

საქართველოში კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობის აღმსრულებელი მთავარი სახელმწიფო ორგანო 1992 წლიდან დღემდე

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროსა და მის დაქვემდებარებაში მყოფი დაწესებულებების გარდა საქართველოში კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის გამტარებელი ორგანოები

დემონოპოლიზაცია (საქართველოს რკინიგზის ტრანსპორტი)

მტკიცებას არ საჭიროებს ის, რომ საქართველოში ისევე, როგორც მთლიანად მთელს საბჭოთა კავშირში სახელმწიფოს მიერ მონოპოლიზებული იყო მთელი ეკონომიკა, სადაც დიდ საწარმოთა ძირითად ნაწილს (თუ ყველას არა) მონოპოლიური მდგომარეობა ეკავა. სწორედ ამიტომ, ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური, გეგმიური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის საწყის სტადიაზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა ისეთი კონკრეტული პროგრამების შემუშავებას, რომლებსაც ხელი უნდა შეეწყოთ საწარმოთა კონკურენციულ ერთეულებად დაშლისათვის.

საზოგადოდ, ქვეყანაში კონკურენციის განვითარების, კერძოდ, კონკურენციული ერთეულების (ეკონომიკური აგენტების) შექმნის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გზად მიჩნეულია ეკონომიკის „ჰორიზონტალურ ხაზებად“ დაყოფა. თუმცა, ვერტიკალური დაყოფაც შეიძლება იყოს დადებითი ეფექტის მომცემი, თუკი ბიზნესში შემოსვლის ნება მიეცემა ახლად შექმნილ და პრივატიზირებულ საწარმოებს, ოღონდ ბიზნესის სხვადასხვა „ხაზებზე“. საბოლოოდ, ხელი შეეწყობა რა ნედლეულის შემოსვლას ვერტიკალური ხაზიდან, ის გაადვილებს კონკურენციული (ჰორიზონტალური) ბიზნესის ხაზში შესვლას, ამ ახლადშექმნილი „შუალედური“ ბიზნესების დახმარებით (როგორც დამკვეთები).

ეს ახალი ობიექტები დაიწყებენ ახალი ბიზნესის ძებნას ყველგან. ბევრი ამერიკელი და იაპონელი ბიზნესმენი ემყარება დამოუკიდებელ დამკვეთს თავიანთი ბიზნესისათვის ფულადი შენატანების განხორციელებაში. ასეთი ნდობა ხელს უწყობს კონკურენციის განვითარებას, დაბლა სწევს ფასებს პროდუქციის შექმნის ყველა ეტაპზე და ათავისუფლებს საწარმოებს ძვირი კაპიტალდაბანდებისაგან ბიზნესის სხვადასხვა ხაზზე.

როგორც პრივატიზაციის საკითხების ცნობილი ამერიკელი ექსპერტი რონალდ დ. ატი აღნიშნავს კონკურენციისა და დემონოპოლიზაციის საწინააღმდეგოდ არსებობს მოსაზრება, რომ თითქოს პატარა საწარმოები, რომლებიც იქმნებიან ინდუსტრიული დაყოფის შედეგად, ვერ აღწევენ ისეთ ეკონომიკურ დონეს, როგორსაც დიდი, მთლიანად ინტეგრირებული საწარმოები ... თუმცა, როგორც გამოცდილება გვიჩვენებს ... ე.წ. „გაწონასწორების ეკონომიკა“

წარმოებაში არ არის ისეთი მნიშვნელობის, როგორც ბევრს წარმოუდგენია ... სუფთა ტექნიკური მიღწევები კი შეიძლება გადაიზარდოს უფრო დიდ წარმატებებში. ასე მაგალითად, იაპონიაში შედარებით მცირე საშინაო ბაზრის პირობებში თერთმეტი მომგებიანი საავტომობილო წარმოება არსებობს, მაშინ როდესაც აშშ-ში უფრო დიდი საშინაო ბაზრის პირობებში მხოლოდ სამი ასეთი წარმოებაა და ისიც დიდ სიძნელეებს განიცდის, უფრო ეფექტური და თანამედროვე იაპონური ფირმების კონკურენციის გამო (4, გვ. 19-20).

საზოგადოდ, დემონოპოლიზაცია უნდა იქნეს განხილული როგორც საბაზრო ეკონომიკის სრულყოფის მიმართულებით გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯი, რომელიც ბევრად უფრო ეფექტური და მარტივად განხორციელებადია, თუ ის დროში თანხვედრია მონოპოლისტ საწარმოთა პრივატიზაციის პროცესის. სადავოს არ წარმოადგენს ის, რომ დემონოპოლიზაცია თავის თავში გულისხმობს რიგ ეკონომიკურ და მარეგლამენტირებელ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომლის მიზანია მონოპოლიური წარმონაქმნების დაუშვებლობა, როგორც რეგულირებად ასევე არარეგულირებად ბაზრებზე. ამ უკანასკნელის განხორციელების მთავარ საშუალებას წარმოადგენს კომპანიათა შერწყმის კონტროლი. ასევე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ დემონოპოლიზაციის პოლიტიკას ახასიათებს ორი ძირითადი ნიშანი – ეკონომიკის ეფექტიანობის უზრუნველსაყოფად ის ეყრდნობა კონკურენციას და ამასთან, უშუალოდ პირდაპირ ებრძვის ბაზარზე ეკონომიკური ბატონობის კონკრეტულ წყაროებს. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ კომპანიათა შერწყმის კონტროლი მიმართულია კონკურენციის შემცირების დაუშვებლობისაკენ. თუმცა, ისიც ცხადია, რომ დემონოპოლიზაციის სხვა სქემები ხშირად ემსახურებიან კონკურენციის შექმნას.

ამ მიმართულებით საქართველოში პირველი ნაბიჯი გადაიდგა „საქართველოს რესპუბლიკაში სამეურნეო საქმიანობის დემონოპოლიზაციის ზოგიერთი ღონისძიებების შესახებ“ მინისტრთა კაბინეტის 1992 წლის 17 მარტის №323 დადგენილების მიღებით, როდესაც საწარმოებს მიეცათ სხვადასხვა სახის სახელმწიფო გაერთიანებებიდან (კონცერნი, ასოციაცია, ტრესტი და ა.შ.) თავისუფლად გასვლის უფლება. სწორედ, დემონოპოლიზაციის ამ პროცესებზე ზედამხედველობის ფუნქცია (ანტიმონოპოლიური ექსპერტიზის ჩატარება) დაეკისრა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს, რითაც ფაქტიურად დასაბამი მიეცა

საქართველოში ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის ჩამოყალიბებას (უფრო დაწვრილებით იხილეთ სადისერტაციო ნაშრომის 2.1 და 3.1 პარაგრაფები).

შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ეკონომიკური რეფორმების პირველ ეტაპზე სახალხო მეურნეობის დემონოპოლიზაციის პროცესები წარიმართა ქვეყანაში მიმდინარე ინტენსიური მაკროეკონომიკური გარდაქმნების ფონზე. ამ ეტაპზე, სახალხო მეურნეობის დემონოპოლიზაციის ამოცანა ხორციელდებოდა ძირითადად მმართველობის შუალედური გაერთიანებების ლიკვიდაციის, მსხვილი საწარმოების დაწვრილერთეულებისა (სადაც ეს ტექნოლოგიურად შესაძლებელი იყო) და პრივატიზების მეთოდებით, რასაც თან სდევდა მრავალი მცირე საწარმოს წარმოქმნა. ამ პერიოდში დემონოპოლიზაციისა და პრივატიზების პროცესები ხასიათდებოდა დარგობრივი ნიშნით და ძირითადად მოიცავდა მომსახურების, სოფლის მეურნეობისა და მრეწველობის სფეროებს. დემონოპოლიზაციის პროცესები ნაკლებად შეეხო ინფრასტრუქტურის საკვანძო დარგებს, მათ შორის, სარკინიგზო ტრანსპორტს.

სადაოს არ წარმოადგენს ის, რომ გადაზიდვების მრავალი სახეობის მიხედვით საქართველოს სარკინიგზო ტრანსპორტი შეუცვლელი სატრანსპორტო საშუალებაა. სწორედ ამიტომ, სარკინიგზო ხაზი, როგორც ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტი ექვემდებარებოდა მუდმივ სახელმწიფო რეგულირებას. მუდმივი კონტროლის საგანს (1997-2002 წლებში) წარმოადგენდა რკინიგზის რიგი საწარმოების პოლიტიკა, სახელშეკრულებო პირობები და სხვა საკითხები. ამასთან, ამ საწარმოო კომპლექსის მნიშვნელოვანი ნაწილი, როგორცაა მოძრავი შემადგენლობების შეკეთება, გზების შეკეთება, მატერიალურ ტექნიკური მომარაგება და სხვა, არა თუ შესაძლებელი, არამედ ეკონომიკური მიზანშეწონილობიდან გამომდინარე აუცილებელი იყო მოქცეოდა კონკურენტულ გარემოში.

სარკინიგზო ტრანსპორტის განსაკუთრებული როლი სატრანსპორტო მომსახურების სისტემაში, ისევე როგორც საკანონმდებლო ბაზის არასრულყოფილება (მათ შორის ანტიმონოპოლიური რეგულირებისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვასთან დაკავშირებული საკითხების გაუთვალისწინებლობა) ქმნიდა რეალურ წინაპირობას მომხმარებელთა უფლებების შელახვისა და ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის დარღვევისათვის. რაც პირველ რიგში გამოიხატებოდა სატვირთო გადაზიდვების მომსახურებაზე დანახარჯებისა და ტარიფების დაუსაბუთებელ ზრდაში.

ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ განხორციელებულმა ფასწარმოქმნის პროცესების ანალიზმა აჩვენა, რომ ხშირი იყო შეუსრულებელი სამუშაოები და ისეთი მომსახურების შეკვეთის „იძულება“ (რომელიც არ შედიოდა აუცილებელი მომსახურების ნუსხაში), სახელშეკრულებო ტარიფის გამოყენება იქ სადაც არ იყო დაწესებული პრეისკურანტი და სხვა. ასევე, განსაკუთრებით ხშირი იყო „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 და მე-13 მუხლების დარღვევის შემთხვევები. კერძოდ, ტრადიციად იყო ქცეული დაუსაბუთებელი ფინანსური ხასიათის მოთხოვნები, ხელშეკრულებაში კონტრაგენტისათვის არახელსაყრელი პირობების ჩართვა, რომელიც არ მიეკუთვნებოდა ხელშეკრულების საგანს და სხვა. დამახასიათებელი იყო აგრეთვე კალკულაციის დაუსაბუთებლობის შემთხვევები და რაც მთავარია ხშირი იყო ეკონომიკური აგენტების დისკრიმინაციის (ხელოვნური ბარიერების შექმნის) ფაქტები.

ზემოაღნიშნული გარემოებების გათვალისწინებით, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ, დარგობრივი მონოპოლიზმის დაძლევისა და დარგში კონკურენციის განვითარების მიზნით, მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული, რომ გატარებულიყო შემდეგი ღონისძიებები:

- ნორმატიულ მეთოდური ბაზის სრულყოფა ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის გათვალისწინებით;
- ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტის საზღვრების გამიჯვნა სარკინიგზო ტრანსპორტის საწარმოთა დემონოპოლიზაციისა და მათ შორის კონკურენციის განვითარების ღონისძიებათა კომპლექსის შემუშავების პროცესში;
- კონკრეტული ღონისძიებების შემუშავება სატარიფო პოლიტიკის სრულყოფის მიზნით;
- ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტთან მისასვლელი ბარიერების შესწავლა და შესუსტება და/ან აღმოფხვრა იმ ეკონომიკური აგენტებისთვის, რომლებიც არ შედიოდნენ სახელმწიფო სარკინიგზო ტრანსპორტის სისტემაში და რომლებიც თავისი საქმიანობით დაკავშირებული იყვნენ სარკინიგზო გადაზიდვებთან ან მათ მომსახურებასთან.

თავის მხრივ, რკინიგზის სფეროში დემონოპოლიზაციის ღონისძიებების შემუშავება უნდა მომხდარიყო დარგის სპეციფიკის, მისი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ბაზის, ბაზრის სტრუქტურის და ანტიმონოპოლიური

კანონმდებლობის გამოყენების პრაქტიკის ანალიზის შედეგების (მათ შორის დარგის მონოპოლიზების დონისა და მონოპოლიზმის გამოვლენის ფორმების) გათვალისწინებით, აგრეთვე დარგის განვითარების გეგმის შესაბამისად.

თავის მხრივ ფაქტია, რომ შ.პ.ს. „საქართველოს რკინიგზა“ იყო სატრანსპორტო (ტვირთების) გადაზიდვების ბაზარზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე სახელმწიფო საკუთრებაში არსებულ საწარმო, რომელსაც (ყოფილ საბჭოთა კავშირში რკინიგზის მართვის პრაქტიკიდან გამომდინარე) თავისი ძირითადი (სატრანსპორტო გადაზიდვების) საქმიანობის განხორციელებისათვის აუცილებელი სტრუქტურული ერთეულების (შესაბამისი რგოლების) პარალელურად შექმნილი ჰქონდა, სხვა ისეთი დამოუკიდებელი მეურნეობების ქსელი, რომელიც ტექნოლოგიური ხასიათით არ წარმოადგენ(ს)და მისი ძირითადი საქმიანობისაგან განუყოფელ ნაწილს და რომლის წარმოებაც ბევრად უფრო ეფექტიანი იქნებოდა (იქნება) თავისუფალი კონკურენციის პირობებში. კერძოდ, მას გააჩნდა (გააჩნია) შესაბამისი ობიექტების საკმაოდ ფართო ქსელი ჯანდაცვის, განათლების, სამშენებლო-სარემონტო, სადაზღვევო მომსახურების, საზოგადოებრივი კვებისა და სხვა ობიექტების სახით და ახორციელებდა შესაბამის საქმიანობას უშუალოდ, ფილიალებისა და ერთობლივი საწარმოების მეშვეობით. ამასთან, ზოგიერთი სახეობის მომსახურებას მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად უზრუნველყოფდნენ კერძო ფირმები რკინიგზასთან შესაბამისი ხელშეკრულების საფუძველზე.

ამდენად, ასეთ ვითარებაში კიდევ უფრო აქტუალური ხედებოდა (ხდება) რკინიგზის არსებული სისტემის დემონოპოლიზაციისა და რესტრუქტურისაციის პროცესების დაჩქარება, რათა კონკურენციის განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნით, რკინიგზის სისტემა გამხდარიყო საბაზრო ეკონომიკაზე მომართული, მომხმარებელთა ინტერესების დამცველი საწარმო.

ამ მიზნის განხორციელება არ გამორიცხავდა რკინიგზის ინფრასტრუქტურის (ძირითადად აღმოსავლეთ-დასავლეთის რ/ვ ხაზი) არსებობას ბუნებრივი მონოპოლიის პირობებში, რამეთუ მხოლოდ სხვა სახის ტრანსპორტს შეეძლო გაეწია კონკურენცია რკინიგზისათვის და ისიც გადაზიდვების ზოგიერთ სახეობებში. დემონოპოლიზაციის პროცესში გასათვალისწინებელი იყო (არის) ასევე რკინიგზის ქსელის, როგორც ერთიანი სისტემის შესაძლებლობები, აგრეთვე ისიც, თუ რამდენად იქნებოდა (იქნება) გარანტირებული ამ სისტემის ზოგიერთ ნაწილში

უსაფრთხოება კერძო კომპანიების მხრივ მათი პრივატიზების შემთხვევებში. ამასთან, მხედველობაში იყო (არის) მისაღები საქართველოს რკინიგზის სტრატეგიული მნიშვნელობაც, როგორც ეკონომიკური, ასევე სამხედრო-პოლიტიკური თვალსაზრისით.

ყოველივე ამის გათვალისწინებით, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ ევროგაერთიანების ექსპერტების შესაბამისი რეკომენდაციების საფუძველზე შემუშავებულ და აღმასრულებელი ხელისუფლების ყველა რგოლში წარდგენილ იქნა (1998-2000 და 2001 წლებში) საქართველოს რკინიგზის დემონოპოლიზაციისა და რესტრუქტურისაციის ღონისძიებათა პროგრამა, რომელიც განსაზღვრავდა დემონოპოლიზაციის მიზნებს, ძირითად მიმართულებებს, ამოცანებს, მათი განხორციელების ეტაპებსა და მეთოდებს.

პროგრამის განხორციელება დაკავშირებული იყო შესაბამის სამართლებრივ, საინფორმაციო, საკადრო და საფინანსო უზრუნველყოფასთან, რაც შესაძლებელს გახდიდა ისეთი მიზნების მიღწევას, როგორიცაა:

- რკინიგზის სფეროდან ზოგიერთი მნიშვნელოვანი საქმიანობის გამოყოფას, რომელთა მართვა უნდა განხორციელდებოდა „საერთო წესების“ მიხედვით (ჯანდაცვა, განათლება, დაზღვევა და სხვა);

- ძირითადი ინფრასტრუქტურის (რ/გ ხაზები, რომლებიც მიეკუთვნებიან ბუნებრივ მონოპოლიას) საქმიანობის გამიჯვნა საექსპლუატაციო (მმართველობითი) საქმიანობისაგან;

- დამხმარე საქმიანობის ზოგიერთი სახეობის გადაცემა კერძო სექტორისათვის. კერძოდ, იმ საქმიანობების, რომლებიც პრაქტიკულად უკვე ხორციელდებოდა კონკურენტულ საბაზრო სექტორში;

- რკინიგზის მართვის სისტემის სრულყოფა.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ქვეყანაში მოქმედი კანონმდებლობით ეკონომიკურ აგენტებს შეეძლოთ მოეთხოვათ გრძელვადიანი მართვის უფლება გარკვეულ წილზე რკინიგზის სექტორში. თუმცა, ამ შემთხვევაში ადგილი ექნებოდა სახელმწიფო მონოპოლიის კერძო მონოპოლიით ჩანაცვლებას.

საბოლოოდ, საქართველოს რკინიგზის რესტრუქტურისაციის პროცესის (დემონოპოლიზაციის პროგრამის) მიზანი იყო სარკინიგზო ტრანსპორტში კონკურენტული გარემოს ფორმირება და ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტის ეფექტიანი ფუნქციონირება.

პროგრამის პროექტი შესდგებოდა შესავალი ნაწილისა და შემდეგი სამი თავისაგან:

1) რკინიგზის ტრანსპორტის დემონოპოლიზაციის ძირითადი პრინციპები და ამოცანები;

2) რკინიგზის ტრანსპორტის დემონოპოლიზაციისა და რესტრუქტურისაციის ძირითადი მიმართულებები (რომელიც მოიცავდა ევროგაერთიანების ექსპერტთა რეკომენდაციებს რკინიგზის შესახებ არსებული კანონმდებლობის სრულყოფის, მმართველობითი და სამეწარმეო საქმიანობის გამიჯვნის, დამატებითი (დამხმარე) საქმიანობის გასხვისების, ფასწარმოქმნის, რკინიგზის ოპერატორის რესტრუქტურისაციისა და მართვის საკითხებზე);

3) კერძო ინტერესები რესტრუქტურისებულ რკინიგზაში და მათი განხორციელების შესაძლებლობები.

გარდა ამისა, პროგრამას თან ერთვის – საფრანგეთის რკინიგზის გამოცდილება; ევროგაერთიანების ქვეყნების გამოცდილება ბუნებრივი მონოპოლიის სუბიექტის ინფრასტრუქტურის გამოყოფის თაობაზე და ევროგაერთიანების ექსპერტთა რეკომენდაციები (126).

საბოლოოდ, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის არაერთი მცდელობის მიუხედავად (126) ვერ მოხერხდა „საქართველოს რკინიგზის ტრანსპორტის დემონოპოლიზაციისა და რესტრუქტურისაციის ღონისძიებების პროგრამის“ მთავრობის სხდომაზე განხილვა (მისთვის მსვლელობის მიცემა), რაც ძირითადად გამოწვეული იყო იმით, რომ წარმოდგენილ პროექტს მხარს არ უჭერდა შპს „საქართველოს რკინიგზა“ და საქართველოს ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტრო (მათ ჰქონდათ უარყოფითი დამოკიდებულება ამ პროექტის მიმართ). კერძოდ, საქართველოს ტრანსპორტის სამინისტროს, საქართველოს კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სამინისტროსთან გაერთიანებამდე არ ჰქონდა უარყოფითი დამოკიდებულება ამ პროექტის მიმართ (მათ პროექტის დახვეწის მიმართულებით კონკრეტული წინადადებები მიაწოდეს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს (126), რაც მაქსიმალურად იქნა გათვალისწინებული პროექტის სრულყოფის პროცესში), ხოლო მოგვიანებით ამ სამინისტროების გაერთიანების შემდეგ მათ უარყოფითი პოზიცია დააფიქსირეს რკინიგზის ტრანსპორტის დემონოპოლიზაციის თაობაზე ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ მომზადებული პროექტის მიმართ.

ქვეყნები სადაც არ არსებობენ კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური)
საკანონმდებლო აქტები (217)

აზია	აფრიკა	ევროპა	ოკეანეთი	ჩრდილოეთ ამერიკა	სამხრეთ ამერიკა
ავღანეთი ბანგლადეში ბრუნეი ჰონკონგი ირანი კატარი ნეპალი საუდის არაბეთი	ანგოლა ბოტვანა გაბონი გვინეა კამერუნი კონგო ლესოტო ლიბერია ლივია მაერიტანია მადაგასკარი ნამიბია ნიგერია სეეზილენდი ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა ერიტრეია ეთიოპია	ანდორა ფარერის კუნძულები	პაპუა- ახალი გვინეა	ანტიგუა და ბარბუდა ბაგამის კუნძულები ბელიზ ბერმუდის კუნძულები ჰონდურასი გრენლანდია დომინიკი კაიმანოვის კუნძულები კუბა ნიკარაგუა	გაიანა კურასაო პარაგვაი სურინამი

გაეროსა და სხვა სახელმწიფოებრივ გაერთიანებათა წევრი ქვეყნების მიერ
მიღებული ან მომზადებული კანონები კონკურენციის შესახებ
(კანონის მიღების წლების ჩვენებით) / (204, გვ. 16)

აფრიკა	აზია და ოკეანეთი	გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნები	ლათინური ამერიკა და კარიბის ზღვის აუზი	ОЭСР-ის ქვეყნები (ეკონომიკური თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრი ქვეყნები)
ალჟირი (1995წ) ბენინი ბოტსვანა* ბურკინა-ფასო* გაბონი (1998წ) განა * ეკვიპტე * ზამბია (1994წ) ზიმბაბვე (1996) – (გადაიხედა 2001 წელს) კამერუნი * კენია (1988 წ.) - (პროექტი გადასინჯვის კუთხით მზადდებოდა 2002-2003 წლებში) კოტ-დივუარი (1978 წ.) ლესოტო * მავერიკინ *	ვიეტნამი * ინდოეთი (1969 წ., 2002 წლის ნოემბერი) ინდონეზია (1999 წელი) იორდანია * ჩინეთი (1993 წელი) – (პროექტი გადასინჯვის კუთხით მზადდებოდა 2002- 2003 წლებში) ჩინეთის პროვინცია ტაივანი (1992 წ.) მალაიზია * პაკისტანი (1970 წელი) - (გადახედვის პროექტი მზადდებოდა 2002	აზერბაიჯანი** სომხეთი (2000 წელი) ბელარუსია (1991 წელი) ბულგარეთი (1991 წელი) საქართველო (1992 წელს დეკრეტი, 1996 წელს კანონი, რომლის გადახედვა მოხდა 2005 წელს) ** ყაზახეთი ** ყირგიზეთი ** ლიტვა (1992 წელი) მონგოლეთი (1993 წელი) მოლდავეთის რესპუბლიკა **	არგენტინა (1980 წელი) ბოლივია * ბრაზილია (გადაიხედა 1994 წელს და ასევე გადაიხედა 2002 წელს) ვენესუელა (1991 წელი) გვატემალა * ჰონდურასი * დომინიკის რესპუბლიკა * კოლუმბია (1992 წელი) კოსტა-რიკა (1992 წელი) ნიკარაგუა * პანამა (1996 წელი) პარაგვაი * პერუ	ავსტრალია (1974 წელი) ავსტრია (1988 წელი) ბელგია (1991 წელი) უნგრეთი (1996 წელი) – (გადაიხედა 2000 წელს) გერმანია (1957 წელი, გადაიხედა 1998 წელს) საბერძნეთი (1977 წელი გადაიხედა 1995 წელს) დანია (1997 წელი, გადაიხედა 2002 წელს) ევროპის კავშირი (1957 წელი) ირლანდია (1991 წელი,

<p>მაღაღია (1998) მაღი (1998 წ.) მაროკო (1999 წ.) ნამიბია (2003 წ.) ტანზანიის გაერთიანებული რესპუბლიკა (1994 წ.) *** - (გადაიხედა 2002 წელს) სენეგალი (1994) ტოგო * ტუნისი (1991 წ.) სეზილენდი* სამხრეთ აფრიკა (1955 წ.) - (ცვლილებები შეტანილ იქნა 1979, 1998 და 2000 წლებში)</p>	<p>წელს) ტაილანდი (1979 წელი) და (1999 წელი) ფიჯი (1993 წელი) ფილიპინები * შრი-ლანკა (1987 წელი)</p>	<p>რუსეთის ფედერაცია (1991 წელი) რუმინეთი (1996 წელი) სლოვაკეთი (1991 წელი) სლოვენია (1991 წელი) ტაჯიკეთი ** თურქმენეთი ** უზბეკეთი ** უკრაინა (ახალი კანონი 2001 წელს) სორვატია (1995 წელი)</p>	<p>(1990 წელი) სალვადორი * ტრინიდადი და ტაბაკო ჩილე (1973 წელი) - (გადაიხედა 1980 და 2002 წლებში) იამაიკა (1993 წელი)</p>	<p>გადაიხედა 1996 და 2002 წლებში) ესპანეთი (1989 წელი, გადაიხედა 1996 წელს) იტალია (1990 წელი) კანადა (1889 წელი) ლუქსემბურგი (1970 წელი, გადაიხედა 1993 წელს) მექსიკა (1992 წელი) ნიდერლანდები (1997 წელი) ახალი ზელანდია (1986 წელი) ნორვეგია (1993 წელი) პოლონეთი (1990 წელი) პორტუგალია (1993 წელი) კორეის რესპუბლიკა (1980 წელი, გადაიხედა 1999 წელს) გაერთიანებული სამეფო (1890 წელი, გადაიხედა 1973, 1980, 1998 და 2002 წლებში) აშშ (1890 წელი, გადაიხედა 1976 წელს) თურქეთი (1994 წელი)</p>
---	---	--	---	---

				<p>ფინეთი (1992 წელი, გადაიხედა 2001 წელს) საფრანგეთი (1977 წელს, გადაიხედა 1986 და 2001 წლებში) ჩეხეთის რესპუბლიკა (1991 წელი, გადაიხედა 2001 წელს) შვეიცარია (1985 წელი, გადაიხედა 1995 წელს) შვედეთი (1993 წელი) იაპონია (1947 წელი, გადაიხედა 1998 წელს)</p>
--	--	--	--	--

* მდინარეობს კონკურენციის შესახებ კანონის მომზადების პროცესი.

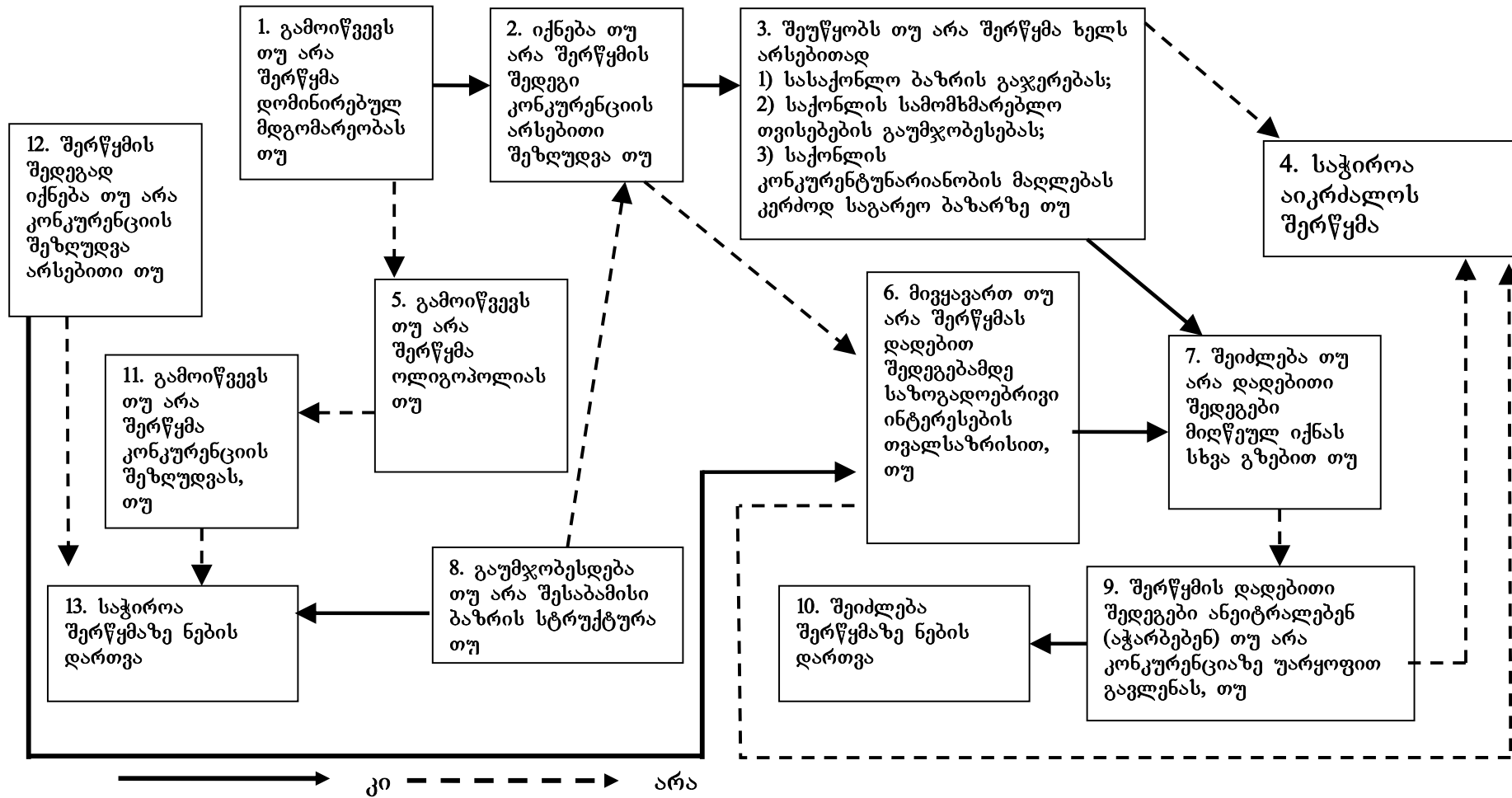
** დსთ-ს ქვეყნების უმეტესობაში ანტიმონოპოლიური ორგანოები ჩამოყალიბდა ეკონომიკის ან ფინანსთა სამინისტროების სისტემაში.

*** ბიურო კეთილსინდისიერი ვაჭრობის პრაქტიკის საკითხებზე შეიქმნა 1999 წლის იანვარში.

შენიშვნა: 1) საქართველოში ახალი საკონკურენციო სამართალი მიღებულ იქნა 2005 წლის 3 ივნისს;

2) რუსეთის ფედერაციაში ახალი კონკურენციის კანონი მიღებულ იქნა 2006 წელს.

მეურნე სუბიექტების შერწყმებზე* შუამდგომლობის განხილვის სქემა (126)

* ან რეორგანიზაციის სხვა სახეობანი, რომლებიც კონკურენციის ორგანოს მიერ კვალიფიცირდება როგორც შერწყმა

Grigol Robakidze State University

With the Author copyright

SLAVA FETELAVA

**THE EVOLUTION OF THE COMPETITION THEORY AND
ANTIMONOPOLY REGULATION IN GEORGIA**

THESIS

For obtaining academic degree of the Doctor of Economics (PHD)

Scientist guide: **Mikheil Jibuti**

Doctor of Economic Sciences, Professor

Tbilisi

2008

CONTENT

	Preface	4
Chapter 1	Competition Policy (Anti-monopoly, Anti-trust) at Developed Countries : theory and practice	13
1.1	Evolution of Opinions about Competition	13
1.2	Accomplishment Models of Competition Policy	26
1.2.1	American Model (USA)	41
1.2.2	European Model (Great Britain)	59
1.2.3	European Union Model	73
Chapter 2	The Preconditions of Formation of Competition Policy in Georgia, Undertaken International Obligations and Received Aid	88
2.1	The Preconditions of Formation of the Competition Policy and International Obligations	88
2.1.1	European Union and Georgia	90
2.1.2	World Trade Organization and Georgia	95
2.1.3	CIS Countries and Georgia	103
2.1.4.	Contractual Relationship of Georgia with the Competition Bodies of Other Countries	107
2.2	International Aid Implemented for Georgia since 1992 for the Perfection and Realization in the Competition Policy Field (for Competition Institutions)	109
Chapter 3	The Accomplishment Stages of Antimonopoly Policy in Georgia and Appropriate Legal Basis	117
3.1	The Stages of Formation of Competition Policy (Formation and Realization) in Georgia	117
3.2	Antimonopoly Legislation in Georgia and Appropriate Executive Institutions (except main Institution)	131
3.2.1	Legal Basis for Antimonopoly regulation	134
3.2.2	Legal Norms and Institutions for Competition in regulated Economic Fields	172
3.3	Main Institutions of Competition in Georgia	182

3.3.1	State Antimonopoly Service of Georgia	184
3.3.2	Agency of Free Trade and Competition	215
Chapter 4	Impeding Circumstances of Realization of Antimonopoly Regulation and Prospects in Georgia	223
4.1	Impeding Circumstances of Antimonopoly Regulation in Georgia	223
4.2	Prospects of Antimonopoly Regulation in Georgia	234
	Summary -Recommendations	241
	Literature	247
	Annexes	265
	Brief contents of the Dissertation in English	289

I. Introduction to the Work

Preface

The Actuality of the Problem. For complete Market economy development in the country it is necessary to protect **Competition**, to promote and develop the competition. That is the reason that one of the main tasks of the developed countries of the world was and up to now is to keep working out the legal mechanisms securing the reveal and interruption of dominating agents at the appropriate goods markets which use maliciously their position, meanwhile the task is to provide the promotion of fair competition. Exactly this kind of competition (antitrust, antimonopoly) legal regulation mechanisms adoption was the aim of the US Congress adopting “Sherman’s”, “Clayton’s” and other Antitrust Acts at the end of the XIX and at the beginning of the XX centuries. The same goal was pursued by the Agreement signed by the European countries in the 50-ies of the past century (March 25, 1957) in the capital of Italy – “On Economic Development of Europe”, known as “Rome Agreement”. It is the main legal regulatory norm of the economic relationship for the countries of the European Union. It is to mention similarly about those diverse Agreements and Regulations by the World Trade Organization (WTO), founded on December 8, 1994, organizing the relations of the countries of this union in the filed of competition. Though the fact is that the competition regulatory norms (except initial postulates) undergo temporary improvement and completion, as by single legal, as by new precedent norms, which should not be left behind by single countries with market economy goals. It is impossible to keep the fair competition in the country ignoring the mentioned and attaining of the economic stabilization in the country is impossible by the withheld of the mentioned norms.

From the very first days of obtaining of independence by Georgia current economic reforms agenda included the necessity of creation of new, adequate legal basis for competition. In the early 90-ies of the past century the government of Georgia which had inherited nothing in the filed of antimonopoly regulation, had to carry out the competition policy like the countries having Market Economy and to create appropriate legal basis. In fact, the State Counsel Decree “On Limitation of Monopoly Activities and Development of Competition” (1992) was adopted, the accomplishment and supervision function was vested to the Ministry of Economy of Georgia. Later, the Decree was

changed by the Georgian Law “On Monopoly Activities and Competition” (1996), though it was obvious at that period that the Competition Law existing in Georgia was far not perfect lacking further improvement and harmonization to approach the developed and firstly- the European Union countries from the legal point of view.

For today, not only the developing but also the developed countries are not able to maintain competition without harmonized antimonopoly policy towards outside world, which in its own course has to be conforming to the norms stated by International standards and undertaken International obligations. Unfortunately the Antimonopoly Policy carried out in Georgia recently does not fully consider the undertaken obligations under European Union on the way to the improvement of the Competition Policy Legislation in the country. Moreover, the draft of the Law “On Free Trade and Competition” adopted on June 3, 2005 is even more strayed than approached to the International standards and the obligations undertaken in the filed by the country. At present stage the main part of the Competition Law existing in Georgia importantly varies from the norms accepted and approved in the developed countries and is supported mainly by the concept of “Free will of the economy”. The mentioned is twice more harmful for the country when the formation of the State is still in the process and the probability of founding of the transnational companies and large conglomerates still exists, and the withheld of the free trade and fair competition is not eliminated from their side, which will be harmful for the interests of the local entrepreneurs and customers.

The problem of the Antimonopoly regulation, which in 1992-2005 also included the questions of protection of customers’ rights and the advertisement activity, was always on the top in Georgia but from 2005 it became more actual. The main reason of increase of the actuality of the problem is that the draft of the Law for the Competition existing in Georgia together with its execution body does not conform to the time requirements. It may become the infringing circumstance for the formation of full value Market Economy, moreover when at one side “...the full range of the import fields is monopolized in Georgia ...” (39, page 3), and from the other side, the Law does not consider the reveal and cessation mechanisms of the maliciously use of the economic agents having monopoly position. The fact that unlike the highly developed industrial countries the main goal of Georgian government is not the provision of security for the existing competition but organizing of the competition environment in general, what requires more efforts.

In regard to the above mentioned it is obvious that the inconsistency of the competition policy, ignore of its economic and social outcome shall result in economy crisis (or in prolongation

of the existing crisis situation). From this point of view the transformation of the problems of the competition policy in Georgia and the development of the scientific opinion is not only of practical but also of theoretical importance.

The situation of scientific elaboration of the problem. In regard to the actuality of the subject, many works of famous scientist-economists were dedicated to the problem but they do not include the formation and development of the competition policy formation and development in Georgia. It is evident that the works of single scientists promoted the development of antimonopoly thinking but the fact is that there is no single work dedicated to the formation and development problems of the antimonopoly policy in Georgia. Meanwhile the matters of change and perfection of antimonopoly regulation mechanisms are not yet studied. Accordingly we may possibly mention that the process of antimonopoly policy formation and realization (antimonopoly regulation) did not become the subject of research of Georgian scientists-economists and the antimonopoly topic still did not obtain its worthy place in the works of Georgian researchers.

The Aim and the Tasks of the Research. The aim of the Research in general is the development of the competition theory evolution and the development of competition (antimonopoly) opinion in Georgia; also the study-analyze of the main directions of antimonopoly regulation from 1992 up till today (March, 2008). Meanwhile it aims the reveal of the existing problems and the inconsistencies existing between the competition legislation in Georgia and appropriate legislation basis in the developed countries.

The following tasks are set and solved in the work in order to reach the aim:

- On the basis of critical analyze the realization mechanisms of the competition policy were approved, what functions and tasks are to become the prerogatives of the State in this field;
- The theory and the practice of the developed countries were monographically studied for the first time in Georgian Economic Science. In fact, the so called American, European and European Union models were discussed and the comparative analysis was carried out.
- The systematization of the competition legislation in Georgia and executive bodies was carried out, the preconditions of the formation of competition policy and the stages were presented;
- The situation of the International obligations implementation in Georgia in the field of the competition was analyzed;
- The results of practical activity of the competition body of Georgia were studied and its strong and weak sides displayed;

- The efficiency showings of the competition legislation and its executive institution was determined on the basis of existing legal practice analyze;
- The objective and the subjective hindering circumstances of the competitions policy were revealed. The detailed analyze of these circumstances is carried out;
- The range of the conclusions and practical recommendations for the improvement and development of the competition in the country was worked out on the basis of international experience and existing situation in Georgia in the field of *competition*.

The Theoretical and Methodological Base of the Research. The theoretical and methodological basis of the research is represented by the works of Georgian and foreign scientists on the policy (antitrust, antimonopoly) problems, the legislation of European Union and other developed countries of the world and the practical results of its realization, the recommendations of international experts on competition, legal and normative Acts of Georgia, the decisions by Parliament of Georgia, the President and Government of Georgia (orders, decrees, statements) on carry out of the competition policy in the country and its improvement, also in the direction of its de-monopolization.

Historic, complex, system and comparison methods are used in the scientific research, the materials of Antimonopoly Service, also information on statistics and international organizations.

The Subject and the Object of the Research. The object of the research is in general the evolution of the competition theories and concretely their realization practice in various countries, among them in Georgia. Georgia has adopted the legislative-normative basis in the field of competition (antimonopoly regulation) from 1992 up till today (March, 2008), the legislation on competition in the developed countries, the activity carried out by the State Antimonopoly Service and Agency for Free Trade and Competition, the recommendations of foreign experts and antimonopoly regulation as for local as for foreign scientists-economists works. The object of the research is - the pattern of formation of competition policy in Georgia, its evaluation of present stage and determination of the optimal ways for its development.

Scientific Novelty of the Research. For the first time in Georgia the legal basis for the competition legislation is discussed and systematized, this is the precondition of its formation. Taking into consideration international obligations of the country the optimum complex scheme and its perspectives are worked out for carry out of the competition policy implementation, in fact:

- The uninterrupted process of scientific development of opinions on competition policy was studied for the first time in Georgia;

- Existing models of competition are analyzed and the evolution of appropriate opinions is shown;
- The legal basis of competition legislation basis and its execution institutions is discussed on its basis;
- The preconditions of the competition policy formation and international obligations of the country in this field are systematized;
- The formation stages of the competition policy are logically approved and divided;
- The hindering circumstances for the competition policy realization are analyzed and scientifically approved;
- The complex system of the competition policy implementation is worked out and its perspectives are presented.

Practical Importance of the Work is that analyze and study of the creation is included, formation and development of competition legislation (antimonopoly, antitrust) history (the experience of the developed countries) and the competition legislation tasks in Georgia are discussed. In fact, the work represents the full but compact history of formation and practical realization of the competition in Georgia with its achievements and failures. Those negative sides are shown the eradication of which is necessary for carry out of full value competition policy in the country. And this will finally support the improvement of the production environment and protection of the customers' rights. The practical recommendations to be carried out by the government in regard to the competition are worked out.

The Work is based on abundant statistic and factual material including existing Court trials and factual lawsuit results, with the participation of interested economic agents and executive government.

The opinions and definite decisions formed in the work may be used in the high schools (from September 2007 used at Ivane Javakhishvili State University Faculty of Economics and Business in the process of study) for improvement of study disciplines especially during lecture course on competition. Meanwhile the practical recommendations by the Government are worked out in connection with the competition policy (antimonopoly regulation).

Approbation of the theseis : The thesis had been approved while dean of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Economy and Business Faculty International Economy and Economy Science History session, held on June 17, 2006 (Report №8).

The review has been renewed at Grigol Robakidze State University Business and Management faculty Thesis Council March 10, 2008 resolution (Report №2).

Seminar. The Seminar on “Antimonopoly Regulation in Georgia” was held on the expanded session of the Dissertation Council for awarding Doctor’s Degree on February 15, 2008 (Report N1) at Grigol Robakidze State University faculty of Business and Management. The report was praised positively by the members of the Council. The material of the Seminar (Word, Power Point) is placed at the website of the university: www.gruni.edu.ge.

The Publication of the results of the Work. The main results of the work are published at:

1. International Obligations of Georgia in the Field of Antimonopoly Regulation. “Economy of Georgia” magazine N1 (122), 2008, pages 61-64 (in Georgian language);
2. The Evolution of the Opinions on Competition. “Social Economy” magazine N2, Tbilisi, 2006, pages 80-87 (in Georgian language);
3. The Hindering Circumstances of the Realization of the Competition Policy in Georgia. “Social Economy” magazine, N5, Tbilisi, 2006, pages 106-113 (in Georgian language);
4. The Review of the Antitrust Legislation in the USA. “Social Economy” magazine, N1, Tbilisi, 2007, pages 96-113 (in Georgian language);
5. The Models of Competition Policy Implementation. “Economy” magazine, N2, Tbilisi, 2006, pages 175-181 (in Georgian language);
6. The Stages of Formation of the Competition Policy in Georgia (1992-2005), “Economy” magazine, N3, Tbilisi, 2006, pages 5-10 (in Georgian language);
7. The World Trade Organization and Georgia (discussion on Competition topic). “Economy” magazine N9-10, Tbilisi, 2006, pages 103-108 (in Georgian language);
8. The Perspectives of Antimonopoly Regulation in Georgia. “Economy” magazine, N11-12, Tbilisi, 2006, pages 10-15 (in Georgian language);
9. The Review of the Competition Policy of the Great Britain (the legislation, the institutions). “Economy” magazine, N1-2, Tbilisi, 2007, pages 166-176 (in Georgian language);
10. The Aid to Georgia for the Competition Policy Realization by International Organizations in 1995-2006. “New Economist” magazine, N2, Tbilisi, 2007, pages 16-19 (in Georgian language);
11. Discussion on Improvement of Georgian Competition Law. “New Economist” magazine, N5, Tbilisi, 2007, pages 16-19 (in Georgian language);

12. The Monography - Competition Theory and Antimonopoly Regulation in Georgia. "Loi", Tbilisi, 2007, page 376 (in Georgian language);

13. The Monography - Discussion on Improvement of Georgian Competition (Antimonopoly) Law. "Loi", Tbilisi, 2007, page 96 (in Georgian language);

14. Circumstances Creating Barriers to Antimonopoly Regulation in Georgia. HESP-Higher Education Support Program, Regional Seminar for Excellence in Teaching, Tbilisi State University, Georgian University; International Conference: „Shadow Economics and Social Economic Consequences of Corruption, tax evasion and Property rights violation.” Collection of Scientific Works, Research Papers and Articles, Publishing House "Universal," Tbilisi 2008, p.5-11, (to be published soon on English language).

The Structure and the volume of the work. The Dissertation work consists of the Preface, 4 Chapters, the Summary-recommendations and the Annex. The Work includes 326 printed pages and literature list of 218 titles.

II. THE CONTENTS OF THE WORK IN BRIEF

The actuality of the researched topic is approved in the Preface of the work, also the Task and the Goals, the Subject of the Research, the Object and the scientific novelties adopted by the Author during the research process.

At Chapter I the opinions of the representatives of Classic and Neo classic schools are discussed, with the emphasize on the weak sides of the theories of the representatives of these schools (abundant attention towards Price Competition, ignore of the dynamics and time factor of the competition activity and etc), the contradictions between complete (fully excluding any kind of substantial control of the market) and non-complete (the monopoly competition, oligopoly competition and absolute monopoly) models of competition. The opinions of Georgian scientists-economists are given in connection with this matter.

It is noted that "Full value competition (and, thus, Free Market) is only the theoretical construction..." (17, page 26), moreover, "...absolutely free and complete competition and completely independent, self regulated clear Market Economy does not exist and never existed in any country" (36, pages 158-169). Accordingly, it is outlined that in the conditions of total

globalization when the part of the goods markets is monopolized, the economic agents control mechanisms by the State towards Goods markets is not justified. By its side, the experience of the practical realization of the antimonopoly regulation is temporary stimulus towards the direction of formation and perfection of appropriate theoretical basis.

It is emphasized that the doctrines on competition, outcome from the epochs and real situation change was in constant alteration. The competition always stayed unaltered what in one or another type shall exist together with the society.

For full value study of the theory and practice of the competition we should understand the defining statements and basic principles of the competition legislation. For this purpose the so called “American” (based on the market forces), “European” (based on the domination) and “European union” (formed and developing on the basis of the international legislation norms) models of competition comparative analysis is made. Accordingly, the similarity and difference between these models is outlined and Georgian draft of the competition (Antimonopoly) legislation is discussed.

For better discovering of the similarity and difference between known models of competition legislation the legislation norms of the United States of America (“American” model), Great Britain (“European” model) and “European Union” (mainly serving for the erase of difference existing between American and European models), together with their executive institutions is discussed. The comparison of these models with Georgian Antimonopoly legislation and the activities of appropriate institutions gave us the basis to show fuller the defects existing in this field and to offer definite recommendations.

Together with that the efficiency of the competition legislation and the work of appropriate institutions depend on adequacy of their supervision and control activity, on the right of the decision making and imposing fines. The decision made by US Federal Trade Commission, The Competition Commission of the Great Britain and also by the Euro Commission –on competition actions of single subjects are given and discussed in the Dissertation (together with the examples) and the defects of Georgian competition legislation defects are shown in similar (close) situations. The summary is outlined: the relationship connected with the definition of the conditions existing on the market and the control implementation by the participant sides represents the regulation subject itself. Accordingly, the norms defining the State interference into the Market relationship should be considered in the legislation of all developed countries. Unfortunately at present stage the draft of legislation on competition in force – in the form of Georgian Law “On Free Trade and

Competition” does not consider the reveal and eradication mechanisms of the facts of the malicious use of the positions of dominating economic agents. Thus, Georgian competition legislation does not conform neither European nor the “American” nor the European Union models.

In Chapter II the International Obligations undertaken by Georgia before European Union, World Trade Organization, Commonwealth of Independent States (CIS), Competition bodies of Ukraine and Romania are critically analyzed. Definite recommendations are given accordingly.

The cooperation of Georgia with the European Union is based over Agreement signed on April 22, 1996 in Luxembourg – on partnership and cooperation, according to which the obligation taken by Georgia is to approximate the existing and future legislation, among them the regulatory norms of the competition and questions of customer rights to the appropriate legislation of the European Union. Accordingly the European Union expressed its readiness of technical support to the country (Georgia) on the matter of implementation of these obligations.

The part of the agreement reached between Georgia and European Union connected with the competition field and according to which Georgian competition legislation is to be précised, is the outcome of the Article 81 (Anti-competition actions) and Article 82 (malicious use of monopoly) [*Articles 85 and 86 of previous edition of the Agreement*] of the Founding Agreement of the European Union (“Rome Agreement”). In the process of approximation of the legislations of Competition Law of European Union of 1989, Regimen 4064/89, with the changes incorporated in 1997 (Regimen 1310/97) and 2004 (Regimen 139/2004) are to be considered (the limitation of competition concentrations in the European Union is prohibited by the mentioned regimen).

Unfortunately the obligations taken before European Union are not fulfilled up to today what is not the fault of the European side. With participation of their experts (“Tacis” “Geplac” technical support) it was five years ago when the draft of Georgian law “On Monopoly and Competition” was prepared the discussion-presentation of which was held in the society by the State Antimonopoly Service with the support of “Konrad Adenauer Foundation” on June 1, 2003 though it is not still adopted for definite reasons.

Besides European Union Georgia has taken obligations in the competition field in the World Trade Organization. In fact, on October 6, 1999 during the joining the membership in the WTO “...the obligation not to implement Trade retaliations (security, anti-dumping and compensation fee impose) until the appropriate regulatory and legislation Acts conforming to the WTO requirements are not adopted ...” (46, page 27).

It is evident, at this stage in Georgia does not exist internal legislation basis (the legislation acts fully considering the security mechanisms) regulating anti-dumping and compensation fee imposing measures. Accordingly, under the conditions of existence of non-complete legislation basis on competition the non fair trade of foreign markets in the country internal market is not eliminated (import of the production in dumping prices) though the real decision on the situation lies in the margins of the WTO regulation (“On protective operations”).

In fact the country wishing to adopt the security procedures does not need to approve whether the imported product receives non fair subsidies or it is dumping product. It is quite sufficient to find out whether the competitor of the imported product (similar, substitute) harms the local production or creates a threat to it. As we can see, despite the non-existence of Anti dumping and compensation fee imposing measures regulatory basis, it is really possible to implement full value competition policy in Georgia on the basis of WTO definitions if not the absence of the State institution for the research (study) and decision making.

In regard to the above mentioned the summary of present Dissertation is that Georgia is in urgent need of timely founding of the State body which shall be the execution body of the regulations defined by the WTO Agreement. By our point of view, this kind of Institution should also simultaneously represent the Main Body for the competition in the country. Internal Competition legislation in the country is also necessary in parallel, where the limitation mechanisms of the competition are decreased only to the prohibition of the limiting activities on competition by the State. The WTO member has to conform to the analogue standards of the developed countries.

The Work also outlines that from 1993 Georgia participates in the realization process of the Antimonopoly policy of the CIS countries space. The basis of which is the Interstate Agreement signed in Ashkhabad on December 23, 1993 “On carry out of Common Antimonopoly Policy” (later, the single parts of the Agreement were précised and expanded on January 25, 2000). The mentioned Agreement finally defined the main directions of activities and the tasks in the field of competition of the members of the CIS countries.

For the practical realization of the taken obligations the Interstate Antimonopoly Council is created in the work of which Georgian Ministry of Economy participated in 1994-1996 and the State Anti-monopoly Service in 1997-2004. From 2005 Georgian side does not participate in the work of the mentioned Council what is not the right decision. From the topics discussed during the meetings of the Council in different years it is clear the widely spread breaches in the CIS were the

following questions: the malicious use of dominating position by the economic agent; the illegal use of other trade mark; the work out of the control mechanisms of the trade-financial groups and the creation of transnational corporations and etc; so the matters which were actual and stay actual for Georgia today were those of a problem in the CIS space. Accordingly we suppose that under the conditions of unfair boycott to the Georgian products at the Russian market Georgian competition body would make benefit for Georgian producers by participation in the work of Interstate Council of Anti-monopoly Policy of the CIS countries and the appropriate Council of consumers' rights protection, particularly when the mentioned Council actually had previously used the tools for protection of Georgian producers' rights. In fact, at the end of the 90-ies of the last century, Georgian Anti-monopoly Service reached important success at the CIS countries market for the "Borjomi" mineral water trademark protection, the result of which was the closure of over 100 production facilities of false "Borjomi" product.

Present Dissertation also outlines that in the conditions of growing integration processes of economy the key role is the activity of the multilateral and bilateral Interstate cooperation in the field of competition relationship. With the aim of intensification of the relationship in this direction the Agreement between Ukraine and Georgia was signed on July 16, 2002 "On Cooperation in the Field of the Competition between the Governments of Georgia and Ukraine". The aim of the mentioned Agreement is the cooperation of the sides in the field of the development and aid of competition.

Unfortunately, because of the defects of Georgian legislation in this field, Georgian Agency for Free Trade and Competition could not participate more actively in the work to find out and eradicate by Ukraine Anti-monopoly Committee on the commonly posed defined questions: non-fair competition for mineral water; malicious use of the dominating position of the economic agents on the train ferries cargo transportation.

Similarly, with the aim of cooperation on the development of competition and intensification of antimonopoly regulation matters the Agreement on cooperation between Georgian State Antimonopoly Service and Competition Council of Romania was signed on November 18, 1999.

Finally the Dissertation context outlines that Georgia should implement the harmonization of the draft of competition legislation towards appropriate legislation of European Union following undertaken International obligations (European Union, WTO, CIS and bilateral Interstate or Inter-institutional obligations) what finally supports the attraction of investments to the country and

improvement of production environment (establishment of fair competition). Meanwhile appropriate Institutions (Services for protection of competition and customer rights) should intensify bilateral inert country relationship and especially, the relationships with the similar institutions of neighbor countries (Azerbaijan, Turkey, Armenia, Russia, Ukraine, Bulgaria, Romania and Hungary) because the inflow of the products from these markets is implemented to Georgia as well as the main target market for Georgian products are these countries.

Single paragraph of present Dissertation is dedicated to the analyze of the aids issued by various International Organizations in 1992- 2007 (The World Bank, TACIS, GEPLAC, CEPAR, OECD, UNDP, USAID, UNCTAD, “Open Society- Georgia” Foundation, Konrad Adenauer Foundation, Restructuring and Management Aid Center for Private Enterprises and etc) for the improvement of the Antimonopoly policy realization in Georgia. In the field of realization of not so positive changes in the competition Policy the aids from various International organizations continue mainly serving the advance of the Georgian experts’ qualifications and arrangement of the technical questions. The above mentioned creates the basis for improvement of the realization of the competition policy mechanisms in Georgia.

In Chapter III the formation and realization process of the Competition Policy in Georgia is discussed (antimonopoly regulation) divided to four stages. Meanwhile the legislative norms existing in Georgia are critically analyzed and on the basis of precise (practical) examples the efficiency showing of the appropriate executive institutions is studied.

The period of 1992 - the first half of 1996 is accepted as the First Stage of realization of the competition policy coinciding with the starting phase of the root reforms in Georgian economy in fact the period when the process of transition from Planned Economy to the Market economy began in the country. Exactly for the promotion of economy organization based on the Market economy and for avoidance of any kind of contingencies Economy Reforms Staff under the governing of R.Gotsiridze-Vice-Premier (M. Jibuti-Deputy) was created at the Cabinet of Ministers of Georgia the efforts of which were directed towards the first steps in the field of realization of the competition policy in the country.

The first normative Act on competition preparing the basis for the realization of the competition policy in the country (Antimonopoly regulation) was the Statement N323 by the Cabinet of Ministers of Georgia issued on March 17, 1992 “On Several Measures for Demopolization of Economic Activity in the Republic of Georgia”. By the Statement, it was necessary to adopt antimonopoly regulation mechanisms in order not to impede the economic

freedom and economic de-monopolization processes by the initial economic units (concerns, associations, unions and etc) created as a result of the reorganization at various national economic fields and the execution function of it was vested to the Ministry of Economy.

The Decree by the State Council was adopted later “On Limitation of Monopoly Activities and Competition Development” (October 16, 1992) on the basis of which the organizational and legal basis of the development of competition, monopoly activity and non-fair competition avoidance, limitation and eradication was defined. By the Decree the functions of the support of the production in the country and the development of the competition, also the customer protection functions (1992-1996) were to be fulfilled by the Ministry of economy of Georgia which at the end of 1995 was also ordered to protect the consumer rights from the non-conscientious advertisement.

Besides the Statement by the cabinet of Ministers of Georgia (04.26.95 N325) was issued according to which the definition of permanent State control objects became obligatory in order to provide competitive environment on product markets and protection of customers’ rights (for further regulation of their activities); Accordingly, by the Charter “On State Register of Monopoly Enterprises and Unions” (adopted by the decision of the meeting of Collegiate of Ministry of Economy, Minutes N12 April 30, 1993, Minister M. Jibuti) the first monopolist economic agents in the country were named by the Ministry of Economy of Georgia (the Decision taken by the meeting of the Collegiate of Ministry of Economy, Minutes N10, July 6, 1995, Minister: VI. Papava). The defining criteria of the monopolist was not the share of the definite economic agent on the appropriate product market but the volume of the goods (imported) by them; In single cases the principle of exclusivity of their product or provided service on the market. The Subjects of natural monopoly (ports, “Aeronavigation”/air navigation, Railway Station, “SakGas”(Georgian gas), the service and unit price of which could be regulated) and also other (non-regulated) monopolist economic agents were included together into the State Register and the practice shows that it was not justified. That was the reason that later (1998-2000) according to the Georgia Law “On Monopoly Activity and Competition” the normative Acts were accepted defining separately the observation rules for the natural monopoly subjects and economic agents of monopoly positions at appropriate product markets (mechanisms of entry-withdrawal of economic agents into the Register as well as the implementation of observation and regulation).

It should be mentioned that the first stage of formation of competition policy in Georgia coincided in time with the massive privatization process, what increased the functional meaning of the competition body for banning new monopoly promotion and support of sound production

environment. It is to mention that the Ministry of Economy implemented the above with more-less success, what is also approved by the announcement of the Government of Georgia in the WTO “Before massive privatization process commencement in 1992 the danger of transformation into the private monopolies of the State monopolies existed. In order of its avoidance the merge of the enterprises was implemented under the control of the Antimonopoly Services missing the creation of many monopoly subjects” (5, page 3).

The period of the second half of 1996-the first half of 2002 is accepted as the Second Stage when the codification of the Civil Code and Civil legislation in the country begins towards legislation of the European Union though today we can unambiguously declare that codification was not implemented completely.

The fact is that this period coincides with the processes of the formation and complication of the more-less independent antimonopoly body- Georgian State Anti-monopoly Service on the basis of Constitutional Competition Law of Georgia (New Constitution was adopted on 08.24.95). The Georgian Law “On Protection of the Customers’ Rights” (1996) and “On Advertisement” (1998) are adopted in the same period. Also the process of the basis creation (the first stage) for the entry into force of the Georgian Law “On Monopoly Activity and Competition” (December 2000) is completed what afforded the State Anti-monopoly Service work full force. Accordingly, the hundreds of facts of unfair competition, malicious use of dominating position, abuse of customers’ rights and inappropriate advertisement was revealed and eradicated in this period. An important input was done into not so easy process of successful formation of market economy in the country. In fact the activities of **separate natural monopolies was analyzed and critically evaluated in this period** [“Sakartvelos Rkinigza”/Georgian Railway Ltd (demonopolization program was prepared together with foreign experts), “Sakaeronavigatsia” /Georgian Navigation Ltd, “Sakartvelos Posta”/Georgian Post Ltd, JSC “Sakartvelos telekomi”/Telecom of Georgia, “Sakartvelos elektrokavshiri”/Georgian Electro communication Ltd.(with the efforts of Anti-monopoly Service the privatization by one lot of “Telecom” and “Elektrokavshiri” failed because the Service considered that by common privatization the horizontal integration would take place at the market, what would importantly limit the competition on the International Market of Telephone Service, because “Telecom” represented the only International operator for that period) and etc]. Also, an important amount of work was carried out on the reveal and eradication of the facts of **unfair competition** (the illegal use of other trademarks) [“Nescafe” coffee (Inscafe), “Congress” cigarettes (Congressman), “Meskhuri bread” (bakery technology), Chocolates “Mars” and “Bounty”

(the colours) Mineral water “Borjomi” (illegal use of the label), wine “Shuamta” (MtaShua (change of words order)), School textbooks (realization of copied books and printing the faces of famous people on the cover of the school note books without permission of definite physical persons) and etc)], **Limitation of competition** [“duty free” trade zone on the territory of Tbilisi International airport, cement, mineral water, aviation, insurance and other], **malicious use of dominant position** [railway cargo transportation, cosmetic pencils, telecommunications, obligatory insurance of auto transport owners and etc] **and in the direction of reveal and eradication of the limiting decisions by the State and local government bodies** [confer of exclusive right for the school books realization (Ministry of Education), confer of exclusive right for one of the stations for the young tourists (Government of the District of the capital), confer of exclusive right of kerosene realization for one of the stations (one of the Government of District of the capital) aviation service (administration of air transportation, Ministry of Transport and Communications), mineral water (Ministry of Protection of the Environment and Natural Resources), definition of unapproved tariff for the bus and trolleybus passengers (decision of Field Commission of Kutaisi Government)] and other markets, also **definition of differentiated tariff on water**.

From the second half of 2001 and till the end of 2002 State Antimonopoly Service implemented the research of definite goods markets [kerosene, petrol, diesel, black oil, liquid gas, banana, cocoa, tobacco, matches, coffee, buckwheat and rice, milk products, butter and margarine, macaroni, mayonnaise, insurance (different types), salt, beer, chewing gum (medical), spirit, infants’ food, hygienic napkins for infants, tea, tyres, mineral fertilizers, black metal scrap, manganese, engine oil, gypsum, toothpaste, aircraft transport cargo and passengers transportation, mineral water, cement, grapes purchase, bread products, grocery realization, construction materials, non-alcohol drinks and etc)] in order to evaluate the existing competition environment. Accordingly, the definite proposals and recommendations were worked out for the arrangement and improvement of the competition field, what was presented as to the field Ministries, as to the State Minister and President of the country. Meanwhile on the basis of the research of the definite markets the monopolist economic agents were revealed at the end of September 2001 (as an outcome of the market forces). In fact, the first monopolist subjects were named: JSC “Rustavcement” (Cement market), “Achi” Ltd (matches market), “Sotobi Enterprises Limited” Ltd and “Agrotechnic” Ltd (banana market), JSC “Sakartvelos minisa da mineraluri tsklebis kompania”/Georgian Glass and Mineral Water Company (mineral water market), “Batumi Oil Terminal” (black oil market), JSC “Kazbegi” (beer market), “Lomi” Ltd (sugar market), “Satsvavit

momsakhureobis kompania”/Fuel Service Company Ltd (kerosene market), which were registered in the State Register of monopolist enterprises. Later three more times (four times in sum) economic agents with monopolist positions were revealed. Among them, the last update of the register was based on the data of 2002, the first half of 2003.

The first cartel agreements were revealed at this period on the markets of the aircraft kerosene and cigarettes, also on the butter and its substitute markets. As the common share of these companies on the appropriate goods markets exceeded 35% (the defining criteria of monopoly) the Antimonopoly Service named these companies as *monopolists* on the definite markets and subscribed to the monopolist enterprises register, and the representatives of the companies did not agree and lodged the complaints to the district courts. The lawsuit of the participants of cartel agreements continued for years and finally ended up with the deprivation of the antimonopoly Service (the Service won the lawsuit on kerosene and butter market in the court of the second instance).

Unfortunately the Court did not recognize the companies acting on these markets as the connected parties despite that one of the companies participating in the cartel agreement represented the 50% founder of another company; the cigarettes market agreement participant companies owned common use warehouse (what was the base of the Antimonopoly service while cartel agreement), and the founder of the companies acting on the butter and margarine markets was one and the same person (with the changed initials of his name). We can say that the definite part of the monopolists declared by the Antimonopoly Service in 2001-2005 had court trials in connection with the procedures of proclaiming as monopolists by the service. The mostly part of the lawsuits ended up with the deprivation of the Antimonopoly Service (2004-2005) what by our point of view was defined by the weakening of the role and status of Antimonopoly Service.

The activity was noticed also in the direction of consumers’ right protection and advertisement activity. In this period the Antimonopoly Service as inside as outside the country (especially at the CIS countries market made important input in the work of protection of Georgian trademarks (mineral water “Borjomi”, wines “Khvanchkara”, “Kindzmarauli”) revealed and eradicated the dozens of facts of unfair competition and abuse of consumers’ rights. Several sensational trials were won as are the break up of the agreements non conforming Antimonopoly legislation – on production and confer of exclusive right of trademark use of Georgian vintage wine (“Khvanchkara”, “Kindzmarauli”) to department “Samtrest” and Belts (Moldova) (at supreme Court). By this agreement were harmed as Georgian peasants and producers as well as CIS

countries customers. Georgian budget incurred dozens of thousands of losses and the image and the world wide known Georgian brand and image was effected. Only Moldavian side benefited from bottling and realization of Georgian vintage wines together with getting financial profit meanwhile seriously harmed the Georgian trademark production - decent competitor of Moldavia wines at CIS countries market. The volcanic negative result of these yearly actions was the outcome- unfair embargo imposed over Georgian wines on Russian market.

The lawsuit against National Commission of Energy Distribution (the prolongation of the agreement relationship between electric energy distribution companies and their consumers) was won (in the district court). At the same period the consumers were reimbursed the material and physical loss caused by high voltage in amount of 100 thousand Georgian Lari.

In general, the work implemented by the State Antimonopoly Service at that period was highly praised by the European Bank for Reconstruction and Development in its 1999 report, in regard to the processes of competition policy in post-communist countries.

The second half of 2002 –October 2004 is the Third Stage, the period beginning with the adoption of the Georgian Law “On Independent Regulating Bodies” (09.13.02). We can easily name it as the beginning of the stage of separation (distribution) in narrow field cut of the realization mechanisms of the common centralized competition policy. It should be mentioned that it was not groundless. In fact, in the 90-ies of the last century, the basis was prepared in the country in order to exclude the Anti-competition actions supervision matter out of the competence of the main body on the protection of the competition in the country – out of the competence of Georgian State Antimonopoly Service. The conclusion is made by us on the basis of the definite laws adopted in that period in infrastructure fields, according to which National Commission in the field of Georgian communication and post and Transport administration functions were defined in these fields as supervisory and controlling over execution of the norms of the Georgian Laws “On Monopoly Activities” and “On Protection of the Consumers’ Rights”. Despite such kind of the records in the legal base the State Antimonopoly Service anyway tried to reach the common competition policy in the country the implementation of which the service tried often by definite Anti-competition actions and eradication of abuse of customers’ rights with the help of the Court. It is evident that it did not result in positive reaction from the appropriate regulating bodies in the field. Accordingly, “the daily agenda” became the adoption of the norm, which excluded any kind of interference of Antimonopoly Service into these fields (by direct regulation, non direct regulation). For this purpose and harming common competition policy, the Georgian law “On

independent Regulatory Bodies “ was adopted, simultaneous to which (06.21.02, N1553-IIs) Sub-article 3 of Article 5 of the Georgia Law “On Monopoly Activity and Competition” was added, meaning excluding from the State Antimonopoly Service Supervision area completely those fields, where did not exist regulatory bodies.

At the same time, in Georgian Law “On Statistics” (December 25, 2002, N1851RS) the change was incorporated according to which the initial data on production activity of economic agents (the production volume) could not be accessed by the State Antimonopoly Service. Without mentioned information the Antimonopoly service could not execute the task of “Analyze of product and financial markets for limitation of the competition and reveal of the unfair competition facts” defined by the Law “On Monopoly Activity and Competition” (Article 20, sub-article “f”). The same kind of change was incorporated into the tax Code, what made factually impossible (from January 2003) the activity of State Antimonopoly Service, as from the point of view of the analyze of the State product markets as from the point of view of the review of State Register monopolist enterprises.

As a result of the above mentioned, we can unambiguously say that the activity of Georgian State Anti-monopolist Service from 2003 continued with certain obstacles what was mainly caused by the listed legislation changes. Accordingly, the advertisement activity (outside advertisement control) and protection of the customers’ rights was mainly accentuated, though in this field there were also certain impeding circumstances (exclusion of sudden (not notified) checking). In this period the realization of competition policy in the country was mainly implemented on the basis of definite lawsuits, the most part of which was readdressed (outcome of the mentioned legislative changes) to the regulatory commissions of the definite fields. The result of this was the decrease of the efficiency coefficient of the carried out Antimonopoly policy by the country.

The Fourth Stage beginning from December 2004 and continuing up to present includes the period when the radical lessening of the number of Main Competition body happened without amending the competition legislation of Georgia (in Georgian Laws and approximately 40 sub-articles “On Monopoly Activity and competition”, “On Protection of the Customers’ Rights” and “On Advertisement”). By this change the competition policy current begun from 1992 was refused and the intense work began over new competition policy formation based on different view. Its formation factually ended by adoption of Georgian Law “On Free Trade and Competition” on June 3, 2005. This Law cancelled all existing for that moment competition legislation norms together with appropriate institutions and became the basis in the understanding of different from

European, American and European Union legislation about the principles of competition legislation. Professors V. Papava (18, 19), P. Leiashvili (14), Sh. Gogiashvili (6), K. Laphachi (13) and others discuss openly its negative results. Moreover, the discussion topic of Georgian Government meeting on October 24, 2007 was the abolishment of the existing monopolies in the country (meaning unfair) (39, page 4), though by our point of view at present stage the tools for its re-arrangement are not included in the Georgian draft of Competition Law. The latter may cause serious problems to the definite customers and harm the economy of the country in general. Moreover on the background of the Georgian Law “On the Protection of the Customers’ Rights” which is not yet completed and the execution of which is not implemented by neither of State bodies.

The legislation norms of competition legislation in force (as the draft, as the regulatory norms of competition conditions in the economic fields) and appropriate executive institutions are studied in present dissertation. It is shown, that that the practical realization of Antimonopoly Policy from 1992 up to present is implemented by the Ministry of Economy of Georgia (of Economy, Production and Trade, Economic Development) which already represents the body of field interests. Accordingly, the full balance of realization mechanisms of competition policy and field ministry functions is impossible because of the conflict of interests. As an outcome the Agency of Free Trade and Competition as it is on present stage (staff of 6 persons) in the system of economic development is unjustified. It is also evident that the efficiency coefficient of the Agency activities is much lower than the one by its predecessor Georgian State Antimonopoly Service (together with its 12 regional departments and 170 person staff) in the work of establishment of fair competition principles in the economy of the country what is obviously proved by the below listed information. In fact, the implemented checking and study of received complaints, for the provisions of Law on Antimonopoly, protection of customers’ rights and advertisement, the following volume of work was implemented by **State Anti-monopoly Service and its regional bodies** in 1997-2005 in order to eradicate the revealed infringements:

In 1997 mainly the formation of State Anti-monopoly Service central body and its regional service was implemented (the work out of main legal norms of Antimonopoly regulation, the organization of their adoption and wide society information in regard to all);

In 1998 the instructions were sent to over 1200 economic agents in order to conform their production activity with the antimonopoly legislation in force (especially with the norms of advertisement activity arrangement) and over two hundred objects were fined (the rest part executed

the instructions). Approximately 50 thousand Georgia Lari benefited the State budget from those producers who broke the Law. Approximately twenty lawsuits were passed to the Court. Over one hundred lawsuits were lodged by the consumers and the most part of problems was solved by interference of the Antimonopoly Service;

In 1999 approximately 800 cases were considered, concluded and sent to the Court over 400 Administrative Acts of the infringements. Approximately 220 agents were imposed the fine in favour of the budget in the amount of 75 thousand Georgian Lari. Also approximately 130 cases were in process in the Court;

In 2000 approximately 350 entrepreneurs were instructed, over 500 Administrative Acts of infringements were concluded, approximately 357 of which were sent to appropriate district Courts for examination. Economic agents breaking the Law were imposed the fine in favour of the budget in the amount of 130 thousand Georgian Lari; over 70 complaints /lawsuits were brought to the Court by the consumers the most part of which were decided;

In 2001 the instruction with the infringement eradication time defined was sent to 212 economic agents, the Acts on Administrative-Law infringement were concluded against 697 subjects, 229 of which were sent to appropriate district Courts, and the rest part was imposed fine payment by their good will. On the basis of the Acts on Administrative-Law infringement concluded by the Service 71760 Georgia Lari was transferred to the State budget by the infringers. Over 100 complaints of the consumers were received by the central body, 59 of which were connected with the service provided by “AES Telasi” (Electricity provision company), 20- with the gas supply matters, 15- the telecommunication field, 5- the problems in water supply. Meanwhile the complaints on the gas supply and water supply were collective and expressed the interests of the hundreds of the citizens. The most part of the matters in the complaints was satisfied by the interference of the service;

In 2002 the Antimonopoly Service inspected over 500 objects, and the Administrative-Law infringement Acts were concluded towards over 100 subjects, and approximately 50 thousand Georgia Lari was the fine in favour of the State budget; over 20 written requests of the citizens were discussed. Hundreds of the customers were consulted by the telephone on the matters of fair competition, protection of consumers’ rights and regulation of advertisement activities;

In 2003 the inspection in the direction of Antimonopoly legislation requirements was implemented in over 380 objects, the Acts on Administrative-Law infringement were concluded towards 150 subjects, 60 of which were passed to the appropriate district Courts. Over forty

thousand Georgian Lari was transferred in favour of the State budget; hundreds of customers were consulted by the telephone the most part of which was connected with the description of the products in Georgia language in the direction of changes incorporated to Georgian Law “On Protection of Consumers’ Rights”;

In 2004 approximately twenty cases on factual complaints, on the facts of unfair competition and inadequate advertisement, also on the customers’ rights abuse reveal and eradication by the State Antimonopoly Service was studied (inspected). Meanwhile, mainly continued the study of the cases began earlier and consultations provided in the field of Antimonopoly regulation, protection of Human rights and regulation of advertisement activities;

In 2005 in the margins of regulatory legal norms of protection of customers’ rights and advertisement activity, the activity of several economic agents was inspected by the State Antimonopoly Service on the basis of certain complaints. Meanwhile, the liquidation process of State Antimonopoly Service ended up in this period. Accordingly, from the second half of 2005 the work in this direction did not continue, because newly found Agency for Free Trade and Competition (founded by the Order of the Minister of Economic Development of Georgia dated August 23, 2005) competence did not include the supervisory functions over protection of customers’ rights and advertisement activities. Meanwhile, new draft of Competition Law did not include the mechanisms of limited decisions reveal and eradication from the economic agents’ side. In regard to the mentioned the Agency for Free Trade and Competition up to today did not find out the hindering circumstances of the competition limitation and free trade by the means of sending the instruction (obligation for law infringement correction) and/or by conclusion of the Acts of Administrative-law infringement.

Simultaneously the Prices Inspection worked on appropriate product markets in 1992-2005 on arrangement of improper price setting mechanisms (liquidated on 07.12.05), which on the facts of use of regulated prices regularity imposed the fine of approximately 24.6 million Georgian Lari towards single economic agents in 2000-2005 in favour of the State budget.

At last, we can group those matters, connected with the State Antimonopoly Service, in the following way:

- 1) Unfair competitions;
- 2) Limitation decisions on competition adopted by Executive government bodies;
- 3) The malicious use of the economic agents of monopoly position (monopoly activity);
- 4) Court trials;

5) the evaluation of competition situation on product markets and reveal of economic agents of monopoly position;

6) Protection of consumers' rights;

7) Inappropriate advertisement;

8) De-monopolization and restructuring of the infrastructure (natural monopolies).

There are dozens of real facts behind each of the listed directions, the eradication work of Georgian State Anti-monopoly Service in anti-competition actions of which is undoubtedly very important. Though it is without controversy that in the work of construction of Market Economy the main antimonopoly body of the country could not act as engine, what by our point of view is caused by the range of hindering circumstances, in fact:

1) The realization of ambitious Antimonopoly legislation adopted in 1996 in Georgia faced definite difficulties because of its novelty and inexperience of appropriate executive institutions;

2) The Competition Law of the developed countries as the spine of the Market Economy, demands (undergoes) constant improvement (expansion) and the legislative government input is non-compromise and highly professional. In our real situation, as we can see with numerous practical examples, the lower unit of Georgian legislative government (the first and the second instances), were not ready to be fully responsible and the lodging of lawsuit procedure to the Supreme Court was prolonged in time senselessly (for years). The law infringement objects benefited from it, and the competitor economic agents were harmed, what in the upshot impeded the development and improvement of the competition in the country;

3) The work of Antimonopoly Service territorial units (Bureaus) was also ineffective. In fact, if we do not take into consideration the activities of Tbilisi Antimonopoly Service (Bureau), we can see that the execution process of the territorial antimonopoly bodies was not full to control the related territory. It was basically caused as by objective as by subjective reasons (the space of the territory, the lack of business trip and expertise funds and etc);

4) Central body of State Anti-monopoly Service could not provide for years the local control of work of the appropriate regional services (bureaus) and to provide appropriate aid on the site in case of need (consultation, regulation of definite problematic matters with the chiefs of local government bodies and etc);

5) Despite their subordination to the central bodies of the regional Antimonopoly Services they represented the structures subordinate to the local administration what contradicted to the

basic principles of the competition and accordingly had the negative effect in the field of development and protection of the competition;

6) The existing (minimum) level of the employees' (state public employees) salaries of State control body – State Antimonopoly Service was very low;

7) As the practice showed the single chapters (norms) of Antimonopoly legislation in force in Georgia were not full value. In fact, the main competition legislative norm – Georgian Law “On Monopoly activities and Competition” (old edition of draft of Anti-monopoly Law) could not appropriately (fully) regulate also neither Georgian Law “On Free Trade and Competition” (new edition of draft of Anti-monopoly Law) could regulate those important (fundamental) chapters of the Competition Law (on Anti-competition agreements and agreed actions, malicious use of dominant position and anti-competition merge prohibition) which should have provided (should provide) the right functioning of the competition system.

In regard to the Institution formed by Ministry of Economic Development of Georgia after the liquidation of the State Antimonopoly Service – The Agency for Free Trade and Competition, it should be mentioned that the margins of its competence are very limited. Despite the fact the activity field of the Georgian Law on “Free Trade and Competition” almost coincides with the context of the chapters of its precedent Georgian Law “On Monopoly activity and Competition”, the difference between single chapters of these two Laws is obvious and does not count in favour of new Law.

One of the important novelties of the Law and the step forward is the prohibition of State aid and issue of purpose program, hindering the competition or creating the danger of it (Article 8 or 9). Accordingly, in the Georgian Law “On Free Trade and Competition” the prohibition mechanisms of State aid and State purpose programs are listed and the exclusions of their use are defined, i.e. the Law lists the control rule of the State aid and purpose programs issue mechanisms. Though it is the fact that it is not fully perfect, what creates definite problems while its implementation. The result of such kind of vagueness is that beginning from July 12 2005 up to present (from the day the Law is in force) the adoption of lawful normative acts on “the general rule for adoption of State purpose programs of economic character” and “general rule for issue of State aid” is not implemented. We suppose this problem may be solved in case if:

- The inconsistencies between single chapters of Georgian Law “On Free Trade and Competition” are eradicated (special attention should be paid to those chapters according to which from one side the issue of State aid and State purpose programs limiting the competition is

prohibited (the State purpose programs represent State aid by the context) and from the other side, the Agency for Free Trade and Competition is authorized to work out and issue only the recommendations what does not represent obligatory for implementation document for State bodies);

- Until the approval of the “General Rule of adoption of State Purpose Programs of economic Character” by the Agency of Free Trade and Competition, special normative act should define the economic character of the State purpose programs;

- The stage is defined at which the Agency for Free Trade and Competition shall be included into the agreement process of the State purpose programs of economic context. By our point of view, Agency shall be included until the sum defined by a certain program shall be issued to the economic agents. It will be correct if the State purpose programs and State aid issue procedure arrangement chapters are unified and listed in one article.

The Chapter IV of present Dissertation shows the impeding circumstances of the competition policy realization and its realization perspectives. It is outlined that the competition-legislation norm existing for present in Georgia is based over so called “Economy by its own will” concept. The base for such summary is supported by the chapters of Law, the main part of which importantly varies from the approved and accepted competition (antitrust, antimonopoly) norms in the developed countries. Main difference is that neither of the chapter of the Law except for the general formulation of the Law (Sub-article “a” of Article 4), does not consider the eradication mechanisms of anti-competition actions of economic agents, as well as the reveal of unfair competition facts from the economic agents’ side and the mechanisms of control of merge of agents. It also does not consider the controlling chapters of horizontal and vertical integration processes. Meanwhile the Law does not include (is not supported by) the initial postulate of the Antimonopoly Law on domination (“market force”). Besides the mentioned, it does not consider the comprehension of the monopoly activity (which is unconditionally prohibited all over the world), the product (productive) and geographical margins of the market and etc.

In regard to the above mentioned we suppose that today when “the economy step by step loses only the national-economic importance and transnational companies are founded, which are mainly stimulated by their own and not by the State interest” (1, page 7), the arrangement of legal norms of fair competition should be acknowledged as the first priority of the country particularly at the background of existing defects in the Law like Article 4 of Paragraph 11, in fact, “...the needs (of the Law) do not include the means for non freely circulation of goods transportation in

infrastructure fields” (38, page 5). It means that the private companies do not include the Antimonopoly regulation field, what necessarily lacks the correction. Because, according to the European Union directives, the main essence of the creation of the competition environment is the spread of principles of free acceptance and opening the market. In real, according to the appropriate norm of Georgian Competition Law, the owner of special property has the right not to allow the third person to its own network, if such kind of network is created by private investor.

In connection with the above mentioned and the range of other circumstances, we suppose that the main impeding factors of execution of legal norms may become the following circumstances:

1) the ignore of prohibition mechanisms of monopoly activity and malicious use of dominant position;

2) absence of legal basis for adoption of preliminary measures for avoidance of unfair competition;

3) ignore of necessity of analyze of product and financial markets for limitation of competition and find out of the facts of unfair competition (for evaluation of competition environment on appropriate markets);

4) unambiguous uncertainty (vagueness) of economic agents and infrastructure fields in the State property at regulated economic fields, what is undecided matter after cancellation of Law on price fixing;

5) The exclusion of those relationship of economic agents (especially owning property) included into regulation field of independent regulating bodies in the Georgian Law “On Free Trade and Competition”, which limit or may limit the competition;

6) absence of legal mechanism of anti-competition agreements and statements;

7) incompleteness of legal basis of obtaining information for analysis of activity of economic agents referring to regulated economic fields;

8) absence of the list of economic agents owning special property;

9) absence of regulating charters of retaining minimum price during new resale of the product (vertical definition of the prices) prohibited by international legal norms, as well as the ignore of the retaining of the maximum price while new resale of the products accepted by European Union exclusions (Statement 2790/99 of 1999 by European Commission) (the definition of new resale prices for the goods is prohibited as a rule, if it effects the competition between the countries);

10) impeding circumstances on provision of the materials on expired tax payment and credit indebtedness restructuring for the Agency for Free Trade and Competition about “necessary material and financial resources for implementation of State aid with the showing of appropriate terms”;

11) non obligatory character of preliminary antimonopoly expertise on normative acts of economic character by State government (executive-central and local) bodies;

12) inconsistencies between charters of the legal norms of regulating single fields and Georgian Law “On Free Trade and Competition”;

13) Disuse of precedent legal norms, because of which Georgian competition policy is definitely isolated;

14) less efficiency of Georgian competition (antimonopoly) body in the interstate work of Antimonopoly Council of CIS countries;

15) absence of obligatory mechanism of price fixing after cancellation of the legal basis on prices and price setting (according to the recommendations by the European Union the changes and additions were incorporated to Georgian Law “On Protection of the Customers’ Rights” on June 23, 2006 (N3398-Is), with the aim of regulation of the problem, according to which the buyer is obliged to provide the indication of the sale and the unit price of the good. Meanwhile the indication of the unit price is not obligatory if it is similar to the sale price. The date the Article comes into force is July 1, 2008);

16) weakening of main body of competition in Georgia;

17) the conflict of interests between the Ministry of Economic development of Georgia as the field Ministry and State institution subordinate to it - Agency for Free Trade and Competition;

18) unambiguous uncertainty of State executive bodies on considered mechanisms by World Trade Organization agreement “On protective Measures”;

19) weakening of cooperation mechanisms with the international organization for solving of organizational-legal, technical and financial provisions problems;

20) incompleteness of qualification and retraining of the staff (mainly abroad and under the direction of foreign specialists) and the attestation system;

21) less efficiency of the substitution of State antimonopoly service by local government bodies in the field of regulation of advertisement activity (one of the aims of the advertisement is the obtaining of the advantages in the competition, thus the fact that the non conscientious advertisement takes place is not eliminated (abusing the competitor company rights);

22) the realization of competition (antimonopoly) policy is in direct connection with the protection of the customers' rights; as an outcome, the impeding may become the factor that after liquidation of Georgian State antimonopoly Service the legal basis existing in this field has not the implementation body thus leaving open the matter of the protection of customer's rights- one of the most important directions in the realization of the competition policy in the country;

23) incompleteness of the mechanism of protection of undefined amount of the customers;

24) absence of customer education system;

25) non efficiency of the fixed penalty fee sanctions for the infringement of competition, consumers' rights protection and advertisement activity regulation according to the Administrative-law infringement code, because of the small amount of the fee definition.

We should also outline that one of the main aims of the Competition Law (antitrust, antimonopoly) is the reveal and eradication of the facts of limitation of competition (independently from the State, because of the Market force) by the dominant companies acting on the goods market (of strong market force). In regard to the interference of the State into the economic activity and taking decisions on competition limitation, it is mainly the characteristic of post-socialist countries and the countries with transitory economy, though the fact is that in such cases the quality of the control of the decisions adopted by the upper instances in the executive government is very low.

In connection with the above mentioned it is obvious that because of the conflict of the interests between the Ministry of Economy and realization mechanisms of the competition policy the independence of the main body of the country competition and its separation from the Ministry of Economic Development is the subject of an urgent necessity. So it is necessary to implement in minimal time the chapter of the Georgian Law "On Free Trade and Competition" (Article 15, sub-article "c") which considers the question of formation of main body of competition of the country as of an independent structural unit. Simultaneously, it is necessary to begin the approximation of the legal basis of competition and customer's rights protection to the legal base of the developed countries of the world, for keeping Georgian competition and customers' rights' protection legal norms in the margins of basic principles of the competition.

As an outcome, until the consistency of the acting Georgian competition and customers' rights protection legislation with the European standards is reached, because of the incompleteness of the legislation of the competition and the protection of the customer's rights the following may take place:

1) the abundant quantity of the economic agents having dominant position at appropriate (definite) goods market and malicious use of one of more companies at their common market or its important part of its (their) dominant position;

2) concentration of main part of the capital by the (dominant) monopolist economic agents which does not exclude if not increase a) manipulation of the prices by dominant economic agent in order to remove the competitors; b) conclusion of the agreements the aim of which (or result of which) is the unapproved (artificial) increase, decrease of the prices or keeping of the prices at the same level (in all these cases of the competition limitation the society is harmed);

3) limitation of the competition on the goods markets by signing cartel agreements (horizontal agreements) between the economic agents;

4) such kind of coordinated (vertical agreements) between economic agents which may cause the limitation of the competition;

5) an unapproved increase of the product prices of the consumer package;

6) creation of barriers for entry to the market of the economic agents with dominant position;

7) such kind of merge of economic agents, which creates the dominant position what in its own way may importantly limit the competition on definite product market or large part of it;

8) reaching of those scales of the production concentration in the process of international integration of the State economy what may create serious menace to the functioning of the competition and economy of the country in general (efforts of transnational corporations to obtain important segment of various markets in Georgia);

9) ignore of international legal norms of competition during the privatization process of the enterprises;

10) formation of invalid State aid control;

11) decision making on competition limitation by the State bodies (especially in the regions);

12) elimination of small entrepreneurs at the market;

13) abuse of the consumers' rights;

14) abuse of the Agency for Free Trade and Competition- main body of competition of the country-subordinate to the Ministry of Economic Development of Georgia as an outcome of its limited authority and competence, as inside the country as at the international level. All above mentioned may cause (in fact it has already caused) the criticism from the experts of international

organizations (in the field of the protection of the competition (antimonopoly regulation) and the customers' rights) what shall not support the development and completion of the free production environment in the country because it is impossible to offer cheap and quality goods without existence of sound competition, what finally is the basis of the stability of the population welfare and economy.

The recommendations for the overcoming the existing problems are given in the conclusion to present Dissertation. Meanwhile it is outlined that necessary condition for any success is the incorporating changes into the Georgian Law "On Free Trade and Competition" or it is better to adopt completely new Antimonopoly Law, because at present stage in the conditions of existing legal basis for the competition it is impossible to establish right competition principles (to establish fair competition environment) and to protect as the rights of fair entrepreneurs as well as the rights of the consumers. Accordingly, it is necessary to eradicate the defects in the Georgian Law "On Free Trade and Competition" and to approximate it with the appropriate legal norms of the European Union. The main body of the competition has to be empowered by our point of view being the institute of independent collegial arrangement, where its director and other members of the commission are assigned by President of Georgia with the approval of Georgian Parliament for definite period of time.

Basic literature:

1. His Holiness and the Beatitude, ILIA II, Catholic-Patriarch of Whole Georgia, the Christmas Epistyle, Christmas 2007, Tbilisi, "New Economist" magazine, N3-4, February, 2007 (in Georgian language);
2. A.V. Anikin "The Youth of the Science", the ideas and lives of the scientists-economists before Marks, Tbilisi, 1989 (in Georgian language);
3. A. Barnevits – The Protection of Local Production on the basis of the security measures of the agreement by the World Trade Organization, the Georgian-European consultation center on Economic Policy and legal matters. Review of Georgian Legislation, Third quarter, 1999 (in Georgian language);

4. T. Beruchashvili – The following period of including of Georgian into membership of World Trade Organization, the Georgian-European consultation center on Economic Policy and legal matters. Directions of Georgian economy, quarterly review, 2002, N2 (in Georgian language);
5. Juan R.I.Gogoitia – the reform matters of the Competition Law and the Policy reforms; the approximation with the European Union norms. The material of seminar of GEPLAC. Tbilisi, February 27, 2006 (in Georgian language);
6. Sh. Gogiashvili –Business and Natural Monopolies. “Business and Legislation” magazine, N6, March, Tbilisi, 2006 (in Georgian language);
7. Sh. Gogiashvili –The legislation on Competition and Business Environment in Georgia. “New Economist” magazine, advertisement edition, Tbilisi, 2006 (in Georgian language);
8. M. Tokmazashvili – “Economic Essay by Friedrich Von Hayek” Tbilisi, 2004 (in Georgian language);
9. J. Canes – “Common Theory of employment, percent and money” (translation and edition by Ramaz Namicheishvili), Kutaisi, “Stamba”, 1995 (in Georgian language);
10. M. Kvirkvaia, E. Chokheli, O. Ejibadze, D.Nergadze – Basics of Study of Market Economy. Tbilisi, 2002 (in Georgian language);
11. V. Kovasik – Recommended Draft of the Project for the implementation of policy of Antimonopoly and consumer’s rights protection/recommendations of technical character in the field of development of antimonopoly policy/ Center of Economic Policy and Reforms, analytical report of CEPAR, N9, May 3, 1997 (in Georgian language);
12. K. Lapach – The Matters of Improvement of monopoly Behavior control mechanisms. The Georgian-European consultation center on Economic Policy and legal matters. Review of Georgian legislation, the second quarter, Tbilisi, 2001 (in Georgian language).
13. K. Lapachi, “Debates On Independence of the Anti-monopoly Organ”. The “24 Hours” Newspaper. May 31, 2003, No.10(359) (in Georgian);
14. P. Leiashvili, “The Georgian Version of Antimonopoly Legislation”: The “Resonance” Newspaper, April 7, 2005 (in Georgian);
15. V. Maisuradze, K. Lapachi, Sh. Gogiashvili, S. Fetelava, G. Meladze. Collection Works for Georgian Antimonopoly Services. Tbilisi, The Georgian Legal Business Center, 1999 (in Georgian);
16. J. Maccardly, Georgian Laws in the Field of Competition. Georgian-European Consultative Center for Economic Policy and Legal Issues, Quarters I-II, 2001 (in Georgian);

17. V. Papava, Georgia on the Way to the Market Economy, Tbilisi, Journal “Mecniereba”, 1995 (in Georgian);
18. V. Papava, Exteriors of the Economic Policy and the Chances Missed. Magazine “Sirkva”, No.1, 2008 (in Georgian);
19. V. Papava, Competition Is Necessary (the interview with the journalist N. Kvlividze), The “Kviris Palitra” Newspaper, No.18 (635), April 30 – May 6, 2007 (in Georgian);
20. V. Papava, Concept of Transition to the Market Economy in Georgia. Tbilisi, “Siakhle”, 2003 (in Georgian);
21. N Reich, The comments of 1998 Georgian Law “On Advertising”. Preliminary observations /Recommendations of the EU Experts to the Georgian State Antimonopoly Service, regarding protection of customers rights/, Tbilisi, 1998 (in Georgian);
22. D. Ricardo, “Basics of Political Economy and Taxation” (translated by Ph. Gogichaishvili), TSU, 1937 (in Georgian);
23. K. Sakovsky, The Report on Short Time Business Visit. The GEPLAC Expert, Tbilisi, February 10-21, 2004 (in Georgian);
24. A. Silagadze, M. Erukashvili, E. Mekvabishvili. Fundamentals of Economic Knowledge, TSU, 1992 (in Georgian);
25. G. Sirbiladze, Actions Plan for the Neighbor Policy in Europe: NGOs Recommendations to the Georgian Government. The Young Scientists Development Center, Tbilisi, September 30, 2005 (in Georgian);
26. E.D. Smitter, The Advance Achievements of the EU Laws: The Amsterdam Treaty. Georgian-European Consultative Center for Economic Policy and Legal Issues, Quarter I, 1998, (in Georgian);
27. A. Smith, Researches of the Nature and Reasons of Richness of People (translated from English by Ph. Gogichaishvili), TSU, 1938 (in Georgian);
28. S. Spred. Memorandum on the Competition Policy, Tbilisi, January 01, 2005 (in Georgian);
29. A. Tugushi, T. Urjumelashvili, Review of the Law of Georgia “On Monopoly Activity and Competition” (review of the Georgian laws), Georgian-European Consultative Center for Economic Policy and Legal Issues, Quarters I-II, 2000 (in Georgian);
30. S. Fetelava, Sh. Gogiashvili, Review of the UU Laws on Competition. Journal “Economics”, Nos.9-10, Tbilisi, 2006 (in Georgian);

31. E. Jgerenaia, The Abuse of Dominated State on the Market of Mineral Waters (in Russian and English). Materials of the International Workshop on the Competition Policy, held under the aegis of the Organization for Economic Cooperation and Development. (March 21 – April 01, 2005) Vienna (Austria), 2005;
32. M. Jibuti, K. Koranashvili, The Law of Georgia “On Securities Market”, comments, Tbilisi, 2005 (in Georgian);
33. M. Jibuti, The Georgian Market of Securities” Tbilisi, “Siakhle”, 2003 (in Georgian);
34. J. Kharitonashvili, “Laissez Faire”, The evolution of the doctrine, Journal “Social Economy”, No.1, Tbilisi, 2007 (in Georgian);
35. P.A. Hayek, “The Fatal Self-confidence Mistakes of Socialism” 1st Edition, Tbilisi, “Elva”, 2000 (in Georgian);
36. “The Economic Theory” (Manual), edited by G. Adeishvili and R. Asatiani, Tbilisi, “Siakhle”, 1998 (in Georgian);
37. “Economics”, author: Prof. P. Leiashvili, Tbilisi, “Mecniereba”, 2003 (in Georgian);
38. “On Free Trade and Competition”, The Law of Georgia, The Georgian Legislative Bulletin, No.31, 27.06.2005;
39. Minutes No.42 of the Georgian Government Settings held on October 24, 2007;
40. Archive Materials of the Georgian State Antimonopoly Service; The Administrative Building of the Ministry of Economic Development of Georgia. 12, Chanturia street, Tbilisi;
41. Archive Materials of the Price Inspectorate; The Administrative Building of the Ministry of Economic Development of Georgia. 12, Chanturia street, Tbilisi;
42. International Commonwealth and Georgia in 1992 – 2000; Review of Aids, Tbilisi, March, 2000 (in Georgian);
43. Guiding comments for implementation of the Partnership and Cooperation Agreement between Georgia, on one hand and the EU Member States, on the other hand. Georgian-European Consultative Center for Economic Policy and Legal Issues, March, 2000 (in Georgian);
44. What is the Partnership and Cooperation Agreement? A brief review of the Agreement signed on April 22, 1996, in Luxemburg, between Georgia and EU. The European Commission Representation Office in Georgia, March, 2000 (in Georgian);
45. Comparative Analyses of the Law “On Competition”, Georgian-European Consultative Center for European Policy and Legal Issues (TACIS), Proposals for the Strategy of Harmonization of the Georgian legislation with the European laws, Tbilisi, December, 2000 (in Georgian);

46. Formation of the Trade Policy and Observance of the WTO Requirements by Georgia. Prepared by “Bearing Point”, Tbilisi, July 5, 2004 (in Georgian);
47. “On the Competition Policy” - Materials of International Workshops organized by OECD Regional Offices in 1995 – 2007, in Istanbul (Turkey), Vienna (Austria), Moscow (Russian Federation), and Budapest (Hungary) (in Russian and English);
48. Material of Sitzings of the Interstate Antimonopoly Policy Board of the CIS (in Russian)
49. Azoev G.L. – “Competition and Analysis”, Strategy and the Practice. Vol. 3, M., 1996 (in Russian);
50. Matrshin P. – Competition Laws in Developed of the State and Law at the edge of XIX-XX centuries, Ioshkar-Ola, 2001 (in Russian);
51. Gelhorn E., Kovasik V. – The Antitrust Laws in the Economy (translation into Russian), Washington, 1995 (in Russian);
52. Danger K. – Assessment of the Monopolistic Power When Abusing the Dominated State. Materials of the Workshops on the Competition Policy, OECD, Hungary, The Regional Center for the Competition Policy, Budapest, April 16-27, 2007 (in Russian);
53. Dolan Edwin J. – Microeconomics. Publishers House JSC “St. Petersburg”, St. Petersburg, 1994 (in Russian);
54. Eremenko V.B. – The US Antitrust Laws. Legislation and Economics, 1996, Nos.23024 (in Russian);
55. ZAlesskaya M.V. – Antimonopoly Regulation in Foreign States, M., 1991 (in Russian);
56. Inan N. – The In-brief History and the General Structure of the Competition Laws. The Materials of the OECD Seminars held in Istanbul, Turkey, 2002 (in Russian);
57. Kachalin V.V. – The US Antimonopoly Protection System, M., 1997 (in Russian);
58. Koenig M. – Limitation of Competition and Vertical Agreements. The Materials of the Competition-devoted Seminars for CIS Bodies /Securing Fights with Cartels and the Limiting Agreements/, OECD – Hungary, the Regional Center for the Competition Policy in Budapest, November 7-10, 2006 (in Russian);
59. J. Clark, - 1) Cartels, Their Nature and Damages Caused by Them; 2) Relevant Evidences about Cartels, Materials of the Competition-related Seminars /Anti-cartel Laws and Limiting Agreements/, OECD – Hungary, the Regional Center for the Competition Policy in Budapest, May 21-25, 2007 (in Russian);
60. Kostusev A.A. – The Competition Policy in the Ukraine, Kiev, 2004 (in Russian);

61. Koch O. – The Horizontal (out-of-cartel) Agreements on Interactions between Competitors. The Materials of the Competition-devoted Seminars for CIS Bodies /Securing Fights with Cartels and the Limiting Agreements/, OECD – Hungary, the Regional Center for the Competition Policy in Budapest, November 7-10, 2006 (in Russian);
62. Lyon-Kahn A. – Laws of the European Community on Competition, and the Regulation of Economic Activity by States; M., 2000 (in Russian);
63. Marshall A. – Principles of the Science of Economy, Vol.2, M., “Progress”, 1993 (in Russian);
64. Mizes L. – Background. Human Activity. Deed on Economic Theory. M., 2000 (in Russian);
65. Nikolaev I.P., Maliutina L.I., Chernova S.G. – Basics of the Antimonopoly Legislation. Chemokhari, Chuvashian Publishers, 1998 (in Russian);
66. Paraschuk S.A. – Thw Competition Law, M., 2002 (in Russian);
67. Porter M. - – The Competition, M., 2002 (in Russian);
68. J. Robinson – The Economic Theory of Imperfect Competition, M., “Progress”, 1986 (in Russian);
69. Sraffa Pierro – Monograph “Production of Goods via Goods”, a Fundamental Article “Ways of Profitability in conditions of the Competition”. The Library of Economic and Business Literature, <http://ek-lit.agava.ru/srafsod.htm>.
70. Van-SAYS J.J. – The US Federal Antimonopoly Law, the 3rd revision, translation from English by Bakunina T.N., Translation No.T-23100 The All-Union Center of Translations, M., Date of translation 30.10.1990 (in Russian);
71. Vasilieva N., Goryacheva Yu., Doronina N., etc. – The Competition Law of Russian Federation, M., “Logos”, 1999 (in Russian);
72. Totev K.Yu. – The Competition Law, M., 2003 (in Russian);
73. P.A. Hayek – Individualism and the Economic Order, M., 2000, (in Russian);
74. P.A. Hayek – Cognition, Competition, and Freedom. Anthology of Works. M., Pnevma”, 1999 (in Russian);
75. Haymann D.N. – The Modern Microeconomics: Analysis and Use. Edityed by Ph.d. S.V. Valdaitseva, II, Moscow, “Finance and Statistics”, 1992 (in Russian);
76. Chamberlen T/H/ The Theory of Monopolistic Competition /Re-orientation of the Values Theory/, M., “Economics”, 1996 (in Russian);

77. Chumpeter I. – Capitalism, Socialism and Democracy, M., “Economics”, 1995 (in Russian);
78. Yacheistova N.I. – International Competition: Legislation, Regulation and Cooperation, UNO, New-York and Geneva, 2001 (in Russian);
79. Elliot D. – Economic Approaches to Cartels. Materials of the OECD Seminar on the Competition Policy, Vienna, Austria, 2006 (in Russian);
80. Fundamentals of the EU Laws. Edited by C. Yu. Kashkin, M., 1997 (in Russian)
81. The Competition and the Antimonopoly Regulation, edited by A.G. Tsiganova, M., 1999 (in Russian);
82. Typical Law on Competition – Series of the UNKRAD documents concerning the legislative problems and policy in the sphere of Competition. The UNO, Geneva, 2003 (in Russian);
83. First-hand Acquaintance Tour for the Antimonopoly Service of Georgia /in Russian/. International Institute of Law, Washington, DC, September 22 – October 3, 1997 (in Russian);
84. The Economic Theory – Articles, p.1 of 7, http://www.forekc.ru/27/index_1
85. Lapachi K. – Antimonopoly Regulation in Transition Countries: Example of Georgia”, Journal of European Competition Policy Review” Volume 22, Issue 9 (September 2001, London, Sweet & Maxwell, (in English);
86. Morgan Larry C. – Evaluation of the CEPAR Antimonopoly Juridical Training Workshop I (Conducted during October 13-17, 1997), CENTER FOR ECONOMIC POLICY AND REFORM, November 14, 1997 (in English);
87. Fingleton J., Fox E., Nevers D., Seabright P., Competition Policy and the Transformation of Central Europe, London, CEPR, 1996 (in English);
88. www.parliament.ge
89. <http://sg.biz.yahoo.com/040219/15/3i626.html>;
90. <http://www.prompolit.ru/126483>
91. <http://www.globalcompetitionforum.org/>